

Vtilissimū iuuetuti p̄ceptū. adhortat̄ ut pareāt maioribus. & si fuerit mīstri hero suo. ordo ē Tu facilis. i. gnau⁹ & diligēter opās subito. i. aggredere ad faciendū qđ herus iubebit. Et sume tibi locū quē supple her⁹ dederit. i. tribuerit & addixerit tibi. Vulgaris enī opinio ē p̄icipi cōiuiui. hoc ē p̄familias dātī appatū parēdū eē. Her⁹ ē q̄ mīstrū habet. sicut dñs q̄ seruū. Si tñ recte sūpseris mīster relatiue dī ad magistrū: uerū qñ magister p̄ p̄ceptore accipit p̄ cor relatiuo habet discipulū. her⁹ aut̄ dī su⁹ cuiusq̄ rei possessor. inde fit adiectiuū herilis. a ū. Corripit at̄ primā syllabā. Vñ illud horatianū sic leges. Intererit multū dauus ne loquat̄ an heros: non an herus.

Quodq; uir egregius pauido tibi porriget: illud
Sume libens: grates aptaq; uerba refer.

Ordo ē. sume libēs. i. hilari & libētī aīo illud qđ uir egregius porriget. i. ip̄riet tibi pauido. i. uerētī & refer grates. & apta uerba. iuxta ritum domus. dicit uir egregi⁹. i. extra gregē quasi nō uulgaris q̄ puetum pauidū facit. i. timentē ne quid inepte faciat. Dānat pr̄terea eos qui morosē recusant/ quod porrigē sumere. Id etenim non licet dū uir egregius porrigit. cui maiorē honorem si cito parueris impēdas q̄ si eo quod tibi porrigēdum tenet oneratū siueris.

Esto tribus digitis: magnos nec sumito morsus
Nec duplices offas mandere utrumq; iuuet.

Docet modestiā ī comedēdo. Esto. i. comedito tribus digitis. i. pollice & sequētib⁹ duob⁹ Nec sumito magnos morsus. i. magnos bolos quos mordeat nec iuuet. i. delectet mādere utrūq;. i. ab utraq; pte oris ī utraq; mādibula duplices offas. i. caue ne bucas utraq; cibis expleas. offa sūt aut carnis aut panis aut alterius frustra qbus uesci licet. Iuue. etiā de his qbus non uescimur dixit. Et patruo similes effūderet offas. Per diminutionē aut̄ dī Ofella. ablato altero f. & corrupta prima syllaba. quæ ī p̄cipali p̄ducit. Quod in aliis quoq; fit. ut tignū tigillū. signū sigillū. māmā mamilla. Quid mādere est diximus.

Dapfiliis & largus semper blandeq; sodali
Impertire tuo pauperibusq; dapes.

Redit ad letiorē cōditionē. Si inqt cū sodali (i. q̄cū idē iuris hēs) ī mēsa cōiūct⁹ fueris uel a potiori si tute rex cōiuiui aut p̄familias. Tu dapfiliis & largus imp̄tire. i. mīstra & ip̄ede sp̄ & blāde sodali tuo & pauperib⁹ dapes. sodali qđē ip̄si: Paupib⁹ uero p̄cipue dei amore. Dapfiliis dī a dapib⁹ q dapes offert. uel forte a dapfa qđ (ut fest⁹ docet) apud ātīquos dicebat̄ res dīna quæ fiebat hiberna semētī aut uerna &c. Larg⁹ a largiēdo. Imp̄tire imp̄tium mōi ē Cōiūgatur enī tā ī actiua uoce q̄ ī deponētī. ī actiua significatiōe. ut imp̄tio tibi laborē imp̄tio salute. uel imp̄tior te salute. Laureti⁹ de ualla sic de hac re differit.

Partio & partior quidā p̄ eodē legūt. Sed mihi uidet̄ raro repiri partio sine in. & partior cum in: quando est deponēs. sed frequēs quando est passiuum.

Partio
Partior

DECIMVS MORALIVM SILVARVM

Impertio

Est nãq; impertio idẽ quod impendo uel partẽ do. M. Tullius. huic rei aliqd imperties quasi impẽdas. Idẽ laboris mei laudẽ nemini imprio quasi partẽ do. Reperit aliqn̄ mutata cõstructiõẽ ut apud Terentiũ. Plurima salute parmenonẽ sũmũ suũ impertit gnato: quasit plurimã salutẽ parmenoni suo impertit gnato. Eodẽ mō quo dicit dono tibi hũc equũ. & dono te hoc equo. huius passiuũ est impertior. ut Cicero. atq; etiã uiro forti collegæ mea laus impertit.

Sodalis

Partior idẽ est quod partes facio / partesq; distribuo. Sicut Sortior: sortes facio: sortẽue recipio. Virg. Et socios partit in oẽs. Quinti. Partiris uel gratis dum quo respirem asferas. Partiri itaq; de partibus dicimus: Impertio magis de re incorporea & quasi cõmunio. Impertiri tñ aliqui dicũt p̄ impertire / ab ipso deponẽte partior. Hęc Valla impertire: ergo hoc loco a deponenti est & significat impẽde & administra. Sodalis ut idẽ ualla docet proprie est in rebus leuioribus ac sæpe uoluptuosis. Quint. Quo tãdẽ pateris aĩo si delicatis adolescẽs p̄sertim splendidis opibus: uel ex ætate mores: uel ex fortuna traxissem & tẽpestiua cõuiuia & peruigiles iocos aduocata sodaliũ turba: solutus atq; effluẽs agerẽ. M. Tullius. Epulabar modice cũ sodalibus Sodalitates enĩ me quæstore sũt institutæ. Idẽ alibi. Ego Plantiũ laterensis & ipsũ gratiosũ dico & habuisse in petiõẽ multos cupidos sui gratiosos: quos tu si sodales uocas officiosam amicitia nõie inquinas uitioso. Caius autẽ sodales uocat qui eiusdẽ collegii sũt. A quo nõ sane discordat apud M. Tulliũ Antonius qui Norbanũ quæstorẽ suũ appellat sodalẽ. Festus Pompeius. Sodales inquit dicti sũt q; una federẽt & essent / uel q; ex suo datis uesci soliti sũt uel q; inter se inuicẽ suaderẽt qd̄ utile eẽt. hęc ille. hoc primo mō hic ponit.

Nec uos obscenos laudabimus aut comedones

Esse decet uiuas: uiuere non ut edas

Ordo est. Nos nõ laudabimus: imo sũm opere uitupamus uos obscenos. id est si fueritis obsceni / aut comedones. id est assidue comedẽtes & uetri deditos. q̄a decet esse. id est comedere seu comedere (est enĩ infinitiuus ab edo) ut uiuas: & nõ uiuere ut edas. Vnde ut est apud Au. Gel. libro. xv. ca. i. Philoxenus gruis collũ a diis imortalibus sibi dari optabat. quo longã uoluptatẽ acciperet. Socrates quidem dicebat Multos homines propterea uelle uiuere. ut ederent & biberent: sese bibere atq; esse ut uiueret.

Namq; cibus nimius capiti stomachoq; nocebit

Corporis & uires ingeniiq; rapit

Offẽdit causam quare uetuit ne comedones sint: q̄a nimius cibus & corporis & animi uires aufert de qua te dictũ est ibi. Parce gula turpi &c.

Gausape non macules aut pectora: nec tibi mentum

Stillet: sitq; tibi ne manus uncta caue.

Præcipit in tractâdis escariis & potoriis seruandâ esse modestiâ. similiter & in potu atq; cibo. ne dum incautus ea tractes aut gausape aut pectus aut mêtum cõtaminies. quin & manus mûdas eẽ oportet. Ordo est. Nõ macules nõ maculabis gausape sup quod cibus ponitur. nec pectora tua. nec mentũ stillet. i. stillâ demittat/ & caue ne man⁹ sit tibi unctâ. i. pinguefacta ex ferculis tractatis. Gausape ut ipse autor noster interpretat^r est pãnus quo mēsa sternit^r. Horatius in sermonibus. Gausape purpureo mēsam deterferat alter. Sane reperit hæc gausapis unde ablatiuus gausape. & hoc gausapũ unde pluraliter gausapa. frequens tñ est hoc gausape. Bonũ ordinẽ seruat poeta. Nã grauissimũ est maculare mensã: deinde pectus. tũ mentũ. Mentũ autẽ sub ore pars illa quã dũ meminimus. i. mētionem alicuius rei facimus mouemus. Stillare est guttatim fundere. Vnctum est pingui illitum. capitur hic p inqñato. sicut apud Flaccũ in sermonibus. seu puer unctis tractauit calicem manibus.

Gausape

Sæpe ora & digitos mappa siccabis adapta

In quadra faciet non tua palma moram.

Præcipit de mundicia obseruãda. Et quia uetuit manus unctas habere docet qui mûdentur. non inquit ueste tua/ nec gausape cõmuni: sed mappa adapta. i. mantili ad hoc deputato. dicunt^r enim mantilia quibus manus teruntur. /

Palma. i. manus tua nõ faciet moram: id est nõ morabitur in quadra. in uase escario respicit ad consuetudinẽ patriæ suæ in qua cibi frustim in quadra pponuntur. Quod ergo de quadra præcipit tute seruabis etiam de disco. lance patina: & alio quouis uase.

Quod tibi uicinum fuerit tu sume: sodali

Cede tuo: referat dum tamen ille manum.

Honestissimũ præceptum & diligẽter obseruãdum. Si uis inquit urbanus haberi caue ne ut ineptissimi lurcones bolum delicatũ sodali tuo ppositũ præripas. Sume inquit quod fuerit tibi uicinum. i. ante te positum. Nisi forte bolum insignis fuerit quẽ digniori ipertias. Et licet phas sit tibi sumere quod ante te positũ est. hoc est in ea parte parapsidis in qua tu sedes. Cede tamen tuo sodali. dum. i. donec ille referat. i. retrahat manum: id est donec sodalis: id est conuiuator tuus manum habuerit in disco tuam non inferas. Sodalem uulgo pro conuiuatore accipiunt.

Dumq; in frustra secat caueas sumpsisse recisa

Lurco legit dulcis absq; pudore bolos.

Caueas (inqt preterea) sumpsisse. i. sumere recisa. i. particulas altilis uel alterius edulii a sodali recisas. dũ. i. donec secat. i. diuidit in frustra. i. in particulas hoc est tãtis per dum ille altilia diuidit/ tu nullam partem attigeris. quia lur-

DECIMVS MORALIVM SILVARVM

co (quem inepti leccatorem uocant) legit deligit sibi. capitiue. absq; pudore impudēter dulcis. i. delicatos bolos. Bolus est frustum ut ore capiatur aptū. uulgo quia mordetur morsellum dicunt.

Non manibus gremio immisis tibi uellicet unguis
Quod fumes: residens non agitato pedes.

Pueriles ineptias castigat: maioribus aut summopere dānandas. Solent enī ineptuli manibus suis ulcera & pruriginem uellicare: & deinde cibum carperre: quod uitiosum est. proinde si concisa sunt obsonia cultro quadra tua aplices. sin integra apte concidas caueasq; ne plura contingas digitis præferim impolitus ac tollere uelis. Ordo est. Unguis non uellicet. i. uellicādo carpat quod fumes cōsumpturus es ex uase escario. manibus immissis tibi gremio i. postq; immisisti manus in gremiū: qui locus immundus est. Item tu residēs i. accūbens non agitato pedes. ineptū enim est pedibus crura affidentiū contingere. Ineptissimum agitaris pedibus compellere. Vellico deriuat a uello. eius aut formæ non sane multa sunt. ut a uello uellico. ab albeo albico. a do dico. Residēs a resideo quod cōponitur a re & sedeo. Nam resido a re & fido cōpositū est. Residet aut qui iam sedē cepit. Residit aut qui sedē capit.

Incidasq; prius q̄ dens contundat ofellam
Tingantur rursus ne tibi morfa caue.

Contra rusticorū & impolitorum mores duo præcepit. alterū ne frustra aut panis aut obsonii (Obsonium autem est quicquid præter panē consumitur) maiuscula in ostiū ingeras & partim remittas. ut pueri qui pomū aut panem aut carnem aut quicquid deniq; offendūt ad os aggerunt. Necessum aut est si ineptitudinis damnari non uis ut nō maiora ori applices q̄ liquide non impedita uoce. nec extensis buccis contūdas. Alterum qd præcipit est ne panē quem orisemel appuleris & dentibus confregeris rursus in ius aut esculetū in medio positū inferas. Quocirca caue ne frustra maiora q̄ ut semel absumas in patinam intingas. Ordo est. Incidas. i. cultello diuidas prius ofellā. i. quod uis frustum edulii. prius q̄ dens tuus contundat. i. conterat masticetq;. Caue prætere a ne morfa. i. crustula uel fragmenta quæ momorderis tingant. i. intingant rursus. i. secundo loco tibi. i. ate. Ofella ut dixi diminutiū est ab ofa ablato uno f. Patet etiam aliud significare offam q̄ uulgo accipit. Nā sunt qui bucellam diffiniant. cum sit quod ius frustum comestibile.

Nec lingas digitos nec rodas turpiter ossa
Ast ea cultello radere rite potes

Rustica uitia urbane castigat. Sūt qui digitos unctos cum sonoritate magna lingūt quæ res uitiosa est. Ideo enī mappæ & mātilia dantur: ut illis eos non

labiis tergas. Sunt præterea qui ut canes carnē ab offibus dentibus uellicāt. quod tute non facies. Ne tamen profusus & inconsideratus habearis offa carnulentā nō demittas priusq̄ carnem cultello tuo modeste abstuleris. Con. Ne lingas. i. lambas digitos quādo aut iure aut alio quouis pingui uncti sūt. Nec rodas turpiter/ cū strepitu ut canes offa. A sit pro sed potes rite. i. urbane & moderate radere ea cultello. A sit carminibus conceditur. in profa autem solum at dicitur. Sed ne in carmine quidē sequenti consonante. Cultellus diminutiue a cultro deducitur. dicitur autem hic culter. Radere est leuiter tāgere. ut sæpe apud maronem.

Siue super mensam cortex cumuletur & ipsa

Ossa uel in pateram præ pedibus iace.

Docet quo supflua congeras. Nam si ita cæteros facitare uides congeres in mensam ante te sicutamē ut nō sparlim iaceant sed collectim: nulliq̄ aut saltem tibi uni officiant. At si moris est pateram sup mensam ad imponēda ossa ponere: imponas & tu. Sin sub pedes iaciunt ab aliis: tu quoq̄ salua semper honestate deiicere poteris. Con. Cortex. i. tectura aut pomi aut nucis cumulet. i. in cumulū congerat siue super mensam: & iace. i. conuice ipsa ossa in pateram. i. in uas patulum ad hoc appositum: ue pro uel præ pedibus. i. ante pedes tuos. Cortex dicitur quia cōtegit arborem aut fœtum eius. dicitur autē hic cortex & hæc. Hic ut Virgi. Raptus de subere cortex. Hæc ut apud eundem. Tum phaetontiadēs mulco circūdat amaræ corticis. Conformius autem est masculino

Nec tanq̄ ficos tenta nec delige frustra

Et quocūq̄ manus huc tibi lumen eat.

Obseruanda præceptio. qua monet ut quicq̄ bolorum primum in manus sumamus ita primum tollamus. Dedecus enim est tentare & uersare bolos atq̄ eos contractos & reiectos aliis relinquere. Vtutur autem comparatione ab eis qui ficos emunt quarum tentando & palpitando periculum faciunt. Ineptum ē præterea deligere frustra. quia hoc hominis perdita gula est. Admonet ad hoc ne forte quid fundas. aut quem offendas aut ineptus deniq̄ manus discurrat. Ne aliquo manus/ quo non & oculos dirigas. uisurus quid captet aut ponat & ubi &c. Ordo est. Nec tenta: id est disquire & experire tentando & palpitando frustra tanq̄ ficos. Nec delige frustra: id est non curiose disquire quæ frustra accipias. Et lumen: id est oculus eat huc: id est eo. hoc est ad eum locum quocūq̄: id est ad quemcūq̄ manus supple iuuerit. Ficus ut docet Vallatā p arbore q̄ p fructu secundæ & q̄rtæ declinatiōis repit. Pro arbore secundæ ut iuue. Ad quæ discutiēda ualent sterilis mala roborā fici. Pro

DECIMVS MORALIVM SILVARVM

arbore quartæ Cicero de oratore. Vxorem suam se suspendisse de ficu. Pro fructu secundæ declinationis. ut apud eundem de senectute. Ex tantalo grano fici. Et apud Horatium in sermonibus. Pinguibus & ficis pastum iecur anferis albi. Et apud Plinium ad Octauium Ruffum. Quæ nunc cum ficis & boletis certamen nondum habent. Similiter apud poetam hoc loco. Pro fructu aut quartæ apud Macrobiū. Admonent nos ficus aridæ. Et apud Martialem dicemus ficus quas scimus in arbore nasci. Pro morbo autem masculinū est & secundæ. Tenta hoc loco proprie dixit. Est enī frequētatiuum a teneo: qui autem frequenter rem in manum accipit atq; uolurat: eius periculū facit. Vnde tentare est manibus frequenter tractare. & transsumitur ad periculum facere. aut uexare & molestare. Delige præterea apte dixit. Nā ut docet Valla. Deligere & eligere sic differunt q̄ Deligere est quod magis idoneum ad rem agendam est cernere. Eligere uero uel ad nostrum emolumentum: uel ad illius qui eligitur dignitatem. Delegit sibi sæpe popu. Roma. imperatorem ad bella. ut Pompeium ad bellū Mitridaticum Imperator quoq; deligit milites non eligit ad rem uidelicet bellicā idoneos. & inter eos agit delectū quis cui rei maxime fit commodus. Et agricola delectū agit inter tauros/quos sciendo solo: quosq; procreandæ soboli destinet. At si ex multis daretur optio quem sibi uellet eligeret non deligeret. hæc & plura in eadem sententiam argutissime Valla distinxit. Deligit ergo bolos quos usus fore sibi præcipuo putat: qui eos tenet & disquirat. eligit autem qui ex multis unum captat. Nō aut in electioe (si mō tibi libere offerat) sed in delectu uitiū est.

Deligo
Eligo

Nec socium torue aspicias: quid uerū ederit ille
Aduertas: gestus inspice sæpe tuos

Lepidū hoc præceptū est. Quādoquidē ut Varro. Macrobius & alii q̄ plurimi monēt: inter carnādū comitati & affabilitati hilariq; frōti præcipuus loc' est: Nā & cōuiuū p̄pter cōcētū & cōcordiā studioq; uocariūt p̄fici. peccat grauius qui toruo uultu comedere inspicit. Rusticus & infacetus cōuiuū rex est. q̄ comedentes nimiū obseruat. ineptior aut sodalis q̄ cōsocii sui cibū oculis metitur. Non enim aliorum sed nostri nobis gestus inspiciendi sunt. Ordo est. Nec aspicias torue socium: nec aduertas: id est obserues quid ille: id est cōsocius tuus ederit: id est comederit. Inspice sæpe tuos gestus: id est qualiter tere geras.

Pocula cum sume tergat tibi mappa labella
Si tergas manibus non mihi charus eris.

Postq̄ inquit bibisti terge os non manibus ut rustici: sed mappa. i. mantili ad hoc tibi dato. Si tamen non habueris auersa manu tergere poteris. Ordo est Mappa tergat: id est munda tibi labella cum sumes pocula: id est uasa potoria. Si tergas manibus non eris mihi charus: id est non commendabo te. Ca/ ue interpresne dicas manibus: id est cum manibus.

Vna manus sumat pateram ni hanc iactet in hostem

Theſeus: aut beli ſint monumenta patris

Aſt hac ſi binis manibus captabis: id apte

Efficies: digitis uacula ſume tribus.

Docet quomodo pocula ſumenda ſunt. nam ſi exigua & parua tribus dumtaxat digitis. ſi maiuſcula una manu. ſi uero ingentia ita q̄ peticulum ſit effundendi uini ambabus decenter ſumas ſic tamen ut quodcuq; poculum aut tibi ſumpſeris aut alteri porrexeris caueas ne cōtamines os eius: id eſt eam partē quam ori applicamus. Poetice autem deſcribit pateram ingentem Per tranſitum tangens rem ab aliis lauius deſcriptam. Nam quo tempore Pirithous Lapitharum rex uxorem duceret uicinos populos cētauros etiam ſibi cognatos & deos omnes excepto marte ad conuiuium uocauit unde iratum numē immiſit furorem quo centaury & lapithæ in bella uenerunt. Vnde Virgilius in ſeptimo. Mars perdere gentem immanem lapithum ualuit. In georgicis tamen dicit Bacchum fuiſſe cauſam diſcordiarum. Sane ſciendum ubi poti & ebrri effecti ſunt furore in bella ruebant. Et quia ut dicitur primo Aeneidos. furor arma miniſtrat. Quicquid primum in manum accipiebant in hoſtem proieciabant. Cum ergo inter potandum ſeditio coorta eſſet pocula ni mirum iaciebāt. Vnde eſt illud in ſecundo georgi. Bacchus & ad culpam cauſas dedit ille furentes Cētauros leto domuit: rhoetumq; pholūq; Et magno hileum lapythis cratere minantem. In eo autem certamine Theſeus erat cōtra Lapythas uolentes hippodamiam Pirithoi ſpōſam rapere. Nam inter paria amicorum numerantur Theſeus & Pirithous. Quod aut ingentem cratera in hoſtem iecerit: patet q̄ centaury qui itidem pro Pirithoo pugnabāt crateras iniiciebāt. Vñ & Magno Hileū cratere minatē. Probabile aut eſt Theſeum qui uir egregiæ uirtutis erat ingens pondus inieciſſe. Nam qui docte ſcribunt pro uiribus corporis telorum magnitudinem comparant. Quia enī Ajax Theſelamonius miræ fortitudinis erat dat ei Homerus in ſexto Iliados. ſaxum immanis magnitudinis quod in Heſtorem coniecerit. Dat item in quinto Diomedi lapidem quem in Aeneam irruit maiorem q̄ ut a duobus eius ætatis uiris portaretur. Ad cuius ſimilitudinem Virgilius itidem turno in eam ſaxi immanis fragmentum aſcribit his uerbis. Nec plura effatus ſaxū circūſpicit ingens Saxum antiquum ingens: campo qui forte iacebat Limes agro poſitus: ſitem ut diſcerneret aruis Vix illud lecti bis ſex ceruice ſubirent Qualia nunc hominum producit corpora tellus. Ille manu raptum trepida torquebat in hoſtem &c. De his item eſt illud Iuuenalis. Nec hunc lapidem qualiſe turnus & ajax Et quo Tidides percuffit pondere coxam Aeneæ ſed quem ualeant immittere dextræ Illis diſſimiles & noſtro tempore natæ. Nā genus hoc uiuo iam decreſcebat Homero Terra malos homines nunc educat atq; puſillos &c. Liqueſt ergo illa tempeſtate ingentia fuiſſe hominum corpora. quocirca uerifiſimile eſt Theſea eius quoq; temporis præſtantiffimū uirum ingentem pateram in hoſtem proieciſſe. Qualem una manu non poſ

DECIMVS MORALIVM SILVARVM

fes extollere. Adducit & aliam historiam Virgilianis carminibus in primo Aeneidos satis vulgarem. Vnde ait. Hic regina grauem gemmis auroq; poposcit Impleuitq; mero pateram: quam Belus & omnes A Belo soliti &c. Belus erat antiquissimus rex assyriorum ut dicit Seruius. Sane genus tale ponitur. Ex Ioue primo natus est epaphus. ex hoc Belus priscus. Ex Belo Agenor Hic Phœnicem genuit. ex Phœnicē secundus Belus natus est: qui Methres est appellatus. huius liberi sunt Pigmaliō & Dido & Anna. Eiusdē autem Phœnicis filius fuit Plisthenes ex quo natus Sicarbas qui patri in sacerdotio successit & Elissam quæ Dido a Marone appellatur uxorem cepit. Per Iougam ergo successionem pateram cuius Virgilius in carmine quod modo adduximus meminuit: ad Didonem peruenit: quocirca dicit poeta noster. Aut Beli sint monumēta patris. Solent enim ut alio loco dixi minores maiorum munera pro monumento conseruare. Monumentum autem dicitur a monendo, quia nos datoris moneat & memores faciat. Vnde ad Ascanium Andromache in tertio Aeneidos. Accipe & hæc manuum tibi quæ monumenta mearum. Sint puer & longum Andromaches testentur amorem. Ordo ergo textus est. Vna manus sumat pateram: id est poculum. est autem uas patulum. ni: id est nisi Theseus filius Aegēi. iacter hanc pateram in hostem/ aut nisi sint monumenta Beli patris: id est nisi sit tanta magnitudine ut una manus sustinere rite nequeas. quanta erat quam Theseus in hostem iecit. & Belo suis legauit. A sit pro sed si captabis: id est accipies hanc pateram tam ingētem binis manibus: efficies id apre. ut neq; effundas/ neq; manus ingeras/ aut circa oras contineas. fume uascula: id est parua pocula/ qualia uitreā tribus digitis: pollice & sequentibus proxime.

Et teneas oculos: nec supra pocula fare
 Plena aliquo uita sit tibi bucca cibo.

Postq̄ autem poculum sumpseris tria obseruanda docet. primum ne inter bibendum oculos huc illuc uagabundos dirigamus. deinde ne supra pocula loquamur. statim enim sumpto poculo bibendum est. tum ne bibentes os ad huc refertum cibis habeamus. Proinde facito ut euacuatum os poculum offendat priusq̄ apponas. Ordo est. Et teneas: id est contineas oculos ne uagentur supra pocula. Nec fare supra pocula. Et uita: id est fuge uel caue (est enim imperatiui modi a uita uitas &c) bucca sit tibi plena aliquo cibo. Illud autē Et teneas oculos potius generale est præceptum: quia semper tenendi sunt oculi ne inepte aspectent: Buccam inquit Valla & buccas pro eodem accipiunt: oratores frequentius in singulari. Vnde illud usitatum dicam quicquid in baccam uenerit: id est in os. Sed non in labra ut uulgus existimat. Hæcille Sunt ergo buccæ quæ uento inflantur. aut cibis farciuntur aut alio quouis intra os distendantur. Præcipiunt item grammatici idem esse caue aut uita ne sit bucca plena cibo. & uita sit tibi plena cibo. Seruius autem uult ut po

Bucca

tius dicat sicut hic uita sit tibi plena cibo. Et a Terentio. Cauete tristem sentiat &c. quita ne & caue ne &c.

Deme merum ciatho: multum ne forte super sit
Quod nolit socius sumere sponte tuus

Urbanitatis est ciathum uino tempore longiusculo infuso euacuare. quia si non bibitur indicio est ipsi cui propinatum est non placere aut si forte placuerit: recens tamen haustum honestius propones. Verum hic poeta de ciatho tibi socioq; communi uidetur loqui. Cui aut illibatum aut exhaustum poculum uenustus proposueris. At si forte super est quod nolit sponte: id est super natura & cum uoluptate bibere. demes merum: id est uinum purum. Nec est contra ea quae prius praecipit: & quae sequuntur. Licet enim tu merum non bibes: infundes tamen in poculum & si socius tuus bibere uelit bibat merum si malit. tu uero priusquam bibes aqua dilues. Ordo patet uel infantulo.

Qui sapit extinguet multo cum fonte falernum
Et parco lympham diluet ille mero.

Praecipit contra bacchi procerum instituta / qui pro consuetudine atq; praecipito habent uinum modico fonte diluendum esse. At fontem largo mero. Sed ut dicit poeta. Qui sapit: id est sapiens extinguet falernum: id est acre & uigorosum uinum quale est quod in falerno monte campaniae olim commendabatur. cum multo fonte. hoc uno loco uidetur. Cum in significatione instrumenti ablatiuo iunctum: contra Vallae & doctissimorum grammaticorum praecipita. Nam ut comitem significet uerisimile non fit. Non enim sors proprie extinguitur. sed ardor uini extinguitur fonte. non cum fonte. Nisi forte generaliter acceperis. ut temperamentum medium intelligas & alterum altero extingui. Nam uinum merum exurendi uim habere. non dubium est. Quia & aqua exiccandi potestatem habet. Nam ut dicit Ouidius. Quo plus sunt potae plus sitiuntur aquae. Iuxta quae non absurde dixeris / fontis quoque effectiuam aestuationem uino extingui. & uini fonte. Nam licet fontes frigidi sunt calefaciant tamen atq; siccant. quod non esset nisi ardorem quandam continerent. Extinguet ergo qui sapit cum multo fonte falernum: id est simul & falerni & fontis aestum temperamento extinguet. Vel si usque adeo uitiosum putes (quod Priscianus tamen non damnat) cum instrumentum significationibus addi. Neque approbes fontem extingui. Expone cum ut sit temperale. Qui sapit cum extinguet falernum extinguet supple multo fonte. Et diluet lympham: id est aquam parco mero: id est modico uino. Sed credo poeta tam noluisse eum ordinem facere quocirca: non indocte dixeris. Cum multo fonte: id est simul & multum fontem extinguet. Hanc autem sobrietatem ueteres poetae seuerius multo instituerunt. Vnde est illud Euipidis: quod Aulo Gellio interprete hoc sonat. Nam quid mortalibus sit u-

Abstinencia
prisca
u iiii

DECIMVS MORALIVM SILVARVM

fui præter duo illa: modo Cereris munus & aquæ poculum: quæ adfunt ac nos queunt alere. quorum faties nunq̄ est. Luxus autem sunt cæterarum epularum indagine &c.

Non facies binos haustus: nec fessus anheles

Sibila nec labiis stridula prome tuis

Nec cito sorbebis uelut oui lutea grati

Nec nimium tarda fuge falerna mora.

Docet quomodo bibendū est. uetatq; ne duos haustus priusq̄ poculum remittas facias. Neue tantū aut tam longū bibas ut dimisso poculo anhelare cogaris. Seruandus est præterea modus artrahendi potus. Ne sibilum labiis concites dum pitifando pocula sumis. Obseruandū ad hoc tempestiuū tempus. ne aut citius q̄ decet sorbeas/ aut segnius q̄ cōuenit fugas. Ordo est. Non facies binos haustus. i. caue ne inter bibendum respices & anhelitum recipias. Nec tu fessus ex longo haustu anheles. Nec prome: id est concita. ede. exprime labiis tuis sibila stridula: id est stridore exeuntia. Nec sorbebis falerna: id est bona uina cito: uelut quemadmodum supple sorbeas lutea: id est uitellum lutei coloris. oui grati tibi. q. d. recentis quod gratum plerumq; est. Nec fuge falerna nimium tarda mora. Lutum est unde fit luteus color: qui croceus est qualis in croco. in rubro oui. in rostro merulæ. semper autem in ea significatione prima longa profertur. Vnde Virgilius in bucolicis. Iam croceo mutabit uelleraluto. Similiter & luteum adiectiuum. Vnde idem in septimo. Aurora in roseis fulgebat lutea bigis. Similiter & luteolus lalum quod a luteo deflectitur Vt idem in bucolicis. Mollia luteola pingit uacciniacalta. Quando autem cœnum significat primam corripit. Vnde Horatius. uel amica lutorus &c. Est ergo luteū illum rubeum in ouo quod uno hausto absorbere solent. dicitur ab aliis centrum eo q̄ in centro oui sit. Ab aliis uitellus. ut ab Horatio in sermonibus. Namq; marem cohibent callosa uitellum. ubi Porphirio. uitellum quæ est oui pars media. Et nota inquit/ q̄ cum hic masculino genere dicat alibi foeminino. Quatenus ima petit uoluens aliena uitellus &c. Sunt qui uitellum credunt esse pelliculam quæ inter testam & album oui est. Sed ut ad rem redeam Lutea oui sunt interiora illa lutei: id est subrubei coloris. Affectate autem dixit sorbebis & fuge.

Vnum siue duo ad summum tria pocula sumes

Si hunc numerum excedes iam mihi potus eris

Docuit quid quomodo & quantum bibendum sit. Nunc quotiens licite bibas ostendit. Et dicit q̄ ad summum ter. Theologi etiam nostri & canonici disputant an peccent qui sæpius tertio biberint. Ordo est. Sumes unum subaudi poculum: aut duo: aut ad summum tria pocula: id est semel aut bis ad summum: id est ut multum ter bibas. Si excedes hunc numerum: id est ter

narium / hoc est si sapius q̄ ter bibes tu eris mihi potus. id est ego censebo te potum & bibulum. uino sumq;. Hic animaduertes ineptire qui dicunt ad minus ad plus ad magis. cum debeant dicere ut multum & parum ut magnum uel ut plurimū ad summū ad maximū. Item scies (quod Valladocet) dattuum de medio & uulgari sermone sumptū saepe ad nullum referri. licet primæ aut secundæ personæ fuerit. ut apud Ciceronem. Hic mihi gloriatur omnes honores sine repulsa obrinuisse. Vbi mihi non magis ad Ciceronem q̄ ad alium quēuis refertur. Similiter cum dicitur hic mihi semper dormit: ille mihi semper sedet. illud mihi ad nullum refertur. simili modo hoc loco. Iam mihi potus eris: potest mihi ad nullum referri.

Fac uideas quodcunq; bibes: modicumq; pitiffa.

Crater siue calix det tibi uina breuis:

Vtile præceptū. ut priusquā bibas. potum inspicias & experiaris. Inspicias quia ne aut mulca aut acinus aut imundum quoduis in eo lateat. & te aut cū periculō bibere aut cum ineptitudine poculū cœptum deferere cogat experiaris autem ne forte sit potus a tua natura abhorrens quem turpiter refundas: aut damnose contineas. Non ineptum ergo ducit. si poculū tibi intenta tum porrigatur ut primū periculū facias. Ordo est. Fac uideas quodcunq;. id est quamcunq; rem bibes & pitiffa. id est proba & experire modicum. Crater aut calix breuis. id est quoduis poculū breue det tibi uina. id ē bibas ex uase quod non sit longum: quia longū facit ut te uino conspergas: aut cum difficultate bibas. Pitiffare proprie est parce uinū gustare quali tentandi gratia. Tale est uerbū quo Plautus utitur Cyatifo. Vnde Terentius in heauton. Nā ut alia omittā pitiffando modo mihi quid uini absumpsit? Crater & hæc cratera. ut Autor noster interpretatur. est uas patens. Sane apud Virgiliū ut attestatur Nonius Marcellus accipiūtur crateres pro uasis oleariis. In quibus scilicet oleū reponitur. ut in Bucō. Crateresq; duos statuā tibi pinguis oliui. Idem in sexto. Fuso crateres oliuo. &c. Crateræ autē ut idem inquit sunt uasa uini ut primo Aenei. Crateras lati statuunt & uina coronant. Hæcille. Verūtamen apud Virgiliū crateres etiam uasa uinaria sunt ut in nono. Indulgent uino & uertunt crateras ahenos: ubi crateras accusatiuus est a nominatiuo crateres: nam nisi tertiæ declinationis fuerit uersus non stet cū in prima as producat. Neq; semel crater pro poculo ponitur. Vnde in illo quod modo posuimus Georgi. Et magno hyleum cratere minantē. Calix etiam poculi genus est Cicero. Quid hic calix multi impinguēdus est ut plorare se designat. Apud Ecclesiasticos & euangelia perq; saepe. ut potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? &c.

Os quoq; tergebis semper post pocula: palmas

Ablue quum mensam deseris atq; labra.

Inflectensq; genu iungens quoq; brachia prosit

Dicito: sed tolles ordine quæq; suo.

Docuit quid sub prandium & in prandio faciendum est. Nunc cōcludens opus præcipit quid post refectiōne facias. Semper inquit post pocula. id est post potū ut etiam apud Virgilium accipitur. Tergebis os munda aqua: quia sic sanior eris & dulcius os habebis. tergebis etiā dum deferis mēsam palmas & labra. Dicimus etiā labia. & olim labias. Et inflectens genu. id est supplicās & iungens quoq; id est etiam brachia dicito discūbentibus. proficit supple uobis. Sed tolles. id est auferes suo. id est proprio & debito ordine quæq;. id est quælibet res in mensa derelictas. Aduertes q; uult ut dicas proficit. Multi et enim ineptiunt dicentes proficiat: Nam homo proprie proficit qui rem utilem & cōmodam facit. Est enī actiuū uerbum. Itaq; dicendū esset potius. ad multos. proficite uel proficiatis q; proficiat. Res autem quæ nobis usui est. prodest. Itaq; recte dicis proficit tibi cena: proficit dormitio. proficit potio proficit uitio & lotio &c. Et hæc de decimo siluarum.

In undecimū siluarum. Ascensii interpretatio.

Io. Ba. Ascensius. Humberto Fornerio & Francisco Paschetto studiosis adolescentibus discipulis suis salutem.

Ecimū siluarum nostrarum / studiosi tyrones: condiscipulo uestro
 d Clementi de Auriliaco propterea destinauimus q; eum sibi affinitatis quodam iure: etiam si refragari uoluissēmus / uendicasse potuisset. hunc autē quem undecimū ponemus: æquissime uobis addicimus: eo q; uti maiores parentesq; uestri Lugdunensis ciuitatis clarissima præsidia atq; egregia sane ornamenta impræsentiarū habentur: ita uos olim fore. si ut cœpistis perrexeritis / haud dubie duxerim?. Ea enī uestra est uitæ indoles: ea morū decencia. is studiorū auspiciatus: ut ingentē omnibus nedū nobis de futura uitæ integritudine spem cōciteritis. Cæterū cū sine amulsi nel dædalus delirare possit: statuiimus uobis eas leges uiuendi proponere quas laudatissimas olim iam multa sæcula habent. Omnis etenī uestrarium institutio: ab illo quē Catonē inscribunt auspiciū fortitur: Sed neq; iniuria: quādoquidē ut asperimus poetarū censor Laurētius Valles. Profiter: mille annis elegantius aut doctius scriptum nihil est. Quocirca solemus iniquo animo pari tam inepta glosmata super tam aurea dicta contorqueri. Nihil etenī a cunabulis ad extremā uitæ lineam obuenire possit: quod qui urbane & decenter geratis istic non abūde didiceritis. Proinde Humberte mi Cut te seorsū alloquar dilectissime fili: illud unū iteq; iterū adhortor de pcor: & per sanctissima maiorū tuorū instituta obtestor: ut quanta maxima diligentia poteris morum honestati & uitæ sanctitudini incumbas. Quo etenī omnia tibi ad hanc rem accōmodatiora sunt: eo tibi impensius annitendum est: ne quid aut maiorum tuorum titulis aut tua indole quæ optatissimam spem nobis offert indignum facias. Memorandum enim illud Satyricum est. Omne animi uitiū tanto conspectius in se Crimen habet quanto qui peccat ma-

ior habetur. At per immortalem deum/ quæ largior panderetur tibi ad uir/
tutem uia. Siquidem in paternis penetralibus nihil præter honestatē offē/
disti. Patrem habes quæstorē regium: heroicis profecto uirtutibus ornatū/
finum: atq; rarum istius ciuitatis columen: Patruos auunculos: affines co/
gnatosq; quā plurimos omni uirtutis laude decoratos. Matrem ueræ pudī/
citæ atq; honestatis specimen. Familiam probitatis studiosam. foris autem
conciues honestos: cōmilitones moratos Et michaelē Paulum uirum me/
diūfidiū integerrimū præceptorē habuisti: cuius solerti curæ bonisq; præ/
batissima suffecit atq; ministravit: scio quantum ad uitæ pulchritudinem ad/
tecerit. Quocirca anxie mihi cōnitendum uideo ne ab eius optima doctrina
pro diecula qua me audis/ degeneres. Neq; uero pauciora te Francisce fili/
itidem mihi dilectæ ad uirtutem cohortantur. siquidem ea omnia quæ me/
morauimus tuis quoq; penatibus addicere possumus. Nihil enī est tuis ma/
ioribus clarius: parentibus urbanius cōsanguineis nobilius (si modo ut quis/
q; optime uiuit: ita nobilissimus cēfendus est/ nihil item domo paterna decē/
tius. Facite ergo adolecentes optimi mihi in hac re audiētes fitis. ut dum gal/
licam iuuentutem nostra quātula est ope demeremini. ipsi uobis non defue/
ritis. Valete.

Io. Ba. Ascensii. in librum quem Catoni ascribunt/ cōmentarii.

c Vm animaduertentem &c. In exponendis autoribus (inquit Ser/
nius) hæc consideranda sunt: Poetæ uita. titulus operis: qualitas
carminis. scribentis intentio. numerus librorum & Explanatio.
Quorū primū hoc loco difficile sane esset quādoquidē auctor ipse
latet. Nā ut Catoni aut maiori hoc est cētorio/ aut minori id est uticensi alcri/
bas. ætas non patitur. cū hoc opus post Virgilio Lucanig; scripta cōpositū sit
atq; illa utriusq; post mortē edita. ut uero Senecæ addicas stil⁹ ipse dicēdi refra/
gat. Quisq; aut eius autor est certū est eū uirū & bonū & literatū & apprime
modestū fuisse. Bonū quidē q; tot uiuēdi præcepta ad corrigendos errores
in uia (ut inq;) morū collegerit/ quo uno argumēto liquet ipsū honestū stu/
diosū: præsertim cū uir tā anxie doctus cōtra se suosq; mores noluisse dixisse
Turpe est doctori q; culpa redarguit ipsū Literat⁹ aut sane perhibet: oībusq;
nō iniq; iudicibus uidebit: q; eius scripta diligenter legerint. Modestus uero
uel ex eo præcipue mihi habetur q; cum tot bonis præceptionibus optime
de urbanis moribus meritus esset. Nomen tamen suum subicit/ ut qui
pulcherrima bene facti præmia non in popularibus auris: non applausu: nō
in cōmendatione plebis. sed in ipso deo: in ipsa uirtute & in bona consciē/
tiareponeret. Quod & aethes ille senior nono Aenei. Sentire. se pfitetur.
Quæ uobis quæ digna uiri plaudib⁹ istis Præmia posse rear solui: pulcherri/
ma primum: dii moresq; dabunt uestri: tum cetera reddet Aestutum pius Ae/
neas & cetera. Poetæ ergo uita notior est eius nomine. Nam honestam
& laudabilem fuisse constat. Titulus cōmunis est. Ethica siue moralia Ca/
tonis. Cuius quidem tituli non aliam præter cōiecturā certificationē habeo.

Quæ in ex/
positione cō/
sideranda

Poetæ uita

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

Neq; tamen ab re tot annos eam inscriptionem perdurasse reor. Nam quare moralia hæc præcepta dicantur nihil ambigimus. De moribus enim tractat. quod ipse auctor in propositione operis ostendit. Quare autem Cato nis dicatur: existimare licet: uel q; ipsi Tetrici & seueri Catones præter cæteros mortales de moribus instituendis curauerint: usque adeo ut quicumq; se uere pudicos mores præciperet Catonis uocabulū obtineret. Vnde illud Satyricum habeat nūc Roma pudorem Tertius e cælo cecidit Cato. Vel ideo Catonis opus inscribitur. nō q; Cato ipse in hanc formā composuerit. sed q; ex eius præceptis & institutionibus collectū sit. Sic etenim Flaccus in de arte poetica dicit. Rem tibi socraticæ poterunt ostendere chartæ & cætera. Nō enim loquit de his quas Socrates scriptas dereliquit: quippe quæ nullæ sūt sed quas Plato eius auditor scripsit. In quibus ut inquit Cicero totus Socrates expressus est. Sic itaq; ex documentis Catonis opus hoc excerptum dicere nō omnino absurdū est: quandoquidē antiquitatē quandam redoleat. & Catonem de moribus librum dereliquisse nemini dubiū sit. Cuius meminit Aulus Gellius. libro. x. capitu. secūdo. Titulus ergo est moralia Catonis. Vel moralis Cato. Non autem ut ignari uocabulorū dicunt Morosus Cato. Vnde ille infacetus. Facetus. Quod minus exequitur Morosi dogma Catonis. Supplebo pro posse meo monitu rationis. Morosus enī est qui nimios mores habet & ob hoc ineptulus & odiosus molestusq; q̄ plurimis est. Qualitas carminis. Doctrinalis est: compendiosa admodū atq; succincta: nec ab re. quæ ut inq; Flaccus in poetica. Quicquid præcipies esto breuis: ut cito dicta Percipiant animi dociles teneantq; fideles. Omne superuacū pleno de corpore manat &c. Accommodata autē & apta poetæ breuitas nō longe a Salustiana abest. Quocirca opinari licet utrumq; Catonis miratorem. id est imitatorē fuisse. Nam de Salustio nō dubitō cum ira Quintilianus de eo dicit testetur. Et multū antiqui uerbum furare Catonis. Crispe iugurtinæ conditor hystoriæ. Vbi uero poeta noster profautitur. Miro compendio. rem consequitur. Vbi carmine plerumq; disticho. Genus autem carminis est hexametrum heroico simile/ quo omnes qui docent & artem quāuis præcipiunt uti solent. ut Maro in Georgico. Horarius in de poetica. Lucretius in philosophia. Aratus in astrologia. A moris autem artem bene elegiaco. Ouidius conscripsit. Est enim elegis conformior. At qui Satyram scribunt aut uirtutem moresq; præcipiunt iustissime hoc carmine utuntur. Nam heroum (quibus primū datum est. ut in de poetica Horatius. Res gestæ regumq; ducūq; & fortia bella. Quo scribi possent numero monstrauit homerus) maxime inter est uirtutem amplecti. Quocirca uirtutis præcepta heroico quasi carmine colligi possunt. Dico quasi: quia quo ad uerū nimirum heroicum est. non autem quo ad characterē. Neq; uero maiestas delitiosa heroici carminis doctrinis quadrat. quæ breues esse. debent. Si quidem ut inquit Flaccus Aut prodesse uolunt: aut delectare poetæ: aut simul & iucunda & idonea dicere uitæ &c. Qui prodesse aut uolūt: aut idonea dicere uitæ. Necessē ē nihil luxuriei admittāt. grauitas enī uerborū & snarū pōdus/ nō lux? nō delitiæ desiderant. quocirca adiecit Quicquid præcipies esto breuis. Seneca autē in epistolis nō uno in loco ostendit fucū & elegatiorē uerborū ornatū philosopho uiro

Qualitas carminis

uitandū esse. ut li. xxi. Nimis anxiū esse te circa uerba & compositionē mi Lucilli. Nolo. habeo maiora quæ cures q̄ quæ scribas. Et paulo post. Cuiuscūq; oronē uideris sollicitā & politā. scito animū quoq; nō minus esse pusillus occupatū. Et iterū Oratio cultus animi est. si circūtansa est & fucata & manufacta: ostēdit illū quoq; nō esse sincerū & habere aliquid fracti. Nō est ornāmētū uirile cōcinnitas. Si animū boni uiri liceret inspicere. Oq̄ pulchrā faciē: q̄ sanctā q̄ ex magnifico placidoq; fulgentē uideremus. hinc iustitia. illinc fortitudine. hinc tēperātia prudētiaq; lucētibus &c. Qualitas igit̄ carminis fucata: sœuera & sine fūco est. Scribētis aut̄ intētio/ exprimit̄ in ppositiōe/ Cū ai aduerterē &c. Nō enī aliud intēdit q̄ bene moratos efficere. Libellorū aut̄ nūeros nō sane magnus est. In quattuor enī uolumīa opus suū diuisisse uidet̄. factis nouis exordiis quæ suo loco distinguēt. Nūc uero ad explanationē ipsam aggrediamur. In qua illud in primis explanatum nō oportere reor. Auctōrē iuxta doctorū iustituta/ tria statim in principio efficere. Attentos etenī reddit auditores. beniuolos & dociles. Attentos: qñ quidē operæ preciū se facturū pollicet̄/ ut qui eā rem docturus est quæ oīum maxime/ humanae uitæ necessaria est. & in qua tñ plurimi errāt. hoc est decentes mores: honestaq; uitā quo nihil hoīe dignus. aut superis uicinius excogitare pōt. Attentos ergo nos esse decet atq; lubenti aīo uiam morū addiscere: quādoq; nos plurimū erramus: & ille errori nostro gubernaculū pollicet̄. Beniuolos uero facit præmia pponēs: nam si eius præceptiōibus auscultare uouerimus efficiet inquit: ut gloriose uiuamus & honorē cōtingamus. quibus duobus nihil me hercules citra deū preciosius aut antiquius est. Dociles aut̄ sic redere conat̄. ubi inquit. Nūc te fili &c. Sic etenī docti tandē erimus: si ut præcipit/ bonas institutiōes diligēter legemus: lectasq; intelligemus. Multū ad beniuolentiā facit/ q̄ dicit fili charissime. Sanctissimæ etenī haberi debent/ quas filii patres dant institutiōes. Nā ut inquit Macrobius in principio Saturnaliū. Natura multas res nobis cōciliauit: sed nulla nos magis q̄ eorū qui e nobis essent pcreati charitate deuinxit. Ideoq; (infert ad marcū filium) In institutione tua nihil mihi antiquius æstimat̄ &c. Quin & ipsi filii singularē fidem auctōritati parentū habent. unde illud Menedemi de filio in heauton. Teren. Postremo adeo ad hæc res redit adolescētulus sæpe eadē & grauius audiēdo uictus est: putauit me & ætate & beniuolētia plus scire: & prouidere q̄ se ipsum sibi. &c. Ob hanc rē quæ de moribus præcepta sunt oīa feræ parentum ad filios uidebimus. Marci Tullii Cicerōis officia ad marcū filiū. Saturnalia Macrobbii ad filiū. Et in sanctis litteris. libros Ecclesiastes ut plurimū dirigit ad filiū. Præceptiones suas Thobias ad filiū &c. Cōpellat ergo poeta noster filiū. neq; tñ ut ineptulus quidā interpretat̄ filiū inuocat. Illū enī inuocamus quē ad auxiliū præstādū imploramus. Sed qui id filius patri? At tria inquit poetæ in principio faciūt. proponūt siue prælibāt materiā: inuocāt: & exequūt̄. quod qdē uerū sed nō oēs nec ubiq;. Nā q̄ heroica carmina scribūt resq; humano auspicio nō attingēdas pponūt: iure illi quidē inuocāt. ut quibus nodus inciderit quē sine deo uindice soluere nō possent. At qui res mere humanas perscribūt quales sunt amores: qualia instituta uiuendi. nō habent cur inuocent. Nā se nō quæ supra se sunt iuxta socratis institutionē indagine

Scribētis in/
tentio
Libellorum
numerus
Ad explana/
tionem
Facit attētos

Beniuolos

Dociles

Quibus inu/
care licet

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

nō sane difficile perquirunt. Proponit igitur poeta: filiumq; & quosuis alios ad lectionem sui blande compellando inuitat. Et tum demū institutum exequitur. Non ibi primū: si deus est animus & cætera. Sed statim post principium ut uidebimus. Voluit enim diligens præceptor/ utroq; modo & metrico & soluto præceptiones suas colligere. quando quidē uaria sunt hominum ingenia. Alii oratione/ alii carmine delectantur. Est præterea in oratione soluta grauitas quaedam & aptitudo præcipiēdi. In carmine autem magis memoriæ consulitur. Quocirca utramq; uiam (& quidem) quod paucis datum est/ scilicet complexus est: ita ut nescias uitra in re præfiteri. His itaq; uisus explanationem aggrediamur in qua eum ordinē obseruauimus ut primū sentia poetæ paucis explicemus. Deinde iuuentuti ordinē uerborū iuxta grāmaticū ritum cōstruemus. Nouissimo uocabula siqua expositionis egēt declarabimus. nunc ad rem.

c

Vn animaduertentem q̄ plurimos homines errare grauius in uia morum: succurrēdum & consulendū opinionioni eorum existimaui: maxime ut gloriose uiuerēt & honorem contingerent. Nunc te fili charissime docebo quo pacto mores tui animi componas. Igitur mea præcepta legas ut intelligas. Legere enim & non intelligere/ negligere est.

c

Vn animaduertentem &c. Tria/ ut diximus/ auctor in principio facit: attentos reddit auditores dicendo in uia morū q̄ plurimos errare: qui error attente nimirum castigandus est: Beniuiolos facit quando quidē laboris optima premia statuat: promittendo se effecturum ut homines gloriose uiuant & honorem contingant. Dociles ad hoc efficit. Nam qua uia mores animi componamus ostendit: nempe si bona præcepta legamus & lecta intelligamus. Quā rem Flaccus etiam præcipit in epistolis. Inter cuncta leges & percunctabere doctos. Qua ratione queas traducere leniter æuam. Ordo est. Cum animaduertentem. id est animū aduertendo diligenter cōsiderarem q̄ plurimos. id est ualde multos homines errare. id est deuiare: palare/ delirare (si cui notiora sunt) in uia/ in ratione & institutione morum. ego existimaui. id est duxi. arbitratus sum. uisum est mihi succurrēdū & consulendū supple esse opinionioni. id est nō sano cōsilio eorum hominū erratiū. maxime. id est præsertim. ideo ut supple hoīes uiuerēt gloriose in gloria & cōtingerent. id est appetendo obtinerēt & consequerentur honorem: laudem & decus. Nūc charissime fili docebo te quo pacto. id est quo modo/ qua uia componas. id est compositis & decenter instituas mores. id est instituta tui animi. Igitur/ ut scilicet fructū referas: legas mea præcepta ut intelligas. Enim pro quia legere. id est uerba proferre & percurrere & nō intelligere. id est nō deprehendere sentia & intellectionem lectorū: est negligere. id est nō uere nec cum utilitate legere. Cum particula elegāter hic ponitur cum subiunctiuo. Nam cum dicerem cum legerē & cætera. Dicendū

Cum

est/nō autem cum dicebā cum legebā & cetera. Nā illud Virgilianū primo Aneid. Cum uenit anleis iam se regina superbis Aurea composuit. Viurpatum est. Vnde Seruius. Cum uenit aut pro conueniret: aut cum aduerbium temporis pro dum. Nec enim potest cōiunctiui modi particula iungi indicatiuo. Sane sciendū cum & dum malo errore a Romanis esse confusa. Hęc ille. Tu ergo dices. Cum præceptor ueniret ludebam. uel dum ueniebat ludebam. Potes etiam latine pro illo cum ponere inter & pro subiunctiuo. gerūdiū in dum. ut cum cænarem id est inter cænandum uenit nūcius &c. Lepi de ergo poeta dicit. Cum animaduertē. Animaduertē. Animaduerto autē compositū est. ab animū & aduerto. Nā ut attestatur Donatus antiqui plene dicebant animū aduerte animū artēde. Ut uero Valla docet. Animaduerto te & animaduerto in te differūt. Cū intuo te & intuo in te nō differant. Animaduerto in te est punio te: sed cū differentia: q̄ punire est quorūcūq; siue iure siue iniuria. Animaduertere est eius qui in alterū habet potestatem ordine acrite. id est cū a uersione puniēdi. Sed hoc proprie referē ad personas. A iaduerto pro intuo & personam & rem dicimus. Hęc ille. Tribus autē modis ponit a iaduerto. primo cū datiuo & si uolurus/etiā cū accusatiuo. si significatq; idē quod imputo culpāq; infūdo. ut iniuste mihi a iadvertis iniuriā tibi factā. Secūdo cū actō seu infinitiuo sine p̄pōne in. & significat inspicio cōsidero aīo cōplector. ut cū a iadvertiserē q̄ plurimos hoīes errare. i. errorē q̄ plurimorū hoīum. Tertio cū actō p̄pōne i mediante. ut a iaduerto i te. i. punio te legitime. & rite. ut lex a iadvertis in adulteros &c. Quā plurimos autē homines licet accusatiui sint: nō tamē a uerbo a iadvertiserē regūtur. sed ab infinitiuo errare a parte anteriori: quod patet resoluendo. Cū a iadvertiserē q̄ plurimos homines errare. id est q̄ plurimi errēt. Ornatius autē est loqui per infinitiuū q̄ per optatiuū aut cōiunctiuū mediante q̄. ut. quīn. &c. ut lubentius dixerō: scio te cessasse q̄ cessasti. si tamē amphiblogiā. id est dubiam sententiam facere cogaris: cōsultius ad alium modū transferas: ut non dicas. scio te me amare: sed scio q̄ me amas. uelim me amare: melius uelim ut me ames: uel sine. ut uelim me ames & cetera. Quā autem particula ornate quoq; & elegāter hic ponitur. Nam ut alio loco diximus: tribus modis accipitur. Alio quādo cōparatiue seu æquiparatiue. cū dictione tam. & id cū tribus gradibus cōparationis. Cū positiuo quādo accipitur pro ipso quantū cum cōparatiuo acceptum pro quāto. Cū superlatiuo ut sit quasi. tam ualde & cetera. Verbi gratia. deus est tam iustus q̄ misericors. id est tantū iustus quantū misericors. Item deus q̄ magis expectat tam actius puniet. id est quāto magis & cetera. sicut apud Virgiliū. Tam magis illa fremens & tristibus effera flāmis. q̄ magis effuso crudescunt sanguine pugna. id est tāto magis quāto magis & cetera. Sed cū cōparatiuo raro ponitur. Cū superlatiuo aut frequēter. ut Tam hic est oīum optimus q̄ nobilissimus Salu. q̄ quisq; pessime fecit tā maxime tutus est. Quod idē ualeat ac si diceret. Ut quisq; pessime fecit: ita maxime tutus est. Secūdo mō accipit q̄ sine tā. & hoc si ponat admiratiue: quasi: indigna: tūe: exclamatiue: aut cū ironia: aut alio quouis pacto i significatiōe quæ est quātū: semp positiuū eflagitat. ut q̄ bonus ē deus israel. hoc ē o quātū bonus est deus israel. Interrogatiue. ut q̄ diues est cresus? id est quātū. & eductio.

A iaduerto

Quāplurimos

Quā

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

Nescio q̄ diues fuerit. Exclamat iue/o q̄ indignum scelus. cū Ironia: q̄ probe hodie cū meretricula ista uixisti. Deniq; quotiēs pro q̄ potes ponere quantū dabis illi positiuū eu absolutū. Tertio etiā sine tam ponit. & hoc cū superlatiuo insignificato qd̄ est ualde/poniturq; assertiue sine figura. ut deus q̄ optimus est. id est ualde bonus. sunt q̄ plurimi scholastici negligentes. i. ualde uel sane multi. Neq; unq̄ in hac significatiōe aliter q̄ cū superlatiuo ponit. Nō dicēs ergo. feci q̄ bene. sed q̄ optime. Nec ecōtrario. feci per optime: sed per bene. Per enim nūq̄ superlatiuo iungit. Quā tamē etiā pro ualde acceptū: tūc positiuo iungit quādo habet ante se dictionē positiuo cōuenientē. ut uir per q̄ bonus non per q̄ optimus/sane q̄ bonus oppido q̄ bonus &c. Facigit puer cui hęc pręcipio. ut dicas. Per multi sunt indocti uel per q̄ multi. Complures sunt ignari nō q̄ plures. sed q̄ plurimi. non autē cōplurimi. Quas differentias omnes docti obseruāt. Ideoq; longus haberi malo. q̄ errorem nō castigare. Efficiā enim in hoc opere ut & litteras & mores una opera addiscas. Errare grauitē dixit: quia modico errori ut docet Flaccus Clemētē agnoscendum esset. Ait enī primo sermonum. Quā temere in nosmet legē sancimus ini/ quam. Nam uitii nemo sine nascitur: optimus ille est. Qui minimis urgetur. Amicus dulcis (ut equū est). Cū mea cōpenset uitii bona: plurib; hisce. (Si modo plura mihi bona sunt) inclinēt: a mari Si uolet &c. Grauitē autē hoc loco est perniciosē cū magno dāno ingentiq; iactura. In uia morū. doctē/dicit in uia. dixerat enim errare/quod in uia cōtingit. Solet autē uia poni p̄ ratione. Mos autē est laudatū multa cōsuetudinē uiuēdi institutū. Varro enī morē uult esse cōmunē cōsensum simul habitatiū qui inueteratus cōsuetudinem facit. Cum uero mores nūc dicimus intelligimus urbanos & lepidos uiuendi ritus. Succurrendū. & illud diserte dictū. nam p̄prie succurrimus errāti & palanti in uia. Quia ergo errare in uia preposuerat/ quid aptius q̄ succurrendū addidisset. Sane subaudit eē. nō ut mendosi codices fore. Nā succurrendū fore nō dicimus. sed succurrendū esse. In qua locutione. ut antea sępe tetigimus necessitudinis quaedam & cōmoditatis uis inest. Existimaui ergo succurrendū esse. id est oprępreciū esse ut succurrerē. Succurrit autē qui deficiente & confecto aut animo aut corpore subuenit. Habet enim p̄positio sub clementiā quandā notionē (nam uiolentiā oīno inficiatur usq; adeo ut pro clam sępe accipiat. ut surripio. sublego. &c. Clementiā autē & pietatis significationē habent suscipio. ut suscepit israel puerū suum. subuenio: succurro. Tibullus. Nunc de a nunc succurre mihi. nam posse mederi. Picta docet templis multa tabella tuis. Et ut a natura uocabuli nō discedamus is uere succurrit/ qui sub labantē currit atq; eum ne concidat continet. Succurrendū ergo existimaui ne oīno p̄cipites ruant. Hoc puer scito. compositum esse a sub & curro. sed b mutat ut plurimū in litterā sequentē. ut suscipio. Virgi. in primo Aenei. Succipitq; ignē foliis/ suffero suggero. submitto. suppono. surrigo. Aliquādo tamē manet integra. ut subdo: sublego: subnitō. Aliquādo mutat in s/ ut sustineo: sustuli: suscipio &c. Et cōsulendū: subaudi eē. Cōsulimus autē quādo rei p̄spicimus. & ueluti bonum consiliū dantes ad meliora ducimus. sępe hoc uerbum ut alio loco diximus cū datiuo ad ianima refertur. ut Consule honori tuo. Consule. id est prospice. & fac ut ei bene sit.

Per

Grauitē
In uia

Morum

Succurrendū
esse

Sub

Consulo

Succurrendum est ergo ne amplius errent. Consulendum ut bene agant. Nā succurrimus deficiēti. Consulimus uolenti operari. Itaq; hæc duo bono ordine & sūmo cōsilio iuncta sunt. Quia necessum est primū ut mala uitemus. deinde ut bona operemur. utrunq; enī desiderat in uiro pfecto. Vñ in psalmo. Declina a malo & fac bonū. Opinioni. Opinio etiā fallorū est. pinde uidet poeta sciēter loqui. ut opinantibus male succurrat. Nā si qui quod bonum est sciunt operari tñ nolunt. tales nō docendi: sed castigādi sunt. Si uero q̄s omnino iners atq; ignauus fuerit doceriq; recuset. nō dignus ē qui doceatur. uel in quo operā & impensam uir bonus ludat. At si quis opinat se bene facere. & secus facit/ illius opinioni maxime succurrēdū est. Vnde & Paulus noster gratiā inuenit. quia innocēs fecit zelo legis. Fore futurā tēpestatem importat. neq; participis sed noībus dumtaxat ut alio loco diximus addendū. hic uero in bonis exēplis nō ponit. At ne poni quidē debet. Existimaui. i. opinatus sum ratus sum. Errant nōnulli putātes unū esse æstimare & existimare. Cum æstimare sit (Cautore Laurētio de Valla) cōsiderare. Existimare uero iudicare. Itaq; rē prius æstimamus deinde qualis sit existimamus. Quinti. Consumptis affectibus nō reperiens quo digne modo uultū patris posset exprimere uel aui eius caput: & suo cuiusq; animo dedit æstimādū. accipit enī æstimō taxo Cab æs æris & time qd̄ est preciū latine. Ouidius in tristibus li. iii. Quod quicūq; leget: si quis leget æstimet ante. Cōpositū quo sit tempore quoq; loco. Maxime ut gloriose uiuerint. Gloriosus duobus modis accipit. in laudē & dedecus. In laudē: ut gloriosus deus. i. omni gloria dignus. omniq; præditus. In dedecus: ut gloriosus miles apud comicos affectator gloriæ & qui inane laudē incōsiderate caprat. Hic uero in bonam partē accipitur. Nā is gloriose uiuit qui dignā gloria uitā agit. Gloria autē est decus & fructus ipsius laudis quæ ex benefactis oritur. Valerius autē maximus de ea sic ambigit. Gloria inquit unde oriat̄ aut cuius sit habitus/ aut qua ratione debeat comparari: & an melius a uirtute uelut nō necessaria negligat: uiderint ii quorum in contempplādis hmoi rebus cura teritur &c. sic ille. Etenī rem ipsam citius aīo q̄ uocabulo conseq̄ queam. Nā eū gloriosum reor: cui laus: applausus: honorq; cum fauore exultantibusq; animis offertur. Vera autē gloria cui nihil deest deo debetur. Vnde dicit. Soli deo gloria. Et iterū. Nō nobis dñe nō nobis: sed nōi tuo da gloriā. Et rufus. Gloria in excelsis deo. Et sexcentis aliis locis. Dicit autē a græco secūdū Festū Nam κλέος dicit. Et honorē contingerēt. Mira in singulis uerbis elegancia. rebusq; aptitudo. Nā primū oportet gloriose uiuas si honorē cōtingere uelis. Est enī honor premiū benefactorū. Affectate autē utit̄ hoc uerbo. Nam cōtingere cū difficultate optinere si actiue sumas sin absoltue difficulter euenire significat. Cōponit enī a con & tango. ut autē fiat cōtactus/ duoḡ opus est associatione. Vt enī honorē contingas necessū est primū bene laudabiliterq; uiuas. deinde ut populus suffraget. Cui? suffragio ad beatitudinē opus nō est nā ipsa sibi uirtus abūde merces est. Cæterum nulla res popularē plausum citius capret q̄ honesti mores. Nam licet moliter uiuens in animi corporisq; tranquillitate: populoq; incognitam uitam transigit/ ab epicureis beatus censeatur: inglorius tamē est. Nam gloriam ex bellicis rebus & reipub. administratione dumtaxat euenire arbitrabatur. Vñ

Æstimō
Existimare

Gloriosus

Contingō

de apud Virgilium medicina peritus inglorius uocatur. Similiter & multa di-
 tione fretus sine armis inglorius iudicatur. Vnde in decimo Venus de Alca/
 nio. Positis inglorius armis Exigat hic æuū &c. Cōtingere ergo in hac mor/
 talitate honorem multo difficilius est q̄ mereri. multi eteni honore digni/
 fimi honore fraudantur per populi ingratitude[m] atq; ignorantiam/ uerū
 tamen/ qui claris moribus præditus fuerit certissime honorem consequetur
 quocirca poeta pollicitatur se effecturum ut homines dicto suo audiētes ho/
 norem contingerent. Aduerrat autem puer differenter dici. Contingo ho/
 norem. & honor contingit mihi. Nam is honorem contingit: qui studio &
 industria ipsum consequitur. Illi autem honor contingit: cui sorte quadam
 offertur. Laudabilius ergo est/ ut tu honorem cōtingas: q̄ ut honor tibi con/
 tingat. Nuncte fili charissime: docebo quo pacto: id est quo modo/ ab eo
 quod sequitur id quod præcedit. Nam per modum pactum facimus. Et e di/
 uerso. post pactum modum tenemus. Mores tui animi componas. Affecta/
 te dicit animi mores. quia uera uirtus, in animo consistit. Multa enī sunt bo/
 na quæ corporibus multorum cōtingere non possunt. Nulla uero quæ ani/
 mus non optineat. Nam beneficium esse opes sæpe nō patiuntur. facundiam
 inuidet pleriq; lingua: uires & robur. ingens nerui debiles auferūt. Gratium.
 comem. placitum. iucūdum esse forma sæpe nō patitur. At animo/ cui ad ob/
 tinendam uirtutem satis est uelle studiosum esse. omnis uirtus cōtingere po/
 test. Componere autē est bona serie & debito modo rem constituere. Ali/
 quādo est finire. Vt primo Aeneidos. Ante diem clauso componet uesper
 olympo. Quod ideo fit: quia res artificiales compositæ. iam extremam ma/
 num passæ sunt & finiri dicuntur. Est præterea comparare propterea q̄ quas
 res comparare uolumus sæpe componimus seu cōferimus. Vnde in bucoli.
 Sic paruis componere magna solebam. Componunt item uocem & oratio/
 nem qui decipere uolunt. Vt in secundo Aeneidos. Composito rumpituo/
 cē & me destinat aræ. & ad alia multa potest sumi. Igitur mea &c. Igitur con/
 tinuatiua est particula: Vnde Valla. Igitur atq; ergo breuioribus adhibentur
 conclusionibus. Quare. quamobrem. quapropter maioribus: nisi ita dicas.
 Nescio quare sic loquaris. Intellego quamobrem sic facias. Illud tamen primū
 quod protuli. i. igitur sæpe ad significandam coniūctionem partiū orationis
 adhiberi solet. Et fere post aliquā rem interiectā quasi in hunc sensum. ut autē
 cō: inueni: aut ut pergam ad sequentia: ac ne sim longus in exēplo ut necesse
 foret: afferā breue ex poeta sumptū. Et certamē erat Coridon cum Thyrside
 magnū Alternis igitur contendere uersibus ambo cœpere. Ergo & firarius
 nōnunq̄ tamē hoc modo ponitur. Hac Laurentius. Hoc igitur loco apte po/
 nitur: igitur. Est enim perinde. Igitur mea præcepta &c. ac si diceret. Vt autē
 honore cōtingas fili mea præcepta legas. Legere multifariā accipitur. Vn/
 de Nonius Marcellus. Legere sicut est i cōsuetudine significat oculis scripta
 percurrere. Virgilius in bucoli. At simul henoum laudes & facta parentis Iā
 legere. Legere accedere. Virgilius georgi. libro secūdo. Ades & primi lege
 hitoris oram. Et Aeneidos libro. xi. Implicuere iter se acies legitq; uirū uir.
 Legere rurū colligere. Titin. in ueliterna. Hodie hostes fugauit: spolia pla
 cite posterius leget. Virgilius libro decimo. Extremaq; lauro Parca fila le/

Cōpono

Igitur

Legere

gunt. Et georgi. libro primo. Atq; omnis nauita pōto humida uela legit &c. Legere prætereire Virgilio autore dicimus libro tertio & libro quinto. Lit/ toraq; epiri legimus. & Fractosq; legunt in gurgite remos. Legere est nauiga re perfringere. Virgilius libro secūdo. Pars cætera pontum Pone legit. Le/ gere est eligere. Virgilius. in bucolicis. Ipse ego cana legam tenera lanigine mala. Legere surripere significat unde & sacrilegiū dicit. i. de sacro furtum. Virgili. in buco. Nam quæ sublegi tacitus tibi carmina nuper. Lucillius libro xxviii. Omnia uiscatis manibus leget. Legere rursus uidere. hoc itaq; legi. Virgilius A enei. libro sexto. Quin protinus omnem Perlegerēt oculis ni iā præmissus achates A fforet. Et in eodem. Longū ordine posset aduersos le/ gere. Hæc ille. Quæ fere a grammaticis sic colliguntur. Fur aurum: uirgo flo res: mare nauta: libellos Clericus: equiuoce sic sua quisq; legit. Sane legere est compositæ & seruato ordine tractim rem perducere: ut qui libros legit. pri mū primæ dictionis litteras inspicit. tum syllabas. tum dictionē Nouissimo per reliquas dictiones suo ordine pergit. Sic qui furatur singulos passus gra/ datim callide legit nihilq; præcipitat. Similiter & in mari. Nautæ nō totū ma re simul sed passim pertransunt. itaq; legunt. Similiter qui aut poma aut flo res legunt. non una opera carpunt confuse: sed cum delectu nunc hinc nunc illinc capiunt. Deniq; quicūq; legit animum aduertat oportet ut suo ordi/ ne & salua ratione procedat: quocirca recte dicitur. Legere & nō intelligere: negligere est. sed de ueritate iam latius uidebimus. Intelligere autē est cō/ positum ab inter & lego. itaq; significat internoscendo & discernēdo rem ab re legere. Quod fieri nō potest. priusq; rem ad unguē cognoscas. Neglige/ re autē compositum est a nec & lego. Et duo potest significare. Primum non legere. Secūdo obliuisci. Atq; ita duplex potest esse sensus. Alter hic. Qui legit & non intelligit. perinde est ac si non legat: immo non legit. Iuxta quē modum in multis exemplis manu scriptis offendas. Legere enim & non in/ telligere nec legere est. Si dixeris a parte in modo ad suum totum. hic legit & non intelligit. ergo legit: uel sic est legens non itelligens ergo legens. ne gabimus consequentiam. quia non argumentaris per locum a parte in mo/ do ad suum totum: sed per fallaciam ad dicto secundum quid ad dictum sim/ pliciter. Nam non intelligere destruit rationem eius quod est legere. Non enim legit qui uerba profert aut percurrit. sed ut iterum dicam qui cum dele ctu & intellectu rem disquirat. Falso ergo se dicit legere qui non intelligit. Secūdo sensus est: Legere & non intelligere/ est negligere: id est obliui/ sci. Quando quæ sine intellectu legis tenaciter inharere non possunt. Nam uetulæ quæ uerba latina legunt & non negligunt. intelligūt quidem. quod non negligunt. hoc est uoces quarum discrimen habent. Et hæc pro exor/ dio huius libelli.

Intelligere

Negligere

Itaq; deo supplica. Parentes ama. Cognatos cole. Datum serua. Forotepara. Cum bonis ambula. Anteq; uoceris ad cō/ silium ne accesseris. Cui des uideto. Cōiua raro. Mūdus esto.

Quod satis est dormi. Cōiugem ama. Maiori cede. Magistrū metue. Minorem ne contempseris. Vino te tempera. Pugna pro patria. Rem tuam custodi. Nil temere credideris. Meretricem fuge. Libros lege. Quos legeris memento. Bonis benefacito. Litteras disce. Liberos erudi. Blandus esto. Tute cōsule. Maledicus ne esto. Familiam cura. Diligentiam adhibe. Aequum iudica. Ad pratorium statō. Consultus esto. Trocholude. Aleas fuge. Iracundiam tempera. Nil arbitrio uiriū feceris. Neminem irriseris. Patere legem quā ipse tuleris. Beneficij accepti memore esto. Pauca in conuiuio loquere. Neminem iudica. Existimationem retine. Alienum noli cōcupiscere. Irasci ab re noli. Nil mentiri uelis. Iusiurādum serua. Virtute tua utere. Miserum noli irridere. Parentes patienter uince. Saluta libēter. Verecundiam serua. Illud stude agere quod iustum est. Libenter ferto amorem.

Satyra

Itaq; deo supplica. Hæc est pars executiua in qua mira sentētiarum ubertas conspicitur. usq; adeo ut cū uerbis æquari possint. tanta uero est earum grauitas. tanta sanctitudo. ut ex Apollinis oraculo profectas credas & dignas quæ aureis litteris conscriberent: auctoriq; suo oraculoꝝ societatem (quod Plynio teste Chiloni datū est) uendicarent. Verborū autem tanta aptitudo est: ut ea nō inuita res consecuta dixeris. Tanta uero scēcūditas ut plura sæpe sensa elicias ac uoculas uideris. Quin & oraculoꝝ more ancipitia nōnunq; uidentur. Absit autē ut obscura dicam: quæ ut cūq; cōprimantur diuinæ sententiæ succū largiter cū multa luce effundū. Nihil est ergo q̄ stellis uerubusue Aristarchus notet. Cæterū si totam hanc edictionē in uno albo exposueris: satyrā legē recte appellaueris. Quæ ut inquit Festus ex multis aliis confecta est legibus cuius legis meminit sic Lucilius. Per satyrā adilem factū qui legibus ulnat. Et Salustius in Iugurtha. Deinde quasi p̄ satyrā sententiis exquisitis in editionem accipitur. At si totum hoc animi pabulum (non enim in solo pane uiuit homo &c.) in una lance positum fuerit. eam satyrā quoq; dixeris. Nam satyra inquit idem Festus: est genus cibi ex uariis rebus cōditum: Quod & M. Varro ante eum docuerat. Quinimo si eodem interprete Satyra genus carminis est ubi de multis rebus disputatur. satyricum quoq; hoc opus dixeris. Non quidem a satyris deis agrestibus a quibus amariores ille satyræ rectius dicuntur quas hodie Satyras uocamus. Nam hoc genus satyræ a saturitate & fertilitate rectius deducitur. Neq; consensio uolentibus in huiuscemodi præceptis ordinem & seriem esse. Nam ut in satyra lance fercu lauarie miscentur. ita hic doctrinæ. ut dicas poetico quodam furore editas

ab eo qui plenus deo/ Obscuris uera inuoluerit. Neq; propterea poemati
 laudem huic parti inuideris/ q; pfaica sit. Nā si iuste iudicaueris. remq; bono
 examine pēsitaueris. Inuenies disiecti mēbra poetæ. Quo circa admōitos ue/
 lim quos nāciscar lectores ut penitiori oculo rēcōspiciāt. Rogatōsq; ut boni
 æquiq; consulant/ si affectatius interpretari uidebor. Singulas enī sententias
 singulariter disquiram. Nunc ad primam. Itaq; deo supplica. Quo hō; uer
 borū sanctissima & plane diuina sentētia habeatur uideamus quid sit suppli
 care. Supplicare enī dicitur a sub & plico. & fit quādo genu poplitemq; aut
 ceruicem plicamus cum a potētiore aliquo magnū quid precamur. Verum
 tamen ut docet Valla nō supplicamus sine uoce & ore. itaq; solis hominibus
 quibus & loqui cōgruit. Sane is proprie supplicat qui se humilitatis gratia ut
 a maiore aut ueniam aut beneficium exoret ante pedes illius plicat. Dicit er
 go Supplica deo. Ex quo præcepto: multa eliciuntur. Primum altitudo ma
 iestatis diuinæ. & humilitas humanæ conditionis. Non enim supplicamus ni
 si digniori multo. At qui uelit dei celsitudinem contueri: inueniet sese humi
 lem atq; puluisculum: eumq; qui supplicare debeat. deinde præcipitur: ut in
 omni necessitudine deum oremus cum humilitate. Quia respexit in oratio
 nem humilium & non spreuit preces eorū. Et alibi idē psalmista. Cor cōtritū
 & humiliatum deus non despicias. Et Ecclesiastici decimo. Humiliare deo:
 & expata manus eius. Ex eodem inferitur q; omnibus in rebus inuocandum
 est diuinum auxiliū sine quo nihil possumus: Quod & Plato præcepit. & Vir
 gilius anxie obseruauit: qui nullam rem arduā sine sacrificio auspiciam di
 cit. Præterea antiqui ne orationem quidem sine diuini auxilii imploratione
 exordiebantur. Quia ergo ante omnia præcepta adhortatur ut nos deo sup
 plicemus. non longe abest/ ab eo quod saluator noster mandat. Primū que
 rite regnum cælorum. Nam supplicando deo ad cælos festinamus. Hæc etiā
 rem Māro precepit in georgi. In primis uenerare deos. Conforme ad hoc
 est prima hæc institutio primo præcepto decalogi. In quo ut habetur Deute
 rononii quinto. Præceptum est ne aliud adoremus aut colamus q̄ ipsum de
 um nostrum. Supplicandum est ergo deo: nō sculptilibus. non uentri. nō re
 bus. Atq; ut rem absoluam Qui deo supplicat: facit primum illud & maxi
 mum præceptum. In quo dicitur. Diliges deum tuum ex toto corde tuo: &
 ex tota anima tua &c. Nām qui sine dilectione: sine timore: sine obseruatio
 ne deo supplicat non hoc facit ut deo: cuius hæc omnia debentur sed in cōsu
 sionem sui. sicut qui flectentes alterum genu supplicabant dicentes. Aue rex
 iudeorum. Supplica ergo fili qui cinis es & esca uermium: atq; in immen
 sum obnoxius: deo cui omnia debes. Cuius maiestas infinita. iusticia timen
 da. bonitas adoranda. Altitudo obseruanda: gloria ueneranda. & nomē san
 ctificandum. Inclusum est ad hoc in hoc uno uerbo. Secundum præceptum.
 legis. Nam qui se supplicem deō gerit: uerebitur nomen eius in uanum assū
 mere. Non enim supplicis est altissimi peierando fallere numē. Quin & ter
 tium abunde satis conclusum est: Nam si supplices deo fuerimus: sublata ni
 mirum sanctificabimur. Nequicquam enim supplicat qui quo die supplican
 dum est ad iniquitatem manus suas extendit. sed hæc satis. Parentes ama.
 bono ordine procedit. Nam secundum deum: parentes qui nos genuerunt

Supplicō

amandi sunt. Voluit enim deus ipse creator omnium patris appellatione a nobis appellari dicens sic orabitur: Pater noster qui es in caelis: sanctificetur nomen tuum &c. Continetur ergo quartum decalogi præceptum in quo sic dicitur. Honora patrem tuum & matrem sicut præcipit tibi dominus deus tuus ut longo uiuas tempore. Et bene sit tibi in terra quam dominus deus tuus daturus est tibi. hæc Deuteronomii quinto. Vnde decimonono Prouerbio rum. Qui affligit patrem & fugit matrem ignominiosus erit & infelix. Et uigesimo octauo præcipitur reuerentia erga parentes: his uerbis. Qui subtrahit aliquid a patre suo uel a matre & dicit hoc non esse peccatum: particeps homicidæ est. Item Thobia quarto. Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus uitæ eius. Memor enim esse debes quæ & quanta pericula passa sit propter te in utero suo. Et Ecclesiastici septimo. Honora patrem tuum & genitricem matris tuæ ne obliuiscaris. Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses: & retribue illis quomodo & illi tibi. Et eiusdem tertio. Qui honorat patrem suum iocundabitur in filiis: & in die orationis suæ exaudietur. Qui honorat patrem suum uita uiuet longiore: & qui obedit patri refrigerabit matrem. Qui timet dominum honorabit parentes / & quasi dominis seruiet his qui se genuerunt: in opere & in sermone & in omni patientia. Item & alia multa in eodem. Cæterum non sine delectu dixit Parentes. Hi enim a pariando dicti sunt: quoniam nos pepererunt & eduxerunt. In quo uerbo beneficii accepti admonemur. Nam si parentes ut nos pariant coniuncti sunt: nos illis nimirum quæ plurimum debemus. Supra omnia tamen deo: quocirca cum parentes amandi sint: ille nobis adorandus atque supplicandus est. Quia tamē & natura & officio ad amandos parentes trahimur: usus est uerbo uehementiæ. Nam ut grammatici ferè præcipiunt: plus est in amando quàm in diligendo. Vnde Cicero ad Brutum. Sic igitur facies & me aut amabis aut quo contentus sum diliges. Idem ad Dolobellam. Quis erat qui putaret ad eum amorem quem erga te habeam posse aliquid accedere? tantum tamen accessit ut mihi denique nunc amare uidear antea dilexisse &c. Proprie ergo dicitur parentes amare. Parentes enim pro his qui nos genuerunt posuit. Nam si cæteri progenitores parentes dici possunt. eos tamen segregat dicens. Cognatos cole. In quo uerbo significationis ratio habenda est. Sæpe etenim maiores inferiorem colunt. Vnde in bucolicis Ab Ioue principium musæ: iouis omnia plena Ille colit terras. Nam Iuppiter non colitur: id est ueneratur & obseruat terras: sed diligit. Vnde ut est apud Nonium Marcellum Varie accipitur hoc uerbum. Nam ut inquit. Colere est uenerari. Virgilius libro nono. Summe deum sancti cultos forastis Apollo Quem colimus. Colere exercere ut rustici. Virgilius Georgicorum primo. Fructusque feros mollite colendo. Colere inhabitare. Virgilius Aenei. libro tertio. Quas dira celano Harpyiæque colunt alia. Et Plautus in Aulularia. Hanc domum iam multos annos est ut possideo & colo. Varro in Eumenidibus Ut naiades undicolæ. Colere diligere. Virgilius in bucolicis Ille colit terras illi mea carmina curæ. Idem Aenei. quarto. Solam nam perfidus ille Te colere. Terentius in Heautontu. Quippe forma impulsus nostra nos amatores colunt. Colere ornare Varro in Tapheme. Aut in segetibus post messem colligebat stramenta qui domicilia colerent. Colere pa-

Amare

Colere

ti. Terentius in Heautontu. Dum ille uitam illam colet inopem carens patria. Hæc illæ. quæ fere his uersibus uulgaribus explicantur. A ruâ: calas: forma: superos colit atq; parêtes hæc arat has habitat ornat honorat: amat. Cole ergo hoc loco: id est uenerare uel dilige cognatos. omnes de cognatione, & sanguine tuo. Cognati sunt omnes qui ab uno genere nati sunt: quasi simili patre nati. Vel quasi simul nati quo modo pullos ranæ uno partu editos flaccus cognatos uocat in fermombus. Cole itaq; ut iterum dicam: id est dilige cognatos: id est fratres & quotquot habes consanguineos & necessarios. de gradibus & speciebus agnationis: cognationis: & affinitatis disquirant quorum interest. Nos mores cum litteris docemus. Habuimus igitur triauerba: quasi tris gratias amoris honesti commendatiua. Neq; inepte quidem. Nam si homini nihil conformius est q̄ amare. Bene præcipitur ut deû ames cum religione & timore: hoc est deo supplices. Parêtes cum seruore: hoc est parentes ames. Cognatos cum diligentia: hoc est cognatos colas. Datum serua. Nunc & alia præcepta infert amoris tamen conciliatiua. Nam si, ut in superioribus locis ostendimus dona ad conciliandam amiciciam plurimum ualent. Et ut Ouidius in de arte inquit. Munera crede mihi capiunt hominesq; deosq; Placatur donis iuppiter ipse datis. Non ab re dicit. Datum serua. Quoniam plurimi ut sint monumenta sui munera conferunt. Vnde illud tertio Aeneidos. Accipe & hæc manuum tibi quæ monumenta mearum Sint puer: & longum andromaches testentur amorem. Ideoq; amiciciam reiicere atq; resellere uidentur qui datum non seruant. Si omnis locus quibus apud poetas data in summa ueneratione seruata memorantur adducemus: omnibus nimium prolixitate odiosus essem. Grato ergo animo uidemur quotiens pro dantis obseruatione datum custodimus. Quod gnato ille Terentianus in eunucho prospiciens gloriosi militis animum mire afficit. cum enim ille percunctaretur de fidicina quam dono dederat. Magnas uero agere gratias Thais mihi: Respondet. Ingentes. Et cum ille. A in tu lata est? tubsequitur gnato. Non tam ipso quidem dono/ q̄ q; abs te datum: id uero serio triuiphat. Si igitur hoc pacto interpretari uolumus/ ut nõ absurde possumus: est urbanum sane præceptum. At si datum accipere uolumus: quomodo illud in Eunucho. Est istuc mihi datum profecto/ ut grata sint quæ facio omnia & c ubi datum interprete Donato. est fato decretoq; deorum concessum ut apud Virgilium in septimo. Non dabitur regnis esto prohibere latinis. si inquam hoc modo datum accipimus philosophicum sane præceptum est. Nam hoc dicit. Serua: id est obserua & diligenter disquire datum: id est quid tibi datum est. Si naturam secutus fueris: nihil difficile aggrediaris. Ut si data est tibi aurea uena carminis. ad carmen animum applicabis. Si profæ ad profam. Si sapientiæ ad sapientiam foeliciter tendes. At si ad rusticos labores natus fueris inepte ad urbanos lepores aspiraueris. Nam ut Propertianum illud. Naturæ sequitur femina quisq; suæ. Serua igitur. i. disquire datum. uel serua. i. tene & custodi tibi datum a natura qua duce omnia foeliciter auspicaberis: Hic sefus sane bonus est. Poterit arguto ingenio qui uis & alios succos extorquere sed nos priori sententiæ concedimus. Nã ut dixi præcepta hæc tria sequentia

Datum

amoris condimenta sunt. Foro te para. de uerbiu[m] est quo Dauus in phor-
 mione utitur. Scisti uti foro: id est scisti quid facere te oporteret. Siquidē me-
 taphora est a negociatoribus. qui pro loci temporisq[ue] qualitate plus mino-
 ritue uendunt. Atq[ue] ita diuites euadunt quando se foro accōmodare sciunt.
 Iuxta quam rem. sensus hic esse possēt. Foro te para: id est accōmodate con-
 ditioni ipsius fori mercurialis. (Nam de iudiciali hic non loquitur.) hoc est
 loco: tempori & personæ (tria enim hæc forum secundum Donatum signi-
 ficat) ita paratum te exhibe. ut rebus tuis consulas. Qui sensus damnandus
 non est. Conformior tamen est instituto autotis qui de moribus præcipit ut
 ita intelligatur. Foro te para: id est dispone te iuxta qualitatem & mores ho-
 minū qui uersatur in foro. atq[ue] comis & amabilis censeberis. Fora & fori in-
 quit Nonius Marcellus ut genere ita & sensibus differant. Nam neutro iudi-
 ciorum & litium sedes est. Masculino spacia in nauibus apertiora. sic ille. Si-
 gnificat præterea forum locus ubi res uenduntur. ut ibi scisti uti foro. Fori
 ut dicit Seruius ad illud ī quarto Aeneidos. Impleffemq[ue] foros flammis. sūt
 tabulata nauium ab eo q[uo]d incessus ferant. Sic igitur & forum dici potest quo
 res uenum ferūtur. Inepti aut[em] sunt qui cum rem uili emerint dicunt rem esse
 in bono foro. pro eo quod est in bono mercatu. potest tamē transferri a fo-
 ro. ut sit fac bonū forum: id est uende quāti in bono: id est abūdanti foro ubi
 omnia uili constant. Cum bonis ambula. Quin & hoc ad amicitiam facit. Si
 etenim ut saepe diximus nullus amicus habendus est qui non idem uir bonus
 & ex familiaritate atq[ue] consuetudine amicitia cōtrahitur: bene præcipitur cū
 bonis ambula. Nam ut multis in locis reperitur. Cum bonis bonus eris. & cū
 pe: ueris perueris. Vnde Prouerbiōrum. xviii. Qui cum sapientibus gradi-
 tur sapiens erit amicus stultorum similis efficietur. Et. xxii. Noli esse amicus
 homini iracundo: neq[ue] ambules cū uiro furioso: ne forte discas semitas eius:
 & sumas scandalum animæ tuæ. Et Ecclesiastici. xii. Quis miserebitur incan-
 tori a serpente percusso & omnibus qui appropriant bestiis? Sic & qui comi-
 tatur cum uiro iniquo. & obuolutus est in peccatis eius. Et. xiii. Qui tetigerit
 picem inquinabitur ab ea & qui cōmunicauerit superbo induet superbiā. Pō-
 dus super se tollit. qui honestiori se cōmunicat. Et ditori te ne foc[us] fueris & c[etera]
 & sexcentis aliis locis idem dicitur. Sunt igitur tria quæ multum ad amicitia[m]
 faciūt. Primum ut danti gratū te exhibeas datumq[ue] serues. Secundum ut ciui
 liter & urbane uiuas. i. foro te pares. Tertiū ut cū bonis ambules. Anteq[ue] uo-
 ceris ad cōsiliū ne accesseris. hoc præceptū cōtra ineptos est & rerū omnīū sa-
 tagentes. imane etenim uitū est oīa uelle scire. Ordo est. Ne accesseris. i. fac
 ne accedas ad cōsiliū anteq[ue] uoceris. Quia periculosum est dare. Nā ut dicitur
 Malū cōsiliū cōsultori pessimū. Humanū tū est petenti cōsulere. Ideoq[ue] non
 uetat. ne oīno ad cōsiliū accedas. uerū admonet ne accedas anq[ue] uoceris. Nā
 præter periculū quod subeūt. curiositatis uitū incurrūt rerū ad se nihil ptinē-
 tes solliciti. Cui des uideto. uideto. i. cōsidera cui des nō enī oībus dādū est.
 Nam qui indignis dat duplex dānū patitur. Nā & datū amittit & accipiētem
 perdit. Cōtra ut est in mimis publici. quod & Seneca ut alia q[ua] plurima sibi sum-
 pfit. Bñficiū dādo accepit q[uo]d dignis dedit. Hinc etiā. xlii. Eccle. Vbi man[us] mul-
 tasūt/ claudē: & quodcūq[ue] trades numera & appēde: datū uero & acceptū oē

Fora
Fori

Forum

describe. Et. xii. Si bñfeceris scito cui feceris: & erit gr̃a in bonis tuis multa. Bñfac iusto & inuenies retributionē magnā & si nō ab ipso certe a dño Non est enī ei bñ qui assiduus est in malis & elemosynas nō dāti. Quoniā & altissimus/odio habet pctōres/& misertus est pœnitētibus. Da misericordi & nou suscipias pctōrem. Bñfac humili & nō dederis impio. Prohibe panes illi dare ne in ipsis potētor te sit. Nā duplicia mala iuenies in oībus bonis quæcumq; feceris illi. Quoniā & altissimus odio habet pctōres & impiis reddet uindictā &c. Quibus uerbis. clare præcipit. Cui des uideo. Atqui in euāgelio dicit oī petēti te tribue. Quocirca scies oībus petētibus amore dei dādū eē. siquidē honoris dñi ratio habeat. Nā male deum amaret/q pro eius amore daret/ quo sciēs ai am accipiētis pderet. Itaq; nō hoī petēti: sed pctō petētis negan/ dū est quotiēs carētia pluq; copia illi p̃suerit. Neq; tñ in euāgelio dī oī petēti rem tribue: sed te. Nam si pctōr est qui petit & p̃pterea indignus tribue tñ te illi. dādo ei cōsiliū. & opem animi. Sin bonus est q petis. & quod des tibi ē. te illi tribue. hoc cōpatiētē te illi exhibe. Saluator ergo noster loquit de charitatis elemosyna quæ nulli negāda. Poeta autē de rerū collatione quæ bonis dūt axat suppetit. Quin & Seneca in oēs bñficia cōferēda docet. Qualiscūq; inqt prior euētus est: p̃seuera in aliis cōferre. Melius apud ingratos iacebūt quos aut pudor: aut occasio aut timidatio aliqñ gratos poterit efficere: ne cessaueris dare. Opus tuū page. Et ptes boni uiri exequere. Aliū re: aliū fide: aliū gratia: aliū consilio: aliū præceptis salutaribus adiuua. hæc sanctissime Seneca. Qui licet oībus/ nō omnia tñ danda monet. Quia quibusdā rerū beneficicia officerēt. Recte ergo dicitur. Cui des uideo. Nam uerā liberalitatē præcipit. Non enim uetat ne des/ sed ne prodigas. quia qui dat: nec uidet cui det profusus suorū & prodigus est. Nam ut ē apud officia Ciceronis. Prodigii sunt qui epulis & uiscerationibus & gladiatorū mīteribus: ludorū uenationumq; apparatus pecunias profundūt in eas res/ quarū memoriā aut breuem aut nullā sunt relicturi oīno. &c. Cōuiuia raro. uetuit profusione in alios nūc ne tibi sumas nimīū/ prohibet. Nam qui comestationibus & uiscerationibus ut gulæ satisfaciāt indulgent. prodigi quoq; sunt & detestabiles. Vnde puer h. orū. xxiii. Noli esse in cōuiuuis potatorū nec in comestatiōibus eorū/ q carnes ad uescendū conferūt: quia uacātes potibus & dantes symbola cōsumuntur & uestief pānis dormitatio. Sane cōuiuio unū de his uerbis est quæ nūc deponētia olim actiua fuerūt. ut populo: populo: medico medicor. Ille enī cōuiuio dicebāt ut docet Nonius Marcellus. Vnde Pōpo. in mūda. Si calendis cōuiuuant. idibus cœnant foris Ennius satyrarum libro. i. Male hercle suo magno cōuiuuant sine modo &c. Quia ergo antique dicit fides haberi potest ex libro Catonis de moribus esse sumptū. Nos autē cōuitor dicimus. Conuiuia ergo. i. cōuiuare & celebra cōuiuia raro. Sūt qui nomē putāt/ & dicūt Cōuiuia raro subaudiuntq; sis. sed mihi nō placet huiusmodi subauditio. præsertim cū cōuiuia apud antiquos uerbum reperiat. Mūdus esto. Bene post cōuiuuiū intulit mūdus esto. Mūditiæ enī & lautitiæ maxime cōuiuio cōueniūt: Potest autē generaliter sumi. Nā mūdiciēs in oī re laudanda est. Et præcipue cordis. Vnde Saluator noster. Mathei. v. Beati mundo corde quoniam ipsi deū uidebūt. Quod satis est dormi. phisicū est hoc præceptū. ad mores tñ

nō parū facit. Nā si quis plusq̄ fatis est dormierit. torpēs nimirū & hebes efficiet. Et ad omnia ignauus. Sin minus ac cōueniat naturæ dormierit inualidus iridē & exhaustus/oscitabūdu & trudo stomacho nauiter agere non poterit. Cōuenit ergo & animo & corpori tēpestiua quies. Nam si ut Virgilius Aenei. secundo. dicit ipsa quies agris mortalibus dono diuum serpit. exploratū est ipsam si nō nimia fuerit cōmendabilē. Dormi ergo quod. id est quo ad satis est. Coniugē ama. lepida institutio. & sūm opere obseruāda Siquidē salutis nr̄e autor indissolubile uult esse matrimonii nexum: & secluso amore nihil difficilius eēt q̄ cōiugē pati. Recte inq̄t Autor cōiugē ama. Quātū uero matrimoniu liget. Ostēdit legis nostræ autor Marthei q̄nto his uerbis. Dictū est aut̄ quicūq; dimiserit uxorē suā det ei libellū repudi. Ego aut̄ dico uobis quia oīs q̄ dimiserit uxorē suā/excepta fornicatiōis causa/facit eam mœchari. Et qui dimissam duxerit. Adulterat. Quātū uero molestiæ sit uxorē ducere/comici patres largiter indicāt. qui p̄ magno flagitio filiis ducēdæ eius pœnam dicūt. Vnde & Metellus numidicus. Si sine uxore possemus quirites esse omnes ea molestia careremus: sed qm̄ ita natura tradidit: ut nec illis saluti cōmode: nec sine illis ullo mō uiui possit: saluti p̄petuæ potiusq̄ breui uoluptati cōsulendū est. Cæterū quātū sanctitatis habeat legitimus torus deducitur sapiētia quarto: ubi sic dicit. O q̄ pulchra est casta generatio cū claritate. Immortalis est enī memoria illius. quoniā & apud deū nota est & apud hoīes: Cum præsens est imitant̄ illā & desiderāt eam. cum se eduxerit & in p̄petuū coronata triumphat: incoinquatorum certaminū premiū uincēs &c.

Amorē cōiugis præcipit Ecclesiastes. ix. Vade ergo & comede in lætitia panē tuum & bibe cū gaudio panē tuū: quia deo placet opera tua. Omni tēpore sint uestimēta tua cādida: & oleū de capite tuo non deficiat. perfruere uita cū uxore quā diligis cūctis diebus uitæ inuitabilitatis tuæ. qui dati sunt tibi sub sole omni tēpore uanitatis tuæ. Itē Ecclesiasticus. vii. Mulier si tibi est secundū aiām tuā nō piicias illā & odibili nō credas te in toro corde tuo. Itē prouerbiorū. xviii. Qui inuenit mulierē bonā/inuenit bonū & hauriet iocunditatē a dño. Qui expellit mulierē bonā expellit bonū. qui aut̄ tenet adulterā stultus est & insipiens/Eiusmodi multa reperies si sanctas lras lectitaueris. nos post hac breuiores erimus: quia in re manifesta uersabimur. Maiori cede: obediētia præceptū: de qua sæpe dicit q̄ melior est q̄ uictima. Nihil aut̄ in re publica utilius est q̄ obedire & auscultare maioribus. Quia sic neq; seditiones: nec intestina bella oriunt̄. Cede ergo. i. locū da & cōcede maiori. i. seniori & digniori te. Maiores enī aliquādo ab ætate dicūtur quicūq; seniores nobis sunt. Aliquādo ad genus nostrū referūt. dicūturq; oēs a quibus originē ducimus. sed ut attestat Seruius illi præcipue qui peculiare appellationē nō habēt. ut qui neq; patres neq; aui: neq; atau neq; p̄aui sūt. Possū? etiā maiore p̄ digniori ponere. Erat aut̄ apud priscos sūma reuerētia caniciei. uñ Ouidi. Magna fuit quōdā capitis reuerētia cani. Et Iuuenalis de prisca loquēs innocentia ait. Improbis illo fuit admirabilis æuo Credebāt hoc grāde nephas & morte piandū. Si iuuenis uetulo nō assurrexerit: & si Barbato cuiq; puer licet ipse uideret. Plura domi farra & maioris glādis aceruos) Tam uenerabile erat præcedere q̄ttuor ānis. Primaq; pars adeo sacra lanugo senectæ. &c.

Cedēdū præterea est maiori. id est supiori & potētiori. Vnde Ecclesiasti. iiii. Noli resistere cōtra faciē potentis: nec coneris cōtra ictum fulminis. Magistru metue. Nihil uberius ad p̄cipiēdā doctrinā. Debet enī honor quidam & reuerētia præceptoribus adhiberi. Nec īmerito. Quia ut dicit. diis/parentibus/ & Magistris nō datur equalens. Quin & maiores præceptorē patris loco habuerūt. Vnde Iuuenalis. Dii maiorū umbris tenuem & sine pondere terram. Spirantēq; crocos & in urna perpetuum uer. Qui præceptorē sancti uoluere parētis. Esse loco. Metue ergo. id est cū obseruatōe reuerere magistrum. id est cuiusuis artis præceptorē. Minorem ne cōtēpseris humana præceptio. quæ præter decorū & honestatē. nō parum utilitatis affert. ut ibi dicem⁹ Corporis exigui noli cōtēnere uires. Ne cōtēpseris. id est ne asperneris & uilipēdas minorē. id est inferiorē te. Vino te tēpera. Non uniformis est huius uerbi expositio. Potest enī uino esse datiu casus. ut sit Tēpera te uino. id ē modū serues iuxta uirtutē uini. si etenī acre fuerit & uig. orosum quasi abstemium te adhibueris. sin mite & exigua uirtutis aucti⁹ te proluēs. Sed melior ē sentētia ut seprimi casus. hoc est ablatiu instrumentalis sit. Nā sic intelligit. Vino te tēpera. id est tēperatū te redde uino. i. usu uini. hoc ē tēpera te utere uino. melior autē sensus est Tēpera te uino. q̄ si dixeris uinū tibi tēpera. quia nihil p̄fuerit uinū tēperatū fuisse si nos minus tēpetati fuerimus. De uino plurima ī primo Siluarū apud Virgiliū ibi. Nec ueneris nec tu uini capiaris amore dicta sunt. Nam usum uini nemo nō ingratus deo & naturæ oīno dānat. Abusum uero quilibet. Vinū enī modice sumptū acuit ingeniū Et ut dicit Ecclesiastic. xl. Vinū & musica letificāt cor. & sup utraq; directio sapiētia: In copia aut uini multa in'ūt mala. Nā ut dicit Ecclesia. xix. Vinū & mulieres apostatate faciūt sapiētes & arguūt sensatos Et ut dī Prouer. xx. Luxuriosa res uinū & tumultuosa ebrietas. quicūq; his delectat nō erit sapiēs. uñ & apostol⁹ Nolite inebriari uino in quo est luxuria. Itē puer. xxi. Qui diligit epulas in egestate erit: qui amat uinum: & pingua non ditabit. Caterum Ecclesia. xxxi. tēperamētū hoc graphice perscribit/ dicit enī. Vinū in iocūditatē creatū est/ & nō in ebrietatē ab initio: Exultatio animæ & cordis uinū moderate potatū. Sanitas est animæ & corpori sobrius potus. Vinū multū potatū: irritatōnē & irā & ruinas multas facit. Amaritudo aiæ uinū multū potatū Ebrietatis animositas imprudētis offensio minorās uirtutē & faciēs uulnera &c. Vino ergo te tēpera. i. tēpatū te effice: ut sis lætus & ualidus citra luxuriā & sobrius citra naturæ debilitatem. Pugna pro patria. Quin & hoc satis in superioribus deductum est. Nam si ut Cicero inquit. Magnū ortus nostri partem sibi patria uendicat. Siq; ut idē testat credēdū est. Omnibus qui patriam conseruauerint adiuuerint auxerint certum est esse in cælum diffinitū locū ubi beati sempiterno æuo fruantur. Si præterea ut inquit Flaccus dulce & decorum est pro patria mori. Et si ut habetur Ecclesiastes. iiii. tempus belli & tēpus pacis est. Et ut in mille locis habetur deus pro religione & patria pugnatibus autor & auxiliator fuit. Bene dicitur Pugna pro patria. Videat tamen pater patriæ & is qui bella mouet ut iuste fiant. Rem tuam custodi. id est ne sis profusus & prodigus. custodi rem. id est diuitias tuas: & præcipue patrimoniū Custodi inquam. id est diligenter obserua: ne aut negligentia tua & inertia

amittas: aut nequitia cōsumas. Neq; prohibet ut nunc dicunt elemosynam: Quia nihil melius custodimus q̄ qd̄ apud dignos collocam⁹. Nil temere credideris: salubre præceptū. ppter facilem enī credulitatē multi in fraudē illi/cti sunt. Multi amicos amiserūt. Quocirca in sanctis lris bene dicitur. Omni spiritui ne credas. Et iterū Attēdite uos a falsis pphetis qui ueniūt ad uos in uestimētis ouiu. intrinsicus autē sunt lupi rapaces. Nil credideris ergo temere. id est temerarie nō audita legitima rōne. Quia ut dicitur Ecclesi. xix. Qui credit cito leuis corde est & minorabit. Meretricē fuge. sanctius hoc quidē multo q̄ snīa dīa Catonis apud Horat. quæ dicit æquū esse iuuenes ad meretricem descēdere. Quod tamē sic intelligendū est. ut minus sit malū meretricem q̄ cuiusuis cōiugem insequi. Detestandus tamē est meretricius amor ut idem Flaccus sæpe testat. Et ut fides nostra latissime. Omnis enī concubitus extra legitimū matrimoniū mortalis est. Fouea enī (ut dicit Prouer. xxiii) Profunda est meretrix & puteus angustus aliena. Insidiat in uia quasi latro & quos incautos inuenerit interficiet. &c. bene ergo dicit poeta Meretricē fuge: nō abiice. non dimitte Quia nisi fugeris priuſq̄ aspexeris aut tetigeris iam captus es. Laqueos meretricios & retia quibus aucupant nimiū scite. vii. pro uerbiorū offenderis perscripta. Quæ nūc omitto admonitus ab illo Ecclesiastici octauo. Nō incēdas carbonēs peccatorū arguēs eos & ne incēdaris flamma ignis peccatorū illorū. Sæpe etenī dum lubrica illa peccata uitāda prædicamus: ad ea patrāda incēdimur. ea enī hūana ē fragilitas. Libros lege. Quāuis discreta oīa hæc sunt præcepta. Bene tamē sequit hoc/illud Meretricem fuge. Nam nō est præstantior fuga ad uitia fugiēda q̄ sanctarū scripturarū diligēs lectio. unde Flaccus in epistola Laudis amore tumes. sunt certa piacula quæ te Ter pure lecto possunt recreare libello &c. Maxime autē cōtra uenerē ualet diligens exercitatio Vnde est Ouidianū illud oīa si tollas periere cupidinis arcus. Quos legeris memento. Lege inquit libros & memento. id est memoria cōuolue supple eos quos legeris. id est legisti. Pulchre subiūctiuo utūtur Oratores etiā pro indicatiuo. Sane prudēter additur. Quos legeris memēto. Quia frustra legeris quæ paulo post obliuioni daturus est. Scientia enim moralis ad operationē ordinatur. Memento est a meminī: quod in præterito & eius temporibus dumtaxat declinat & in futuro uerbi imperatiui ubi memēto & memērote legimus. De hoc uocabulo Valla elegantiarū tertio sic. Memini pro recordor tum genitiuum tum actiuum postulat. ut Terenti. Faciam ut meiq; & huius diei ac loci semper memineris Cicero. omnia quæ curant senes meminerūt uadimonia constituta: qui sibi cui ipsi debeant. Quid iurisperiti. quid pontifices. quid augures quid philosophi senes quā multa meminerunt. Idem uerbum pro eo quod est mentionem facio recusat actiuum: postulatq; genitiuum: uel ablatiuum cum præpositione de. Vt Quintil. Neq; omnino huius rei meminjt poeta ipse. Et iterū. De quibus multi meminerūt. Hinc uidet deriuari mētio quasi a Meno præsentis & gemiato præterito meminī. uñ supinū mētū. ex quo mentio & mēs quæ osum recordat. & mētū. q̄a in mētiōe faciēda hoc ē in loquēdo præcipue mēto utimur. Nullū enī aiāl mouet partē oris supiorē nisi cocodrillus. sed inferiorē sicut & nos mētū. Hinc etiā mētiōr. quia contra mentem loquor. Hæc ille.

Memini

Mentio

Meutior

Nonius Marcellus ita. Memini illā rē dictū facilius putāt plurimi. **Virgi.** in **Bucco.** Nūeros memini si uerba tenerem. Et alternos mūsæ meminisse uolebant. **Cicero** de ora. li. iii. Quid fuit in graccho quod tu melius catulle meministi. q̄ me puero tātope feret. Sane ut ego quoq; quod cōplector. & continuo. Memini illius rei. i. memor sum. Memini de illa re uel etiā illius rei. id est mentionē facio. Bonis bñfacito. hoc præceptū differt ab illo. Cui des uī dero. q̄ illud ne indignis des adhortat. hoc ut dignis cōferas mādāt Illud ne prodigus sis uetat. Hoc ut liberalis habearis iubet. Illud malis aufert. hoc bonis adiudicat. Ad officiū aut̄ perfectū utrūq; pertinet. & ut malis resistas & ut bonis morē geras. Benefacito ergo bonis. i. iustis & timētibus deū. Quibus aut̄ dādū sit uidimus in secūdo siluarū. sciscitare per tabellā. **Seneca** quoq; in libro de bñficiis ad unguē differit quib' dandū sit. ut statim in principio. Nō mirū inq̄ est inter plurima maxima uitia nullū esse frequentius q̄ ingrati animi. id euenire ex pluribus causis uideo. prima illa est q̄ nō elegimus dignos q̄bus tribuamus &c. Litteras discē. Hoc præceptum ab illo. **Libros lege.** differt quādoquidē illud ad litteratū. hoc ad discētē adhuc pertinet Discē ergo litteras. i. elemēta sciētiarū. hoc est studio litterario te imbuas. Nihil enī preciosius sapiētia repiri pōt. Neq; uero pōt quis ad fastigia sciētiarū puenire. si ne elemētis. Quocircā dicit. Litteras discē. hoc est tute lris incūbas & philosophiæ studeas. & **Liberos erudi.** i. filios quoq; doctos effice. Sūt qui legant libros erudi iuxta illud ecclesiastici. xxiii. ubi sapiētia de se loquit. Qui elucidunt me uitā aeternā habebūt. Sed melior ē lectio **Liberos erudi.** Quia erudire est extra ruditatē ponere. **Liberi** aut̄ plurali dūtaxat nūero declinat̄ quotiens filiū filiāue significat. Nā de una filia etiā **liberos** **Terētius** dixit. Ea enī noīa quæ plurali dūtaxat nūero declinant̄ nō cōtinuo pluralitatē desiderāt. Nā de una epistola dico unas lras. de uno armamēto. una arma. de uno ergo filio uel filia unos **liberos.** Et quis in hoc significato uix singulare reperiat. nō rñ oīno a singulari nūero abhorret. Nā uidet̄ deduci ab adiectiuo liber a rū. Eos enī pprie **liberos** uocamus: quos ex legitimo matrimonio extra seruitutē genuimus. Eos ut attestat̄ ualla apud **Quintilianū.** **Caiū.** **Paulūq;.** **Liberū** p̄ filio offendes. Quocircā nō absurde adiectiua singulari a postponas. ut si dixeris **Tris** **liberos** habeo. bñ subiunges. unū denariū. alterū octonariū **Tertiū** uicenariū. Quod in aliis singulari carētibus incōgruū esset. ut **Ternas** litteras ad te dedi. nō subdes quarū unā &c. sed quarū unas calēdis. alteras postridie calēdarū. tertias nonis scripserā. Erudi ergo **liberos.** Quia ut dī **Prouer.** x. Filius sapiens letificat patrē. filius uero stultus mœstitia est mris suæ. Vnde in eodē. xix. Erudi filiū tuū & refrigerabit te: & dabit delicias aiæ tuæ. Et iterū. Virga atq; correctio tribuit sapiētia. puer aut̄ qui dimittit̄ uoluntati suæ cōfundit̄ suā. Castigādo ergo erudies. q̄ ut habet̄ in eisdē. puer. xxii. Stultitia colligata est in corde pueri & uirga disciplinæ fugabit eā. **Blādus** esto.

Blandiri inq̄ ualla ad tactū p̄tinet & per abusionē ad alios sensus transfert̄. **Blandus** & nōnūq; etiā ad animū. Hæc ille. **Blādiri** aut̄ ut quid sit dicā. est suauibus uerbis: aut lero uultu: aut molli palpitatiōe: aut amica gratulatiōe: aut largiusculā indulgētia. alicui arridere & concedere comem sese agere. Verbis ut apud **Iuuenalē.** Quod enī nō excitat inguē **Vox blāda.** **Tibullus.** Et sibi blanditias

Affentari

Adulari

Tute

tremula cōponere uoce. Vultu idē. Semp ut inducar blandos. offers mihi uultus Post tñ es misero tristis & asper amor. Palpitatiōe. ut Canis blanditur dñō. Virgi. hinc canibus blandis rabies uenit. Gratulatiōe. ut Quintil. Blandiar indices paulisper calamitatibus meis. & sic agā tanq̄ inuenerim utrūq̄ fanū. indulgētia. Vt blādior mihi. i. nimiū mihi indulgeo. Eīto igit̄ blādus. id est comis. clemēs. affabilis & dulci nō fraudulēto alloquio prāditus. Nō enī cōtinuo qui blādus est affentat̄ aut adulat̄. Nā ut docet Valla. Affentari ē infidiose & cōciliādā alicuius utilitatis grā effusius & plerūq̄ falso/quēpiā laudare. Adulari uero inferuire. & captare ut fauore emereamur quoquomō uel uoce uel gustu &c. Dānādus ergo est affentator. Vituperādus adulator. laudādus aut̄ blādus. Si humanitatis grā blandiat̄. Tute cōsule. Tute pōt esse una dictio utpote aduerbiū. Et tūc sensus est Cōsule. i. da cōsiliū tute. i. cōsulto. & prudēter. Ne aut malū/aut malis cōsiliū des Multi etenī ut teperdat̄ cōsiliū abste exquirūt. quocirca recte dicit̄. Btūs uir qui nō abiit in cōsilio in priorū &c. & Ecclesi. viii. Cū fatuis cōsiliū nō habeas. Et iterū. Non oī hoī cor tuū manifestes. ne forte inferet tibi grām falsam & cōuiciet̄ tibi Cōsule ergo tute. i. sicut tutus maneat. uel tute est pronomē cum syllabica adiectione. Et tūc nō aliud est q̄ tuiipse. uel tumet. Solemus autem hoc pronomen ponere sic quasi prācesserit alterū tu. ut in andria. ubi dauus dixerat. Accipe hūc oci⁹ a me atq; ante nostrā ianuā appone. Interrogat̄ Mis̄is Quādo rem id tute ipse nō facis. Tute ergo est. i. tuiipse cōsule. i. cōsiliū pete uel cōsiliū da. & prospice rebus & famā tuā: quia tutiora sunt & magis fida quā tu geris per te q̄ per familiā. Quocirca argute Donatus illud primo Aenei. Ad quē tum Iuno supplex &c. sic interpretatur. Poeta habet rōnem personā nō reginā: sed iratā quā occasione nolit ommittere loci & temporis. Nam si rōnem reginā haberet mitteret aliquē qui Aeolo iuberet. Sed quia mādāta nisi ipsa adesset poterant aut negligentius agi aut differri. Et sic prateriret nocēdi occasio omisit personā reginā. Et sic mouet poeta per nos ipsos agendū quod rectius curari uolumus. Et inferiori personā exhibēdū honorē si illa indigemus. Hāc Donatus. Tute ergo cōsule. i. cōsiliū pete. & nō tui pro te. uel tute cōsule. i. tu ipse tuis prospice per te & nō solū per alios: uel tute. i. tuto & caute cōsule. id est cōsiliū da. Varie enī significat cōsulo ut diximus. Maledicus ne esto. Maledicus est qui cōuitia: opprobria. detractiōes & execratiōes dicit. Quod imane nephās est. Quia ut habet̄ Matthei q̄nto. Qui dixerit fratri suo racha reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue. reus erit gehēnā ignis. Ne esto ergo. id est Nefis maledicus. Maledicus autē actiue significat sicut cetera a dico quāe murata quātitate in dicus ultima breui exeūt ut ueredicus falsidic⁹ catidicus. iuridicus &c. Malidicere enī ut docet Valla. est alteri mala ut cōuitia & opprobria dicere. sed male audire est infamari crimīa audiēdo. Vnde Salustius in Ciceronē. Respōdebo tibi ut si quā maledicēdo uoluptatē cepisti: eam male audiēdo amittas. Maledictus aut̄ passiuē accipitur pro eo cui maledicitur uel qui male audit. Itaq; multi legunt Maledictus ne esto: respicientes ad euangelium de reprobōrū maledictione. sed cōcīnior est sententia institutionibus poetāe ut maledicus legatur. Nō enim reor ipsum nostrāe fidei doctū fuisse. Adducimus autē nī atia testimonia. nō q̄ ipsum ad illa re-

Madicere

Male audire

spexisse credamus: sed ut dictis ipsius propter fidei nostræ accessionem fides habeat. Nihil enim præcipit quod non idem catholica ueritate fundat. Nam uerum uero semper cohæret. Aptius autem præcipitur ne sis maledicus quam ne sis maledictus. Nam inepte quod in potestate illius cui præcipias non est præceperis. Ut autem non maledicas penes te est. Non autem ne male audias. Nam sæpe male audimus hoc est maledicti sumus ab aliis citra culpam nostram. Itaque potes efficere per dei gratiam ne a quouis iuste male audias: sed non facile ne omnino nihil de te maledicatur. Unde Seneca. Obiciēti. Male de te opinantur homines sed mali inquit. Moueret si de me Marius si Cato. si Lelius sapiens: Si alter Cato: si duo Scipiones ista loquerentur. Nunc malis displicere laudari est. Non potest ullam auctoritatem habere sententia: ubi qui damnandus est male de te loquitur. Item. Male loquitur. Moueret (responder) si iudicio hoc facerent: nunc morbo faciunt. non de me loquitur: sed de se. Item male de te loquitur homines. Bene loqui nesciunt: faciunt non quod mereor: sed quod solent. Quibusdam enim canibus sic innatum est: ut non pro ueritate. sed pro consuetudine latent. Hæc ille. Paret ergo in potestate nostra non esse. Ne malum de nobis dicatur. sicut contra ne male dicamus: Si tamen maledictus legere uelis: sic intellexeris. Labora ne sis in extremo iudicio maledictus. quod effeceris si in sancta charitate uixeris. Fac ita ne ab homine maledicaris. quod tunc proxime efficies. si inter paucos uixeris. Nam malos nulla ratione domueris ut qui pro libidine efferuntur. Familiam cura. de hac re Cato. in de rustica plurima scripsit. & Eccle. septimo hæc habent. Noli discedere a muliere sensata & bona quam fortitus es in timore domini: gratia enim uerecundiam illius super aurum. Non ledas seruum in ueritate operante: neque mercennarium dante animam suam. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua & non defraudes illum libertate: Neque inopem derelinquas illum. Pecora tibi sunt: attende illis: & si sunt utilia perseverent apud te. Filii tibi sunt erudi illos: & curua illos ab pueritia eorum: filiam tibi sunt: serua corpus illarum: & non ostendas hylarem faciem tuam ad illas. Traude filiam: & græde opus feceris & homini sensato da illam. Mulier. si est tibi secundum animam tuam: non proicias illam: & odibili non credas te in toto corde tuo. Honora patrum & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris. Memeto quoniam nisi per illos natus non fuisses. & retribue illis: quomodo & illi tibi. In tota anima tua time dominum: & sacerdotes illius sanctifica. In omni uirtute dilige eum qui te fecit. & ministros eius ne derelinquas. Honora deum ex tota anima tua: & honorifica sacerdotes: & propurga te cum brachiis &c. Hæc ibi. quæ si diligenter effeceris. familiam nimirum conuaueris. Curare. non est cum diligentia & accuratioe prospicere & gubernare. Familiæ autem appellatione ueniunt omnes qui de domo nostra sunt præsertim in nostro famulatu. Nam dominus ipse rerum: pater familias dicitur. Malens pater quam dominus appellari. & Matrona ipsa ubi in familiam recepta est dicitur mater familias. Diligentiam adhibe. uix enim effeceris. quod negligenter curaueris. Et ut in opere negligentia & inertia uitupatur. ita e contrario diligentia & grauitas laudatur. Ut enim notum uerbum est. Diligentia cuiuslibet operis obtusitas permollitur. Nihil enim durum: si diligentiam adhibueris. Unde illud in Georgi. labor omnia uincit Improbis & duris urgentes in rebus egestas. Adhibe. id est appone adiuge ad operam & laborum tuam diligentiam.

Aequū iudica. Si iudex cōsecratus fueris fac æquū. i. iuxta æquitatē iudices
 Cæterū ut alio loco diximus ad cuiuslibet opis cōsumationē tria necessaria
 sunt. ptās quæ dei patris est. sciētia quæ filii. & uolūtas bona. quæ spūs sancti.
 Si defit tibi ptās. i. nisi iudex legitimus ordinatus fueris ut paulo post dicitur
 neminē. iudica. Si n̄ ptās tibi fuerit. fac ut sciētia nō defit: quia necesse est iudi
 cantē nosse. Qui enī recte iudicet nisi iuris legūq; peritus fuerit: Quocirca be
 ne diuinus uates. Da mihi intellectū & scrutabor legē tuā / & custodiā illā in
 oto corde meo. Et iterū. Erudimini q̄ iudicatis terrā &c. Necessum est præ/
 terea ut bene uolet. Bñ aut̄ uelle nō poterit si quouis mētis morbo corrupt⁹
 fuerit. Quia ut dicit Horati. in sermo. Male uerum examinat oīs. Corruptus
 iudex. Et Cæsar in oratione quā in Catilina Salustius refert. Oīs hoīes. P. C.
 qui de rebus dubiis cōsultant / ab odio amicitia / ira atq; misericordia uacuos
 esse decet haud facile animos uerū p̄uidet: ubi illa officiūt: neq; hoīum quisq;
 libidini simul & usui pareat. ubi intēderis ingeniu ualeat. Si libido possidet: ea
 dñat. Magna mihi copia est memorādi Patres Cōscripti. qui reges atq; po/
 puli ira aut misericordia impulsj male cōsulerint &c. Hinc etiā dicit Ecclesia
 stici. xx. Exenia & dona excecāt oculos iudicū. Humani⁹ aut̄ dicit æquū iudi
 caq; iustū. Iusticia enī oīno seuera est: quæ quidē seruari debet in causa ciuili
 ubi parti aduersæ nihil per quāuis animi passionē abdicandū est. Aequitas
 aut̄ clementiā admittit. ut in criminali. Quotiēs cōtrariæ aut̄ diuersæ sūt legū
 sentētiæ. mitiori auscultandū præcipit. Ad prætoriuū stato. Ad hoc loco li/
 gnificat iuxta ut in illo uirgiliano. Et formosus oues ad flumina paut ad/
 nis. Prætoriuū est sedes pretoris uel tabernaculū eius. Prætores enī inqt se
 stus pompeius initio erāt qui nūc cōsules & hi bella administrabāt. quorū ta
 bernaculū dicebat prætoriuū. Prætoria aut̄ porta in castris appellat̄ qua exer
 citus in præliū ducebat̄. Prætoria uero cohors est dicta q̄ a prætore nō dis
 cedebat. Scipio enī Aphricanus primus fortissimū quēq; delegit: qui ab eo
 in bello nō dūcederēt: & cætero munere militiæ uacaret: & sexquipler stipē
 diū acciperēt. Stare ut Nonius Marcellus exponit uario mō sumit̄. Stare
 Ceni inqt cōsistere omniū cōsensu dicit̄ Virgi. iii. georg. Stare loco nescit.
 Plautus in amphy. Ista statim stāt signa oīa. Stare horrere signat. Cecil. Syra
 cul. Hic amet / & familiæ fame pereāt. Ager aut̄ stat sentibus. Virgi. in. xii. Iā
 puluere cælū stare uidet. Stare erigere p̄minere Luc. in. xxviii. Hic corpus so
 lidū inuenies / hic stare papillas. Pectore marmoreo. Stare fidē habere. Tul
 li. de offi. li. ii. facere p̄missa / stare cōuentis / reddere deposita. Stare / ualere /
 cōstare & fixū esse. Virgi. in. x. Stat sua cuiq; dies. Idē in secūdo. Stat casus re
 nouare oīs. Stat etiā plenū est Virgi. in Bucco. Stāt & iuniperi & castan. æ
 hirsuta. Sisen. in. vii. Cælū caligine stat. Hæc ille. quæ oīa apud Seruiū quo/
 q; leges. Nūc ad sensum. Stato. i. præstosus & paratus ad prætoria. i. ad auxi
 liū. prætoris siue bella gerat. siue rem publi. regat. siue ius dicat. Nā eius dicū
 di prætori quoq; sūma ptās erat. Nostratē pestate prætoriuū & tribunal acci
 piunt / p̄ sede iudiciali. Stato ergo ad prætoriuū. uel ut illiciura discas. uel iu/
 dici artes & ad sis hoc est ad iumentosis. Proprie dicit stato ad prætorium / q̄ a
 iudices p̄ tribunali sedēt. Ad eos uero qui ius exigunt aut causas dicunt stare
 spectat. i. erectū esse. Consultus esto. Vidimus alibi quid consultus. Seruius

Ad
 Prætorium
 Prætores
 Prætoria
 porta
 Prætoria
 cohors

Stare

dicit. Consultor est qui consultit. i. consiliū perit. Horatius. Sub galli cāru cō
 fultor ubi hostia pulsat. Consultus est qui consilium dat. Vnde iuris uel iure Cōfultor
 conulti dicuntur qui de iure cōsulant. i. cōsiliū dant. Cōsultū aut inquit Ser Cōfultus
 nius est res quæ cōsultat & quā cōsultus dat. Cæterū ut alio loco diximus. Cō/ Cōfultū
 fultus is primū dicitur qui ab alio cōsultat. Sed quia nō cōsulumus nisi uiros pro
 batos & disertos eosq; qui nobis bene cōsulere possent. ideo cōsultus p̄ peri/ro
 ro & dante consiliū accipit. & consulto quid agere dicimur: quotiens matu/ re
 & cū consilio id efficiamus. Esto ergo cōsultus. i. sis disertus & peritus & ta/ lis
 qui a multis in dubiis rebus cōsularis. i. cōsiliū rogeris. Trocho. Quando
 quidē interdū fastidit oīa sensus humanus usque adeo ut mobilis animus in/ Cōfultū
 gdidatē continuā tolerare nō posset. periti præceptores recreandi animi uī/
 cissitudinē concedūt. Quia tamē quædā ludendi genera eiusmodi sint ut lu/ Cōfultū
 fore penitus illaqueant capiantq; aut infamē dimittāt: bene docet poeta no/ Cōfultū
 ster in quo ludendi genere iuuentus exerceat dicens. Trocho lude. Aleas fu/ Cōfultū
 ge. Valerius maximus in capite de Ocio de hac re pulchre loquit quocirca li/ Cōfultū
 cet longior sim. Torū eius capitulū huc iſeram. Inquit igitur sic. Ociū quod
 industriæ & studio maxime cōtrariū uidet præcipue subnecti debet: nō quo
 euanescit uirtus: sed quo recreat. Alterū enī etiam inertibus uitandum. Alte/ Cōfultū
 rū strēnuis quoq; interdum appetendū est: illis ne propriam uitā inertē exi/ Cōfultū
 gant. his ut tempestiua laboris intermissione ad laborandū fiant uegetiores
 Par uero amicitia clarissimū: Scipio & Lælius tum amoris uinculorū tū etiā
 omnium uirtutum inter se iunctum societate: ut actuosā uitā iter æquali gra/ Cōfultū
 du exequerent. ita animi quoq; remissioni cōmuniter acquiescebant. Con/ Cōfultū
 stat nāq; eos Caietæ & Laurenti uagas littoribus chonculas & calculos le/ Cōfultū
 ctitasse. Idq; se Pub. Crassus ex socero suo Qu. Scauola qui gener Lælii fuit
 audisse apenunero prædicauit. Scauola aut quietæ remissionis certissimus
 testis optime pila luisse tradit. quia uidelicet ad hoc Diuerticulū animū suū
 forensibus ministeriis fatigatū trāſſerre solebat. Alueo quoq; & calculis ua/ Cōfultū
 casse interdum dicit: cum bene ac diu iura ciuium/ & cærimonias deorum or/ Cōfultū
 dinasset. ut enim in rebus seriis Scauolam: ita & in scurrilibus lusibus homi/ Cōfultū
 nem agebat. Quoniam rerū natura cōtinui laboris patientem esse non sinit. Cōfultū
 Idq; uidit cui nulla pars sapientiæ obscura fuit Socrates. Ideoq; non erubuit Cōfultū
 tunc cum interposita arūdine. cruribus suis cū paruulis filiolis ludens ab Al/ Cōfultū
 cibiade risus est. Homerus quoq; ingenii cælestis uates nō aliud sensit: uehe/ Cōfultū
 mentissimis achillis manibus canoras fides aptando: ut earū militare robur
 leni pacis studio relaxaret. Hæc ille. Horatius quoq; in sermonibus ostendit
 Scipionē & Læliū cū Lucilio lusitasse his uerbis. Quin ubi se a uulgo & scæna
 in secreta remorāt Virtus scipiadae & mitis sapiētia Læli. Nugari cū illo & dis/ Cōfultū
 cincti ludere donec Decoqueret holus foliti. Idē Horatius ostēdit in de arte
 poetica. Iuuentutē Romanā. Trocho ludere consueſſe dicens. Ludere q̄ ne/ Cōfultū
 scit cæpeſtrib' abstinet aruis Indoctusq; pilæ disciue trochiue q̄ſcit. Vbi Actio Cōfultū
 Trochi inqt. i. q̄ternarii. Nā trochos græci q̄ternarios uocat. Aut trochi. i. ro/ Cōfultū
 tæ quā currēdo pueri scutica regūt &c. Sane troch' dicit' q̄a circūagit' ingirū
 & circūnotat'. Nos aut accipim' p̄ ligno minusculo ex buxo p̄cipue qd̄ pueri
 maxio studio ipellūt. De quo etiā Virgi. vii. Aenei. periphrasticos mihi loq

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

uidet tibi ait. Ceu quondã torto uolitas sub uerbere turbo Quem pueri ma-
 gno in gyro uacua atria circum Intenti ludo exercent: ille actus habena Cur-
 uaris fert spaciis: stupet inscia tu: ba Impubesq; manus: mirata uolubile buxũ
 Dant animos plagæ &c. Dicẽdo ergo Trocho lude. inuitat ad oẽm exercita-
 tionẽ in qua animi tẽperata relaxatio: & grata requies. Non auaritiæ fames:
 nõ rerũ & nõis perditio. Nõ furor & seditio cõspicit: de qua Flaccus in epist.
 Ludus enĩ genuit trepidũ certamen & irã Ira truces animos & funebre bellũ
 Lude ergo trocho. i. tali instrumẽto recreatiõis gratia. Neq; dices cũ throco
 ut alibi admonuimus. Aleas fuge. de ludo alearũ etiã dictũ est. Per eũ autẽ
 intelligit ois qui solo casu & euentu cõsistit. ubi neq; animi idustria neq; cor-
 poris uires sine fraude locũ habet. Qui etiã ludus late a nr̃is dãnatur. Fuge er-
 go. i. uira aleas. i. ludũ alearũ. Iracundiã tẽpera. hoc præceptũ habuimus in
 primo ubi de ira dictũ est. Dicit ergo: diserte iracundiã tẽpera. Quia non po-
 test fieri ut oĩno non irascat uir strenuus. Vñ Flaccus in sermionibus. Deniq;
 quatinus excidi penitus uitiũ iræ Cætera item nequeunt stultis hærentia &c.
 Neq; uero deceret imunem eẽ ab ira tẽperata. Nã qui penitus nõ irascit: uir
 nõ est. sed uel abiecti & inertis animi: aut meticulosus. Qui uero nimitũ irascit
 furore corripit. Vñ in epistolis Horatii. Ira furor breuis ẽ animũ rege. Et ite-
 rum. Qui nõ moderabit irã Insectũ uolet esse dolor quod suaserit & mēs &c
 Et Prouerbio. xxvii. Ira nõ habet misericordiã: nec erũpens furor: & impetũ
 cõcitati spiritus ferre q̃s poterit. Tẽpera ergo iracundiã. i. temperate irascere.
 Irascere in quã peccaris. irascere blasphemix: hæresi & eiusmodi quibus ma-
 lũ ẽ ignoscere. Nõ irascere homini ut charitatẽ perdas. hoc est quod diuinus
 uates dicit Irascimini & nolite peccare. Nil arbitrio uirium feceris. sanctissi-
 ma & maximi emolumenti sententiã. qui enĩ uiribus cõfidit saepe corrui. Vñ
 scriptũ est: Maledictus qui confidit in multitudine uirũ suarũ. Et iterũ alibi.
 Non saluabitur rex per multã fortitudinẽ: neq; gygas saluabitur in multitudi-
 ne uirtutis suæ. Virgi. multis in locis ostẽdit cõfidentiam uirũ plurimum no-
 cuisse. ut Nono Aenei. Quia Bitias & Pandarus immania illa corpora uirib;
 confidẽtes portas hosti aperuerunt. ipi & alii troianorũ q̃ plurimi occisi sunt.
 Et nisi turnus tantũ uiribus cõsitus cæde efferbuisset & immemor irrupisset:
 supremam nimirum belli diem aictor uidiãt. Plus itaq; consilio maturo q̃
 uiribus concedendum est. Hinc illa Terentiana sententiã per gloriosum pro-
 lata. Omnia prius experiri q̃ armis sapientem decet: qui scis an quæ iubeam
 sine ui faciat &c. Nil ergo feceris arbitriosid est ad arbitrium & iudicium uiri-
 um tuarum: hoc est non animaduertes primũ quantum uirium sed quan-
 tum æquitatis in causa habueris. Nã qui inique propter uires suas agit: Siue
 uincat: siue uincatur male perit. Nihil est enim infœlicius q̃ in malis habere
 fœlicitatem. siqua est fœlicitas censenda. non quidem pro re sed pro animo
 agentis. Neminem irriferis. Irrisio enim ex superbia & fastu plerumq; nasci-
 tur: quod maximũ contra charitatem uenenũ. durum est irrisionem pati. Vñ
 de Iuuenalis. Nil habet infœlix paupertas durius i se q̃ ridiculos homines
 facit. Hinc & Prouerbio. xiiii. Qui calumniatur egenti exprobrat factori eius
 Neminem ergo irriferis. Patere legem quam ipse tuleris. Lex hæc romano
 rum præcorum pectoribus late inscripta fuit. Nam Romulus (ut aiunt) in

fratrem. Torquatus in filium animaduertit. Magnum autem subditis præbueris documentum obseruandæ legis si te eius obseruatem uiderint. Quocirca saluator noster. Non ueni inquit soluere legem sed adimplere. Beneficii accepti memor esto. Quia nõ est maior irreuerentia quã accepti beneficii ingratitude. De lege autẽ beneficiorum sic Cicero loquitur. Debemus inquit imitari agros fertiles qui multo plus afferunt quã acceperunt: Etenim si in eos quos speramus nobis profuturos non dubitamus officia conferre quales in eos esse debemus qui iam profuerunt? Nã cum duo genera liberalitatis sint: Vnum dandi beneficium. Alterum reddendi: demus nec ne in nostra potestate est: Non reddere bono uiro nõ licet. Si modo id facere possit sine iniuria. Acceptorũ autẽ beneficiorũ sunt delectus habendi. Nec dubiũ quin maximo cuiq; plurimum debeat. In quo tamen in primis: quo quisq; animo: studio: beniuolentia fecerit pöderandum ẽ. Multi enim faciũt multa temeritate quadam sine iudicio uel modo in omnes uel repentino quodam quasi uento. Impetu animi incitatioq; beneficia æque magna non sunt habenda: atq; ea quæ iudicio cõsiderate constantiq; delata sunt: sed in collocando beneficio: & in referenda gratia: si cætera paria sunt hoc maxime officii est: ut quisq; maxime opis indigeat ita ei potissimum opitulari. Quod contra fit a pleriq;. A quo enim plurimum sperant: etiam si ille iis non eget: tñ ei potissimum inferuiũt. Hæc Cicero. Seneca autẽ qui septẽ libros de bñficiis conscripsit in manibus omniũ uersatur. Longum est omnia eius præcepta recolligere. Vnũ repetã in quo quid hic præcipit sic exequit. Cogita tecũ an quibuscũq; debuisti gratiam retuleris: an nullũ unq; apud te perierit officiũ: an te bñficiore memoria comitet. Videbis quæ puero data an adolescentiã elapsa: quæ in iuuenẽ collata sunt nõ p durasse in senectutẽ. Quædam perdidimus: quædam perieciimus: quædam et conspectu nostro paulatim exierunt. A quibusdam oculis auertimus: ut exculem tibi ibecillitatem tuam. In primis fragilis est memoria: & rerum turbæ non sufficit. Necessè est quantum recipit emittat. & antiquissima recentissimis obruat. Sic factum est ut minima apud te nutricis eẽt auctoritas: quia beneficium eius longius ætas sequens posuit. Sic factum est ut præceptoris tibi non esset ulla ueneratio. Sic euenit ut circa consularia occupato comitia aut sacerdotiorum candidato: quæstura suffragatorum excideret. Fortasse uitiũ de quo quæris si te diligenter excusseris in sinu inuenies. Hæc ille. Affectate autẽ poeta dicit memor esto. tum quod non semper referre possumus. at habere tamen debemus: tum quod quo aĩo/ quaq; affectiõne datũ sit meminisse debemus. Est autẽ pprium huic rei uocabulum. nõ ero beneficii immemor pro eo quod est ingratus non ero. Virgilius in quarto. Ego te quæ plurima fando Enumerare uales nunq; regina negabo Promeritam: nec me meminisse pigebit elissæ. dum memor ipse mei dum spiritus hos reget artus. Et in nono. Ascanius meriti tanti non immemor unq;. Et in quarto iterum. Et bene apud memores ueteris stat gratia facti. Esto ergo memor beneficii accepti. ut ubi primum possis referas. pro magnitudine beniuolentiæ dantis. Beneficium (enim inquit Seneca) est beniuola actio tribuens gaudium capiensque tribuendo in illud quod facit prona & sponte sua parata. Itaque non quod fiat aut detur refert: sed qua mente. Sic Seneca.

Lex, bñficio/
rum

Beneficiũ

Pauca in cōuiuio loquere. Ad urbanos mores hoc pertinet: multūq; utilita
 tis affert. tū q; linguosi & futiles nō iudicamur. tū q; secreta nō reuelamus. tū
 q; aliis cōuiuis morem gerimus. de qua apud Sulpitiū large uidimus. ibi nec
 penitus mutū. Neminē iudica. p tua scilicet libidine sed p iustitiæ officio si
 iudex cōstituitur fueris. quo pacto: nō tu sed culpa reū diiudicat. Vt enī inquit
 Seneca. Illo se nocens dānat quo peccat die. Vt uero neminē iudicemus ad/
 moner saluator noster. Nolite iudicare & nō iudicabimini. Existimationem
 retine. Hoc de aliis rebus dicitur. Aestimando autem saepe animi insipientia p/
 spicitur. Aestima ergo tecū ualorē rei. sed ne existimes. i. iudices. Rerū enim
 existimatōres odiosi sunt: ut q; de quauis re quanti ualeat nullo rogante in/
 dicant. Quocirca inquit Existimatiōē retine. Sūt qui hoc uerbū ad mores
 referant. Sunt q; ad famā ut sit fac ut aestimatiōē bonā quā de te homines ha/
 bent retineas: hoc est curam habe de nomine bono. Plurima autē exēplaria
 neq; aestimatiōē neq; existimatiōē hnt. Omissū enī in multis est. neq; cer/
 to scio an poetā sit uerbū. Alienū noli cōcupiscere: hoc ē neq; coniugem
 neq; aliud quoduis alienū. Atq; ita duo includātur diuinæ legis præcepta de
 quibus habet sic Deutero. quinto. Nō concupisces uxorē pximi tui: nō do/
 mū: nō agrū: nō seruū: nō ancillā: nō bouem: nō asinū: & uniuersa quæ illi/
 sunt. Vt aut non cōcupiscas uxorem: sic præcipit saluator noster Mathei qu/
 to. Audistis quia dictū est antiqs: nō mœchaberis. Ego aut dico uobis quæ ois
 qui uiderit mulierē ad cōcupiscēdam eā iam mœchatus est eā in corde suo.
 Sanctū est præceptū Alienū noli cōcupiscere. facitq; plurimū ad priuatā & pu/
 blicam salutē. Ad priuatā. quia qui nō concupiscit alienū & sua sorte cōtētus
 uiuit. beatissimus nimirū est. Cum nō re carentia: sed animi concupiscentia:
 hominē miserū faciat. Ad publicā aut. Quia si sua quisq; sorte cōtētus esset:
 neq; alienū detineret aut inuaderet. Neq; bella neq; rapinas quot nūc uide/
 remus. Ordo est. Noli concupiscere. i. desiderare alienū. i. re alienā. Irasci ab
 re noli. præceptū hoc ab illo Iracūdiam tēpera. hoc uidet differre q; illud ira/
 tō modū ponit. hoc uetet ne irascaris. Et ut ibi dixi. Ira a toto genere pecca/
 tū nō est. quia cōtingit etiam irasci iuste. Ideo dicit irasci ab re noli. Ab re. i. si/
 ne causa. Scimus præpositionē abl r & i consonanti suauiter præponi. ut ab/
 re ab rege/ab lege: ab ioue. Abs autem r & q; ut abs te. abs quouis. abs quoli/
 bet &c. Noli igit irasci ab re. i. sine legitima causa. Nil mētiri uelis. Nihil ē
 uiro graui indignius q; mentiri: hoc enī pacto efficit ut dū uera dicat sibi non
 credat. Præterea Qui mentit̄ cuiuslibet potestatis ueritatē detestat/ & iram
 dei sup se uocat quia plus timet hominē q; deū. Ecclesiastici. xix dicit. Potior
 est fur q; assiduitas uiri mendacis. Et sapiētiae primo. Os quod mentitur occi/
 dit animā. Iurandū serua. docuit ne simplici quidem uerbo fallere. Nūc sa/
 cramētū iurandū præcipue inuiolatū oportere docet. Vnde David. Quis
 ascendet in montē domini aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens ma/
 nibus & mundo corde qui non accepit in uanum animam suam: nec iurauit
 in dolo proximo suo. Tanta autem apud priscos erat iurandū ueneratio:
 ut ne hostes quidem fallere liceret. Vnde Cicero libro primo de offi. osten/
 dit fidem etiam hostibus seruandam esse: his uerbis. Atq; etiam si quid singu/
 li temporibus adducti hosti promiserint est in eo ipso fides conseruanda/ ut

primo punico bello Regulus captus a pœnis: de captiuis commutandis Ro/
 mam missus est: iurassetq; se rediturum: primum ut uenit captiuos reddēdos
 in senatu non censuit. Deinde cum retineretur a propinquis & ab amicis: ad
 supplicium redire maluit: q̄ fidem hosti datam fallere &c. De sanctitate autē &
 parcitate sacramenti quod in iureiurando esse debet habetur sic Ecclesiastici
 xxiii. Iurationi nō assuecat os tuum: multi enī casus in illa. Nominatio uero
 dei: nō sit assidua in ore tuo: & noībus sanctorum non admiscearis: quoniam
 nō eris īmunis ab eis. Sicut enim seruus interrogatus assidue: a liuore nō mi/
 nuitur: sic oīs iurans & nominans in toto a peccato non purgabitur. Vir mul/
 tum iurans implebitur iniquitate: & nō discedet a domo illius plaga. Et si fru/
 strauerit fratrem delictū illius super ipsum erit. & si dissimulauerit delinquit
 dupliciter: & si inuacū iurauerit nō iustificabitur. Item Matthei quinto. Sal/
 uator noster. Iterū audistis quia dictum est antiquis Nō periurabis. Reddes
 autē domino iuramenta tua. Ego autē dico uobis non iurare omnino. Neq; p
 cælum quia thronus dei est. Neq; p terram quia scabellū est pedū eius. Neq;
 per hierosolymā quia ciuitas ē magni regis. Neq; per caput tuū iuraueris: qa
 nō potes unū capillū albū facere aut nigrum. Sit autem sermo uester: est est:
 non non &c. Quia ergo iurandū non est nisi forte quis iure ascriptus fuerit ut
 iuret. Ideo non dixit serui iuramētū: sed iusiurādū: hoc est qđ iureiurādo fa/
 ciendū recepisti facito: si fieri potest. Neq; uero iusiurandū ad ea quæ contra
 religionē aut uirtutē sunt obligat. Propria tamen cōmoditas etiam pro uitæ
 saluatione te iureiurādo non liberat. Ceterior enī debet esse anima ipsa ratio/
 nalis q̄ animalis seu uitalis. Virtute tua utere. Prouocat ad uitā actiuā. omnis
 enī uirtus in actione consistit ut inquit Cicero. Si ergo sapiens fueris utere sa/
 pientia tua: & doce ignaros: consule patriæ: & amicis tuis. Nam ut inquit Sa/
 lomō. Sapiētia occulta & tesaurus absconditus inutiles sunt. Si artifex bonus
 fueris utere & arte tua ne ignauus sis. Ad operationē enī gignimur: & ad la/
 borē nascimur. Miserū noli irridere: supra dictum est Neminē irriseris: nūc
 specialiter. Miseram noli irridere dicit. A maior enim multo est irrisiō mise/
 ri q̄ beati & diuitis. Nā miseris debetur miseratio & misericordia. Iterū si mise/
 rum irriseris penitus ferocē & crudelē te ostendis. illūq; ad desperationem
 inuitas. Etenī ut dictū est Prouerbio. xiiii. Qui calūniatur egenti exprobat
 factori eius &c. Qui uero diuitē irridet: inuidū se ostendit & sibi nō illi officit
 sæpe. Nā dum superbi irridētur ad humilitatē inuitātur. Parētes patiēter uin/
 ce. modestissimū præceptū: quod utinam ab eis obseruet: qui cū truculētia
 parētum iussa subeunt: cū supbia cōtemnunt. aut cū proteruia & murmurati/
 one furorē augent. Si etenī parētes in te irati sunt etiā indigne. uince tamen
 eos patiēter: & molliter respōdēdo: quia ut habet Prouer. xv. Respōsio mol/
 lis frangit iram. sermo durus suscitatur furorē. Seneca autē egregiū hoc uerbū
 habet Ames parētē si æquus est: si aliter feras. p quod distinguunt hæc duo
 præcepta. Parētes ama. & parētes patiēter uince. Saluta libenter: hoc ad co/
 mitatē & affabilitatē spectat. multū hoīes inter se cōciliat. Quod autē a salua/
 tore nō dicit: Neminē salutaueritis in uia. Interpretant sic neminē saluū di/
 xeritis priusq̄ ad portū salutis puenit hoc ē ad regnū cælorū. Quia dicit Ecclē
 siastes. ix. Sūt iusti atq; sapiētēs & opa eorū in manu dei. Et tñ nescit hō utrum

amore an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruatur incerta &c. Præter ea saluator noster dicit Matth. vii. Multi dicent mihi in illa die: domine dñe nonne in noie tuo pphetauimus: & in noie tuo demonia eiecimus: & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? & tunc cõfitebor illis: quia nunquam noui uos &c. Neminẽ ergo saluũ dixeris in uia quod & poetæ prædicat qui ante obitũ neminẽ beatũ censent existimandũ. Cæterũ christus ipse libetẽ saluauit: dicẽdo Pax uobis. præcepitq; Matth. x. Inrantes aut in domũ salutare eã dicentes. Pax huic domui &c. Verecudiã serua. hoc mandato nescio quid aptius iuuentuti præcipiat. Nihil enĩ uenerabilius i adulescẽtia q̃ uerecudiã & pudor. Vñ Comicus comedatos putat quos dicit in loco uereri. Et alibi. Erubuit inquit salua res est: Flaccus quoq; ppter uerecudiã se mecænati gratũ fuisse testatur. Ut uerĩ corã singultim pauca locutus Infãs nãq; pudor phibeat plura p̃fari.

Verecudiã

Quantũ aut ex Valerii ubi de uerecudiã loquitur exẽplis uidere licet. Verecudiã ea est: qua quis ueritus maioribus iniuriã facere: suos se intra limites cõtinet. neq; audet etiã ad oblatos honores/altius q̃ dignitati suæ cõueniat ascendere. Quãtũ aut in ea re utilitatis sit. Idẽ Valerius ostendit postq̃ de paup̃tate sic locutus est. Per R. omuli casam: p̃q; ueteris capitolii humilia testã: & æternos uestiã focos: ficiilibus etiã nũc uasib; cõtentus: iuro nullas diuitias paup̃tati taliũ uiroꝝ posse præferri. E qua tẽpestiuus ad uerecudiã transitus uidet. hæc enĩ iustissimis uiris præcepit ut priuatas facultates negligere: publicas q̃ amplissimas eẽ cuperent. Digna cui p̃inde ac cælesti numini templa extruantur arãq; cõsecrent: quia parens est ois honesti cõsiliũ: tutela solẽmũ officiorum magis fraimocẽtia: chara p̃ximis: accepta alienis: oĩ loco/ oĩ tẽpore fauorabilem præ se ferens uultũ. Hæc ille. Est præterea ut ex eodẽ colligere licet. uerecundiã/ qua quis ueret ne quid turpe sibi accedat: neue quid citra decorũ aut ultra dignitatẽ faciat: Nam. C. Julius Cæsar tribus & xx. uulneribus quĩ uerecudiã inquit obsequere absterreri nõ potuit. siquidẽ utraq; togam manu demisit/ ut inferior pars corporis testa collaberetur. Decet ergo ut uerecundiã serues: hoc est ne præter honestatẽ digniorib; præferri coneris. neue maiora q̃ tibi conueniãt appetes. ne uinhonestũ aut pudendũ quid cõmittas ubi erubescendũ tibi præ pudore esset. si modo igniculus pudoris in te fuerit Cicero de uerecudiã sic. Custos uero uirtutũ omnĩũ dedecus fugiẽs laudisq; maxime cõsequens uerecudiã est &c. maxime aut mulieri & iunioribus conuenit. Illud stude agere qd̃ iustũ ẽ. postq̃ uaria q̃ ad honestatẽ: ad mores urbãos: & ad uirtutẽ respectãt p̃cepit. nũc q̃ si uno falciculo oĩa cõplecti uelit: ad iusticiã iuit ar: sine q̃ nemo bonũ eẽ poterit. De hac dicit saluator nř. Bñ q̃ esurĩt & sitĩt iusticiã: qm̃ ipsi saturabunt. Iustitia ergo uult cũ qdã siti atq; auiditate exerceri: quocirca recte dicit poeta. Illud stude agere &c. Studere enĩ est cũ studio diligẽtiq; molimine alicuiq; rei uacare. Si ois locos qbus ut iusti sci mus p̃cipit adducẽdos mihi sumerẽ. prius uita etiã lōgissimã q̃ labore cõponere. nihil enĩ diuina: nihil hũana iura aliud clamitãt q̃ ut iusti iim? hoc ẽ unicuiq; qd̃ suũ est tribuam. Iōq; Cicero. Meminerim? inq; & aduersus s̃imos iusticiã eẽ seruãdã. In ipsa aut ut prius (dixit) Institui: uirtutis splendor ẽ maximus ex q̃ boni uiri noiant &c. Solet aut dici. Iustitia i se uirtutes cõrinet ois Eurypides dicit. Iustitia os aureũ hẽt: neq; hesper? neq; lucifer adeo mirabilis est. Iustitia (ut apud iuriscõsultos habet) est cõstãtã & p̃petua uolũtas ius suũ

Iustitia

cuiq; tribuēs. Iuris prudētia ē diuinarū humanaq; rerū notitia iusti et iniusti
 sciētia. Iustitia igit ē uirtus. Ius ē ipsius uirtutis executiuū. Iuris p̄cepta sunt hæc:
 Honeste uiuere: Alterū nō ledere. Ius suū unicuiq; tribuere: quorū primū re-
 spicit suā cuiusq; p̄sonā: Nā nisi hōeste uiuas ī te nimirū peccas etiā si aliū nō
 ledas. de hac parte iustitiæ dī: Letamini ī dño & exultate iusti: & glo. oēs re-
 corde. De hac etiā dī. Iustus ī p̄petuū uiuet &c. Scdm̄ p̄ceptū alios respicit
 Nā uirtus iustitiæ pp̄rie ad alios refer̄. De hac pte Cicero. Sed iustitiæ primū
 munus ē ut ne cui q̄s noceat: nisi laceffit in iuria. Dicit nisi laceffit in iuria. q̄a
 scdm̄ iuralicet uim ui repellere. Māsuētissimū tñ salutis nr̄æ autor uult ut p̄
 malo nō repēdam malū: sed uel inimicos diligam. Tertiū aut̄ p̄ceptū iuris
 executionē iuris aspicit. Nā p̄ iustitiā tribuimū unicuiq; qd̄ suū ē. De hac dicit
 Ecclesi. iiii. Libera eū q̄ iniuriā patit de manu sup̄bi. Itē Vsq; ad mortē cēstas
 iustitia. Seneca. Quid ē inq; iustitiā: nisi naturæ tacita cōuetio ī adiutorium
 multorū iuēta. Et qd̄ ē iustitiā nisi nī ai cōstitutio. Sed ē diuina lex & uinculū
 societatis hūanæ. In hac nō est q̄ astimemus qd̄ expediat. Expedit tibi q̄qd̄
 illa dist̄auerit. Quisq; ergo hāc sectari desideras: deū time prius & ama & ama-
 beris a deo. Amab̄ aut̄ deū si ī hoc illū imitaberis: ut uelis oīb; p̄desse & nulli
 nocere. & tūc te iustū uirū appellabūt: oēs sequent̄ uenerabunt & diligēt. Iu-
 stus enī ut sis nō solū nō nocebit: sed etiā nocētēs p̄hibeb̄. Nā nil nocere: nō ē
 iustitia: sed abstinētia alieni. Ab his ergo icipe ut nō auferas & ad maiorap̄ue
 haris: & aliis ablata restituas: Raptores quoq; ip̄os ne aliis timēdi sint castiga
 & cohibe &c. Libēt̄ fert̄ amorē. Vltimū hoc p̄ceptū oīum facile pulcher-
 rimū ē. Nā ī dilectōe dei tui & p̄xi. tota lex p̄det & p̄pheta. Neq; salutis nr̄æ
 autor q̄ nr̄i amore sauissimū mortis genus s̄biuit. aliud mercedis (si mō mer-
 cedē appellare liceat. ubi dās plus q̄ accipiēs lætificat) a nob̄ exigat q̄ ut pio a
 more obseruet. Fert̄ ergo libēt̄ amorē. S; ut sc̄sū p̄p̄ aspiciam. Ferre multa
 significat alias pati ut apud Senecā. Leue ē miserias ferre. p̄ferre at̄ grane.
 Ferre ē dicere & denūciare: ut ænei. i. Ascanio ferat hæc. & iiii. Fertq; refertq;
 soror. Ferre ē flare: ut. iiii. ænei. fieret uēto mora ne qua ferēt̄. q̄a uēt̄ sc̄s q̄si
 fert. i. portat nauē. Ferre ergo ē portare: ut cornua alta ferēt̄. de ceruis dicit
 ænei. i. Ferre (iq̄t Marcel. Sē ostētare ut Vir. i. x. Captiuo ut se ferret ī auro ue-
 natrix. Ferre cōsuetudīe portare dicimus Vir. li. v. Vix illā fāuli phœgeus saba-
 risq; ferebāt. Ferre h̄re. Vir. li. v. In magno mūere cyse ferre sui dederat mo-
 numētū & pignus amoris. Ferre pati Vir. ænei. li. ii. Miserere ai nō digna ferēt̄
 tis. & v. sup̄anda oīs fortūa ferēdo ē. Terē. ī heau. Nā quē ferret si parēt̄ suū
 n̄ ferret. Ferre cōserere Vir. i. v. Quib; acer eryx ī plia suet̄ Ferre manū. Ferre
 disturbare Vir. ænei. li. i. Quippe ferat̄ rapidi secū uerrātq; p̄ auraf. Et li. ii. A lii
 rapiūt icēsa fertq; p̄gama. Ferre dicē noiare ænei. ii. Et sc̄l̄ expēdiffe merēt̄
 laocoōta ferūt. & li. iii. Quæ nūc samo thracia fert̄. Ferre dare exhibē Vir. li.
 iii. Sacra dionæ m̄i diuisq; ferebā. Ferre efferre. Vir. li. xi. Legati nr̄a ferant.
 Ferre ē dirigere & ducere. Vir. i. vi. Hic uia tartarei q̄ fert̄ acherōtis ad undā.
 Luca. li. xxx. Et sola ex multis nūc nr̄a poemata ferri. Itē amor scdm̄ Seruiū
 hōest̄ & p̄i ē. S; amores ī pluratiuo uoluptuosi sūt & libidīs pleni. Hic at̄ sine
 dubio de pio & casto amore loq̄t̄ autor. Incertū tñ ē an de amore quo ames.
 an de amore quo tu ameris ab aliis loq̄t̄. Vtroq; enī mō ītelligi p̄t. Altero sic

Seneca de in-
sticia

Ferre

Amor

ferto. i. gere & habe libenter amorē. i. ama lubēri aīo: qa nihil pulchrius aut sanctius est q̄ p̄ie & sancte amare. Altero uero in significatione patiendi sic. ferto. i. patere libēter amorem supple tui: hoc est permitte te amari. & ostende te amicū amanti. Nihil enī utilius est q̄ amari. Vnde Cicero in offi. Rerū aut̄ omniū nec aptius est quicquā ad opes tuendas ac tenendas q̄ diligī. Nec alienius q̄ timeri. Præclare Ennius. Quem metuunt oderunt: quē quisq̄ odit periisse expetit &c. Ferto ergo amorem. i. facito ut & ames bonos & ameris ab illis. Et hæc satis diffuse de præceptis profaice cōscriptis. Nūc ad carmina quæ fere disticha sunt/ quia secūdo quoq̄ uersu claudit sentētia/ accedamus.

S I deus est animus nobis ut carmina dicunt.
Hic tibi præcipue sit pura mente colendus.

I deus est animus &c. Horū uersuū tot sensa in cōmentariis inuenies
 I ut ne unū quidem satis explicatū dixeris: quocirca bifariā exposuisse
 satis duxero. Altero modo sic. Si animus noster est nobis deus/ ut
 carmina dicunt. hoc est si animus noster est diuinæ particula auræ uel reuera
 deus. i. plane diuinus. hic scilicet animus est tibi colendus. i. exornandus: pu
 ra mente. Quæres quæ carmina dicant animū nostrū esse deū? sane multa di
 cunt eū esse diuinū. Horatius dicit diuinæ particulā auræ. Iuuenalis. Sentum
 a cælesti demissum traxim: is arce. Virgilius. Igneus ē ollis uigor & cælestis
 origo Seminibus. Idē in nono dicit mentem humanā esse deum his uerbis.
 Nisus ait. dii ne hunc ardorē mētibus addunt Euryale an sua cuiq̄ deus sit di
 ra cupido. Quæ uerba ut ab omnibus intelligantur sic a Seruio interpretata
 sunt. Apud Plotinū philosophū & alios quæritur. utrū mentis nostræ acies p
 se ad cupiditates & cōsilia moueat: an impulsu alicuius numinis. & primo di
 xerunt mentes humanas moueri sua sponte. deprehenderūt tamē ad omnia
 honesta impelli nos genio & numine quodā familiari: quod nobis nascenti
 bus datur: praua uero nostra mente nos capere & desiderare. Nec enī potest
 fieri: ut praua numinū uolūtate cupiamus: quibus nihil malum cōstat place
 re. Vnde nunc hic ortus est sensus. Hoc enī dicit Nisus. o Euryale. Dii nostris
 mentibus cupiditates iniiciunt & desideria/ an sit deus ipsa mentis cupiditas.
 Hæc Seruius. Dubitauit ergo nisus an ipsa cupido mentis esset deus. Visū enī
 est multis animas nostras ita esse instructas suis uiribus ut duas extremas ope
 rari nō sentiamus. Erga quemadmodum uegetatiua/ quæ omnium humili
 ma est non sentitur a nobis cum operatur. Nam neq̄ sentimus corpus cresce
 re: neq̄ decoctionē in stomacho epateue fieri: neq̄ uenas pulsare & alia mul
 ta. ita intelligentia quæ suprema est: & supra intellectum posita deo pœne cō
 iungitur nobis non aduertentibus agit. Et hæc quidem nobis ut Platonici
 aiunt pro deo est. Hec per Lādinum. Creditum ergo est animum nostrum
 esse deum. & si non deum: diuinum tamen aut reuera ad dei imaginem pro
 ductum. Si ergo: id est quia deus est animus: id est plane diuinus incorru
 ptibilis infatigabilis mouens per se & agens sæpe per se nobis nescientibus.
 hic erit præcipue tibi colendus: id est exornandus multis uirtutibus. Quæ res

nō oīno ad fidē nostrā accēdit: nā deū unū credimus aeternū sine principio & sine fine. Animos uero nostros scimus a deo creatos: neq; pōt creatū & p/ ductū uerā diuinitatis appellationē habere. Neq; tñ oīno abscedit a nra fide si pie interpretemur. Nā apud Autores etiā idoneos saepe substantia p adie/ ctuius ponūt. ut scelus p scelerato. sapientia pro sapiēte. Itaq; posset poni de^o pro diuino. Vt sit sensus. Si animus est nobis deus. i. diuinus & ad dei imagi/ nē formatus quo solo a beluis præcipue differimus. ut inquit Iuuenalis Atq; iō uenerabile soli. Sortiti īgeniū dīnorūq; capaces: atq; exercēdis capiēdisq; artib⁹ apti. Sensum a caelesti demissum traximus arce. Cuius egent prona & terrā spectantia: mūdi principio indulsit cōis cōditor illis. Tantū animas no bis animum quoq; &c. unde & Salustius in Catilina. Sed nostra omnis uis in animo & corpore sita est. Animi imperio corpis seruitio magis utimur. Alte rū nobis cum diis: alterū cum beluis cōmune est. quo mihi rectius esse uidef^r ingenii q̄ uirium opibus gloriā quaerere &c. Si ergo inquā animus nobis de^o id est plane caelestis est. & per eū a beluis & feris differimus. hic id est animus humani nimirū generis decus/est colendus. id est exornādus pura. id ē ima/ culata & impolluta mente. Quoniā (ut dicit. Sapientiaē primo) In maluiolā animā nō introibit sapiētia: nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiri/ tus enim sanctus disciplinaē effugiet fictū & auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu. & corripiet a superueniente iniquitate. Benignus est enī spīritus sapientiaē: & non liberabit maledictū a labiis suis: quoniā renū illius testis est deus & cordis illius scrutator est uerus. & linguæ eius auditor/ & re/ liqua. Patet igitur quādo quidē animus nobis deus. id est diuinus & īmorta/ lis est: & nobis præcipuo decori: si modo uirtute & scientia decoratus fuerit: neq; tamē ornari poterit uera sapiētia donec incultus fuerit. q; laborādū no/ bis est ut ipsum pura mēte colamus. Atq; ita hic prior sensus sane bonus est. & sequētib; quadrās: quibus dicitur plus animæ q̄ corpori cōsulendū esse: inquiet enī plus uigila semper. Secūda tamē expositio magis (meo quidē iudicio) ad ipsius Autoris mentē accedet. Vnde possumus secūdo loco dice re sic. Si deus ipse est animus mūdi per quē omniū uita & oritur & cōseruat^r eiusq; bonitate effectum est/ ut ad illius effigiē animus noster formatus sit. hic scilicet deus est tibi colendus. id est uenerandus adorandus & cōsecrat^r dus pura mente. Ordo ergo est. Si pro quia deus ipse est animus. ut pro sicut Carmina poetarum nobis dicunt. hic deus est colendus tibi. id est debet a te coli pura mente. Quia ut dicit Ouidius: Non bene caelestes impia dextra co/ lit. & diuinus poeta. Sacrificiū deo spiritus contribulatus &c. Vt autem scia/ mus quæ Carmina dicant deum esse animum: & quid per hoc uoluerūt. Ad uertendum ut recitat Seruius philosophos præcipue platonicos depræhen/ disse rō trāy. id est omne quod est seu totū uniuersum constare ex quattuor elemētis tanq̄ ex materia & ex spiritu diuino tanq̄ ex forma. Credebāt enim deum esse diffusum per omnia. Vnde Virgilius in Bucolicis. Ab Ioue princi pium musæ: Iouis omnia plena &c. & quarto Georgicorū. his quidam signis atq; hæc exempla secuti esse apibus partem diuinæ mentis & haustus A ethe/ reos dixere: deum namq; ire per omnes Terrasq; tractusq; maris: cælumq; profundum. hinc pecudes. armenta: uiros: genus omne ferarum. Quæq; sibi

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

tenuis nascentē accersere uitas &c. Et in sexto Aenei. Principio cælum ac terras camposq; liquentes. Lucentemq; globum lunæ titaniaq; astra Spiritus intus alit totâq; infusa per artus. Mens agitat molem & magno se corpore miscet. Inde hominū pecudumq; genus. Et Luc. Iuppiter est quodcumq; uides quocūq; moueris. Carmina ergo dicunt q̄ deus est animus. id est magna anima mundi infusa per omnis partes eius. Nostri quoq; dicunt deum per potentiam ubiq; esse. Neq; agi aut moueri quicq; sine eo. Et sapiētiae primo dicitur. Quoniam spiritus domini repleuit orbem terrarum. Verum ut dicitur deus esse cōmixtus magno corpore. Atq; ut animū omnia informare. Nō est meū affirmare. Verum quia creditū est deum esse magnū illum animū cuius omnia plena sunt. cuius item beneficio & sumus & conseruamur. ad cuius præterea imaginem spiritus noster procreatus est. Non ab re præcipitur ut sit nobis pura mente colendus. Itaq; ut in prosa sic in carmine auspiciū a diuino cultu sumit. Vnde etiā Virgilius in primo Georgi. In primis uenerare deos: atq; annua magnæ sacra refer cereri. & paulo post. Nec ante falcem maturis quisq; supponat aristas. Quā cereri torta redimitus tempora quercu det motus in compositos. & carmina dicat. Idem nullū responsū a deo imploratū dicit sine sacrificio. Nihilq; magnum sine diuini nominis inuocatione auspiciatum recitat. Cuius rei sancta antiquitas usq; adeo studiosa fuit. ut ne orationem quidē ullam nō facta inuocatione exordirētur. Vnde & illud. xi. Aenei. Præfatus diuos folio rex insit ab alto. Vbi Seruius. More inq; antiquo. Nā maiores nullam orationem nisi inuocatis numinibus inchoabant: sicut sunt omnes orationes Catonis & Gracchi. Nam generale caput in omnibus legimus. Vnde Cicero per irrisionem ait. Si quid ex uetere aliqua oratione: Iouem ego optimū maximū &c. Est autem uetus Pythagoræ platonisq; institutio ut nihil magnū sine deo auspice inchoetur. Vnde & ab ecclesia obseruatur: ut ad diuina officia diuinū auxilium imploretur. Quin & legum interpretes uolunt nulla negotiorum arduorum instrumenta ualida haberi nisi nō mendomini in fronte habuerint. Neq; iniuria quidē. Quasi sine deo nihil boni efficere possumus æquum est ut eius subsidiū comprecemur. Bene ergo poeta a dei cultu auspiciatur. dicens. Si deus &c. Si particula tunc indicatio gaudet: quando nō dubitationē sed causam affert. ut in Bucolicis. Si nescis: meus ille caper fuit. Est ergo hic si: quasi sit. Quandoquidē uel quia deus est animus. Et ita secūdū hunc posteriōrē sensum. deus cōstruitur ab anteriori parte: & animus a posteriore. & e contrario secundū priorem. Melior autē est hic posterior sensus: quia quomō animus noster coleretur pura mente? dic ergo q̄ deus qui secundū carmina poetarū est animus mundi: est nobis colendus pura mente. id est mente non polluta peccatis. Quid animus & quid colere significet inquire per tabulā. Colendus est hic uenerandus.

Plus uigila semper: nec somno deditus esto
Nam diuturna quies uitæ alimenta ministrat.

Docuit auctor quid anteq̄ operemur faciendum sit. utpote in uocandum esse diuinū auxiliū & eius sanctissimū numen uenerandum. Nūc quō ad uir

tutem properabimus docet dicens: Plus uigila &c. Si uis inquit animū exercere. & maius eius laude esse præditus q̄ corpori deditus. Plus uigila semper nec esto deditus somno. i. ne plus q̄ satis est dormias. Nam quies diuturna. id est longior: hoc est sopor ministrat uitis alimēta. prouocat enim ad luxuriam/ & ingeniū ut alio loco diximus hebetat. Plus uigila sup. q̄ dormias. uel quam id est plusculū ut cōparatiuū propositiuo. Non caret exemplo: ad uigilandum adhortat. quia ut dicit homerus in primo Iliados. Turpe est homini cōfiliario/ utpote regi totā noctem dormire. Hinc etiam Silius Italicus Turpe duci totā somno cōsumere noctē. Hanc obrem Plinius in Traiano somnum breuē laudauit. Ipse quo præter morē sōni parcus fuit. Neq; iniuria quidē. q̄a homo dormiēs a mortuo hoc dūtaxat differt. q̄ ille expurgicit: aliquando hic perpetuū dormit. Itaq; mortē Virgi. ferreū somnū uocat. & soporē dicit cōsanguineū mortis. In sexto. Et cōsanguine⁹ latisopos. Plus uigila igit &c.

Virtutem primam esse puta compescere linguam
Proximus ille deo qui scit ratione tacere.

Si uis inquit puer uirtutē assequi. puta. i. persuade tibi. primā. i. præcipuam uirtutē esse cōpescere. i. coercere linguā. Ille enī est pximus deo qui scit tacere rōne. i. cū rōne: ubi. s. oportunū ē tacere. q̄a nō semp tacēdū est. Aliter enī nequicq̄ deus & natura linguā dedissent de oportunitate captādā. Eccle. xxxii. Vbi auditus nō est nō effundas sermonē & iportune noli extolli in sapiētia tua. In eodē de raritate sermonis sic. Audi tacēs & p reuerētia accedet tibi bona gr̄a Adolecēs loq̄re in tua causa uix cū necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris: habeat caput responsū tuū: In multis esto quasi insciēs & audi tacēs simul & quærēs. In medio magnatorū loq̄ nō præsumas: & ubi sunt senes nō multū loq̄ris. itē puer. xiii. Qui custodit os suū custodit aīam suā. & x. In multiloq̄o nō deerit p̄t̄m. q̄ aut moderat labia sua prudētissimus &c. Prudentissimus aut haud dubie ē pximus deo. Proximus uenit a ppe qd si nomē est dtm̄ regit ut ppe ē dñs oībus iuocātibus eū. hic ppius & pximus cū dtiūo saepe cōstructa sūt. Sed qñ ppositio ē actm̄ desiderat gr̄a cuius latine dixeris sū. pxim⁹ hostē. & pxime muros pugnaui. Salust. pxime hispaniā mauri sūt. Ideo aut pximus ē deo. q̄a difficillimū ē bñ tacere. Nā si pprū ē hoī loqui difficillimū a ppria affectiōe abstinere. Nullū aut iudiciū sapiētiae præstārius q̄ altū filētiū. Vnde puer. xvii. Stultus quoq; si acuerit sapiens reputabitur.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse.
Conueniet nulli qui secum dissidet ipse.

Præcipit cōstātia & uniformitatē aī. quā Elacc⁹ tanti facit/ ut miseriorē putet cōstāter peccāre q̄ q̄ cōfidēter uiuir. p̄pterea q̄ aliqñ i termittat peccādū studiū sperne. i. respue. fuge. eē cōtrari⁹ tibi. i. istituto & pposito tuo repugnādo. i. uiuēdo repugnāt. Ipe. n. q̄ dissidet. i. discors ē sibi nulli cōueniet. i. si neq; tecū pacē gerere q̄cū geras cōtra hoc uitū mutabilitatis & icōstātiæ apud hor. plu

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

tima iuēies Valla hos uersus adducit ad pbādū ātīquos saepe p nūm elocutos quod licite p actm dixeris. ut sperne esse contrarius/satis audacter dictū. negq; tñ dicēdū est sperne esse cōtrariū: itaq; nō in casu sed in uerbo raritas est. Nihil enī mirū esset si dixeris Noli esse cōtrari? tibi. At in illo Quidiano. me tñ excepto qui precor esse tuus. liceret dicere/sed nō tam eleganter inquit/ quē precor esse tuū. Et in illo Lucani. tutūq; putauit Iam bonus esse focer magis grāmāte dixeris Iā focerū esse bonū. Cōueniet nulli. i. cū nullo erit conueniens. id est pari modo & cōcorditer uiuens qui diffidet. id est diuisim sedet & quasi se effugere nititur. hoc est repugnat sibi. ipse emphasim habet quasi dicat si ipse secum nō quadrat: & concordiam tenet: quicum tenebit?

**Si uitam inspicias hominum si deniq; mores
Cum culpas alios: nemo sine crimine uiuit**

Prohibet auuiditatem reprehendēdi. cōdolendū enī & ignoscendū est paruis uitis: quia nemo sine crimine uiuit. Hora. primo sermōnū. Quā temere in nosmet legē sancimus iniquā. Nam uitis nemo sine nascit. Optimus ille est qui minimis irget: amicus dulcis ut æquū est: Cū/ mea compenset uitis bona. plurib; hisce (Si nō plura mihi bona sūt) inclinet amare si uolet: hac lege i trutina ponet eadē Qui ne tuberib; ppriis offēdat amicū postulat: ignoscet nerrucis illi? æquū ē Pctis ueniā poscētē reddere rursū. Hāc sūā am hēm? etiā Matth. vii. Nolite iudicare & nō iudicabimī: nolite cōdēnare & nō cōdēnabimī. In quo enī iudicio iudicaueritis iudicabimī: & i q̄ mētura mēsi fueritis remetiet uobis. Quid aut uidēs festucā in oculo fratris tui: & trabē in oculo tuo nō uidēs? Aut quomō dicis fratri tuo. frater sine eiiciam festucā de oculo tuo/ & ecce trabs ē in oculo tuo: hypocrita eiice primū trabē de oculo tuo & tūc uidebis eiicere festucā de oculo fratris tui. Ordo est. Si inspicias. i. scruteris uitā hominū deniq; si inspicias mores hoīum. cū tu culpas alios. nemo uiuit sine crimine. Alios pōt bifariā accipi. aut enī significat diuersitatem ut sit alios a te. & tūc sensus est. Cū p qm tu culpas alios: nemo uiuit sine crimine/ dū tu. hoc ē atq; alios culpas cū ne tu qdē sine crimine uiuas. si qdē nō sine crimine uiuit. aut significat diuisionē. ut sit p̄tim: & ē snā: cū tu culpas alios. i. p̄tim. hoc ē aliquos. cur nō oēs culpas eadē lege: aut absoluis simili iudicio cū nō sine crimine uiuat: nedū illi sine crimine nō uiuūt quos culpas. p̄cedū ē ergo multitudini aut similis p̄na infligēda: qd uero nō sine crimine uiuat. Indicitur p̄uer. xx. Quis pōt dicere/ mūdū ē cor meū pur? sū a pctō. q. d. null? & Ecclē. vii. Nō ē enī hō iust? i terra: q̄ faciat bonū & nō peccat. Sūt aut tria pctōgē genera. Est origīale a quo prater christū. & ut pie credim? ei? genitricē nō i munis extitit. Est ueniale a quo iidē duo & alii p q̄ pauci ipolluti pmāserunt: Hoc uero crimē cū charitate cōuenit. Quia ut dī p̄uer. xxiiii. Septies enim in die cadet iust? & resurget. in p̄ii aut corruet in malū & c. si enī charitatē nō haberet quō resurgeret: aut quō iust? diceret? Est tertiū mortale cui æt̄na mors statuta ē: si nō expiet. Et ab hoc oēs puri uiuere p̄nt. Pauci olim uixerūt. paucissimi uereor nūc uiuūt. Quādo aut dī. Nō sine crimine uiuit intelligēdū ē de uitio in mores aut in uirtutē. Nihil enī ex oī parte p̄fectū ē. prater deum.

Quæ nocitura tenes quâuis sint cara relinque
 Vtilitas opibus præponi tempore debet

Si qua inqt res tibi fuerit quæ perniciē tibi & iacturā afferre pōt. quis tibi iocūdiſſima fuerit/ amoue eā. q̄a melius est utilitati cōſulere q̄ uoluptati quā ex eius rei poſſeſſione obtines. unde Flaccus in epiſtola. Sperne uoluptatē nocet empta dolore uoluptas. Sūt aut̄ multa nobis iocūda quæ nō cōtinuo utilia & grata. Vnde Iuuenalis. Permittes iſſis expēdere numinibus quid Cōueniat nobis rebusq; ſit utile noſtris. Nam p̄ iocūdis aptiſſima quæq; dabūt dii. Carior eſt illis homo q̄ ſibi &c. Relinque ergo ea quæ tu tenes nocitura quâuis ſint cara. i. deſiderata tibi & iocūda. Quia ut dicit Ouidius. Eſt uirtus placitis abſtinuiſſe bonis. Præterea ſaluator noſter. Matthei. v. Quod ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te: erue eum & proiice abs te. Expedi enim tibi ut pereat unū mēbrorū tuorū: q̄ totū corpus tuū mittat̄ in gehennā ignis. Et ſi dextera manus tua ſcandalizat te: abſcinde eā & proiice abs te. Expedi enim tibi ut pereat unū membrorū tuorū q̄ totū corpus tuū eat in gehēnā &c. Si ergo tenes nocitura relinque. Quod ſi Eurialus feciſſet nō fuiſſet p̄ inſolici præda conſpectus impeditus de præhēſus & occiſus. Si turnus: non aptaſſet inimicū balteum palātis pueri humeris ſuis potuiſſet piū Aeneā flexiſſe. Stultū eſt ergo tenere quod officiſe pōt: Neq; ſemper utile eſt ad opes reſpicere. & ad pecuniā cōgregandā. Vtilitas ergo. i. oportuna cōmoditas debet præponi tempore. i. in tēpore hoc eſt oportuna ſi res exigat. opibus. i. diuitiis. hoc eſt ad utilitatē magis q̄ ad pecuniā reſpicias. Nō oīs enim quæſtus utilis eſt. Nā male rē ſuā auget qui p̄ pecunia quā detinet: aut aiām ſuā occidit: aut amicū amittit: aut uituperiū incurrit. Pōt etiā prior uerſus intelligi de iis quæ uel proximo noceant nec tibi ſum opere p̄ſint ut ſi quā rem tenes aliis nociturā: nec tibi p̄ futurā. relinque. Quā rem (ut Auctor eſt Valerius libro quarto in capi. de uerecūdia) Spurina excellētis pulchritudinis adoleſcēs uerecunde obſeruanit. Cū enī mira ſpecie cōplurimū ſœminarū illuſtriū ſollicitaret oculos/ Ideoq; uiris ac parētibus earū ſe ſuſpectum eſſe ſentiret: oris decorē uulneribus confudit: deformitatemq; ſanctitatis ſuæ fidem: q̄ formam irritamentum alienæ libidinis eſſe maluit. &c.

Conſtans & leuis ut res ipſa expoſtulat eſto
 Temporibus mores ſapiens ſine crimine mutat.

Argute ſane præcipit ut tēporibus nos accōmodemus. Quia ut dicit Ecclē. iiii. Oīa tēpus habēt. Eſto igit̄ cōſtans & leuis ut ipſa res. i. utilitas rerum expoſtulat. hoc eſt ubi cōſtanti aiō opus eſt. ſi cōſtans: ubi leui & ſacili. flexilib; ſis leuis nō p̄ animi tui inſtabilitate. ſed quia res ipſa exigat. Quia ſapiens mutat uitā ſuā ſine crimine tēporibus/ p̄ diuerſitate tēporū. Vnde M. T. Cicero: cū male audiſſet a Saluſtio in hāc formā. Quos tyrānos appellabas: eorū potētiæ faues. qui tibi ante optimates uidebāt: eoiſdē demētes ac furioſos uocas. Vatiniū cauſam agis: de Sextio male exiſtimas. bibulū petulantiſſimis uerbis

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

lædis: laudas Cæsarē quē maxime odisti: & ei maxime obsequeris: aliud stās sedēs aliud sentis de repub. his maledicis: illos odisti leuissime trās fuga: neq; in hac neq; in illa pte fidē habēs &c. Cū in quā Cicero hæc audisset. prudētissimē rōdit. Neq; hercule mirū est / si ego semp iustas oīum amicitias existimaui. Nō enī uni priuatim ancillatus sum. neq; me addixi. Sed quātū quisq; rei / pub. studuit. tantū mihi fuit aut amicus aut aduersarius &c. dicit ergo non se sed tēpus & psonas mutatas eē. Ipse etenī semp reipub. cōsuluī. p̄inde non nullis dū de repub. male mererēt hostis. atq; idē iudē ubi eandē demeruerūt amicus. Sapiēs ergo uidet uitā mutare. semp tñ imutatus manet. Nā nō p̄pō fuit sibi quippiā faciendū nisi utile fuerit. Itaq; licet nūc: hoc nunc illud facit. Nunc ridet nunc flet nūc ignoscit: nunc uiuidictam sunit. idē tñ ipse est atq; idē facit utpote quod usui esse sentit. In oculis tamē nostris leuis uidet: ut q̄ rē: & non cām rei aspiciū? Docet ergo nos accōmodatos oportere tēporib; Quia dicitur Ecclesiastici. xxxii. In multis esto quasi inscius. Quin & sapiētissimū uiri stultitiā finxerūt ut ulixes apud græcos & Brutus apud Romanos.

**Nil temere uxori de seruis crede querenti,
Sæpe etenim mulier quem coniunx diligit odit.**

Monet ne facilius credamus uxori cōquerenti de seruis aut famulis: sæpe enim ea sola ratiōe irascit illis quod morigeros dño uidet. Est enim mulier diues intolerabilis nimiūq; imperiosa. Vnde Iuuenalis. Intolerabilius nihil est q̄ fœmina diues. Est etiā & questuosa. unde idē. Nulla fere causa est in qua nō fœmina litē Mouerit. Odit sūmope familiā fidā marito. Idē. Tūc simulat gemitus occulti cōscia facti. Aut odit pueros aut ficta pellice plorat. Hāc superbā atq; imperiositatē Gellius ex mēnādro sicuertit. In aurē utrāq; qñ quidē dotata est cubet Re cōfēta magnifica & negotio inclyto. Domo illā exegit cui male uoluit maxime Ut oēs in creobolā faciē oculos cōuerterent &c. Et paulo post / laminā hereditariā duxi: qđ nō dixerā tibi: Tū uero domus atq; agrorū herā Vniuersorūq; illius. Senex uicinus. hey q̄ miserū & graue. Maritus. Difficillimū imo. At oībus molesta est / non soli mihi filio multo magis filiaq;. Quia ergo mulieres superbæ atq; imperiosæ sunt iniustaq; odio suos psequuntur. maximæq; uindictæ auidæ sunt. Vñ Iuuenalis Vindicta Nemo magis gaudet q̄ fœmina. Ideo nil temere &c. Ordo est. Nil. i. nō aliquid. Nō crede temere. i. incōsulte nō habita rōne / & nisi uerisimile fiat: uxori querēti id est cōquerēti de seruis. Quia. mulier odit / odio psequit / sæpe eū quē coniunx. i. maritus eius diligit. Quin lasciuæ mulieres siquē frustra de stupro interpellauerint. solēt eū ultro falso criminē deferre. ut patet de phedra quæ re / pulsa hyppolitū falsi criminis detulit. & mortē obire subegit. Et uxore pharaonis apud egyptios quæ ioseph iustū simili modo perdere conata est.

**Cunq; mones aliquem nec se uelit ipse moneri
Si tibi sit carus noli desistere cœptis.**

Piū præceptū. Nam inter opa misericordiæ spūalia est fraterna correctio.

Monet aut ut constanter moneamus dumō illū meliorē fore sperauerimus tametsi in initio monitoribus asper inuētus fuerit. Sic enī Monacha Augustinū suū reduxit. Ordo est. Cū. i. qñ mones cohortaris ad uirtutē & dehortaris a uitio aliquē. & ipse nō uelit abs te moneri. noli desistere cōceptis. i. nō desistas: donec ipsum resipiscētē feceris: si ipse sit carus tibi. Nō enī uerus amicus propterea desistet: q̄ operam semel atq̄ iterum luserit.

Contra uerbosos noli contendere uerbis.

Sermo datur cunctis: animi sapientia paucis.

Si inq̄ nugis armatus fuerit aut quis sit uerbosus. i. multorū uir uerborum noli cū illo uerbis cōtendere. At si iniuriā intulerit poteris ipsū iure cōuincere. Neq̄ propterea mouearis q̄ faciendū & eloquentē uides. in multis enī satis eloquentiā est inq̄bus parū prudētia. Cōstructio est clara. Et sententia nota: Multisq̄ autoritatibus fundata. Vnde puer. xx. Honor est homini qui se pat se a cōtentionibus. omnes aut stulti miscent cōtumeliis. & xxix. Vir sapiens si cum stulto cōtenderit: siue irascat siue rideat. nō inueniet requiem. Irē Totum spiritū suum profert stultus. sapiens differt & reseruat in posterum.

Dilige sic alios ut sis tibi charus amicus

Sic bonus esto bonis ne te mala damna sequantur.

Monet autor ut i largiēdo habeamus rōnē nō mō amici accipiētis uerū etiā nr̄a opis. Nā licet amicus dign⁹ sit cui plurima dem⁹. nō tñ ultra possibilitatē nr̄am largiemur. Nā licet oib⁹ præcipue amicis bñfacere decet. primū tñ sui q̄sq̄ memierit. Caritas enī a se icipit. Neq̄ uero uerat autor bñficiū sed excessū ei⁹. Neq̄ monet ut nimiū solliciti: qđ Saluator nī uerat: sed uult ita demus ne nos mala dāna sequat. dicit mala: q̄a nō omne malū ē. q̄ enī dignis dat & quātū & quō. dānū qđ rerū habet: sed amicū demeret. q̄ carior reb⁹ ē. ipse tñ ibi charissim⁹ q̄sq̄ ē. Hoc præceptū cōsonat illi Eccle. xxi. Audite me magni & oēs populi & rectores ecclesiæ auribus pcipite. Filio & mulieri fratri & amico nō des potestātē super te in uita tua: & nō dederis alii possessionem tuā: ne forte pœniteat te & depreceris p̄ illis. Dum adhuc superes & aspiras nō imutabit te omnis caro. Melius est enim ut filii te rogent q̄ te respicere in manus filiorū tuorū. hæc ibi. Cōstructio est dilucida. Bonus. i. bñficus. Mala dāna quæ pdigū faciūt: aut quæ ex bñficio apud i gratū collocato nascūt.

Rumores fuge ne incipias nouus autor haberi.

Nam nulli tacuisse nocet: nocet esse locutum.

Vt ille sane præceptū ut tute in aulis magnorū uerferis. Nā nūcius malorū nulli accept⁹ ē. Præterea turpissimū ē autorē eē falsi. p̄inde fuge rumores. i. icertā famā. ne incipias haberi nouus autor. i. ne tua autoritate res icerta diuulget atq̄ ita si fallā fuerit in tuū nomē recidat. Nā nulli tacuisse nocet. hoc p̄ negocio itelliges. sic. nō nocet ulli tacuisse i rumore & re incerta. nisi p̄ p̄ia piculū

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

uergat. Sūt enī quæ taceri nō possūt. Vt si quos hereticos noueris/ne pestis illā augetat prode illos. Si in patriā quis cōiurauerit male celabitur. Carior enī est patriā q̄ perniciosus ciuis. multa præterea sūt quæ taceri non possunt. Memorabile est exēplū/ quibus tacuisse nocuit de amyclensibus. Nā ut Emilius asper & Seruius recitāt. Cū frequēter falsa nūciarent hostes: & inani terrore ciuitas quassaret: lata lege cautū est nequis unq̄ hostis nunciaret: aduēru. Postea cū uere hostis ueniret: nullo nūciatē ex improuiso capta est. Vnde tacitæ amyclæ dictæ sūt q̄ periere silētio Virgi. in. x. & Tacitis regnauit amyclis. Lucilius Mihi necesse est loqui. nā scio amyclas tacēdo perisse. Hæc illi Nocuit aut amyclensibus pius locutos fuisse: q̄ tacuisse. Nā nisi falso aduētū hostis nūciassent. cautū nō fuisset ne quis nūciaret. Nocuit etiā tacuisse Meticulo illi rhetor/ qui se inscite abscondere maluit tacēdo: q̄ hostem indicare exclamādo. Quocirca infœliciter periit. Vnde in nono Aenei. rhetū uigilantem & cūcta uidētē. Sed magnū metuēs se post cratera tegebat &c. Præterea si quis falso incularet nomenq; bonū aut uitam perderet illi plurimū tacere noceret. Et si quis errantē uiderit/ neq; uia nesciēti indicet errat & ipse Nō ergo semp tacēdū. Quod aut dicit nulli tacuisse nocet. intellige in falsis rumorib⁹. Sæpius etiā multo loquēdo q̄ tacēdo peccaueris. Rumor (inquit Valleñ.) & Phama idē sunt. quarū alterū latinū/ alterū e græco est Cicero ī phlippicis. Improbatissimis rumoribus dissipatis/ & nō longe post. hoc triduo uel quadriduo tristis a mutina phama manarat: & statim post phamā istā dissipauerūt. Significat aut his duobus noībus sermo quidā in populo sine ceroto autore de re aliqua recēti siue bona siue mala: Exēplū rumoris de rebona ponamus. Li. li. ii. Manar tota urbe rumor: fabios ad cælum laudibus ferunt. Frequēter tñ fama etiā pro rumore nō rei recentis: sed iā inueteratæ & p opinionē quadā ut fama est athenas iam plus annorū. xx. milibus fuisse cōditas. Et p laude & celebritate hoīs ut fama camilli. Fama Scipionū. Metellorum Fabiorū: & eorū quoq; qui niuūt/ ut fama tua fama mea. fama illius. pro quo nō recte dixeris Rumor. hæc ualla. Nonius Mar. Rumor. ut plerūq; opinio est Salustius histo. ii. Ad hæc rumoribus aduersa in prauitate secūdam in causam fortunā temeritatē declinādo. corrūpebant. Sane Rumor est fama quæ cū murmure diuulgat. unde Teren. Rumor est gnatū meū amare. Fuge ergo Rumores. i. ne scis inter illos qui oīa percūctant atq; efferūt. Ne incipias nouus autor haberi. Auctor. ut hic cōis generis est: quia ab autoritate deducitur. Is aut autor est rei. quē primū alii insequunt. & cuius autoritati innitūt.

Rumor
Phama

Rem tibi promissam certam promittere noli.

Rara fides ideo est quia multi multa loquuntur.

Sentētia hæc esse pōt. Tamen si res tibi ab alio quouis promissa est: noli tñ eam certo alteri pmittere: quia tibi standū est pmissis. at ille forte tibi uerba dederit. Qui enī inquit facile pmittūt difficulter pmissa faciunt. unde fides nō est habēda multū loquēti. de his est illud in andria terentii. Id genus ē hominū pessimū. In denegādo mō quis pudor paululū adest. Post ubi tempus

promissa iam perfici. tum coacti necessario se aperiunt: & timent: & tamē res cogit eos denegare. Ibi tum eorū ipudētissima orō ē. Quis es tu? Quis mihi es? cur mea tibi? Heus tu/ Proximus sū egomet mihi. At tu: ubi fides est si roges: nihil illos pudet: Hic ubi opus est nō uerent. Illic ubi nihil opus ē ibi uerent. Hæc ille. Quibus indicat: honestius eē non pmittere roganti q̄ polliceri & nō efficere. Promittimus enī ut docet Seruius rogati. Pollicemur sponte & ultro. Pōt etiā sententia esse Noli tibi pmittere rem certam pmissam tibi. i. ne inducas in animū tuū/ ut firmiter credas rem tibi futuram eo q̄ pmissa est. Nam ut inquit Ouidius. Pollicitis diues quilibet eē potest. Rara fides i. credulitas: hoc est nō credēdū est multis: quia multa loquūtur & nimis cito pollicētur. Vel reuera fides accipit quo modo a Cicerone in primo de officiis ubi sic inquit. Fundamētū aut iustitiæ est fides. i. dictorū conuentorūq; cōstātia & ueritas: ex quo q̄q; hoc uidebit fortasse cuiusdam durius/ tamē audeamus imitari stoicos: qui studiose exquirūt unde uerba sunt ducta: credamusq;: q̄a fiat quod dictū est appellatā fidē &c. Dices ergo Rara fides. i. cōstātia & ueritas rei promissæ est ideo/ quia multi loquūtur multa. Difficile est enī multa uere dicere. Quia in multiloquio nō deest peccatū. Signū autē magnæ cōstantiæ & ueritatis econtrario/ est taciturnitas. Ne habeas igitur fidem pollicitantibus uerbo multo.

Fides

Cum te aliquis laudat iudex tuus esse memento
Plus aliis de te q̄ tu tibi credere noli.

Utilissimū præceptū est. Quādoquidē multi sunt adulescentes/ qui te captent falso te laudant: idcirco caue ne illis maiore fidē q̄ cōsciētiæ tuæ habeas/ tu te enī scis qualis es. non ille. Itaq; ut dictū est in primo siluarū. Sis iudex ipse tui. & ut dicit Persius. Nec te quæsiueris extra. Et Horatius in episto. Sed uereor ne cui de te plus q̄ tibi credas. Neue putes aliū sapiente bonoq; beatū Ne uis te populus sanū recteq; ualentē Dicitur: occulta febrē sub tēpore edendi Diffimules: donec manibus tremor incidat unctis Stultorū incurata pudor malus ulcera cælat. Et paulo post. Falsus honor iuuat & mendax infamia terret Quem nisi mendosum & mendacem &c. Cum igitur aliquis laudat te memento esse iudex tuus. i. te iudica & noli credere aliis de te plus q̄ tibi.

Officium alterius multis narrare memento.
Atq; aliis cum tu benefeceris ipse fileto.

Pulchra ueræ modestiæ institutio qua liberalis officii partes describuntur. Si inquit quis beneficium i te cōtulerit: narrato multis. sic etenim memorem & grato animo te significaueris. At si bñficia in alios contulisti ne exprobrare uidearis fileto. Nam (ut habetur in principio Andriæ) istec commemoratio: quasi exprobratio est inmemoris beneficii. Ut autem Cicero in libro de amicitia docet. Odiosum est sane genus hominum officia exprobrantium

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

quæ meminisse debet is, in quem collata sunt non cōmemorare qui contulit. Hæc Cicero. Quibus idem plane quod hic præcipit habet. Itē Seneca probe ostendit quare silendū est de bñficio a nobis impenso. Quia Bñficiū qui se dedisse dicit petit. Ordo est. Memēto narrare multis officium .i. bñficientiā alterius / & quum .i. quando tu benefeceris aliis fileto .i. taceto.

Multorum cum facta senex & dicta recēses
Facti tibi succurrant iuuenis quæ feceris ipse.

Monet at ut dum senes aliorū facta recensemus, nostrorū memores scimus. Quasi aī aduerterimus nos per iuuentam multa fecisse quæ nūc displicent. parcius aī aduerteremus in iuuenturē. Recēdere est referre & renarrare / nō si ne censura tamē. Nā is pprie recenset qui repetendo res antiquas aut com mendat aut uituperat iuxta cēsūram suam. Bene autem respicit ad decorum ætatis. Nam solent senes semper ante acta tempora laudare: seq; p iuuentu / tis egregiis facinoribus extollere. ut Nestor apud Homerū. Entellus & Euā / der apud Virgilium. Licomedes apud Statium. & alii apud alios. Vnde Hora tius in de arte poetica dicit q; senex est. Difficilis querulus laudator tempo / ris acti. Se puero: castigator censorq; minorum. Quia ergo ætas senilis hoc ui / tio laborat q; iactantior est de rebus propriis nimisq; auide aliorum censet. Admonet auctor ne nobis blandiamur: sed ad iuuentam nostram æquis ocu / lis respiciamus. in qua si consimiles offenderimus mores clementius iuuen / turi ignoscemus. Vnde in adelphis id clare Mitio deducit. Vtilitatis præter / ea hoc habet reminiscencia rerum in prioribus annis gestarum: q; si prauæ sint iustius doleamus: sin bonæ: deo qui nos custodierit gratias agamus. Cō / structio est clara. Succurrant: id est in mentem ueniant &c.

Ne cures si quis tacito sermone loquatur
Consciū ipse sibi de se putat omnia dici.

Cautio hæc est ad euitādā malam opinionem. Quandoquidem enim ita usu uenit / ut qui sibi male conscius est: quemlibet ignotum inquisitorem: purat: & quemlibet secreto loquentem de se loqui. bonæ conscientiæ indici / um est non curare quid alii loquantur: aut quomodo te inspiciant. Quia ut dicitur Prouerbiorum .xii. Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Si ergo uis iustus haberi: nullius secreta consilia tibi suspecta sint. Aut saltem non præ te feras ea formidare. Consciū Τὸ μὲν σὺν: id est mediū hoc ē an / cept & commune uocabulum est. Nam & in bonam & in malam partem su / mitur. In bonam tamē saepe dictionem laudis habet. Ut primo Aeneidos. Et mens sibi conscia recti. Sine epitheto autem ut plurimum in malam partem accipitur ut hic & apud Horatium in epistolis. Nil conscire sibi nulla pallefere culpa &c. Consciū ergo hic est qui mali conscientiam habet: de quo putat tacite loquentes sermonem habere. Ordo patet.

Cum fueris *foelix* quæ sunt aduersa caueto
Non eodem cursu respondent ultima primis.

Vtilissimū præceptū ad tute uiuendū. de quo est illud Senecæ. Nemo confidat nimirū secūdis Nemo desperet meliora lapsis. Et illud Horatii in carminibus. Aequā memēto rebus ī arduis feruare mētē. Nō secus in bonis. Et in sermionibus. Vter ne ad casus dubios fidet sibi certius hic q: Pluribus assuerit mē rē corpusq; supbū? An q cōtentus paruo metuensq; futuri? In pace ut sapiens aparit idonea bello &c. quibus uerbis innuit paratiorē eē multo ad casus duos pferendos q duriter uitā egerit acq molliter. Quia infœlicissimū genus diffortunij est fuisse *foelicē*. Sæpe aut numero euenit ut post dulcia sequant amara. Instabilis enī fortuna. Quā rē diligēter aduertit Philipp⁹ Macedonū rex: q quū uno die tres lætissimos nūcios accepisset. Vnū de uictoria quadrigarū in olympo. Alterū de uictoria eorū quos cōtra hostes miserat. Tertium de filio sibi ex coniuge nato. sublati ad cælū manib;. O deus inqt me diocrē calamitatē his repēde. Nouerat enī prudētissimus rex fortunā lætis ī uidere solere. Itaq; dicit poeta. Cū. i. qñ fueris *foelix*: cauete quæ sunt aduersa hoc ē ita uiuas ut si fortuna uultū mutauerit impatū te nō offēderit. Nā si casus oīs prospexeris uix erit sauienti fortunæ locus. Quia ut dicit Iuuenalis. Nullū numē habes si sit prudentia Sed te nos facimus fortuna deā: cœloq; locamus. Caueto ergo. i. prudēter pspiciēdo effuge quæ sunt aduersa: hoc ē ut dicit Flaccus. Fortiaq; aduersis apponite pectora rebus. Ut aut poeta significet subitam fortunæ mutabilitatē uolūt nō ignobiles uiri. eodē media breui hic positam. quæ tñ longa est. Neq; caret exēplo. Nam Maronem ut subitū horrorē indicaret dicūt steterūt media breui ptulisse. iiii. Aenei. Obstupui steterūt q; comæ & uox faucibus hæsit. Vltima ergo. i. nouissima res ultimæ nō respōdēt primis eodē cursu. i. eodē successu: quia si prima læta fuerint sequitur ut plurimū aduersa. Vñ illud Prover. xiiii. Extremum gaudij luctus occupat. Ideoq; dicit Ecclesiastes. vii. Melius est ire ad domū luctus q; ad domum cōiuii. In illa enī finis cūctorū ammonet hominū & uiuēs cogitat qd futurū sit. Cauere est aliqñ fugere. Aliqñ cautū & admonitū facere. hic aut caueto caute pspicito significat: quæ sunt aduersa supple *foelicitati*: hoc est quæ sunt infœlicia. *Foelix* aut & qui habet & qui dat *foelicitatē* dicit. Quin & *foelicia*: pspersis ponimus ut hic. Et ibi: Tēpore *foelici* multi numerant amici &c.

Cum dubia & fragilis sit nobis uita tributa
In mortem alterius spem tibi ponere noli.

Quandoquidem inquit fragilis est nostra mortalitas & tam senes q; iuuenes moriūt: stultū ē reponere spē in mortē alterius. Quod plurimi faciūt q; hare dicitatē captāt: aut successionē mgrat⁹ aut ecclesiasticæ dignitatis ābiētes. Quo qdē pacto iuidi nimirū sūt: atq; auari. Nec multū abest qñ hōicidæ cēseri possint. Nā q mortē expectant de morte gaudēt. Contra quos dicit Ecclesi. viii.

VNDECIMVSMORALIVMSILVARVM

Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens quoniam omnes morimur Et in gaudium uolumus uenire &c. Si enim de mortuo inimico gaudere non licet: quato mihius de amico. Non repones ergo spem in amici morte. Nam chariores decet amicos & consanguineos esse quam possessiones eorum. Vnde illud Ciceronianum in responsua contra Salustium. Multum te uero opinio fallit qui mihi putasti parare inuidiam ex meare familiari: quae multo mihi minor est quam habere dignus sum: Atque utinam ne tanta quidem esset: quanta est: ut potius amici mei uiuerent: quam ego testamens eorum locupletior essem &c. Impium ergo atque inhonestum: stultumque est in morte alterius spem ponere. Bene autem dicit in morte: non in morte: quia significat quaedam commutatio atque directio quae actum efflagitat. dices autem non est spes mihi in morte tua: si de eo qui moritur loquaris. Fragilis & fragor a fragendo deducunt sed ablatio laesae mutat quantitatem.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus
Accipito placide & plene laudare memento.

Urbanæ humanitatis est hæc præceptio plena: atque heroicæ uirtutis significatrix. Ordo est cum amicus pauper dat tibi exiguum. id est paruus & modicum munus accipito placide amico uultu & memeto laudare plene. id est perfecte & abunde. Dicit amicus: quia ab inimico omnia suspecta esse debent. Vnde illud Aenei. ii. Aut ulla putatis dona carere dolis Danaum: sic notus Vlixes. Dicit pauper: id est paruus habens. Nam si diues modicum dederit indicium facit paruus fauoris in te: nisi te non indigentem nouerit.

Infantem nudum cum te natura creauit
Paupertatis onus patienter ferre memento.

Multum ueræ doctrinæ habet hæc admonitio Nihil siquidem in hac mortalitate ad bene beateque uiuendum accommodatius est quam scire paupertatem pati. Cui enim paupertas iucunda: nihil molestum esse potest. Bene autem se miratorum Catonis fateri. Nam non inficias it paupertati onus & molestiam inesse: sed tamen eiusmodi ut facile tolerare posses. Erant autem qui ne molestiam paupertatis confiterentur: se nullius egere dicebant dummodo sapientiam obtinerent. Cato autem non minus sapiens se patienter egestatem ferre dicebat. Vnde est illud Auligellii li. xii. ca. xxii. M. Cato consularis & censorius publicis iam priuatisque opulentus rebus: villas suas incultas & rudes ne tectorio quidem præditas fuisse dicit ad annum usque aetatis suae septuagesimum: atque ibi postea his uerbis utitur. Neque mihi inquit ædificatio. neque uasum: neque uestimentum ullum est in manu preciosum: neque preciosus seruus. neque ancilla: siquid est inquit quo utar: utor: si non est: ego sum. Cuique per me uti atque frui licet. Tum deinde addit. uitio uertunt quia multa egeo. At ego illis quia nequeunt egere. hæc (inquit Gellius) mera ueritas thufculani hominis egere se multis rebus: & nihil tamen cupere dicentis. Plus hercule promouet ad exhortandam parsimoniam sustinendamque inopiam quam

græce istorū præstigiæ philosophari sese dicentiū: umbrasq; uerborū inanes fingentiū. Qui se nihil habere: & nihil tamē egere ac nihil cupere dicit: cum & habendo & egendo & cupiēdo ardeant. Hæc illi. Ex quibus primū pro grāmatica admoniti sumus: V asum olim ī singulari secūdæ declinationis & neutri generis declinatū. Vnde in plurali nos uasa uasorū dicimus. Deinde ego apud antiquos etiā accusatiuū regere. Vnde & uerbalia egenus indigus genitiuū habent. Deinde admonemur ut a poeta nostro. Paupertatis onus patiet ferre. Vtitur autē poeta noster optimo argumēto: ad sustinēdā paupertatem. Quia enim nudi nati sumus: certū est si naturam ducem sequamur parum ad nos pertinere. de hac nostra nuditate habemus pulcherrima apud Plinium: cuius uerba posuimus in primo folio huius. Inter cætera autē dicit. Natura hominē tm̄ nudum: & in nuda humo: natali die abiicit ad uagitus statim & ploratū &c. Item Ecclesiastes quinto. Sicut egressus est nudus de utero matris suæ sic reuertet: & nihil aufert secum de labore suo. Miserabilis prorsus infirmitas. quō uenit sic reuertet. Quid ergo p̄dest ei q; laborauit in uentum. Cunctis diebus uitæ suæ comedit in tenebris & in curis multis: & i erūna atq; tristitia. Hoc itaq; uisum est mihi bonū ut comedat quis & bibat & fruatur lætitia ex labore suo quo laborauit ipse sub sole/ numero dierū uitæ suæ: quos dedit ei deus: & hæc est pars illius. Et omni homini cui dedit deus diuitias atq; substantiā potestatisq; ei tribuit/ ut comedat ex eis & fruatur: & letet de labore suo: hoc est donū dei. Non enī satis recordabitur dierū uitæ suæ: eo q; de occupet delitiis cor ei? Hæc ibi. Quibus æstus auaritiæ damnatur: & frugalis fruitio cōmēdat. Senecæ sentētiās alio loco posuim? Cōstrue. Cū. i. quando quidē uel quoniā: natura creauit te nudū & infantē memento ferre. i. patienter modeste onus molestiā paupertatis: quæ esset iu paupertate si ægre tuleris. Nam ut dicit Epicurus autore Seneca. Honestas res est paupertas læta. Illa uero non iam paupertas est si est læta. Item Seneca. Seueri? (inquit) diuites erimus/ si sciemus q̄ non sit graue pauperes esse.

Ne timeas illam quæ uitæ est ultima finis
Qui mortem metuit quod uiuit perdit id ipsum

Quia nemo nimia cura cruciatus fœlix uiuere p̄t. Amouet poeta sollicitudine & anxietatē paupertatis: ostendēdo ita natura cōparatū eē ut pauperes sim? Nunc uehementiori curarū fasce nos leuare conatur. Ne scilicet nimīū mortem timeamus. Quia ut est in puerbis Stultum est timere: quod uitari nō potest. Idē Seneca. Feras nō culpes quod uitare nequis. Neq; cōtra christianā institutionem ē quod præcipit nos nō timere mortē. Nam qui apud nos bñ præcipiunt/ non adhortātur ut mori timeamus. necessum enī est: sed ut male mori formidermus. Non enim refert autore Augustino & aliis multis. Quādiu: sed q̄ bene uixeris. Videtur autē poeta nos admonere ut læte uiuamus. Vnde & Ecclesiastes in uerbis iam recitatis in carmine præcedēte: & apert? Ecclesiastes tertio. Et cognoui q; non eēt melius nisi latari: facere bñ in uita sua. Omnis enim homo qui comedit & bibit & uidet bonum de labore

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

fuo: hoc donum dei est. Et in fine. Et deprehēdi nihil esse melius q̄ lētari ho-
 minē in opere suo & hāc esse partē illius. Quis enī eum adducet ut post se fu-
 tura cognoscat. Duas uero causas adducit auctor ob quas nō licet mortē for-
 midare: Alterā quā modo diximus: quia qui nimīū timet late uiuere nō po-
 test. Atq; ita nihil nauiter agit. Alterā quia nō formidanda sed appetanda ē
 homini mors. Si etenī quīs bonæ uitæ in tribulatione fuerit p̄ mortē ad reg-
 em fruitionēq; totius boni pueniet. Vnde apostolus. Cupio dissolui & eē cū
 christo. Cōtra Martinus putans uitā duriorem morte/ nō recusauit uitam ut
 plurib⁹ pdesset. Si itaq; quis late uixerit nō formidabit mortem: quoniā per
 eam ad lætiora pueniet. sin in tribulatione fuerit: totius mali per eam obtinēti
 erit finem. Vnd Flaccus. Mors ultima linea rerū. Quibus uerbis nō dicit oīa
 morte terminari & animā quoq; interire ut glosēmata hoc loco mentiuntur
 sed uirū iustū p̄ mortē laboribus & aduersitatibus oibus leuari. Quod & Ply-
 nius cōsentit: qui cōtra oīa quibus obruimur mala: mortē remedium esse di-
 cit. Non igitur mors formidanda est p̄ quam ad patriam transitur. Quod ue-
 ro ubiq; præcipit ut mortis memores scimus. Non est ut mori formidemus:
 uerum ut ne male moriamur cāteamus. Quoniā ut ait Seneca. Vita oīs bre-
 uis est: ideo imortalitas est mors honesta. Idem. Tolerabilior est inquit pœ-
 na nō posse uiuere q̄ nescire. Et iterū. Tolerabilior est q̄ mori iubet q̄ qui ma-
 le uiuere. Cōstrue ergo sic. Ne timeas illā subaudi finem: quæ est ultima fi-
 nis uitæ: hoc est mortē de qua Flaccus: Mors ultima linea rerū. Qui metuit
 mortē perdit id ipsū quod uiuit: hoc est qui assiduo mortis timore concuti-
 tur nunq̄ late uiuit: atq; ita uitā perdit: quia semp̄ in tristitia uiuere/ mori est.
 Elegāter sane poeta dicit: quæ uitæ ē ultima finis. Nā grāmāte dixeris. Nā
 metuis illā quæ uitæ est ultima finē. Sed nō tam lepide. Quotiēscūq; enim
 relatiuum cū suo uerbo añcedēti præponit debet añcedēs nō suum sed relati-
 uū uerbum sequi. ut Teren. Populo ut placerent quas fecisset fabulas. durū eēt
 si dixeris fabulæ: quīs grāmātica forte pateret. Similiter mille alia reperies.

Sit tibi pro meritis nemo respondet amicus
 Incusare deum noli sed te ipse coerce.

Docet pietatem & obseruationē in deos seruandā: & ne de malis nostris deū
 incusamus. Multi enī doloris impatiētes illico in deos iniuste irruunt. dicen-
 tes quare ad labores: molestias: tribulationes nascimur & huiusmodi: quæ sū-
 ma & extrema amentia est. Vnde Aeneas significās se nimis misere de amas-
 se creusam cōiugem suā: ait se illa amissa incusasse deos. Ut in. ii. Aenei. Quē
 non incusauī amens hominūq; deorūq;. Aut quid in euerfauidi crudelius ur-
 be. Valles. libro. vi. elegātiarū destruit dī am quā grāmātiçi inter accusare
 & incusare ponūt dicentes maioris in minorē esse accusare. minoris uero in
 maiorē uel in parē incusare. Ipse uero Valla. Accusare inquit est uel apud iu-
 dices uel apud aliū quē uis: etiā apud illum quē accuses significare atq; osten-
 dere aliquē peccasse. Incusare reprēdere mores alterius & plerūq; cum que-
 rela. q̄ ab illo iniurias affectus. Et ita inquit apud Virgiliū Terentium Cæ

Incuso
 Accuso

Iarem: atq; cæteros autores accipiendum est. Ordo ergo est. Si nullus amic⁹
respondet tibi pro meritis. i. iuxta meritatua: hoc est si multos tibi beneficio
tuo obnoxios fecisti: nullus tñ debitas gratias egenti tibi referat: noli incusa
re. i. reprehédere deū tanq; cām doloris tui. sed te ipse coerce. i. cōtine te ab in
iuria: & incusatione dei. Habent mēdosi codices te ipsum: quod non posse le
gi uersus docet. Quin etiā in profa sæpe te ipse & se ipse. legimus ut ipse poti⁹
uerbo q̄ pnomini respondeat: ut in illo Ciceroniano. Omagna uis ueritatis:
quæ cōtra omniū ingenia: calliditatē: solertiam: cōtraq; fictas hominū insidi
as se per se ipsa defēdit. Coerce: est a coerceo/ quod cōpositum est a con &
arceo. significat ergo cohibere ne ī uetitū: utpote ī incusationē deorū ruas.

Ne tibi quid desit quæsitis utere parce
Vtq; quod est serues semper tibi deesse putato.

Docet frugalitatem. bona autē moderatione dicit Quæsitis utere. nō enī ue/
tat: ne oīno utaris: sed ne non parce. Ordo est. utere quæsitis rebus parce: cū
parsimonia frugaliter ne quid desit. i. ut aliquid nō desit. i. deficiat tibi: puta/
to semper tibi deesse ut serues id quod tibi est. i. ad quid habes. Satis autē so/
brietatem præcipit obseruandam: quæ ad sapientem p̄inet. nam ut dicit sa/
pientia octauo de ipsa sapientia. Sobrietatem enim & prudentiam docet &
iustitiam & ueritatē quibus utilius nihil est in uita hominibus. De parsimo
nia etiam dicit Cicero q; magnum uestigal nobis afferat. Vestigal autem est
quicquid ex rebus locatis tam publice q̄ priuatim recipitur. Vnde illud in pa
radoxis. Odii immortales nō intelligūt hoīes q̄ magnū uestigal sit parsimo
nia &c. Cæterū ne secundus uersus ad auariciā uideat nos inuitare. Intellige
eum sic. Tamen si pro tempore tibi satis uideris habere: non tñ desines pare
re modeste: Nam (ut dicit Salustius) diuitiarum & formæ gloria fluxa atq;
fragilis est. Quicquid enim hodie tibi est cras deesse poterit. Inuitat ergo ad
nauitatē. Utimur rebus nō p̄pter se sed ad aliū usum. ita uescimur cibis ut ad
opus apti simus. Deesse p̄syneresim bisyllabū fit: sicut ī deerā deero deesse.
Et q̄a ex duab⁹ uocalib⁹ una fit ipsa p̄ducit: sicut etiā in aliis. ut in grō alius p̄
alius. Tibicen media longa: pro tibicen cuius mediæ essent breues.

Quod præstare potes ne bis promiseris ulli
Ne sis uentosus dum uis urbanus haberi.

Docet uitium uetosæ pollicitationis fugiendū. Si enī inquit: qd amico petē/
ti uel egenti præstare potes: ne bis illi p̄miseris. sæpe enī pollicitado uetosus
i. inanis & inutilis uerborū habetis: qd uitii ī morē uia sane magnū est. Monet
præterea ut cito beneficium præstemus. Quia dicitur Qui cito dat bis dat.
Item Seneca. Bis ē gratum quod opus est si ultro offeras. Item Prouerbio/
rum tertio. Ne dicas amico tuo uade & reuertere cras dabo tibi cūm sta/
tim possis dare. Ut uero decenter promittere possis. Aureum est illud Se/
neca uerbum quod hic notat. Priusquam promittas deliberes: & cum pro/
z iiii

miferis facias &c. Vide inquit anteq̄ promittas an conferre possis. Ventofus dicitur qui futilis est: multūq; uerboꝝ sine pondere habet. Nā irrita uerba in uentos diffūdi significant. Stati. in Achillei. Irrita uētoſa rapuerūt uerba procella. Virgilius in. x. nec ferre uidet sua gaudia uentos. Idē in. xi. Quid cessas an tibi maioris Ventosa in lingua pedibusq; fugacibus istis Semperit? Urbanus dicitur ab urbe. Urbani autem solent fucatis uerbis beneficium quod præstare uolunt decorare.

Qui simulat uerbis: nec corde est fidus amicus
Tu quoq; fac simile sic ars deluditur arte

Dat morale præceptū: atq; hoc dicit. Siquis tibi uerba dederit: tu illi uerba reddes. Neq; cōtra institutionē christianā est. Nā licet etiā inimico bñ face re admonemur. Nō tñ ab utilitate discedere cohortamur. Si etenī publicus quis inimicus est: atq; illi bñ feceris poteris ip̄m bñficio deuincire/ atq; placare. Sin dolosus fuerit: & amicū se simulauerit Tu illum negādo beneficia/ ad uerā amicitia inuitas. Tūc enim primū se tibi cognitū prospiciet dū bñficiū abs te negari intelliget. Quod si simulatū amicū bñficio donaueris ad maiorem simulationē excitas. Atq; ita cōtra bonos mores facis. Vñ Seneca in. p. uerbis. Vires tuas amici beneficiis: inimici iniuriis sentiant. Est ergo nūc in imico resistendū. si sic melius ad uirtutem reducat. Nunc bñfaciendū ut uel bñficio placetur. Cæterū minus errat i uia morum/ qui publico hosti q̄ simu lato amico bñfacit. Bene uelle aut: ad animæ salutem nulli graueberis. Charitas enī id exigit. Quia uero cōtra sanctitatem fidei nostræ uisum ē quod dicit. Tu quoq; fac simile sic ars deludit arte. Sunt cōmentarii in quibus de correctione fraterna nescio quæ sōnia legeris. Melius aut qui totū hoc aliis uerbis psequitur sic hūc locū accipit. Laudat adulator qui nō est uerus amator: Tu quoq; cōmendes & ei sua dona repedes. Simulare est simile qd fingere & ad similitudinē alterius agere. Vnde Simulachrū quod ad similitudinē alterius fictū est. Sane tūc simulamus. cū uolumus id præferre quod non est.

Diffimulamus e cōtrario/ qñ ostēdimus id quod est nō esse. ut si amicus nō sum/ & amicū uultū offero tūc amicum me simulo. Cōtra: si mulier callida amore alicuius capta fuerit: neq; tamē amorē significet: illa amorem dissimulat. Ars aut hic capit eo modo quo apud Virgil. ii. Aenei. ubi dicit Talibus insidiis periurique arte sinonis Crædita res captique dolis lachrymisq; coactis. & iterū. Ille dolis instructus & arte pelagga Sustulit exutas uinculis ad sidera palmas. & iterū paulo ante. Ignari scelerū tantorū artisque pelagga. In quibus locis ars capitur pro artificiosa & dolosa fraude atq; deceptione. Est autē uocabulum mediū. hoc est quod tam in bonū q̄ in malū accipitur. ideoq; solemus dicere bonas artes: liberales artes. Est autē proverbiū/ ars deluditur arte: quod dici solet quando astuto astutus insidias ponit atq; ab eo repelluntur. si ergo simulauerit se amicū tibi tu itidē illi amicū te simulabis. Ordo est. Tu eis subaudi q simulat uerbis: subaudi se amicū: nec est fidus amicus corde ex aīo suo. Fac quoq; .i. etiā simile. .i. rē simile. hoc est simula te illi quoq; amicū: sic

Simulo
Diffimulo

Ars

ars. i. fraus & strategema illi⁷ deludit. i. frustrat & retudit arte. i. astutis & strategematis tuis. licet at dolosos circueire: si no ut illis noceam⁷: certe ut desinat nocere. na pei⁷ dolebit si suo se gladio cla cofixu uiderit: q si apto matte.

Noli homines blando nimium sermone probare
Fistula dulce canit uolucrum dum decipit auces.

Docuit euitare fraudes in simulato officio obsequedi. nunc adhortat ne capiamur blado & fucato sermone. Id eni natura coparat e ut qui blandius iusto loquat deceptorii sint. Quinetiam si coposta oio siue natura siue arte blada sit: captadi argumetu pre se fert. Si etenim uerus amicus fueris: no oportet nimium blande loquaris. Vti aut bona traslatioe ab aucupibus que aues inescunt & captet dulcissime canit. de his aut habet in euangelio. Attendite uos a falsis pphetis que ueniunt ad uos in uestimētis ouiu. intrinsecus aut sunt lupi rapaces. Ordo e. Noli pbare. i. pbatos & comedatos habere hoies nimium blando sermone. Quia fistula canit dulce. i. dulciter dum auces decipit. i. retibus capit uolucres. Dicit blando nimium: qasupra dictu e Blandus est: decet enim ut Comis affabilis bladusq; fueris: sed no nimium Blado sermone/satis oratorie. dixeris etia magis grammatice secudu Seruii hoies nimium bladi sermonis Probare. no e expiri aut periculu facere de hoibus bladis. sed comendare & approbare itaq; apheresis esse pot. Fistula est instrumetu musicu quod uel ex tibiis gru. uel ex herba fistulosa uel ex buxo alioque ligno cauato fit Dulce e nome p aduerbio. oia eni adiectia neutri generis migrat i aduerbia. auces di qsi aue capiēs: imo coponit ab aue & capio. facit cōtra regulā hui⁷ aucupis.

Cum tibi sunt nati nec opes tunc artibus illos
Instrue: quo possent inopem defendere uitam

Saluberrima pceptio cōtra imunera mala. Multi eni duris laboribus filios molliter tollunt neq; ad labores instruit: que ubi paucis aut nullis relictis opibus decedunt. filios inopes ad furta atq; rapinas instruisse uident. ut eni habet Eccl. xxvii. Propter inopia multi deliquit. Con. Cū p dū. i. quicumq; nati. i. filii sunt nec opes. i. diuitia tibi. i. quā habes plures filios q; ut ex patrimonio post mortem tuā se suosq; probe alere possent. tunc instrue. id est institue & erudi illos artibus. id est ad opera mæchanica. quo. id est ut possent defendere uitam inopem. id est egenam Quo. id est ut. significat circūstātia causa finalis: sicut que & quia efficiētis. ut diligo deū que bonus est: uel quia bonus e: diligo deum quo bonus euadam. potest etia legi/quis possent &c. pro quibus.

Quod uile est carum: quod carum est uile putato
Sic tibi nec cupidus nec auarus nosceris ulli.

Pceptu hoc cōsulit fama & gloria nec minus britudini & tranquillitati aiæ Si uis inq; traqllus eē. & lautus hri: noli nimium pretiis rerū inherere. Quin si quod uile fuerint: hoc est exigui pretii ppter copia eius: putato hoc esse carum

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

hoc est inducas animū tuū ut credas nō respuendū propterea q̄ paruo uendat̄
 Et eduerso si quid carū fuerit & magno uendat̄ pretio. putato illud esse uile
 id est ne pluris emas q̄ ualeat: propterea q̄ rarū sit. Sūt enī gulæ inanissimæ p/
 fessores: qui esculentorū ualorē cū pretiis pensant. Arbitrātes nihil bonū qđ
 nō magno cōstet Quidā enī acri aceto preciosissimas margaritas memoran
 tur diluisse. nō ut delicatū & bonū: sed ut preciosum absorberēt: ut de cleopa
 tra ægyptiorū regina in cōuiuio quod Antonio triuuiro præbuit memora
 bile est exēplū. Alii luscinias atq; alias aues magno pretio propter dulcedinem
 cantus nō carnis cōparatas / sibi parauerūt ut patrimoniū absumere quauis
 nia possent Quin & Cecilia metella metelli filia decē milia semel absumpsit
 de qua re est illud Flacci secūdo sermonū. Filius æsopi detractam ex aure me
 tellæ. Scilicet ut decies solidū absorberet aceto diluit insignē baccā: q̄ sanior
 ac si. Illud idē in rapidū flumē iaceretue cloacā. Quinti pgenies arri par nobi
 le fratrū. Nequitia & nugis prauorū & amore gemellū. Luscinias soliti impē
 so prādere coeptas. Noli ergo capi pretio rerū. Est & alius census nō minus
 quadrās secūdo carmini: nec minus reipub. utilitatis afferēs hic. Si res uiles
 fuerint: putato eas caras atq; ut ioseph pharaoni persuasit / eme eas p̄ tēpore
 futuro quo cariores erunt. Sin caræ fuerint putato. i. æstimato eas uiles. atq;
 mediocri pretio paupibus egētibusq; uēdas. Quod si fieret: nō tāta inedia at/
 q; amonæ caritate / quæ caristiā nūcuocat. laboraremus. Quin tu nō noscaris
 tibi sic cupidus. i. inhians pretio & lucro. nec auarus ullis / omnes enī telargū
 & bñficiū prædicabūt. Nō opus admonito est ut legas nosceris: nā mēdosi in
 terpres noceris legūt / nesciētes se bis in carminis legē peccare: sententiæq;
 plenitudini derogare. Ordo est. Putato. i. æstimato & arbitrator esse carum
 quod uile est aliis. & esse uile quod aliis carū est & tu nō nosceris. i. cognosce
 ris & iudicaris sic tibi. i. ate cupidus: nec ulli. i. ab ullo auarus. id est tu nō sen
 ties te ferri nimia cupidine rei aut pretii eius. Neq; quisq; te auarum censebit.

Vile

Vile dicit̄. quicquid uulgo reperit̄ & propterea minoris uenditur: quāuis
 utilissimum sit: ut dum frumentum aut uinum in magno prouentu fuerit. uile
 utrumq; est: nec tamen respuendum. Carum contra dicitur quicquid ma
 gno constat: & quia res quæ in magno pretio sunt a nobis uehementer dilī
 guntur: uocamus caros / dilectissimos quosq;. Solent autem facere inanem
 differentiam dicentes carum pro precioso: sine aspiratione & charū pro dile
 cto cum ea scribi: cum unum sit uocabulum: significans alterum propter al
 terum. id est dilectionem propter pretium & ualorem. Quin caritas pro dile
 ctione / & penuria quæ magnitudinē prætiū facit dici potest. Vt magna fuit
 hoc anno frumenti caritas. melius q̄ (ut pleriq; loquuntur) caristia dixeris

Quæ culpāre soles ea tu ne feceris ipse
 Turpe est doctori q̄ culpa redarguit ipsum.

Omniū facile hoc præstantissimū præceptum est. & christianæ religioni
 optime consulens si audiretur. Quot enim simplices atq; improuidi turpiter
 peccant q̄ eos qui uirtutem præcipiunt peccare q̄ liberrime uident. Quin in

fidei integritate nonnulli hæsitant arbitrâtes non uera posse haberi. quæ de inferis pœnisq; ipsorum prædicantur. Quandoquidem, ut aiunt si ita esset: non posset fieri: ut tam audacter qui hæc scirent peccarent. Solet autem illis dici quod Saluator de phariseis dixit. ut Verba non faciørã imitentur. uerum multi interea depereunt prauorum miratores: Quocirca grauissime peccant ecclesiarum capita & prælati suos malo exemplo / corrupentes. Quia uero ineptissimo atq; impudentissimo ore damnaueris: quæ tute impune. id est uulgo factitas. ait Satyricus. Ultra sauromatas fugere hinc liber & glatialem Oceanum: quotiens aliquid de moribus audent. Qui curiosi mulant & bacchanalia uiuunt: Opus itaq; est ut etiam Ambrosius noster attestatur ut qui alios reprehendat: ipse immunis ab eodem præcipue crimine sit. Vnde & idem Iuuenalis in eadem secunda Satyra. Loripedem rectus derideat æthiõpem albus. Quis tulerit Graccos de seditione querentes? &c. Ne ergo feceris ea quæ tu soles culpâre. id est arguere & reprobare Quia turpe est doctõri q; culpa redarguit. id est uicissim arguit. id est reprehendit & damnat ipsum doctõrem. Fuit ergo uerus castigator peccatorum christus qui palam profatus est. Quis arguet me de peccato. Potuit etiam se uere mores censere Cato ille censorius qui non magis rigide censuit q; se uere uixit. Hinc Diuus paulus. In omnibus te ipsum præbe bonorum exemplũ operum. Et Gregorius cuius uita inhonestã: necesse est ut eius prædicatio contemnatur. Et moralissimus Seneca. Vide si adhuc malus es similibus parce. Et iterum. Tu primum exhibe te bonum & sic quæras alterum tui similem. Sed quid multa: nõne Saluator noster Matthei septimo dicit hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo: & rucuidebis eiicere festucam de oculo fratris tui. Hanc ob rem mirari soleo ineptitudinem commentorculorum. qui dum Satyros misere interpretando torquent / dicunt eos sese primum reprehendere quo alios liberius reprehendere possint. Cum nihil minus faciant. Nam licitum est interdum uirtutes suas modeste excellere: ut auctoritatem homo sibi castigandi docendiq; acquirat. Quid enim aliud doctõr gentium in longa illa Epistola. Fratres libenter suffertis &c. præterdit. sed nobis receptui canendũ est.

Quod iustum est petito uel quod uideatur honestum.
Nam stultum est petere quod possit iure negari.

Urbanitatis hoc est. antea apud Siluam Ennianam ampliter explicatum. Vnde ut iterum repetam Cicero de amicitia. Hæc igitur prima lex amicitia: sanciatũr: ut ab amicis honesta petamus amicorum causa honesta faciamus. &c. Item. Hæc igitur prima lex in amicitia sanciatũr ut neq; rogemus res turpes. neq; faciamus rogati. Petito ergo inquit autor quod iustum est & quod uideatur honestum. Nam stultum est petere quod possit iure negari.

Ignotum tibi tu noli præponere notis.
Cognita iudicio constant incognita casu

VNDECIMVS MORALIVMSILVARVM

Docet qui secure uiuas. ut potes tibi cognita praeficias. Ordo est. Tu noli praepone tibi ignotum notis. id est nolis praeferre rem ignoram rei notae. quia cognita. id est res notae constant iudicio. i. ex iudicio romis. incognita constant casu. i. euentu. hoc est. Neque amicum neque hospitalem neque quemuis alium cuius fide praepexisti / derelinquas pro nouitio accipiendo quia ut dici solet scis quem habes non quem habebis. Possumus enim de re nota iudicare. si uero rem ignotam acceperimus si bona est. id casu non iudicio. id est discursu rationis fit. Necessae est enim iudicem nosse.

Cum dubia incertis uersetur uita periculis
Pro lucro tibi pone diem quicumque laboras

Quonia dubia & incerta est humana uita ita nobis uiuendum est ut quotidie mori parati simus. Et quicumque dies hodierno adiciet illum de lucro putabimus esse. De incertitudine Flaccus. Quis scit an adiciet hodiernae craftinae uitae tempora diu superi. Idem hanc sententiam sic complectitur in epistolis. Inter spem curamque timores inter & iras Oem crede diem tibi deluxisse supremum. Ordo textus est. Cum. i. quoniam quidem dubia uita nostra uersetur. i. agitetur incertis periculis. i. periculis mille enim instat uno die fata. & ad mortem uiae. Tu quicumque laboras. i. in opere faciendo uita teris uel in periculo & labore uersaris pone constitue diem pro lucro. id est statue te quotidie posse mori. & si diutius uixeris hoc de lucro putato. Monet ergo ut mortis memores simus. & quotidie parati ut moriemur. unde dicitur Vigilate utique quia nescitis qua hora filius hominis uenturus est.

Vincere cum possis interdum cede sodali
Obsequio quoniam dulces retinentur amici

Docet amico morigerandum esse. uita adque agreste illam asperitatem de qua in horatio uisum est. Ordo est. Cum. i. quoniam uel quis possis uincere. cede tamen. i. concede interdum sodali. i. sine te ab illo uinci ut ipsi morem geras / quoniam dulces amici retinent obsequio. i. mutua beneficentia & concessione. Obsequium dicitur. ab obsequendo. obsequi autem quod ob. i. propter uoluntatem alterius sequitur. hoc est quod alterius uoluntatem obseruat. & praecipue qui non tam quid factum oporteat. quam quid ille factum uelit obseruat.

Ne dubites cum magna petas impendere parua.
His etenim rebus coniungit gratia caros.

Quando quidem mutuo beneficio amor & amicitia consolidatur. Si magna petas ab amico impeditur pro mutua beniuolentia exigua quaedam: sic etenim grati animi significacionem feceris atque ipsum tibi deuinxeris aeterno amoris & beneficentiae uinculo. de hac re habet Ecclesiastici. iiii. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum & ad dandum collecta. Neque uero nunc praecipitur. ut geminas gratias uelut gratia referam. Loquitur enim in eo casu in quo necessitas nos subigit beneficium implorare in quo tamen uel exiguum munus rependemus. Gratia potest accipi ut sit benigna complacencia: uel ut intelligat de ipsis gratias quae carites appellat de quibus alio loco dicitur.

Ne dubites ergo impēdere. i. impertire & repēdere parua. i. res paruas cū petas magna. Nam gratia cōiungit his rebus. i. mutua beneficiorū concertatione caros. id est facit ut carī permaneant.

Litem inferre caue cum quo tibi gratia iuncta est
Ira odium generat concordia nutrit amorem

Persequit' officia amicitiae. dicitq; quod Cicero & post Ciceronem Seneca his uerbis dicūt Cauēdū erit: ne nō solū amicitiae depositae: sed iimicitiae etiā susceptae uideāt' Nihil enī turpius: q̄ cū eo bellū gerere quo cum familiariter uixeris. Et iterū. Quāobrem primū danda opera est ne qua amicorū diffidia fiant: sint tale aliquid euenerit ut extinctae potius amicitiae q̄ oppressae esse uideant' Cauēdū uero est ne etiā in graues iimicitias cōuertāt se amicitiae. e quibus iurgia: maledicta cōtumeliae gignūt'. Quae tñ si tolerabiles erūt ferendae sunt: & hic honos ueteri amicitiae tribuēdus est: ut is in culpa sit qui faciat: nō qui patiat' iniuriā. haec oīa Cicero. Ordo est caue inferre litē. i. iurgia supple illi cū quo gratia est tibi iuncta. Ira enī qui est sbitus furor generat odium. i. fastidiū & despectionē seu cōtēptionem. concordia autem nutrit. id est fouet amorem. Concorditer ergo uiuendum est.

Seruorum culpa cum te dolor urget in iram
Ipse tibi moderare: tuis ut parcere possis.

Docet officiū uiri sapientis qui si aliqñ p magnitudine culpae cogat' inferuos excādescere. moderabit' tñ irā: neq; durante furore aiaduertat' i seruos seu aliū quēuis: ne quid faciat cuius se postea pēniteat. Vnde Hora. in epist. Qui nō moderabit' irā Infectū uolet esse furor quod suaferit & mens. Dum pēnas odio per uim festinat inulto. Ira furor breuis est animū rege qui nisi pareat imperat: hūc frenis hūc tu cōpesce cathenis. sicille. Virgilius quoq; significat in furore nō esse aiaduertēdum. unde Neptunus grauiter cōmotus. ait. Post mihi nō simili pēnas cōmissa luetis. Ostēdit aut' poeta qd̄ saepe diximus: uix posse fieri ut uir acer & strēnuus: nūq; irascat'. Moderādū ē ergo irā ut dixit Hora. Ordo ē Cū dolor urget. i. impellit te uiolēter in irā culpa. i. propter culpā seruorū aut aliorū in quos tibi aiaduertere licet. ipse. i. tu moderare. i. pone modū & frenum tibi ut possis parcere tuis. dixi alio loco. Ipse est trium psonarū & posse uerbis cuiuslibet psonae sine pnomie praeponi. Mei etiā tui & sui nri & urī i masculino significāt amicos & dedititios. in neutro uero diuitias ut meos perdidit non mea. i. amicos & necessarios non mea bona.

Quem superare potes interdum uince ferendo
Maxima enim morum est semper patientia uirtus.

Docet iterū qui affectus animi regas: Monetq; ne auide uictoriae cruentae

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

fueris. Pulchrius interdū est ferēdo. i. patiēdo & sustinēdo uincere. Vnde Virgi. in q̄nto. Superāda oīs fortuna ferendo est. Seneca etiā dicit. Res magna clemētiā est indulgēdo corrigere peccata q̄ uindicādo. Vnde & puer. xvi. Melior est patiēs uiro forti. & qui dñat aīo suo expugnatore urbium. Et xix. Doctrina uiri per patientiam noscitur: & gloria eius est iniqua prætergredi. Est ergo maxima morū uirtus. Vnde dictū est in patiētia uestra possidebitis aīas uestras. & Matth. v. Beati qui persecutionē patiūtur p̄pter iustitiā quoniam ip̄sorum est regnū cælorum. Beati estis cū maledixerint uobis hoīes: & persecuti uos fuerint: & dixerint omne malū aduersum uos mentiētes propter me. Gaudete & exultate: quoniā merces uestra copiosa est in cælis. Vince igitur interdū ferendo. id est patiēdo. quē potes superare enim pro quia patiētia: est semper maxima uirtus morum. id ē præcipua inter uirtutes morales.

**Conserua potius cum sunt iam parta labore
Cum labor in damno est crescit mortalis egestas**

Docet iterum perfimoniā. dicitq; conseruandum esse. Quia. ut dicit poeta. Non minor est uirtus q̄ querere parta tueri. Præcipue autē illa nobis seruāda sunt quæ labore peperimus. Ordo est. Conserua. id est custodi & reserua tibi bona tua cum sunt iam parta. i. acquisita labore. q̄a mortalis egestas. i. egestas mortaliū crescit dū labor ē in dāno. i. dū min⁹ acq̄ris laborādo q̄ cōsumis tūc enī labor in dāno est per quē plus expēdit per gauis sumptus q̄ recipitur.

**Dapsilis interdum notis & carus amicis:
Cum fueris foelix semper tibi proximus esto.**

Docet uerā liberalitatē: quæ uirtus media est intra auariciā cōtra quā dicit Dapsilis &c. Et prodigalitatē contra quā est semper tibi proxim⁹ esto: quod uerbum habetur in Andria Terentii heu tu proximus sum egomet mihi. de qua in hoc libello dictum est. Ordo est. Esto interdum dapsilis. id est largus præbens dapes & cænas notis. i. familiaribus & cōiūctis & esto carus amicis. Cū uero fueris foelix. i. diues & bt̄us esto semp̄ pximus tibi. i. ita tibi recipias ne possis p̄pter largitionē egere. Et hæc de primo uolumine huius libelli.

Secunda pars operis

Elluris si forte uelis cognoscere cultus
t Virgilium legito: q̄ si mage nosse laboras
Hærbarum uires macer tibi carmine dicet
Si romana cupis & punica noscere bella,
Lucanum quæras qui martis prælia dicet
Si quid amare libet: uel discere amare legendo

Nafonem petito: fin autem cura tibi hæc est
 Vt sapiens uiuas: audi quæ discere possis
 Per quæ semotum uitæ deducitur æuum
 Ergo ades & quæ sit sapientia discere legendo.

Elluris si forte uelis cognoscere cultus. Autor i principio hui' secūdi
 uolumis tria uidet præcipe: Primū cōstituēdū eē genus uitæ & insti/
 tutū. de quo Cicero i offi. In primis aut cōstituēdū ē: quos & quales
 eē uelimus: & i quo genere uitæ: quæ deliberatio ē oīum difficillima. In euiti
 re enī adolefcētia cui inest maxia i becillitas cōsiliū: tūc id sibi qsq; genus ata/
 ris. degēdæ cōstituit: qd maxie adamauit: itaq; implicat aliquo certo genere/
 cursuq; uiuēdi: q̄ potuit qd optimū est iudicare. Et paulo post. Illud maxime
 rarū genus eorū q̄ aut excellēte ingenii magnitudie, aut præclara eruditione
 atq; doctrina: aut utraq; re ornatū spaciū deliberādi habuerūt: quē potissimū
 uitæ cursū seq̄ uellēt. Quā i deliberatiōe ad suā cuiusq; naturā cōsiliū ē oē re/
 uocādū. Nā cū in oībus quæ agūt ex quo mō qsq; natus ē (ut supra dictū ē)
 qd deceat exrimus: tū i tota uita cōstituēda: multo ē rei cura maior adhibē
 da ut constare in uitæ pperuitate possimus nobis meti p̄sis: nec in ullo officio
 claudicare. Ad hæc aut rōnē/ qm̄ maximā uim naturā habet: fortuna pximā:
 utriusq; oīno rō habēda est in deligēdo genere uitæ: sed naturæ magis. Mul
 to enī & firnior est & cōstantior: ut fortuna nōm̄q; ipsa mortalis cū imorta/
 li natura pugnare uideat. Qui igit ad naturæ suæ nō uitiosæ/ genus: cōsiliū
 uitæ oē cōrulerit: is cōstātia teneat. Id enī maxime decet: nisi forte se errasse
 intellēxerit in deligēdo genere uitæ. Quod si acciderit (potest aut accidere)
 faciēda morū institutorūq; mutatio est. hæc Cicero: & alia quæ sequūt pul/
 cherrima: ex qbus primū habemus cōstituēdū eē genus uitæ: quia nō potest
 fieri ut opratū uitæ portū attingam. si nullū nauigaturi delegerim. atq; præ
 optauerimus. Deīde ut p̄seuerātes scimus uult naturā sequamur ducē. Nā ut
 inq; elegiacus. Naturæ seq̄t semia qsq; suæ. Postremo si q̄ male instituimus
 docet maturo cōsilio corrigamus. Poeta ergo noster qm̄ ut Persius inquit.
 Mille hominū species & rerum discolor usus. Velle suū cuiq; est nec uoto uī
 uitur uno. Proponit uaria studiorum genera: ut ad quod natura impulerit
 animū applicemus. Deīde ubi genus uitæ cōstituimus adhortat ut peritum
 & expertū præceptorē nobis adhibeamus: quā re ad sciētias uirtutesq; acqui
 rendas uihil uberius est. Qui igit agriculturā discere uolet. legat maronem.
 qui medicinam. macrū. qui bella Lucanū. Qui amores Ouidiū. qui uero sa
 pientiam: leget præsens opus. atq; ita quod intentū huius ppositi est. admo
 net nos autor ut sapientiam ex opere suo discamus. Nam cum reliquæ artes
 ad singula exercitia conducant sapientia ad omnia confert. sine qua nullum
 studium laudabilem exitum fortietur. Nullusq; uitæ status pulcher constare
 potest. Et hæc in uniuersum. nunc ad singula ueniamus.

Elluris si forte &c. Si inquit agriculturam discere uoles legito Virgi
 liū. Is etenī in Georgicis doctissime de ea rescripsit. Rhetorice autē
 ea quæ optima sūt hoīum studia & priā & ultima p̄ponit Sc̄tissima enī

sunt agriculturæ studia de quib' apud Virgiliũ uidere licet. Cato etiã exacte & erudite de re rustica scripsit. scripsit & Varro. & Columella. Cornelius Celsus. Iulius atticus. Iulius grecinus. Iulius hyginus. Plinius. Strophæ. & sexcēti alii omniũ autē eruditissime. Virgilius quocirca dicit Telluris si &c. Ordo est. Si forte laboras cognoscere cultus. i. cultionē Telluris. i. terræ hoc est agricationē seu agriculturā. legito Virgilium in Georgicis. Tellus est dea terræ. Poniť autē p̄ metonomiã p̄ ipsa terra. sicut & alia deorũ dearũq; nomia caret pluratiuo nũero. Quod si mage nosse labores. hærbarũ uires macer tibi Carmine dicet. Dicit carmine qa alii q̄ plurimi oratiõ de uirtutibus hærbarũ disseruerũt. Laudatissima est Iciētia & ab apolline inuēta. & ab Aesculapio nobilitata. quãuis apud Virgiliũ medicus dicat inglorius. Hoc est in cõparatiõ ad rem bellicã quã Virgilius ubi martios uiros laudat omnibus studiis præfert. Dicit ergo in. xii. Iamq; aderat phœbo ante alios dilectus iapis Iasides acri quondã cui captus amore. Ipse suas artes sua mũera lætus apollo Auguriũ Cytharãq; dabat. celereq; sagittas Ille ut depositi p̄ferret fata parentis. Scire p̄tates hærbarũ usumq; medēdi Maluit & mutas agitare inglorius artes. Quãti cõtra faciendus sit nobis medicus bonus. habemus Ecclesiã. xxxviii. ubi dicit. Honora medicũ p̄pter necessitatē. etenĩ illũ creauit altissimus. A deo ē enĩ ois medela. & a rege accipiet donationē. Disciplina medici exaltabit caput illius. & in cõspectu magnatorũ collaudabitur. Altissimus creauit de terra medicinã. & uir prudēs nõ abhorrebit illam &c. Si ergo laboras nosse. i. cognoscere mage. i. magis. uires. i. p̄tates & potentias seu uirtutes hærbarũ. macer uir ille disertus dicet tibi carmine. Mage poniť. sape p̄ magis. Nosse est infinitiui modi a uerbo imp̄fecto noui Itaq; licet in uoce praterita sit declinatiõis. præsentis tñ significatiõem habet. peccãt multi scribētes nosse perf. & c quod impatiui dũtaxat est modi. hoc uero infinitiui quo Iuuenalis sic utit. Nosse uolũt oēs mercedē soluere nemo &c. Si Romana cupis. Lucanus bella ciuilia descripsit quæ erãt intra Cæsare & Magnũ p̄peiũ Punica uero bella Silius italicus graphice describit. Monet autē præcipue Lucanũ esse legendũ. quoniã is doctē & uere rem exequit. Videt autē autor ipse fuisse poetæ sũmopere studiosus quãdoquidē eos solos legendos cõmemorat. Nõ enim minus doctē Liuius Romana & punica bella stilo historiographico descripsit. De lucano uero. Quidã nostra tēpestare sic collegit. Lucanus in geographia. hoc est locorũ descriptiõ est eminetissimus. In astrologia eruditissimus. In historiarũ enarratiõefacũdissimus. in orationibus eloquētissimus. in stilo heroico sublatissimus. in rebus describēdis compositissimus. Idē ardens est & cõcitatus. & sentētiis clarissimus. Et ut inquit Quintilianus oratoribus magis q̄ poetis imitãdus. Qui qm̄ magis scribit historiam q̄ signēta cõponat. a nõ nullis & maxie a Seruio. ex familia poetæ exterminatur. Ex quo & ipse apud Martialē illudēs ait. Sũt qdã q̄ me dicũt nõ eē poetam. Sed qui me uendit bibliopola purat. At qui diuus Hieronymus. nõ solũ poetã ipsum appellat. sed etiã ardentem esse dicit. Et papinius in siluis oĩbus poetis Lucanũ nõ ueret anteponere unico excepto Virgilio. in cuius cõparatiõem ita scribit. Quid maius loquor ipsa te latinis Aeneis uenerabis canētē & alibi methaphoricos inqt. Bethym Mantua puocare noli. Hoc idē sensit

Lucanus

Martialis inueniens. Phoebe uenifed quantus eras cū bella canenti. Ipse da/
 res latia plectra secunda lyrae &c. Quia igitur egregiā laudem in historia car/
 mine describenda Lucanus cordubensis poeta meruit: prudenter nos poeta
 ad eius lectionem cohortatur. Quia uero Lucani meminit: qui secūdi Cato/
 nis obitū insignem describit. certū est ineptam esse opinionem: dicētū hoc
 opus esse cōpositum ab altero Catonū: cum uterq; ante Lucani editionem di/
 em obierit. Punicus patriū est nomen. pœnus gentile. ab eo enī quod est pœ/
 nus fit per mutationem diphthongi in u punicus ca cum. Punica autē bella
 tant bella cartaginesia quæ tria sunt ut late habet apud Liniū. Si igitur cu/
 pis noscere Romana bella & punica. i. ferocia qualia punica fuerunt Quæras
 Lucanū qui dicit martis. i. fæua & cruenta prælia. Posset autē esse zeugma im/
 perfectum: ut sit. Si cupis noscere romana bella. i. bella ciuilia gesta inter Ro/
 manos (quia dicit Lucanus Signa pares aquilas & pila minantia pilis) quæ/
 ras Lucanum. Et si quæras noscere punica bella. i. caraginesia quæ cū pœnif/
 duce Hannibale gesta sunt. quæras subaudi aliū: ut Siliū italicum: aut Liniū.
 Et licet huiusmodi locutio rara sit: nō caret tamē oīno exemplo. Nam scdm
 Seruiū illud Virgilianū in. xii. Disce puer uirtutē ex me uerumq; laborem.
 Fortunā ex aliis &c. sic accipitur. Nam licet discamus uirtutē & laborem: non
 tamē fortunam: quā si didicerimus desinet eē fortuna. possimus etiam meta/
 phoricos punica bella pro cruentis & perniciosis accipere. Itaq; uidet poeta
 a bellis dehorrari ex memoria tam infœlicis pugnae. Ut tamē apud Horatiū
 uidimus p̄xima uia ad uerā gloriam p̄ militiā aperitur. Vnde etiam prius. Pu/
 gna pro patria. Quod uero punica hic generalem significationē habere pos/
 sent: patet quia sequitur. qui martis prælia dicit. Nō quæ mars gessit. sed cru/
 delia & cruenta qualia mars gerere solitus. Sic non reuera punica: sed dura &
 Romanis perniciosā qualia erant punica: ut testis cannalis clades. Mars de/
 us belli dicitur. etenim sidus eius iracundiæ facem iniicit. Possimus etiam tan/
 tum Lucano attribuere: ut si eius scripta diligenter legerimus/ queamus etiā
 quælibet nedum ciuilia prælia cognoscere. Itaq; possis Lucanum legere ut
 punica bella: id est imaginem punicorum bellorum discas. Si quid amare li/
 bet. Si inquit quis amare doctus uolet legat Ouidiū in de arte amandi. Neq;
 uero cōtra grauitatem poetæ est/ q; ad amores discendos cohortet. Nam si
 quis honeste amet: nihil aut pulchrius aut humanius effecerit. Sunt grauisi/
 mi uiri: ut Socrates & Plato qui amorem summopere commendasse legunt
 Nam si quis ex pectoribus humanis amoris igniculum sustulerit: beluis fero/
 ciores & uiliores effecerit. Caterum multi sunt illiciti amores: multiq; tur/
 pes: in quibus hi dumtaxat errant qui amare: hoc est quid & qui & quantum
 ament nesciunt. Malum enim uitari non potest nisi cognitum fuerit. Siquis
 igitur amare uolet: in præceptis amandi Ouidius naso facile præcipuus est.
 Parum tamen bono amorī consultit. sed neq; bono consulto opus est. Idem
 remedia amoris collegit: parum tamen amanti medetur: neq; tamen id im/
 peritia fit medici: sed crudelitate uulneris. ut enim est apud comicum: qui cū
 ratione amare uelit perinde est atq; cum ratione insaniat. Poeta uero non
 obnixè suadet ut quis amare discat: Siquis tamen discere uelit: habet Oui/
 dium abs quo discere potest. Nafones autem dīcti putantur a nasi magnitudo

dine. sicut labiones a magnitudine laborum. Ordo patet. Sin autē cura &c. Sin autem inquit: quod potius uelim: sapiētiam discere curatibi ē: huc ades nos pandemus tūam. Ordo est. Sin autē: id est sed si cura est tibi hæc: id est huiusmodi ut uiuas sapiens. Audi: id est percipe ea quæ possis discere a me: per quæ æuum: id est tēpus uitæ deducitur: id est transigitur semotū: id est sepe/ratū a uitis. Nam ut dicit Flaccus in epistolis. Virtus est uitū fugere: & sapiētia prima Stultitia caruisse: Ades ergo: id est adis ad opus nostrum & discere legendo quæ sit sapiētia. Promittit ergo autor se sapiētiā præcepturū: quod & egregie faciet. Vnde

Si potes ignotis etiam prodesse memento
 Utilius regno est meritis acquirere amicos.

Amicus

Egregia sane doctrina. Quandoquidē ut saepe antehac dictum est: nihil utilius est amari. nullaq; laudabilior q̄ amicorū possessio est. De qua re est illud Ecclesiastici. vi. Amicus fidelis protectio fortis: qui autem inuenit illum inuenit thesaurū. Amico fideli nulla est cōparatio: & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatē fidei eius. Amicus fidelis medicamentū uitæ & immortalitatis: & qui metuunt dominū/ inuenient illum. Qui timet deum æque habebit amicitia bonam: quoniā secūdū illū erit amicus illius. Et quia tanti momenti est amicus fidelis. ideo dicitur Ecclesiastici. xxii. quomodo obseruandus nobis est ubi sic dicitur. Mittens lapidem in uolatilia dei iiciet ille: sic & qui conuiciatur amico dissoluit amicitia. Ad amicum & si produxeris gladiū non desperes: est enī regressus ad amicum. Si aperuit os triste: non timeas. Est enī concordatio/ excepto cōuitio & improprio: & superbia: & miserii reuelatione: & plaga dolosa. In his oībus effugiet amicus: Fidem posside cum amico in paupertate illius: & ut in bonis illius læteris. In tempore tribulationis illius: permane illi fidelis: & in hæreditate illius coheres sis. Item Amicū salutare non confundaris. A facie illius non me abscondā: & si mala mihi euenerint per illum sustinebo. Bene ergo adhortatur nos poeta ut amicos cōparemus: de qua re est illud Ciceronis in de amicitia. Ego uos hortari tantū possum ut amicitia oībus rebus humanis anteponatis. Nihil enī tā naturæ aptum: tā conueniens ad res uel secūdas uel aduersas. Et iterū. Est autē amicitia nihil aliud. nisi omniū diuinarū humanarūq; rerum cū beniuolētia & charitate sūma consensio. Qua quidē haud scio: an (excepta sapiētia) quicquā melius homini sit a diis immortalibus datū. Itē Amicitia plurimas res continet quoquo uerteris præsto est: nullo loco excluditur: Nunq̄ in tēpestiua. Nunq̄ molesta est. Itaq; non aqua: non igne: nō aere (ut aiunt) pluribus locis utimur q̄ amicitia. Itē postq̄ bonos uiros inter quos uera est amicitia memorauit. Tales igitur (inquit) inter uiros amicitia tātas opportunitates habet: quantas uix queo dicere: Præterea in eodē. Quid autē stultius q̄ ut plurimū ceptis facultatibus: opibus: possint cætera parare quæ parant/ pecuniā: equos famulos: uestes: gloriā: uasa præciosa: amicos non parare: optimā & pulcherrimā uitæ (ut ita dicā) supellestilē: etenim cætera cū parant/ cui

parent nesciūt: nec cuius causa laborēt. Eius enī est illorū quicquid: qui uincit eos uiribus. Amicitiarū sua cuiq; pmanet stabilis & certa possessio: ut etiam si illa maneat: quæ sunt quali dona fortunæ tñ uita inculta atq; insueta ab amicis nō possit esse iucūda. Sed hæc hætenus. Sic Cicero. Ex quibus patet q̄ re/cte præcipiat. Si potes. Ordo est. memēto etiā ignotis (nedū notis & amicis antiquis) prodesse. i. bñ facere & bñficiū cōferre. Quia utilius est regno. i. q̄ optinere regnū acq̄rere amicos meritis. Vel sic. Acq̄rere amicos meritis. i. p merita tua est utilius. i. cōducibilius regno. i. q̄ acq̄rere regnū. Dicit bñ si potes. quia prius debemus referre debitas gratias/ q̄ cōciliare nouas. meliufq; ē ueterē amicū cōtinere: q̄ nouū uelle acq̄rere. Verū quia sanctissimæ amicorū sunt diuitiæ: q̄ plurimos potes demereberis. Quod apud Senecā ubi de benefi/ ciciis loquitur abunde descriptum est.

Mitte arcana dei cælumq; inquirere quid sit
Cum sis mortalis quæ sunt mortalia cura.

Quid uero hoc præcepto laudatius afferas quo humanæ saluti probisq; moribus q̄ optime consulitur: pleriq; enim in inuestigādīs rerum cælestiū causis dies terunt: seq; negligunt. uitamq; turpem agant. quocirca Plato moderate philosophādū monet ut inuenies per tabulam ibi quatenus philosophandū sit. Hinc etiā dicitur Ecclesiastici. iii. Altiora te ne quæsieris: & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ p̄cepit tibi deus illa cogita semp: & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Non est enī tibi necessariū ea quæ abscondita sūt uidere oculis tuis. In sup̄uacuis rebus noli scrutari multipliciter: & in pluribus operibus eius non eris curiosus. Plurima enim super sensum hominum ostē/ sa sunt tibi: Multos enim supplantauit suspitio illorum: & in uanitate deti/ nuat sensus illorum. Hec illic. Notum autem ē illud aureum uerbum quod Iuuenalis de cælo descendisse dicit. γὰρ τὸ σὲ ἀὐτοῦ. cognosce te ipsum. Socrātes autem philosophorum fons appellatus & moralis philosophiæ & princeps & specimen: ut qui prius philosophiam deuocauit cælo in terras: id est a cælestium scrutatiōe/ ad nostri qui terreni sumus cognitionem: dicere solitus est: quæ supra nos sunt nihil ad nos. Qui ergo uult bene uiuere debet nil altum sapere & sui primum cognitionem habere. Construe igitur grammatice. sic. Mitte: id est dimitte missa face. uel define. inquirere inuestigare arcana: id est secreta & abdita dei. & quid: id est quæ res sit cælum. sed. Cum id est quando quidem sis mortalis cura quæ sunt mortalia: id est res ad mortales pertinentes: quales sunt mores & instituta uiuendi.

Linq̄ue metum læti nam stultum est tempore in omni
Dum mortem metuis anittis gaudia uitæ.

Præceptum hoc antea habitum est ibi: Nō timeas illam quæ uitæ est ultima
& ii

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

finis: Videtur autē ideo repetitū: ne contrariū esse putetur quod modo dixit quæ sunt mortalia cura: illi Ne timeas. Vnde sic leges. Tametsi uero mortalia curabis: non tamen mortē metues ne gaudia uitæ amittas. Multis in locis uidetur ad epicureorū paradoxa accedere. Epicurus enim dicebat se mortale genus duobus pessime timendis leuasse. anxia scilicet deorum religione: quia docuit deum non curare mortalia & formidine rerum post mortē: quia docuit animos mortalis esse. quocirca præcepit nihil melius esse quā late uiuere. Sed quoniam utrumque summopere erroneum: maximeque contra fidem nostram qui credimus christum filium dei uiui sic curasse mortalia. ut non dubitaret pro nobis crucis subire tormentum: qui item credimus animos nostros in æternum permanuros/ aut si bene egerimus cum christo in æterna beatitudine. aut si secus cum inferis in perpetuo cruciamine. Ideoque summa cura nobis eē debet/ ut bene moriamur. Neque tamē timebimus mortem. id enim malæ conscientie indicium est: sed prudenter expectabimus. Et licet mortis memores uixerimus. non minus tamen letabimur. quia dicit Ecclesiastes. iiii. Et cognoui quod non esset melius nisi letari & facere bene in uita sua. Vult ergo poeta: ut mortalia curemus: id est res quibus in hac mortalitate ad bene beateque uiuendum opus est scrutemur: hoc est honestæ uitæ institutiones addiscamus. atque ita formidinem mortis contemnamus. Quia reuera: qui mortē exhorrescit: conscientiam suā peccati damnat: Paulus enim noster bene sibi conscius inquit/ Cupio dissolui & esse cum christo. Ordo est Linque metum: id est formidinem & timorem latē: id est mortis: Nam stultum: id est res stulta est quæ amittis in omni tempore gaudia uitæ dum metuis mortem. Letum dicitur a uerbo antiquo Leo les let/ quo in simplici non utimur. ideo autem mors letum dicitur: quia omnia delet.

Iratus de re incerta contendere noli

Impedit ira animum ne possit cernere uerum.

Hoc quoque prius habitum est ibi: irasci ab re noli. Præcipit autem ne litigiosisimus: quia cum iracundia nobis iudiciū rationis auferat. multum sæpe per iracundiam peccamus. quia ut dicit Seneca. nimium altercādo ueritas amittitur. Ideoque idem dicit. Iracundiā qui uincit superat hostem maximū. Ordo est. Iratus. i. quā tu es iratus & inflammatus noli contendere de re incerta: id est de re ancipiti. quia: ira impedit animū: id est rationē intellectus ne possit cernere: id est discernere & dignoscere uerum: Atque ita altercando cum alio dū pertinaciter partes tuas: quæ ille inficiatur defendere uis in furore puocaris.

Fac sumptum propere cum res desiderat ipsa

Dandum etenim est aliquid cum tempus postulat aut res.

Docet quo modo in paruis expensis magnam laudem merearis. Si inquit utilitas exigat ut rem quamuis expendas. expende eam properanter & hilariter.

animo. sicq; quod necessitudinis ē laudi tibi dabitur. Multi etenim sunt qui tamen si necessum esse uident ut expendant: nummū tamen priusq; emittant septies reuersāt: quæ res sordidi atq; auari animi significatiua est. Simili modo siquid absumendum tibi cum familia tua est indulge genio tuo lubētī animo: ne & operam & expensas perdas. Vnde dicit. Fac propere: id est properāter sine mora: sumptum: id est expensas pro sumptu. cum: id est quando res ipsa. i. utilitas & opportunitas desiderat. i. exigit & requirit. Etenim quia certe dandum est oportet ut des aliquid. i. quāuis rem. cum. i. quando tempus id est opportunitas. aut res. i. utilitas & cōmoditas postulat. Hoc est quia necessitas aliquando subigit ut des melius est ut late & properanter des: q; cum stanter & segniter. hoc enī secundo modo sordidus & auarus. illo priore liberalis iudicaberis.

Quod nimium est fugito: paruo gaudere memento
Tuta mage est puppis modico quæ flumie fertur.

Docet mediocritatem esse tenendā: de qua etiā Flaccus in carmine quod supra posuimus. Rectius uiues licini neq; altum Semper urgendo: neq; dum pcellas Cantus horrefcis nimium premendo Littus iniquū Auream quisq; mediocritatem deligit tutus caret obsoleti Sordibus tecti caret inuideda sobri? aula &c. Vterq; ergo utit metaphora a nauigante qui in paruo flumine tuti? puppim agit: q; in alto & uasto procellosoq; mari. Ordo est. Fugito supple illud quod est nimium: quia dicitur. omne quod est nimium uertitur in uitium. Est ergo unum ex tribus illis aureis uerbis quæ in principio Siluarū posuimus. Quod in Andria Terentius sic ponit. Id arbitror apprime in uita esse utile ut ne quid nimis: memento gaudere paruo. i. re parua: quia dicit Flaccus: Viuitur paruo bene: cui paternum Splendet in mensa tenui salinum Nec leues sō nostimor aut cupido Sordidus aufert. Puppis. i. nauis. (Nam pars ponitur p toto.) est mage. i. magis tuta quæ fertur: id est quæ impellit paruo flumine: si tamen non humi serpat.

Quod pudeat socios prudens celare memento
Ne plures culpent id quod tibi displicet uni.

Pulchrum dogma cōtra scurrantes & ineptos qui sua turpia facinora multis reuelant. Nam ne sociis quidem peccata nostra indicare decet. Nam mala quanto paucioribus cognita tanto minus lædunt. Contra bona quanto pluribus cognita tanto lætiora sunt. quocirca Charea ille Terentianus in Eunucho gestiens noua gaudia differre non potuit / queritans cui ea narret. Ait enim. Nunquis hic est? nemo est: nunquis hic mesequitur? nemo homo est: Iam ne erumpere hoc licet mihi gaudium? Proh Iuppiter: nunc est tempus profecto interfici cum perpeti me possim. Ne hoc gaudium contamine uita egritudine aliqua. Sed neminem ne curiosum interuenire nūc mihi uideo

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

Qui me sequatur: quicq; me rogando obrundat enecet: quid gestiam: aut quid letus sim: quo pergam unde emergam: ubi siem uestitum hunc nactus: quid mihi quæram: sanus sim an ne insaniam &c. Contra uero turpia esse celanda sicin de amicitia Cicero monet. Neq; quicq; unq; nisi honestum & rectum alter ab altero postulat: neq; solum colent inrer se ac diligent: sed etiam ue rebûtur. Nam maximû ornamentû amicitia tollit: qui ex ea tollit uerecun diam. Itaq; in his perniciosus est error / qui existimant libidinû peccatorûq; omniû patere in amicitia licentiam. Virtutû enim amicitia adiutrix a natura data est non uitiorû comes. Hæc ille. Ordo est. Tu prudens memento celare socios / quod pudeat socios. i. rem pudendam prudenter celabis Ne plures culpent id quod displicet tibi uni: id est soli. Si enim cura habenda est de bono nomine. errat qui pudenda sua reuelat. Et licet consiliorum participare & comitem amicû factum oportet: hoc nõ de rebus inhonestis dicitur. sed de illis quantum cõmunicatio aut amicis aut nobis cõmodum afferat. Quod pudeat: Pudet hic personaliter capitur sicut apud comicum. Non te hæc pudet. Nam impersonaliter genitiuû habet: quale esset cuius pudeat socios &c. socios autê bis construi potest: semel cum uerbo celare. & iterû cum uerbo pudeat. uel potest absolute legi: quod pudeat. i. rem pudendam.

Nolo putes prauos homines peccata lucrari
Temporibus peccata latent & tempore parent.

Quoniam quidê plurimi malos impune uiuentes offendunt: arbitratur eos impune perpetuum uicturos: quocirca audacius & confidentius peccant / quod faciendû non esse poeta docet dicens. Nolo putes &c. Tametsi inquit peccata ad tempus latent nolo tamê putes ea oblitterata esse atq; neglecta. quia tempore parent. dicitur eni dii differunt: sed non auferunt penas. memores eni obseruant diem qua punire uolent. Vnde illud in primo Aenei. At sperate deos memores fandi atq; nefandi. Nihil autê occultum hic manebit. de qua re Aulus Gellius libro. xi. meminit. ubi hoc sophoclis uerbum peregrinus philosophus semper in ore habendum dicit. *ἅπαντα τὰ κρυπτε μὴ δεῖνος ἀπαγορεύει. καὶ ἅπαντα κούου πάντα ματῶσι θα χρόμος.* i. hic nihil occulte quando cuncta tuens. Et cuncta audiens omnia reuelabit dies. Alius inquit poetarum ueterû cuius nomen mihi nunc memoria non est ueritatem temporis filiam esse dixit. Vt autê Seneca dicit. Nullus locus est sine teste. Itaq; nihil occultum manebit. Vnde Ecclesiasti. xxiii. Omnis homo qui transgreditur lectum suum continens in animâ suâ & dicens: quis me uidet: tenebræ circumdant me: & parietes cooperiunt me / & nemo circumspicit me: quæ ueeor delictorum meorum non memorabit altissimus: & non intellexit quoniã omnia uidet oculus illius. Quoniã expellit a se timorem dei huiusmodi hoistimor: & oculi hominû timetis illum / & nõ cognouit quoniam oculi domini multo plus lucidiores sunt super solê: circumspicientes oes uias hominû: & profundû abyssi: & hominû corda: & intuentes in absconditas partes. Dño eni deo anteq; crearent oia sunt agnita sic & post pfectû respicit oia. hic i plateis ciui

tatis uindicabitur: & quasi pullus equinus fugabit: & ubi non sperauit apprae/hendetur. Et erit dedecus oibus: eo q̄ non intellexerit timore dñi. Hæc ibi. Non ergo putabimus hoies peccata lucrari tamen ad tempus lateant. ex ea enī opinione plurima scandala fiunt. Vnde Ecclesiastes. ix. Sunt iusti atq̄ sapientes: & opera eorū in manu dei. Et tñ nescit homo utrū amore an odio dignus sit: sed oīa in futurū seruant incerta: eo q̄ uniuersa æque eueniant iusto & impio: bono & malo: mūdo & imundo: imolanti uictimas & sacrificia con tēnenti. Sicut bonus sic & peccator: ut periurus ita qui uerū deierat. hoc est pessimū inter omnia quæ sub sole sunt: quia eadē cunctis eueniūt. Vñ & cor/da filiorū hominū implent malitia & contemptu in uita sua: & post hæc ad in feros deducunt. Nemo est q̄ semp uiuat: & qui huius rei habeat fiducia. & reli qua. Quod aut impuritas ad peccandū inuitet: ostēdit Valerius de neglecta religione: ubi sic inquit. Syracusis genitus Dionysius tot sacrilegia sua quot iam recognoscimus iocosis dictis prosequi uoluptatis loco duxit. Phano enī proserpinæ spoliato Locris: cum p̄ altū secundo uento classe ueheret: Ridēs amici uidetis ne ait q̄ bona nauigatio ab ipsis diis imortalibus sacrilegisti/ buat? Sed is non lucratus est tamē sua peccata. Vñ idē paulo post. Qui t̄acti debira supplicia nō exoluit dedecore tñ filii mortuus pœnas rependit: quas uiuus effugerat. Lēto enī gradu ad uindictā sui diuina pcedit ira Tarditatēq̄ supplicii grauitate cōpensat. Quia ergo nullū malū impunitū: & pro lōga di/ latioe grauiore penas deus exiget. Nolo putes. i. ut arbitreris hoies prauos lucrari: id est impune habituros peccata: peccata latent. i. abscondita sunt tē/ poribus. & parent. i. apparēt. i. manifestant tēpore. Hic scies pulchre mutatū esse numerū: quia dii diutius differunt dixit tēporibus quasi plusculis diebus & singulariter tempore parēt. Quia sub exitū sæpe uitæ peccata reuelantur.

Corporis exigui uires contemnere noli
Consilio pollet cui uim natura negauit.

Hoc ad prudentiam pertinet. Monet enim ne ad corporis molem dumtaxat respiciamus. Quia sæpe in exiguo corpore uiget magnum consilium: & pru/ dentia summa quæ uiribus sæpe præualet. Quocirca apud Homerum Vlixes depredator urbium uocatur: non Achilles: non Ajax. Idem Agamemno/ nem quinq; nestoras ad capiendā Troiam sibi exoptasse ait q̄ cōsilio polle/ ret. non autem decem Aiaces licet fortissimus esset Telamonius. Vnde in de senectute Cicero. Ille dux græciæ nunquā oprat ut Aiaces similes decem habeat. At ut Nestori quinq; q̄ si acciderit non dubitat quin breui Troia sit peritura. Hæc ille. Compertum est præterea in exiguo corpore ingentes esse uires. Nam & Homerus Tideum paruo fuisse corpusculo decorat um: In quo tamen anima esset maxima & uires ingentissimæ testatur. Vnde & Maro in obsceno carmine: Vtilior Tideus: qui si quid credis Homero: In/ genio pugna corpore paruus erat. Et a Papinio non minus uere q̄ diser/ te dictum est Maior in exiguo regnabat corpore uirtus. Et Xantippus La/ cedæmonius qui breui statura erat ita laudatur a Silio. Exiguus uigor admi/

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

rabile membris Viuidus & magnos nisu qui uinceret artus. Itaq; non quantus sed qualis fuerit hostis circumspecte. Quia ut dicit Ouidius. A cane non magno sapere tenetur aper. Ordo est. Noli contemnere vires exigui: id est pusilli corporis. Quia is cui natura negauit uim: id est robur corporeū. pollet: id est ualet & potest consilio. sagacitate & prudentia. bonum enim consilium ex prudenti pectore enascitur.

Quem scieris non esse parem tibi tempore cede:
Victorem a uicto superari saepe uidemus.

Dat rursus egregiam doctrinam ad temperandos impetus animorū. Quāuis inquit cum impare tibi certamē habueris/ nō tamē immemor effereris: sed opportune prelium dirimes. quia ut dicit Virgilius in.ii. Aenei. Quōdā etiā uictis redit in præcordia uirtus Victoresq; cadunt. Quin ut Salustius Livi? Tucidides Virgilius atq; alii fere qui de bellicis rebus scripserūt attestant. Nusq; plus fortuna q̄ in bello potest. Tamen si enī prudentissimus dux Aeneas esset tamē si Turno mens introducendarū copiarum in castra nouæ troiæ fuisset. ubi solus oīs palantis troas in turpē fugam uerterat: uictor nimirū inuasisset. Et si insidias Aeneæ idē pertendisset. Opima spolia de ipso auferre potuisset. Quid memorē quotiens boni ab imbellibus occisi sunt. cum ubiq; exēploꝝ plusq; satis sit. Si illud unū dicendum est/ cecidit imensus Goliath exigua ictus glāde. Est & alia ratio ob quā consultū non est cū inferioribus habere certamen. quia si uiceris: nihil laudis. si uictus fueris plurimum dedecoris habebis. Vñ Alexander ille magnus Amazonas debellare noluit: quod nullū laudabile nomen sceminea in pœnā est/ nec habet uictoria laudē: ut dicit Maro in secūdo. Cede igit tempore. i. tēpestiue illi quē scieris non esse parē. i. æquale in uirtute tibi. Quia uidemus uictorē. i. qui in principio pugnae erat uictor: superari. i. uinci a uicto. ut Hannibal ab iis quos sub iugū miserat: postea expulsus ab Italia est.

Aduersus notum noli contendere uerbis
Lis minimis uerbis interdum maxima crescit.

Aliud refrenandi animi non minus memorabile præceptū. Caue inquit ne cum uiro noto & familiari contendas uerbis/ quia maxima lis crescit interdū minimis uerbis: Itaq; omnium malorū principiis obstādū est. Et præcipue in excandescētia. Est enī ira fomes quidā ignitus quo inflamamur. Vt de ira/ scēte Iunone in primo Aenei. Talia flāmato secū dea corde uolutans. Ignis autē uel ex minima scintilla maximus incēdit. Est ergo color sumptus ex cōtrariis adiectiuis: minimis & maxima. Diserte dixit contendere uerbis. quia uariis modis contendere possumus. Sane tendere est quasi adire. Is enī tendit uerbis qui alloquitur. Qui uerō respondet contra tendit. Vnde in mono

Aenei. nec tendere cōtra. i. respondere. Cōtendere aut utruq; cōplectitur. & Alloquēdi & respondēdi officium. Est ergo cōtendere uerbis altercari. Multis autē de causis lites fugiendæ sunt. Quia ut dicit Prouer. xxix. Vir sapiens si cum stulto cōtenderit siue irascatur siue rideat. nō inueniet requiem. Et iterum. Vir iracūdu prouocat rixas: & qui ad indignandū facilis est. erit ad peccandum procliuior. Præcipue autē cauendæ sunt lites cum notis ut hic dicit. Quia ut est apud Ciceronē in de amicitia. Nihil turpius est q̄ cum eo bellum gerere quo cum familiariter uixeris. & paulo post. Quāobrem primū danda opera est ne qua amicorū diffidia fiant: si tale aliquid euenierit: ut extinctæ potius amicitia q̄ oppressæ esse uideatur. Cauendū uero est. ne etiam graues inimicitias conuertant se amicitia. e quibus iurgia maledicta cōtumelia gignūtur. Quæ tamen si tolerabiles erunt ferendæ sunt: & hic honos ueteri amicitia tribuendus est. ut is in culpa sit: qui faciat: nō qui patiat in iuriam. sic ille. Sane plerumq; usu uenit. ut ubi maxima fuerint amicitia & amorum signa illis demptis sæuissima oriantur odia. Si quis unum exemplū cuius tot sunt statim exoptulet: memorabile erit filiorum. Micipsæ. Nam pro modico uno uerbo iugurthæ animus usq; adeo inflatus est ut nō quiesceret/ donec hiemsaem & postea Atherbalem fratres occidisset. ex qua re & ipse postilla interiit. Vnde Salustiana uerba huc addere libet quæ huiusmodi sunt. Micipsa paucis post diebus moritur. Postq̄ illi regio more busta magnifice fecerant: reguli in unum cōuenerūt: ut inter se de cunctis negociis desceptarēt. Sed hiemsa qui minimus ex illis erat/ natura ferox etiam antea ignobilitatē Iugurthæ: quia materno genere impar erat despiciens dextra Atherbalem assedit: ne medius ex tribus (quod apud numidas honori ducit.) Iugurtha foret. Deinde tum ut ætati cōcederet fatigatus a fratre uix in partem alteram traductus est. Ibi cū multa de administrādo imperio differerent: Iugurtha inter alias res ait oportere quinquēniū consulta & decreta omnia rescindi: Nā per ea tempora cōfectū annis Micipsam parū aīo ualuisse. Tum idē hiemsa placere sibi respondit: Nam ipsum illū his tribus pximis annis adoptione in regnum peruenisse. Quod uerbum in pectus Iugurthæ altius q̄ quisq; rat' descendit. Itaq; ex eo tempore ira & metu anxius: moliri parare. atq; eamodo in animo habere. quibus hiemsa per dolum caperet. Hæc ille. Verum ergo est. Lis minimis uerbis interdum maxima crescit. Ordo satis explanatus est.

Quid deus intendat noli perquirere sorte
Quod statuit de te sine te deliberat ipse.

Præceptū hoc omniū proxime ad christianā fidem accedit: quo damnātur oēs sortilegi: Præstigiatores. dīnatores: aruspices extispices augures. atq; id genus omnes qui aues ignem uentos: omnia: somnia. prodigia portenta: atq; etiam astra supra quā naturalī ratione deprehendere possunt / obseruant. quicunq; enim inuitabiliter ab astris minitari: ita ut deus auertere nō possit opinantur: male de deo sentiunt. Quā ea quæ nobis dubia & incerta sunt: etiam deo manifestissima sint. Vnde prouerb. xvi. Sortes mittuntur in sinum: sed a domino temperant. Et in eodem. Cor hominis disponit uiam

suam: sed domini est dirigere gressus eius. Dicit autem ponderate poeta no-
 li. perquirere forte per sortem enim intelligit omnē fortuitam diuinationē
 cuius certæ ratiōes ex phisica nō perspiciūtur. Nemo enim inficias ibit quā
 superioribus rationibus gubernemur præcipue quoad corpora. Neq; dubiū
 multa ex astrorum conspectibus futura prospici posse. dicitur enim a diuino
 uate. Cæli enarrāt gloriā dei & opera manuum eius annunciat firmamētū
 Verum ea imutabilia nō sunt / quātum ad corpus / quia de⁹ plusq; natura pōt
 Minusq; quo ad animū: quia sapiens dominabitur astris. Satis autem epicuri
 ce poeta loquitur: quomodo Flaccus primo carminū. Tūne quæsieris (sci-
 re nephas) quē mihi / quem tibi: finem dii dederint leucothoe. Nec babulo
 nios tentaris numeros &c. Pone ordinem sic. Noli perquirere. id est sollici-
 te indagare forte. i. consulendo fortilegos uel mittendo fortes. quid deus in-
 tēdat: qā ipse deus deliberat sine te sine tua inq̄sitioē. illud quod statuat de te.

Inuidiam nimio cultu uitare memento

Quæ si non lædit tamen hanc sufferre molestum est.

Inuidia

Monet ne nimium elegantes simus. ne mortales ut nobis inuideant sollicite
 mus. Laurētius Valles. hunc locum exponit. li. primo ubi de significatione
 huius dictionis inuidia sic loquitur. Inuidia autē præter illam significatio-
 nem notam / est uel dicto uel facto in alterum maliuolentiæ cōciliatio: ut si
 quis referat ostendatue calamitates suas: ut auctori calamitatū / Odium cæte-
 rorum cōcitet. & hoc uocatur inuidiā facere uel uocare aut adducere in inui-
 diam. Inde inuidiosa res / quæ atrocitatem facti augens inuisum illud uel il-
 lius aurorē facit. & inuidia quasi atrocitas uel detractio. In quā significatiōe
 accipio illū uersum. Inuidiā nimio cultu uitare memento. Nā latenti inuidiā
 quia nō deprehēdo: uitare nequeo. sed eā quæ extrinsecus significat: uel uo-
 ce uel gestu. cū populus id ægre ferre se indicat in aliquo nimium & insolē-
 tē corporis cultū. Ideoq; subiugitur. Quæ si nō lædit tñ hanc sufferre molestū
 est. scilicet hanc uel uoce uel gestu: uel utroq; modo detractiōe. Quare illud
 quoq; Terētiānū. Ita ut sine inuidia laudē inuenias & amicos pares. Et illud
 Salustii licet e demosthetie sit sumptū. Inuidia gloriā superasti. in hanc signifi-
 cationē accipio. hæc Valla. Construe ergo sic. memēto uitare effugere inui-
 diam. id est detractiōe & oblocutiōe hominū nimio cultu. id est ppter ele-
 gantiā cultus tui. Quæ detractio uel uoce uel gestu: dū scilicet digitis te ince-
 dentē demonstrant & a tergo digitis insequūtur. si. i. quāuis non lædit. tamē
 molestum est sufferre hanc. Quantā uero nitidus & elegans cultus inuidiam
 concitet. Indicat Hora. in sermonibus. Quo tibi tullii Sumere depositū cla-
 uum fieriq; tribunū Inuidia accreuit: priuato quæ minor esset. Nā ut quisq;
 infans nigris medium impediit crus Pellibus & latum demisit pectore cla-
 uum: Audir continuo quis homo hic / aut quo patre natus &c.

Esto animo forti cum sis damnatus inique

Nemo diu gaudet qui iudice uincit iniquo

Hanc sententiã latissime Iuuenalis cõplectit̃ in satyra cuius principium est
Exemplo quodcũq; malo cõmittit̃ ipsi displicet auctori: prima est hæc ultio
 q̃ se Iudice nemo nocens absoluit̃: improba quãuis Gratia fallacis prætoris
 tuerit̃ urnã: **Quid sentire putas oēs caluine nocēt̃i de scelere & fidei uiolata**
crimine: Sed nec tam tenuis census tibi contigit: ut mediocris iacturã te mer
 gat onus: Nec rara uidemus quæ pateris. Casus hic multis cognitus / ac iam
 Tritus & e medio fortunã ductus aceruo. Ponamus nimios gemitus: flagrã
 tior æquo. Nõ debet dolor esse uiri nec uulnere maior. **Quibus uerbis poe**
ta adhortat̃ Caluinũ ut abnegatam pecuniam forti animo negligat. quãdo
 quidem peius contingeret abneganti q̃ ipsi cui abnegarat. Ille enim æterno
 animi cruciatu torquebit̃. Caluinus uero ditior si posset uegligare parũ iactu
 rã passus fuerit. In qua satyra pulcherrimis argumēt̃is dehortat̃ eundẽ amicũ
 ne sit appetēs uindictæ. Quippe minuti: semp̃ & infirmi est aĩ exiguiq; uolu
 pras Vltio: cõtinuo sit collige. q̃ uindicta. Nẽo magis gaudet q̃ scemia: Cur
 tñ hos tu Euasisse putes quos diri cõscia facti. Mens habet attonitos & surdo
 uerbere cædit Occultũ quatiẽte aĩo tortore flagellũ Pœna aut uehemens ac
 multo sæuior illis. Quas & cæditius grauis iuenit & Rhadamãtus Nocte die /
 q̃ suũ portare in pectore testẽ. unde Auctor noster. **Esto forti aĩo cũ sis dam**
natus alicuius sumã pecuniariã: aut alterius rei pœna: inique. Quia nẽo qui
 uincit iniquo iudice gaudet diu. quia tortorem suum intra se portat. Vnde
 & Hieronymus de uallibus. nefandi nemo unquã sceleris longo latatur in
 æuo. Nam comes a tergo sequitur uindicta.

Litis præteritæ noli maledicta referre
Post inimicitias iram meminisse malorum est.

Monet ut ex integro dimittamus: nec placati antiqua uulnera renouemus
 Nã si optimus qsq; pace & cõcordia gaudet certũ ẽ malignũ esse qui sedatas
 iras cõcitat. Ordo est. Noli referre renouare recitare maledicta. i. cõuitia præ
 teritæ litis. qa. meminisse. i. recordari. Est enĩ præsentis significatiõis. Irã
 post inimicitias iã sedatas. s. est malorũ. i. p̃inet ad malos & litigiosos. Et qa
 offensæ dimissæ obliuisci pœnitent̃ debemus: aptum est uerbum ignosco: qd̃
 est sic culpam dimittere: ut ne cognoscere quidem amplius uelimus.

Necte collaudes nec te culpaueris ipse
Hoc faciunt stulti: quos gloria uexat inanis.

Docet qui modestiã in appetẽda gloria seruabimus. Ne n enĩ decet ut nos
 studia nostra extollamus. unde Flaccus in epistolis. Nectua laudabis studia
 aut aliena reprehendes. Vulgo etiam dicit̃. proprio laus sordet in ore. Nã nẽo
 nisi gloriosus aut ambitiosus aut deniq; insanus fuerit sese citra legitimã ra
 ti onẽ laudabit. Dicõ citra legitimã rõnẽ. Nã multæ sunt rõnes quibus subigi
 mur nosmet laudare. Vt si fama aut nomẽ bonũ piclites. licitũ est innocentiã
 oñdere: seq; modeste laudare. Itẽ si autoritate nobis opus est ad docendum

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

aut instituendū. fas est ut nos cōmēdemus. quō apostolus in epistola fratres libēter &c. Tertio si de titulis & laudibus nr̄is percūctemur/nō liceret p̄pter modestiā mētiri. Vnde interrogatus & adiuratus christus an filius dei esset r̄ndit tu dixisti. quarto si de desperatiōe tētemur. possum? contra bñ facta nr̄a recēdere. Itē si deū obsecrare uolumus/ atq; per innocentiā nostrā aliquid ab eo exorare. possumus modeste uirtutes nostras adducere. Consimiles casus diligētissimus quisq; cōplures inueniet. Ceterū nullus casus est in quoad superbiā usq; liceat nos in bñ gestis extollere. At ne facere quidem p̄ sola laude obtinēda nobis p̄ferit. De nullo enī a deo remunerationē habebimus nisi quod p̄cipue ipsius amore fecerimus. Vnde Saluator noster Matthēi yi. Attendite ne iustitiā uestrā faciatis corā hoībus ut uideamini ab eis: alioq; n̄ mercedē nō habebitis apud patrē uestrū q̄ in celis ē. Cū ergo facis elemosynā: noli tuba canere ante te/ sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in uicis/ ut honorificent ab hoībus. Amen dico uobis: receperūt mercedē suā. Te autem faciente elemosynā: nesciat sinistra tua: quid faciat dextera tua: ut sit elemosyna tua in abscondito: & pater tuus qui uidet in abscondito reddet tibi. Et cum oratis nō eritis sicut hypocritæ/ qui amāt in synagogis & in angulis platearū stantes orare: ut uideant ab hoībus. Amen dico uobis receperūt mercedē suam. Tu autem cū oraueris intra in cubiculū tuum: & clauso ostio ora patrē tuum in abscondito: & pater tuus qui uidet in abscondito reddet tibi. hęc tibi. Cauendū est ergo ne p̄pter uanā gloriā te laudes. In oībus enī dei nō tuam laudē quæres. Cauendū præterea ē ne ut lauderis te uitupes. dici enim solet. nimia humilitas superbiā indicat. Innumeri enim sunt qui ut laudēt sese uitupare uident. & hii nō mir? ab iani gloria uexāt? Itaq; illud quos gloria uexat inanis. ad utrumq; referē/ & ad eos qui sese laudāt: & ad eos qui ut laudētur se reprehēdūt. Nam qui contēni plane uult: neq; utilitatis rationē habet: is stultus & insanus haberi debet. Multæ tñ sūt causæ ob quas modeste fragilitatē nr̄am memorare possumus. uel qñ ambitio nos uexat. uel qñ ineptis laudibus quis nr̄am modestiā oppugnat. uel dū ad cōfidētiā trahimur. uel dū ab ingratitude torquemur. Multisq; de causis aliis. Nūq̄ tamē ita nos uitupemus. ut scādalizemus imitatores nr̄os: aut famæ q̄ ad docēdū opus est: iacturā faciamus. bñ ergo dicitur Necte collaudes. Ordo est clarus.

Vtere quæ sitis modice: cum sumptus abundat

Labitur exiguo quod partum est tempore longo.

Præcipit iterum ut temperatā parsimoniam obseruemus. ut enim docet Seneca. natura paucis contenta. At si quis plusq; satis expendere uelit is paulo post minus q̄ opus erit habebit: quia labitur exiguo quod partum est tempore longo. Ideoq; dicitur. Non minor est uirtus q̄ quærere parta tueri. Parere ē cum sudore & labore acquirere quomodo mater filium parit. Ordo est. Vtere modice. id est parce. & sobrie quæ sitis. id est rebus cōquisitis: quia cum id est quando sumptus quo quæsitum absumis abundat. id est nimis abundanter fit. illud supple quod partū. id est conquisitum est longo tempore: labitur & defluit absumitur: exiguo. id est modico & breui tempore:

Inspiciens esto cum tempus postulat aut res
Stultitiã simulare loco prudentia summa est.

Docet oĩ re tempestiue utẽdũ esse. Quia si sapiẽtia/qua nihil preciosius nõ semp utẽdũ: quia nõ nisi tẽpestiue: certũ est aliis oibus nisi capta oportunitate superfederi posse. Si tñ uere interpretari uolumus: semp & ubiq; sapientia utẽdũ est. Verũ diuersimode sapiẽtiã accipimus. aliqñ eni uocamus sapiãm feuerã illã grauitatẽ quã sapiẽs rebus adhibere solet/ & ab illa aliqñ receden/ dũ est. quia non p̄fuerit semp terricũ illũ & feuerũ uultũ. atq; oĩa indistincte cũ grauitate facitare. Alia est sapiã: qua scit ubi quõ: qñ: quibusq; quicq; faciendũ est. & ab ea nusq; oberrare licet: Cãterũ agere insipientẽ interdũ sum/ mã prudentiã est. Vnde ulixes callidissimus olim dispari iugo aratra impuls/ se dicit ne ad troiã p̄ficisci cogeret: atq; ita p̄ insano dimissus est/ donec Thelemacho filio obiecto aratrũ retraheret quare agnitus ẽ. Brutus quoq; ut Sã uitiã Tarquini superbi euitaret stultũ & insanũ se simulauit: qui idẽ eloquentia & prudentia exigẽdi aut ppulsandi Tarquini autor extitit. Tẽpore Nero nis nobiles plurimi insano studio incũbebãt ut se principi insaniẽti cõformarent. Cuius ergo etiã tẽpore Domitiani alii scenicis ludis: alii uenationi: alii aliis ineptiis inhiabant ut principi Domitiano eiusmodi rerũ studiofõ morẽ generet. Itaq; stultos se hoc est ineptã rei studiosos simulabant. sed frustra ut dicit Iuuenalis his uerbis. Profuit ergo nihil misero q; cominus urfos. Fige/ bat numidas albana nudus harena Venator: quis enĩ iã nõ intesligit artes Pa tritias quis priscũ illud miret acumen Brute tuũ: facile est barbato impone/ re regi &c. de Bruto etiam est illud Ouidianũ factorũ. ii. Brutus erat stulti sa/ piens imitator ut esset Tutus ab insidiis dire superbe tuis &c. Ordo textus est. Esto inspiens. i. quasi inspiẽs & inspiẽti similis cũ tempus aut res postulat. Quia summa prudentia est simulare stultitiã loco. id est in loco ubi decet. Non ergo uult ut insipientes simus: sed ut simulemus: saluo tamẽ decoro. ut uidelicet simulemus nos nõ sapere quod sapimus: qñ profit non discussisse.

Luxuriam fugito simul & uitare memento
Crimen auaritiã nam sunt contraria famã

Multis locis uidet autor noster magis moralis q̄ christianus: imo satis cre/ do ipsum christianũ nõ fuisse. neq; tñ eius dicta p̄pterea respuẽda sunt. Quia ut Diuus Augustinus in libro de doctrina christiana docet. Philosophi maxi me Platonici si qua fidei nostrã cõsentanea dixerẽ nõ solũ formidãda non sunt: uerũ etiã ab eis tanq; ab iniustis possessoribus in usum nostrũ cõuertẽda. Hãc ille. Hoc igit loca poeta luxuriã & auaritiã uitanda docet: quia sunt con traria famã. quod & christianissimus quisq; fatebit egregie. cãterũ christia/ nus uel simplicẽ fornicationẽ mortale peccatũ docet: quod autor forte non cognouit. Ordo est. Fugito luxuriam & memẽto uitare crimẽ auaritiã: quia hãc duo sunt cõtraria id est res cõtrariã famã id est bono nomini. Hic anim aduertat quod grammatici dicũt. Quotiẽs duo substãtiua cuiusuis generis

præcedunt si significat res inanimas. possimus adiectiuum pluratiuū in neutro genere ponere. ut apud Virgilium in Bucolicis. post duo masculina additur neutrum. daphnidis arcum fregisti & calamos quæ tu peruerse menalcha. Et cum uidisses puero donata dolebas.

Noli tu quædam referenti credere semper
Exigua est tribuenda fides qui multa loquuntur

Dānat uitiū nimia credulitatis & loquacitatis. Si nō uis inquit decipi ne credas loquacibus: & si uis ut tibi fides habeatur pauca loquere. Ordo est.

Noli credere semper referenti semper quædam. id est ei qui tacere nescit. Exigua fides. id est credulitas ē tribuēda supple his qui loquuntur multa. unde prius. Rara fides ideo est: quia multi multa loquuntur.

Quod potu peccas ignoscere tu tibi noli
Nam nullum crimen uini est: sed culpa bibentis

Reprobat eos qui crimina sua in rem trāsferunt. de quibus Seneca in ultima Epistola quinti libri. Intelligas tua uitia eē quæ putas rerū. Quædā enī locis & tēporibus ascribimus. At illa quocūq; trāsferimur secutura sūt. uñ paulo post Nēo se auarū eē intelligit: nēo cupidū: cæci tñ duce quærūr: nos sine duce erramus: & dicim⁹. Non ego ambitiosus sū: sed nemo aliter Romæ pōt uiuere. Nō ego sūptuosus sū: sed urbs ipsa magnas ipēfas exigit. Nō est meū uitiū q; iracūsus sū: q; nōdū cōstitui certū gen⁹ uitæ: adolescētia hæc facit. Quid nos decipimus? nō ē extrinsecus malū nrm: intra nos ē: in uisceribus ipsi sedet. & ideo difficulter ad sanitatē puenimus: q; nos ægrotare nescimus. hæc Seneca. Simili mō neq; accufam⁹ uinū: q; dici solet si post uina labe nō uini: sed tua labe. Ordo est. Noli ignoscere. i. ueniā dare tibi q; tu peccas potu. i. noli excusare. i. in excusationē adducere uini uigorē. quia nullū crimē est uini sed culpa est bibentis. Si etenim temperate & dilutius biberis non offenderet tibi.

Consilium arcanum tacito cōmitte sodali
Corporis auxilium medico cōmitte fideli.

Vtilissima duo hæc sūt præcepta: & scite oīno descripta. Quia etenim amicus est quasi alter tu: atq; his quicū oīa pinde ac tecū loq; possis: uult poeta ut nō celemus ipsum cōsilia nra. Ingentis enī amicitiaē iudiciū est credere consilia arcana præcipue. Verū tñ quia multi futiles sunt pspiciēdū est inquit poeta: ut sit tacitus. Quia nisi fidē eius ante sape perpexisti. Ne credas ei secreta tua unde magnum malū si sciant tibi euenire possit. Vnde prudēter Seneca epistola tertia i primo libro. Tu uero oīa acū amico delibera: sed de ipso pri⁹ Post amicitiam credendū est. ante amicitiam iudicandū. Isti uero præpostere officia permiscēt: qui contra præcepta Theophrasti cum amaauerint iudicant: & amant cum iudicauerint. diu cogita an tibi in amicitia aliquis recipiendus

fit: cū placuerit fieri: toto illum pectore admitte. tam audacter cū illo loque/
re q̄ tecum. Tu quidē ita uue ut nihil tibi cōmittas: nisi quod cōmittere etiā
inimico tuo possis. Sed quia interueniūt quædā quæ consuetudo fecit arca/
na: cum amico oēs curas: omnes cogitatiōes tuas misce: fidelē si putaueris fa/
cies. Nam quidā fallere docuerūt dum timent falli: & illius uim peccandi su/
spicando fecerunt. Quid est ergo/ quare ulla uerba coram amico meo re/
traham? Quid est quare me coram illo nō putem solum Quidā quæ tantum
amicis cōmittēda sunt omnibus narrant: & in qualibet aures/ quicquid illos
urit exonerant. Quidā rursus etiam charissimorū cōscientiā reformidāt: & si
possent ne sibi quidē credituri: interius premūt omne secretū. Neutrū fa/
ciendū est. Vtrumq; enī uitiiū est. & omnibus credere & nulli. Sed alterū ho/
nestius dixerim uitiiū: alterū tutius. hæc Seneca. Cōmitte ergo. id est cōcre/
de. consoliū arcanū. id est secretū sodali. id est amico familiari tacito. id est q̄
tacere scit. Itē cōmitte fideli medico auxiliū corporis: Nō enī cōfidēdū est
in expro Nā infœlicissim' ē i quē facit medic' piculū Neq; fides habēda medi/
co quē heredē scripsim' uñ Sene. male secū agit æger medicū q̄ heredē facit.

Successus indignos noli tu ferre moleste
Indulget fortuna malis ut ledere possit

Docuit. ibi. Nolo putes &c. nō arbitrandū esse peccata fontiiū impunita de
relinqui tamen si dii ad tempus differant. Nunc docet ne moueamur. super
fœlici successū peccatorū. Quia fortuna illis blanditur quos destruere parat.
Nihil præterea est infœlici q̄ habere prosperitatē in peccādo. Per aduersita/
tem enī & tribulatū multi reuocati sunt. Vnde Psal. Ad dominū cū tribula/
rer clamaui & exaudiuit me. Qui uero in p̄speritate peccāt occedant. Maleq;
de illis opinādū est. timendum eos ab æterna supplicia referuari. Quia deus
quos diligit castigat. Multi ineptias sane quā multas huc afferūt disputantes
an dignos an indignos legēdū sit. oīa aut antiquiora exēpla indignos habēt
Liquescit aut more antiquo s. quo mō nūc m. cū præcedēti uocali: sicut in il/
lo Virgiliano. Inter se coisse uiros & decernere ferro. Est aut dignus na. nū.
atq; anceps uocabulū. Accipit enī tā in bonū q̄ in malū. referturq; tā ad p̄so/
nā q̄ ad inaīa. ut fur est dignus cruce. & crux ē digna fure. Vir bonus ē dignus
laude & laus ē digna bono uiro. Digne enī adueit qd̄ iuxta meritū siue bonū
sit siue malū. Cōtra idignū qd̄ præter meritū Mali ergo & iniq; sūt idigni pro
speritate: & p̄speritas ē idigna quæ obuenit malis. Ordo igit ē. Tu noli ferre
i. pati moleste. i. ipatiēter successus. i. p̄speritates: idignos. i. quæ obueniūt in
dignis: utpote prauis & iniqs. Quia fortuna indulget malis. i. molliter fouet
malos & blāde adorit eos ut possit lædere. Ea enī fortunæ natura ē. ut quos
primū blāde afficit paulo post p̄cipitet. uñ Sen. fortuna cū blādit captatū ue/
nit. itē. fortunā citi' repies q̄ retieas. itē fortuna uirtia ē: quæ cū nimīū splēdet
fragil' ut uero Virg. docet fortuna i meritis auget honorib' fortuna innocuof
cladib' afficit. iustos illa uiros paupie grauat. Indignis eadē diuitis beat Verū
ē ut dicit/ Incōstās fragilis p̄fida lubrica: nec quō clarificat perpetuo fouet.
Nec quos destruit p̄petuo p̄mit. ita noli ferre moleste indignos successus.

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

Indulgeo

Successus dicitur a succedendo. succedere autem tacite progredi & praecedere quavis rem continuare: ut succedimus patrio regno. quoties illo defuncto hereditatem adimus. Statur patrio uetita succedere caelo. Capitur autem ut plurimum in bona parte. Nam malorum processus non proprie succedit. id est tacite progreditur: imo cum flagratione & multo murmure. Indulgere est nimium alicui concedere. ut dum parentes filios ad libitum sinunt luxuriare. dicuntur illis indulgere. Unde illam mollem educationem: indulgentiam uocant. Indulget ergo fortuna malis quando ipsis nimis laxas habenas dat. Sicut qui nimium uacat somno/indulgere illi dicitur. Catholici nostri: quia quibus indulgemus: facilliter ignoscimus. acceperunt satis duriter indulgentiam pro uenia. & remissione.

Prospice qui ueniunt hos casus esse ferendos
Nam leuius laedit quicquid prauidimus ante.

Hanc sententiam Terentius in Phormione consequitur. Vbi demipho sic fecit. In certum est quid agam: quia praeter spem: atque incredibile hoc mihi obigit: ita sum irritatus: A nimium ut nequeam ad cogitandum instituire. Quamobrem. Omnes cum secundae res sunt: tum maxime meditari secum oportet: quo pacto aduersam erunt ferant. Picula: damna: exilia: peregre rediens sperare cogitet/ aut filii peccatum/ aut uxoris mortem aut morbum filiae: comitia esse haec fieri posse ut nequid alio sit nouum. Quicquid praeter spem ueniat omnem id deputare esse in lucro. Haec ibi. Docet ergo poeta ut quae uentura sunt aut euenire possunt picula: prauidemus: ne nos repetere obruant & pessundent. Quocirca Virgilius in sexto. Aeneam quem uirum prudentem ubique demonstrat/ facit sic ad Sibillam quae casus futuros enuntiabat/ eloquentem. Non ulla laborum: O uirgo: noua mihi facies inopinatae surgit. Omnia percepi atque alio mecum ante peregi. Iuxta quam rem dicit Cicero Nihil est quod tam obrundat eleuetque aegritudinem: quam perpetua in omni uita cogitatio: nihil esse quod non accideri possit. Hinc etiam Dido in quarto huc ego si potui tantum sperare dolorem. Et perferre soror potero. Itaque dicit. Quae prauidisa/ minus tela nocere solent. cuius rei amplum testimonium apud Ouidium est. Prospice ergo casus qui ueniunt. id est uenire possunt esse ferendos. Nam quicquid prauidimus ante laedit leuius. id est minus prauidimus ante alterum uacat satis esset prauidimus: aut ante uidimus. Frequens tamen est. Alexandrini purgaret per illud. Equiuolens geminis harum si iungitur uni. Dictio: pro reliqua tantummodo debet haberi.

Rebus in aduersis animum submittere noli
Spem retine spes una homines in morte relinquit

Docet in aduersis rebus bene sperandum esse. Nihil enim mala tolerabiliora facit quam spes salutis: proinde miserrime cum illis actum est qui in inferno sine spe torquentur. Sperandum est ergo melius. Nam ut dicit spes non derelinquit hominem nisi in ipsa morte. Quia damnati ad mortem non nihil spei habent. Videtur autem respicere ad fabulam quam alio loco de prometheo recitauimus. Dicunt enim deos pandora

misisse ad eū cū uase in quo inclusi essent morbi: sed illud Prometheus fraudem prauidēs non recepit Subdola autem puella iterū absente Prometheo rediit fratriq; Epimetheo obtulit: Accepit stultus aperuitq; unde oēs statim morbi euolarunt præter spem quæ fundo uasis adhæsit. Quod idcirco fingitur/ quia nullū spes deserit quanq̃ summa ægritudine cōficiat. Longa autem inter doctos disputatio fuit/uterū mali plus an boni spes mortalibus afferat. Interdū enim desperatio uictoriā attulit. Vnde in secundo Aenei. Vna salus uictis nullam sperare salutem. Quantū uero de salute animæ firmissime sperare debemus: ne in spiritū sanctum peccantes dānemur. Curandū tamen ne friuole speremus. Quia ut dicit Gregor. Etsi omnium bonorum largitor deus sit: tamen nostræ fructū quærit industria. Et Augu. Qui fecit nos sine nobis non saluabit nos sine nobis. Prudentissime uero poeta noster docet ut in rebus lætis aduersa prospiciamus. Atq; in aduersis meliuscula speremus. Ordo est. Noli summittere. i. deprimere & reicere animū in aduersis rebus: retine spes: spes una. id est sola relinquit homines ī morte: hoc est ad mortem usq; nos comitatur. Vnde Tibullus. Sed potius coniunx huius spem nominis illi Auferet extincto pallida ditis aqua.

Rem tibi quam noscīs aptam dimittere noli
 Fronte capellata posthac occasio calua.

Elocutio hæc satis obscura multis uidetur. Sed hoc dicit quod Flaccus in episto. Et quacūq; deus tibi fortunauerit horam Grata sume manu: nec dulcia differ in annū: Et quod Terentius in heauton. Clitipho datur fruare dum licet. Nam nescias eius si sit potestas posthac an unq̃ tibi. Dicit ergo autor noster. Si prosperā atq; tempestiuam horā alicuius rei tibi conducibilis conficiendæ nactus fueris: nolito eam dimittere. quia forte nunq̃ iterum dabitur eadem opportunitas. Multa enī si seruetur oportunitas facilia quandoq; factu essent quæ post illa difficillima fiēt. Vnde Hectorem dicūt in primo cōgressu grecos in æternā fugam propulsaſse potuisse: quod ne unq̃ quidem postea potuit. Turnus nisi furor ipsi merem eripuisset: potuit suos in Troiana castra immisſe totū genus deleuisse ut attestatur Virgilius in nono: sed quia dimisit opportunitatem oblatam tantū postea abfuit ut troianos deleret: ut ipse Aeneæ manu succūberet. Afferret ergo dies ipsa sæpe nobis ultro: quod neq; uiribus neq; ingenio nancisceremur. Vnde est illud in principio noni Aenei. Turne quod optanti diuum promittere nemo Auderet: uoluenda dies en at tulit ultro. Vtitur autē poeta de uerbio antiquo. Fronte capillata Quod ut quilibet intelligat latius deducam. Et primū illud satis manifestum puto: frontē accipi pro cuiuslibet rei parte quæ nobis prima offertur sicut frons in homine. Vnde etiam ineptuli dicūt multa prima fronte uera uideri quæ si propius inspiciant falsa sunt. Præterea dicunt in fronte oratiōis pro in principio orationis & in calce pro in fine quid scriptum esse. Notum est frontē pro principio cuiuslibet rei nobis se primum ostentantis sæpe poni. Capillōsus autē

methaphoricos diues appellabatur. Nam ut est in apologis Aesopi Phrigii illius fabulatoris. Vir quidam duas duxerat uxores iuuenulam & grandem natu: quarum altera ut sibi similis esset canos illi: altera nigros capillos sublegit. qua uia totus caluus effectus est. Per quam rem significatur nudatus & spoliatus ab illis dum utriq; obsequi uellet. Hunc etiam dicimus compillare & expillare p furari. Flaccus in primo sermone. Ne me crispini scrimia lippi Cōpillasse putes uerbum non amplius addā. Capillatus ergo dicitur qui multos capillos habet quem metaphoricis diuitē & molliter uiuentem uocamus: Caluus autem dicitur qui defluuium capilloꝝ passus est praecipue supra frontem. Occasio dicitur ab occidendo quod compositum ē ab ob & cado: quod duo significat: primo q̄si decidere. i. deorsum cadere. Vñ & occasus solis. Vnde etiam cadentes in bello occidere dicuntur. Secundo significat casu & fortuito: hoc est praerit spem accidere. hoc enī ob in multis efficit ut forte quaedam euenisse dicantur: ut obicitur: opponitur: offertur &c. quid non opinati. hinc dicitur occasio opportunitas illa quae nobis nil tale opimantibus uel prospicientibus sese nobis offert. Compose ergo grāmaticalem expositio nem sic. Noli dimittere. i. differre ī aliam horam: rem quam noscisti aptā i. conuenientē & oblatam. quia. Occasio fronte capillata. i. quae habet frontem capillatam: hoc est locupletissima est & optimā nobis ad faciendū quod statuimus uiam offert in principio est posthac. i. postmodū calua. i. imbecillitas & sine uiribus: hoc est saepe res in principio facillime fieret: quae dilata fieri non potest. Posthac & antehac aduerbia temporis. Neq; accipiuntur solum ut sint posthac. i. post hoc tempus. & antehac ante hoc tempus. uerum etiam ut sint post uel ante quoduis tempus. Et quia in grammatica sumus. fronte capillata ablatiui recti per eam regulam. Omnes substantiuū significans totum uel subiectū regit partem uel proprietatem in genitiuo uel in ablatiuo medi ante adiectiuo: sicut ergo proprie dico uir capillatae frontis uel capillata fronte. ita metaphoricis Occasio capillata frontis uel capillata frōte. quod ideo dico quia interpretes qui hunc locum non accipiunt dicunt fronte capillata supple existente. ut sint septimi casus in designatione sequelae positi. dicam & illud. Praeternitimus rem quam ex parte linquimus: ut si eius rei quam tracto non oēs partes dico: tunc praeternitimus eas. Intermittimus quo ad tempus: ut quando non toto tempore quid facere instituimus ut studia intermissa sunt quae nō continuo fiunt. Remittimus rem quo ad gradus ut sic dicam & intensiōem eius. ut si continuo studeo: sed non aequē diligenter: tunc dicor studia remisisse. Dimittimus autem quando in aliud tempus differimus rem totam. nam dum partem eius quam incepimus differimus: tunc ut dixi intermittimus. Quando ergo quis soluendo non est: sperat tamen aliquando fore: tunc potest illud dicere: dimitte nobis debita nostra. Modeste ergo deus nos orare docuit: ut deus nobis parcat: & differat donec soluendo simus. non autem ut penitus acceptum ferat. Nam eo animo esse debemus: ut contentissimus deus offensam remittat & quantum possimus pro delicto hic penas demus. Non enim continuo si offensio remissa est: omnis pena delatur. Noli ergo dimittere: id est in aliud tempus differre conditionem tibi oblatam si bona sit.

Praeternitimus

Intermittimus
Remittimus
Dimittimus

Quod sequitur specta quodq; eminet ante uideto:

Illum imitare deum qui partem spectat utramq;

Monet ut prouidi & circumspecti simus & præteritas res repetamus diligenti memoria ut futuras melius prospiciamus. quia ex rebus ante actis discimus quid agendum est. Ordo est. Specta: id est saepe & diligenter prospice. quod sequitur: id est rem futuram. & uideto quod eminet ante: id est quod ex tempore præterito nobis claret: & euidentis est. Imitare: id est insequere illum deum qui spectat utramq; partem: id est Ianum qui spectat utramq; partem anteriorem & posteriorem unde & biceps seu bifrons dicitur. Ouidius in fastis. Quem tamen esse deum dicam te Iane bifrons. Nam tibi par nullum gratia numen habet. Ede simul causam cur de caelestibus unus Sitq; q; a tergo sitq; q; ante uides &c. Causam ibi habebis q; cum Ianus Ianuis & omnium rerum principiis prælit unde & primus mensis ab eo Ianuarius dicitur. Ianuis autem duæ sunt facies intro & foras prospectantes. Sed qui ad historiam referunt dicunt Ianum antiquissimum regem italiæ fuisse qui Saturnum fugientem suscepit in partem regni: quem quia & præteritarum rerum memoria & futurarum præuidetia plurimum potuit: bicipitem finxerunt: Qui ad phisicam rationem referunt dicunt ipsum etiam quadrifrontem propter quattuor elementa. Sed autor noster dicit eum nobis imitandum esse propterea q; & post & ante se uideret. Certum est autem ut autor est in Iugurtha Salustius. Imprimis magno usui esse memoriam rerum gestarum. Quamobrem Tullius ait. Nihil earum rerum scire quæ anteq; nascereris factæ sint: hoc est semper esse puerum. Pulchrū præterea est (ut uerissime inquit Diodorus) ex aliorum erratis in melius instituere uitam nostram: & quid appetendum fugiendumue sit: ex aliorum exemplis posse cognoscere. Vnde haud immerito Demetrius phalereus Ptolomeum regem subide admonerat ut libros lectitaret: quoniam quæ amici non audent principibus demonstrare: ea omnia in libris scripta reperiuntur. Opera præcium est ergo ante acta præcipue a nobis repetere. Neq; uero dubitandum est quin prouidentia rerum futurarum maxime laudi detur: sine qua nemo sapiens esse poterit: nemini beate uiuere datur. neminem ad optatum portum pertingere uidemus. Imitemur igitur Ianum atq; nouissima cum præteritis pensitemus.

Fortius ut ualeas interdum parcior esto

Pauca uoluptati: debentur plura saluti.

Monet ut saluti corporis consulemus parce & frugaliter uiuendo. Nam multos occidit gula. Ordo est ut ualeas fortius. i. ut incolumis sis esto interdū parcior. uidef ut diximus epicureã sectã pfectus. Itaq; nō uult ut oīno parcus sis. sed parcior paulo. Neq; iubet ut uoluptatem respuas. sed ut magis saluri consulas. Pauca enim inquit debētur uoluptati hoc est nō magnæ curæ tibi esse debet uoluptuosa uita. nam plura debētur saluti. i. incolumitati. Seuerius di-

A ii

cit Horatius in epistolis. Sperne uoluptatem nocet empta dolore uoluptas. emittur autem sic dolore: quia qui inter ingurgitandum multa fercula uoluptatem capiunt: post fridie crudo stomacho: & perturbato cerebro pendunt poenas. de uoluptate contemnenda est illud Ciceronis in de amicitia. Ab his qui pecudum ritu ad uoluptatem omnia referunt longe dissentimus. Nec mirum Nihil enim altum: nihil magnificum ac diuinum suspicere possunt: qui suas omnes cogitationes abiecerunt in rem tam humilem: tamque contemptam. Et paulo ante dixerat beluarum esse uoluptatem ut summum bonum amplecti. Tametsi ergo non nihil uoluptati debetur: plura tamen debentur saluti etiam corporis nedum animae: quocirca imitat ut sobrii simus. Est enim sobrietas mater incolumitatis: quin ut dicit Iuuenalis: Voluptatem commendat rarior usus. Quocirca dicitur Prouerbiorum. ix. A quae furtiuae dulciores sunt: & panis absconditus suauior.

Iudicium populi nunquam contempseris unum
Ne nulli placeas dum uis contemnere multos

Monet ne argutuli & scioli scimus contra communem opinionem omnium semper dicentes: ni forteocratico more ad scrutandam ueritatem id fecerimus Adhibenda est igitur cautio ne repugnando communi opinioni commune odium subeamus. Ordo est. Nunquam. i. non unquam. non contempseris unquam unum. i. solus non fretus autoritate idonei & probati uiri aut euidentissimis rationibus fulcitus. iudicium. id est sententiam populi. Ideo. ne placeas nulli: dum uis contemnere multos. atque ita ab omnibus contemnaris. Vitium est ergo pertinacem esse in opinionibus suis.

Sit tibi praecipue (quod primum est) cura salutis
Tempora ne culpes cum sis tibi causa doloris.

Adhortatus est ut salutem corporis curemus. Nunc ut animae. dicitque praecipue debeamus curare salutem: hoc est ut beatitudinem contingamus. Deinde innuit in nostra potestate esse ut salutem obtineamus. quia si peccauerimus non temporis sed nostra culpa est: quoniam quidem tempus nos subigere non potest si modo resisterere uelimus libidimbus: turpique uoluptati. Ordo est: Cura salutis sit tibi praecipue: quod. i. quae res est primum. i. praecipua & primum consideranda: & cum id est quoniam quidem tu sis tibi causa doloris ne culpes. i. accuses uel excuses tibi tempora. Non multum abest ab illa sententia Quod potu peccas. sed ibi monuit ne rei nunc ne tempori animaduertemus.

Somnia ne cures: nam mens humana quod optat
Dum uigilat: sperat: per somnum cernit id ipsum.

Docet ne adhibeamus fidem somniis: uana enim sunt: ut quae non ex diuini

na reuelatione: sed aut ex imbecillitate cerebri. de quibus Horatius inde ar/
te. uelut ægri somnia uanæ finguntur species: aut ex perturbato animo pro/
ueniunt: quando quod interdium nimum cupimus noctu uidemur uidere de quibus conformiter ad autorem est illud in Andria Terentii. Num ille somniat ea quæ uigilans uoluit &c. non est igitur fides habenda somniis. Vnde Tibullus. Somnia fallaci ludunt temeraria nocte Et pavidas mētes falsa timere iubent. Cæterum Macrobius uir multa doctrina pollens in de somnio Scipionis quinque somniorum species enumerat. Somnium. uisionem. oraculum. insomnium. & phantasma. Inter quas duæ insomnium & phantasma uanæ sunt. Somnia autē quæ post mediam noctem ut aiunt ostenduntur: uisiones & uisa: nõ reprobantur. Nam & Ioseph somnia. & apostoli uisa: & multorum sanctorum uisiones credendæ fuerunt. Ordo est ne cures somnia: id est insomnia & phantasmata. Nam mens humana cernit id ipsum per somnum quod optat & sperat dum uigilat. Et hæc de secunda parte huius opusculi.

Tertium uolumen.

Hoc quicumque uelis carmen cognoscere lector
Hæc præcepta feres quæ sunt gratissima uitæ
Instrue præceptis animum ne discere cesses
Nam sine doctrina uita est quasi mortis imago.
Commoda multa feres: si uero spreueris illud
Non me scriptorem sed te neglexeris ipse.

Hoc quicumque. Quandoquidem (ut aiunt) Quod caret alterna requie durabile non est: poeta ne uno spiritu legeretur: resumpris exordiis: intermittendâ esse lectionem. atque repetendam significat. Ituit at ergo nos iterum ad præceptorum suorum lectionem: ostendens quantæ commo/
ditatis sit sapientiæ incubere: sine qua homo quali sine uita degeret. Est enim sapientia ipsa splendor uitæ. Quod si quis per ignauiam lectione hac supersedeat: non scribenti qui officio boni uiri functus est: sed negligenti uitio dabitur. Eadē sententia est apud Persiū satyra prima. ubi admonitus si sic præcipere pergat a nemine lectū iri? respondit nugas esse: quandoquidem officium boni uiri non in arbitrio fortunæ est: sed penes ipsum uirum: ideoque non esse curandum monet: ut quis suffragiū populi habeat. sed ut dignus sit qui habeat: Nam tamen si populus bene scripta & dicta aut negligat aut damnet: non propterea omittas recte facere & bene præcipere: quia in te merces sita est. ideoque ait. nec te quasi ueris extra. Ordo est. Tu lector quicumque uelis cognoscere hoc carmen quod scriptur? s. sum. feres ex eo hæc præcepta quæ sunt gratissima. i. saluberrima & utilissima uitæ. Ad bene uiuendum. Instrue animum tuum præceptis. i. doctrinis quæ præcipiuntur/ ne cesses. i. desinas aut omittas discere. Nam uita si ne doctrina est quasi imago mortis: hoc est perinde est atque si mortuus sis. si

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

sine doctrina uiuas. feres inq̄ ex carminis nostri lectiōe multa commoda. fir-
autem. i. sed si spreueris illud subaudi carmen. ipse. i. tu nō neglexeris me scri-
ptorem. Quia usq; deq; fero: & pro eodē habeo siue legas siue negligas/dū/
modo officio meo perfungar. sed tu neglexeris te. i. cōmoditatem tuam: qui
bonam doctrinā negligens turpiter errabis. Gratium & iucundū Valla late
disiungit. Nam iucundum proprie inquit in prosperis. gratum in aduersis di-
citur. Enimuero Iucūdum dicitur quicquid nos iuuat & delectat uoluptateq;
afficit: quod affert: tamen si in re dolosa. ut si in patris mei exequiis officioiū
te præsstitisti: gratam quidem rem sed non iucundam effecisti. At si animum
cantu: aut iocis demulces plus iucundus q̄ gratus uocaberis. Bene ergo dicit
hic feres gratissima: quia de utilibus loquitur: Ne discere cesses. Compluria
sunt philosophorum exempla: qui in nouissima usq; horam didicerunt. Cur
sententiæ & Augustinus noster & Hieronymus fuerunt. Similiter & Seneca:
qui ait in ultima epistola decimi libri. Etiam seni esse discendum. immo tam
diu (inquit) discendum est q̄ diu nescias: & si proprio credimus q̄ diu uiuas. &
alii fere. proinde non est in re manifesta morandum.

Cum recte uiuas ne cures uerba malorum
Arbitrii nostri non est quod quisq; loquatur.

Monet ne ob inuidiā aut oblocutionem malorū deferamus uirtutē: Nō enī
in potestate nostra est ut cuiuslibet ora obstruamus. Nō enī potest fieri ut in
ter tot studiorū ingeniorūq; diuersitates omnibus placeas. Verum ut Sene-
ca inquit. Si multis placuerit uita tua: tibi placere non poterit. Plures enī ma-
li sunt q̄ boni: sed malis mala placēt: Ideoq; ut idem Seneca ait: Malis displicere
laudari est. Itaq; cum obiciatur. Male de te loquuntur homines. Respo-
dendum docet Mouerit si iudicio hoc facerent: nunc morbo faciunt. Non
de me loquūtur: sed de se. Bene loqui. nesciunt faciunt non quod merui sed
quod solent. quibusdam enī cambus sic innatum est ut non pro ueritate sed
pro consuetudine latrent. Quantum tamen cum uirtute fieri potest: haberi-
da est ratio boni nominis. Nunq̄ uero a uirtute discedendum est. Ideoq; ait.
Cum. i. quando uiuas recte ne cures. i. ne magnifacias uerba. i. obrestatiōes
malorum quia non est nostri arbitrii. i. in nostræ uoluntatis potestate quod
quisq; loquatur: hoc est non possumus facere: ut homines nō ualeant de no-
bis mala loqui: sed bene ne iuste id faciant. hoc est quilibet potest dummo-
do uult bonus esse. non autem uideri & omnibus placere. Quia quan to me-
lior fueris tanto inuido magis displiceas.

Productus testis saluo tamen ante pudore
Quantumcumq; potes celato crimen amici.

Docet (Quod etiam apud Aulum Gellium est.) Amicis obsequendum esse
usq; ad deos. Nam si. honeste inquit possis contra amicum testis produci: ce-

Iato quantumcumq; potes crimen amici. Dicit quantumcumq; potes: per quo excludit dolos fraudes & periuria. Nam si bonus eē uis neq; pro tua neq; pro amici uita saluanda peierabis. Unde dicit Psalmista. Quis ascendet in montem domini: aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo cordo qui non accepit in uanum animam suam nec iurauit in dolo proximo suo. Cicero multis modis docet non esse peccandum pro amico. sed peccatum imprimis detestabile est periurium: quo non modo nostram fidem penitus abiicimus: sed uel deos quātum in nobis esset: falsis atis patientes eē protestemur. Iccirco dicitur Prouerbiorum. xix. Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur non effugiet. Et iterum. Falsus testis non erit impunitus & qui loquitur mendacia peribit. Et rursus in eodem. Testis iniquus deridet iudicium &c. & xxi. Testis mendax peribit. Scriptum enim est Deutronomii quinto. Nec loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Propterea ergo dicit quantumcumq; potes: salua scilicet ueritate & iustitia. Cæterum pro amico id facere potes: ne plus cōtractum dicas q̄ rogeris: & pro eo si citatus testis fueris: siquid noueris quod illi commodum sit etiam non rogatus dicere licet. Videtur autem respicere ad antiquam cōsuetudinem: in qua neminem in ius protrahere iniecta uolenter manu phas erat nisi facta attestatio: quæ ad libitum attestantis erat. Ideoq; interrogabant: priusq; illi aurem uellerent: an liceret attestari. Quia ergo non nisi cum tua uenia fiat attestatio per te dicētem: licet: honestumq; sit contra amicum testem uenisse. ideo addit saluo tamen pudore. multæ enim sunt uia quibus ne cōtra amicum testis producaris. Si tamen lex aut æquitas te cogit ut testis sis: quantum cum conscientia integritate facere poteris celabis crimen amici. Ordo est. Tu productus testis: id est si quando fueris productus testis: quod licitum est: saluo tamen ante pudore. celato: id est absconde quantum potes salua iustitia crimen amici.

Sermones blandos blesosq; cauere memento
Simplicitas ueri fama est: fraus ficta loquendi.

Monet iterum ne blandis & balbutientibus pro blanditiis uiris fidem habeamus: quia nimis blanda locutio fraudem præ se fert: sicut & nimis phalerata.

Ordo est. Memento cauere sermones blandos: q; pro & blesos: id est fracto & balbutienti ore prolatos: quia simplicitas: id est oratio sine fuco aut phaleris: est fama uel ut alii legunt forma ueri: hoc est qui uera loqui uolet non utetur ambagibus & lōgis insinuationibus: immo simpliciter loquetur: quia fraus loquendi est ficta: id est bene composita: quia qui falsa loquuntur. multa arte orōnē cōponūt ut uera dicere putent: ut patet de Sinone i. ii. Aenei.

Segnitiam fugito quæ uitæ ignauia fertur
Nam cum animus languet cōsumit inertia corpus

Imitat nos ad nauitatem solertiam & diligentiam. uultq; ut segnitiam sum/

Segnis

mopere uitemus. Segnis ut dicit Nonius Marcellus dicitur tardus: ut Virgilius. iiii. georgi. En age segnes rumpe moras. Segne etiã dissimile. Idem. iiii. Aenei. Haud illos segnior ibat Aeneas. facit abstractũ. Segnitias: uel Segnitia: & etiã licet satis antiquè Segnitas Cicero de oratore libro primo. Et quoniam de imprudentia diximus: castigemus etiã segnitatem. Sunt q̄ putant segnem dici quasi sine igni. Ignis enim maxime actiũ: nullamq; ignauiam admittit: unde & partẽ illam uegetatiuam & operatricem igneam putat. Virgilius. Igneus est ollis uigor. ideoq; quia igneus est animus. & segnis est quasi sine igni tardus & iners. Subdit poeta. Nam cum animus languet &c. de animi languore dicit Seneca Turpe præbet spectaculum animus æger. Iners dicitur sine arte & industria. Inde Inertia. Ordo igitur est. Fugito segnitie quæ fertur ignauiã uitæ. Nã inertia cõsumit corpus cũ animus languet. Ignauia dicitur qua quis ad nauandum. i. operandum inutilis est.

Interpone tuis interdum gaudia curis
Ut possis animo quemuis sufferre laborem.

Quia uirtus moralis in fuga uitiorum quæ extrema sunt sita est. & ignauiam poeta in superioribus damnauit. nunc nimiã curam atq; sollicitudinem animi uitãdam docet. Nam dici. Quod caret alterna requie durabile nõ est. Et Valerius Maximus ubi de ocio loquitur dicit q; rerum natura continui laboris patiente esse nõ sinit. Quocirca fons & decus philosophorum Socrates nõ erubuit cum puerulis equitare in arũdine longa. Homerus quoq; ingenii cælestis uates non aliud sensit uehementissimis achillis manibus canoras fides aptando: ut earum militare robur leni pacis studio relaxaret. Ordo est. Interpone. i. intersere imisce. interdum. i. aliquando. tuis curis. i. sollicitudinibus. gaudia. i. relaxationem cum uoluptate animi. Ut possis sufferre animo quemuis laborem. Ideo igitur cessandum est ad tempus ut fortior ad studia & labores redeas.

Alterius dictum & factum ne carpseris unq̄
Exemplo simili ne te derideat alter.

Monet iterũ ne simus irrisores & ad reprehensionẽ proni: q̄a forte quod nos in alios aĩ aduertimus: alii in nos aĩ aduertere possunt. Iustũ autem est & sape usu uenit: ut qui libẽter deridet: sape derideat. nam si uelimus ut nobis ignoscatur: ignoscendũ est nobis aliis. Quia scriptum est qua mensura mensi fueritis remetietur uobis. Vnde & Flaccus in sermonibus. Cũ tua peruideas oculis mala lippus inunctis Cur in amicorũ uitiis tam cernis acutũ Quã aut aquila aut serpens epidaurius: at tibi contra Euenit inquirant uitia ut tua rursus & illi. Et paulo post. Amic⁹ dulcis ut æquũ est Cũ mea cõpenset uitiis bona: pluribus hisce (Si modo plura mihi bona sunt) inclinẽt: amari Si uolet hac lege intrutina ponet eadẽ Qui ne tuberibus p̄priis offendat amicũ Postulat:

ignoscet uerrucis illius: æquum est Peccatis ueniam poscentē reddere rursus
Leges hic dictum & factum: uel aut factum. Nam uersus non stat ut uel legas
Ordo est. Ne carperis. id est ne amare reprehenderis dictum & factum alte
rius. Ne alter derideat te simili exemplo.

Quod tibi fors dederit tabulis suprema notato
Augendo serua ne sis quem fama loquatur.

Prouocat iterū ad parsimoniam: cum tacita pdigalitatē taxatione. Et ante
omnia monet ut sorte nostrā usq; ad extremam diem seruemus. Augeamus
quidē si honeste possimus. Sorte uoco: quicquid sine labore fortimur: qua
le est hæreditas quā adimus. patrimoniū ipsum. & alia quæ nobis obueniunt
Nam de sorte quæ ad usuram datur nō loquitur. Ordo est. Notato suprema
id est supremum. id est in ultima uoluntate tabulis testamenti tui. quod fors
tibi dederit. i. quod ex sorte hereditatis tibi obuenit. & serua illud. augendo
ne sis quem fama loquat. id est infamis ut homo nihili: qui rem tuam custo
dire nescis aut ignauus qui ad p̄moniū nihil adiecit. Ignominiosū sane est
patrimonium absumere. quia sicut illud a maioribus suscepimus: ita minori
bus relinqueremus. Suprema est nomen pro aduerbio. Sunt tamē qui alias
accipiunt ut sit notato tabulis quod suprema fors dederit tibi. id est de rebus
tuis conde testamentū moribundus. uel sic notato. id est diligenter attende
quod fors suprema. i. ultima uolūtas parētis uel amici dederit tibi & serua il
lud. ne sis quē fama loquat. Infamiā enī incurrit q; hæreditatē cito cōmutat.

Cum tibi diuitiæ superent in fine senectæ
Munificus facito uiuas non parcus amicis

Iterū ut mediū teneamus adhortat. dixerat enī rem patriā seruandā. & si ho
neste fieri posset augēdā nobis eē. Nūc ne ad auaritiā incitasse putaret. dicit
modū esse statuendū. Nec amplius esse pariendū q̄ quoad satis sit. Dicit er
go. Si sub extremum tempus uitæ satis superq; tibi fuerit facito ut munificus
sis & amicis beneficū te exhibeas. Quod enī uiuus dederis beneficitiæ ascri
betur: quod moribūndus. necessitudinī. dicit in fine senectæ: quia nō esset dan
dū si nō usui necessariū habueris. Mōstro aut̄ similis inquit Seneca est senilis
auaritia. quia quanto minus superest de uia tanto magis uiatīci quærūt. Fa
ciendum est ergo quod dicit Flaccus in primo sermone. Deniq; sit finis quæ
rendi cunq; habeas plus. Pauperiē metuas minus: & finire laborem. Incipias
parto quod auebas. Præterea faciendū est quod præcipit. Prouerb. vi. Va
de ad formicam o piger & cōsidera uias eius & disce sapientiā. Quæ cum non
habeat ducē nec præceptorē. nec principem parat in æstate cibum sibi. & con
gregat in messe quod comedat. Cæterū flaccus docet eam contentā uiuere
ubi satis habet. Verba eius sūt. Paruula (nam exēplo est magni) formica la
boris/Ore trahit quodcūq; potest: atq; addit aceruo. Quē struit haud ignara
ac nō incauta futuri. Quæ simul inuersum cōtristat aquarius annum. Nō usq;

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

prorepat & illis Vitur ante Quæsitis patiens. Superare est aliquñ superesse. ali quando super uiuere. aliquãdo uincere. hic super esse. Munificus dicit qui facit munera. hoc est largus. Ordo est cū diuitiæ superent super sint tibi in fine senectæ. id est senectutis. facito. ut sup. uiuas munificus & nõ parcus amicis. i. erga amicos. Senectæ adiectiuum est Autore Seruio. atq; subauditur ætas ut sit. senectæ ætas. i. senilis. Senectus autem substantiuũ. Neq; differunt sicut Iuuentus & iuuenta. quia Iuuentus est multitudo iuuenum. Iuuenta aut ætas Iuuenilis. Autor est Seruius.

Vtile consilium dominus ne despice serui
Nullius sensum si prodest tempseris unq̃

Monet ut in cõsultando. aĩ nõ fortunæ conditionē inspiciamus. Sæpe enĩ serui bono cõsilio pollēt. A pud comicos aut argutiores hñt dñs. uel q̃ miseris solertia rebus. uel q̃. dñi amore capti introducant. Quia aut Serui sæpe sapietia præstāt. dicit Prouer. xvii. Seruus sapiens dñabit stultis filiis: & inter fratres hæreditatē diuidet. Et Eccle. iiii. dicit. Quod de carcere cathenisq; interdũ quis egrediat ad regnũ: & alius natus in regno inopia cõsumat. Ordo est: Tu qui es dñs ne despice. i. ne despicias & asperneris utile cõsiliũ serui: q̃a Nullius sensum si pdest. tẽpseris. i. cõtẽpseris quæ. Dices modo si dñs sapiens nõ est qui poterit icire an seruus utile cõsiliũ dederit: nõ enĩ oẽ cõsiliũ serui sed utile dumtaxat accipiendum est. Sed sciemus homines in sua causa plærumq; cecos: & propter animi cõmotionem non posse bonum consilium inuenire: Verumtamen si quis inuenierit possunt illico dignoscere an profutum sit. facilius enim multo est inuenta disquirere q̃ inuenire.

Rebus & in censu si non est quod fuit ante
Fac uiuas contentus eo quod tempora præbent

Monet ne cū re simul animũ amittamus: docetq; qui beati pmanere possimus: utpote si uiuamus cõteti eo qd̃ habemus. Scit enĩ graue esse ex fœlicitate in deteriorē cõditionē descēdere. ideoq; monet: ut fortē aminũ habeam⁹ Ordo ē. Si illud nõ ē in reb⁹ & in cẽsu tuo. i. in possessiõib⁹ & diuitiis tuis quod fuit añ. i. si min⁹ nũc habes q̃ añ hac habuisti: fac. &c. hoc ē sis cõtētus illis reb⁹ quas cõditio tps affert. ut si bellũ & psecutio: nõ speres cõmoda pacis. Quin ut dicit Virgilius in qnto. Quicqd̃ erit superanda omnis fortuna ferēdo est.

Vxorem fuge ne ducas sub nomine dotis
Nec retinere uelis cum ceperit esse molesta.

Duo præcipit. Alterũ ne temere & incõsulte uxore ducas. Alterũ ne cū tuo dāno. diuti⁹ cõtineas. prius cū christiana lege iustissime q̃drat. posterius magis cū iuregētũ. Atq; ita in hoc secundo poeta ut alias sæpe fatis oñdit se nræ

religiōis obseruantē nō eē. Caterū ut cognoscamus mētē ei⁹. Primū dicit ea uēdū eē ne ducamus uxore nōie dotis. hoc ē rōne grādis pecuniā quā dotalē affert. Qui enī pacē quārit: nō dotē: sed uirtutē decētēq; mores ipsi⁹ quā ducere uult p̄sabit sedulo. Dos enī magna. uiro auaritiā saepe leralē: mulieri supbiā intolerabilē excitat. Multi etenī uiri cōiuges suas necauerūt ut dote potirēt. ut fatyri oēs clamāt. Mulieres uero dotatae erectā ceruicē haut dubie afferūt. unde Iuue. Intolerabilius nihil ē q̄ foemia diues. Ideoq; idē ait se malle ducere mulierē rusticā & paupculā q̄ diuitē & supbā. uerba eius sunt. q̄s feret uxore cui cōstēt oīa malo Malo uenulinā q̄ te cornelia mater Gracchiorū: si cū magnis uirtutibus affers Grāde supciliū & nūeras cū dote triūphos. Comici etiā saepe inexpugnabilē puinciā illi gerere dicūt: q̄ cū uxore dotata rem habet. unde sūt graphici illi loci quos ex Menādro trāduxit Aulus Gellius. In aurē utraq; q̄ndē dotata ē cubet Re cōfecta magnifica & negocio in clyto Et sicut indignissimū ē ut uir p̄p̄ dotē uelit se uxori sūmittere. ita duras saepe ptes mulier si multo potētiori se nupserit. Ideoq; recte dicit Qui. Si quā uoles apte nubere: nube pari. Et quia matronium p̄pter p̄creationē plis p̄cipue institutū ē: & p̄pter fugā p̄cōrū admiffū. peccāt qui dotē ducūt & non uxore ut q̄ uetulas: aut q̄s amare nō possūt dotis gratiā accipiunt. Ideoq; scētē sentit prior uersus. ut scilicet amore honesto inducti: nō dote capti uxore nō bis deligamus. Alter aut uersus ut cū trāquillitate uiuas admonet ut mulierem odiosam & molestā etiā si diues fuerit nō retineas p̄pter dotē. Licuit enī olim dare libellū repudii. atq; aliā ducere. Sed Saluator noster sanctius de iure matroni censet Matthei q̄nto dicens. Dictum est aut. Quicūq; dimiserit uxore suā. det ei libellum repudii. Ego autem dico uobis: quia omnis qui dimiserit uxorem suā: excepta fornicationis causa: facit eam mōechari: Et qui dimissam duxerit adulterat. hęc ibi. propter molestias ergo non licet christiano facere repudiū: Proinde cautius prospiciendū est. ne eā ducat cui repudium antiquitas obtulisset. Dos dicitur quā sponsa marito affert ut eius fructu onera matronii sustineat. de cui⁹ iure. de iuredotiū. & So. ma. quē ad. dos pe. ff. uidēdū est. Ordo ē. Fuge. i. uita caue. ne ducas uxore sub nomie. i. ratione & auctoramēto dotis. Nec uelis eam retinere si cōperit. id est inceptit esse molesta.

Multorum disce exemplo quæ facta sequaris
 Quæ fugias: uita est nobis aliena magistra.

Tangit fructum quem ex historiarum lectione consequimur. Monet ergo ut ex uita aliorum discamus quid faciendum quidque fugiendum nobis sit Vnde dicitur. Felix quem faciunt aliena pericula cautum. Vnde Tibullus uos ego nūc moneo: felix quæcūq; dolore: Alterius disces posse carere tuo. Nihil aut usq; adeo nobis uia recte tuteq; uiuēdi apit: ac uariorū hominū instituta uitaq; cognoscere. Vñ dīnus homertus in principio odyssæ p̄tudentē ulixem ex eo facile p̄bat q̄ multas urbes multas gentes uiderit quem locū sic Flaccus in de arte poetica uertit. Dic mihi uulā uirum captæ post

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

tempora troia: Qui mores hominum multorum uidit & urbes. Idem Elacus se a patre suo aliorum exemplis eruditum in sermonibus faretur. his uerbis Insueuit pater optimus hoc me Ut fugerem exemplis uitiorum quæq; notādo &c. Ordo est. Disce exēplo multorū: quæ. i. qualia facta sequaris & quæ id est qualia fugias: quia uita aliena est nobis magistra. id est doctrix: docens qui uiuendum sit: quia quod aliis uitio datur nobis quoq; uitandum est.

Quod potes id tentes operis ne pondere pressus
Succumbat labor. & frustra tentata relinquo

Pulcherrimū præceptū ad modestiā seruandā. Quia tristissimū atq; turpissimum est maiora q̄ ut uiribus tuis perficias conari: monet autor ut id dumtaxat tentes quod perficere possis. Vnde & Iuno in primo Aenei. cū summa indignatione ait. Mene inceptis desistere uictā? Et alesto ad turnū in septimo. Turne tor incassum frustra patiere labores? Ordo est. Tentēs. id ē coneris. id quod potes pficere. ne labor pressus. i. oppressus pondere. id est mole & difficultati operis succūbat. id est uincat & cogatur. desistere & relinquo tētata frustra. i. nequicq; quod turpe est. Quia multo turpius est incepta nō posse perficere q̄ non incipere. Tentēs legendum est in primo carmine. qui tēta legunt ignorant legem merri. Succumbo autem est uictus sub alio caudo. Vnde quicumq; uincitur succumbere dicitur.

Quod nosti factum non recte noli filere
Ne uideare malos imitari uelle. tacendo

Docet curam habendā de nomine bono. faciendūq; ne per pietatē inconsideratā aut per taciturnitatē peccemus. Vnde Sciendū præcepta de moribus nō esse uniuersalia. Ante enim dictū. Nā nulli tacuisse nocet: Nocet esse locutū Nunc uero ostendit taciturnitatē obesse. Verum sciens peccata esse multiplicia: quædā præterita sūt: nec adhuc persistūt: quia pertesum est autorem sceleris. & de talibus tacendū ē: si mō cōstet autore pœnituisse. Quædā præsentia aut futura sūt. & ea quidē multiplicia. Nā sūt quæ in solius peccantis caput recidūt. solūq; autorem dānent. & de his tacendū est. Vnde Saluator noster interrogatus de discipulis qui tūc subterfugerāt. tacuit. Alia. uero perniciem afferūt. aut fidei ut hæresis. scismata: sortilegia. aut patriæ ut pditiones: seditiones &c. Aut principi. ut coniurationes cōspirationes & id genus. quæ oīa indicari debent: nō odio peccatoris: sed peccati. At si in priuatū conspiratum noueris potius illū admonitū habeas. ut sibi prospiciat: q̄ inimicum si ignorat: indices. Semper autē si sine periculo fieri potest proximi tui nomē defendis. Ordo est. Noli filere id quod nosti factū non recte. id est contra fidem aut salutem reipublicæ. Ne uideare. id est uidearis. tacendo uelle imitari malos. Dicitur enim Qui tacet consentire uideatur. Noli filere s littera si quæscit sicut apud Elacum Regis opus steriliq; diu palus. aptaq; remis: nisi enim liquesceret. noli & palus. ultima longa proferri debeant.

Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato
Ipse etiam leges cupiunt ut iure rogentur.

Si quādo inquit lex nimis rigide in peccatores aī aduertat: tuq; in eam peccaueris Rogarū habe iudicē ut boni æquiq; cōsulat: Ostendēdo nō æquum esse tam seuerē interpretari. Nā & ipse leges id uolunt. Ordo est pellucidus.

Quod merito pateris patienter ferre memento
Cūq; reus tibi sis ipsum te iudice damna

Admonet ut poenā p delictis debitā modeste feramus. debet enī poenitentia lubētī aīo ferri. Quia certū est nullū malū manere impunitū: merito lætari debeat qui hic poenas delictorū suor soluit. Vñ Augu. Hic ure hic fecit &c. ut in ppetuū parcas. Modeste igit. debet poena debita ferri: & nō debita patienter: de priore est illud Ouidii. Leniter ex merito quicquid patiēre ferendū est. Quæ uenit indigne poena dolēda uenit. de posteriore est illud in qnto Aenei. Nate dea quo fata trahūt retrahūtq; sequamur. Quicqd erit superāda oīs fortuna ferēdo est. de qua re est totū illud Boetianū opus de cōsolatione philosophiæ. Sed oīum maxima est autoritas Saluatoris nostri: qui sic Mathei. v. Beati qui psecutionē patiūt ppter iustitiā: qm̄ ipsorū ē regnū cælorū. Iterū Beati estis cū maledixerint uobis hoīes & psecuti uos fuerint & dixerit oē malū aduersū uos mentiētes ppter me: Gaudete & exultate qm̄ merces uestra copiosa est in cælis. Sic enī persecuti sūt pphetas qui fuerūt ante uos. Hic uero autor de priore parte loq̄. Ordo est. memento ferre. i. pati uel tolerare patienter patienti & modesto aīo sine remurmuratiōe aut inculatiōe seu i/pccatiōe: illud qd tu pateris: ex merito. i. iuste p pccō tuo. Et cū sis re? tibi. i. i cōsciā tua. dāna ipsū. i. te. te iudice. i. pprio iudicio. quo pacto facilliter patieris iudiciū alteri? Sic aut iudicabis in aīo tuo dicēdo. Merui: fateor ferendū est.

Multa legas facito: perlectis se lege multa
Nam miranda canunt: sed non credenda poetæ

Monet poeta ut in legēdis autoribus habeamus sanū iudiciū. Multa siquidem scribūtur quibus ut scribūtur fides habēda nō est. dicit itaq; se lege multa ut enī docet Pli. nullus liber tam ineptus ex quo nō aliquid bonæ frugis excerpseris. sed se lege. i. segrēga reiice negligē multa ex perlectis. Poetæ enī canūt miranda. i. res admiratione dignas. sed nō credēda præcipue ut efferunt Quocirca aī aduertendū est. Poetam dici a uerbo græcō ποιέω seu ποιός. qd Poeta significat facio. seu ut nos dicimus creo. quocirca deū ipsum quē latini: nūc creatorē nunc factorē cæli & terræ appellant: graci ποιήθη. hoc est poetam uocat. Nam & poetarū propriū est facere. Vnde Teren. Populo ut placerent quas fecisset fabulas. Quin proxime accedūt ad eam quā creationē uocamus Nam ueluti omnipotēs rerū artifex deus omnia ex nihilo creauit. Ita poetæ

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

plurima sic figmentis aut coloribus exornant. itaq; æconomia cõdüt: ut quæ
 re uera facta nõ sõt: facta tamẽ esse uideãt. Solët aut plarũq; argumētũ uerũ
 assumere: uerũ id multis figmentis Iocupletare. Quocirca Lucanus q; merã
 historiã nihilq; fictitiũ admiscuerit a Seruio præcipue a poetarũ collegio ex/
 cludit. Virgilius autẽ poetarũ doctissimus argumētũ uerũ assumpsit: utpote
 Aeneã uenisse in Italiã. Multa tamẽ præter historiã inseruit. Nam ad dido/
 nem uenisse: patrẽ drepanitãto apparatu decorasse. atq; id genus multa pla/
 ne fictitia sunt. Verũ poetæ heroes aut principes uiros canetes: nõ tã quales
 fuerunt: ac quales esse debuerũt scribunt. Neq; id ab re Nam ut dicit Flaccus
 Aut pdesse uolunt aut delectare poetæ: aut simul & iucunda & idonea dicere
 uitã. Verum qui pdesse dütaxant uolüt. se uera illi quidẽ scribüt: qui delecta
 re: iocosa & ferẽ fictitiã. qui uero utrumq; simul: uera fictitiis exornant. Sic tñ
 ut neq; cõtra religionem: neq; contra naturam: neq; contra uerisimilitudinẽ
 finxisse arguãtur. Cæterũ quantũ ad fabularũ fictionẽ/ in qua penitus a ue/
 ro oberrare credütur si plane intelligant uerissimi sunt. ut plurimũ enim aut
 phisicam aut mysticã rẽ carmiẽ cõprehendüt. Verũ ea quæ dicüt si penitus
 inspicias falsa nedum ridicula sunt. Canüt enim cõiugia/ adulteria. conuiuia:
 iocos deorũ atq; alia quæ non nisi a demente credi possint. Quocirca Virgi/
 lius aut quisquis autor est in carmine de Aethna. Postq; poeticas causas de in/
 cendio æthnæ intulerat. sic ait. Hæc est mendosã uulgata licetia famæ. Vari/
 bus ingeniũ est. hanc auget nobile carmen. Plurima pars scænæ est rerũ fal/
 lacia: uates. Sub terris nigros uiderüt carmiã manes atq; iter cineres ditis pal/
 letia regna. Mẽtiti uates stygias undasq; canetes. hi Tytiõ septẽ strauere i iu/
 gera fœdũ. Sollicitãt magna te circütãt ale. pœna. Sollicitãtq; siti mios tuaq;
 æacẽ in umbris Iura canüt: iidemq; notãt i xiones orbem. Quicquid & interi/
 tus falsi sibi cõscia terra. Non est terra satis: speculantẽ numina diuũ. Nec me/
 tuunt oculos alieno admittere cælo Norüt bella deũ: norüt abscondita nobis
 Cõiugia: & falsa quotiẽs sub imagine peccet. Thaurus in europen: iu ledã cã/
 didus ales. Iuppiter ut danaæ preciosus fluxerit humber. Debita carmibus
 libertas ista &c. Et paulo ante. Principio ne quẽ capiat fallatia uatũ. Hæc ibi.
 Ipse aut Virgilius in sexto Aenei. pios uates in elisiis cãpis reponit in sexto.
 Vbi ait: de orpheo. Nec nõ Threicius longa cũ ueste sacerdos Obloquit nu/
 meris septẽ discrimina uocũ. Iãq; eadẽ digitis iam pectine pulsat eburno. Et
 paulo post. Hic manus ob patriã pugnãdo uulnera passi. Quiq; sacerdotes ca/
 stidum uita manebat. Quiq; pii uates & phœbo digna locuti &c. Horatius
 aut de arte poetica sic de poetis scribit post multa. dictã per carmina sortes
 Et uitæ monstrata uia est: & gratia regum: Pieriis tẽtãta modis: ludusq; reper/
 tus. Et longorũ operũ finis: ne forte pudori. Sic tibi musa: lyra solers & can/
 tor apollo &c. Certum autẽ est ut Aristoteles dicit. Multa mentiũtur poetæ.
 plurima fungunt Neq; dubiũ est plurimũ ornatus atq; cõmodi humana uita
 offerre. Quin primi Theologi: poetæ habebãtur. sanctissimũq; erat poetarũ
 nomen. Nihilq; ab eis mentitum offendas/ quod si bene interpretæris: non
 optimam frugem: diuinamq; sententiam cõtineat. Verum multi sunt scioli
 uix primam poetices oram aggressi statim omnia damnãtes. Quorum plu/
 rimi hoc fulciũtur uerbo. non intelligentes q; modeste quãq; scire autor no/

ster de poeticis scriptis loquat. Non enim dicit respicienda esse: immo/ quod maxime contrariū est admiranda. mirari enī sæpe significat imitari. Vnde il/ lud in Lucano. Miratorq; Catonis. id est imitator. Enimvero nihil proprie admiramur. quod non raram quandā dignitatē in se habet. ob quā dignum cenferi possit quod imitemur. Vuult ergo poeta ut admiremur poetas. id est penitioribus oculis eorū scripta inspiciam⁹: neq; superficie (ut ita dicā) uerborum contenti simus. Nam ea quæ afferuntur a poetis sæpe si nude intelli/ gantur credenda nō sunt. Quis enī crederet deos adulteros & criminis auto/ res: nisi phisice ad astrorum rationē rettuleris. Non continuo ergo putabi/ mus omnia quæ gentiliū libris præcipue scripta sunt credemus esse uera. In sanctis autem litteris nil nō sanctum & apprime uerum inuenies sed & ipse sa/ ne intelligi uolunt. Autor uero/ si nō fallor de biblia nostra nō loquitur. In/ ter alia autē scripta multa falsa sunt quoniā ab hoībus sunt edita. Hominum autem est errare. & errorem rursus corrigere. Ordo igitur est. Facito legas multa. Et selege. id est seorsum lege. uel ut alii legunt negliges multa ex perle/ ctis. Nam poætæ canunt. id est carmine conscribunt miranda: sed non cre/ denda: nisi ad aliud secretius referantur.

Inter conuiuas fac sis sermone modestus
Ne dicare loquax dum uis urbanus haberi.

Hoc præceptū habitū est in Sulpitio Verulano. Tactū etiam ibi. Pauca in cōiuiuo loquere. Sunt inquit poeta qui inter conuiuandū soli loquendi par/ tes occupant: uolētes urbani & lepidi haberi. Verū nesciunt quantū dedico/ ris incurrant dum aliis loquēdi uicissitudinē præcipiunt: atq; auris garrulita/ te obtundunt: passimq; homines carpunt. Vnde illud Hora. in sermonibus. Sæpe tribus uideas lectis cœnare quatenos E quibus unus ariet quauis asper/ gere cunctos. Præter eum qui præbet aquam. post hunc quoq; potus. Con/ dita cum uerax aperit præcordia liber. Hic tibi comis & urbanus liberq; uide/ tur. In festo nigris &c. quibus uerbis sentit poeta: quod hic autor noster/ in/ eptos non urbanos censendos/ qui nimium proloquuntur. Ordo est. Fac/ sis modestus. id est modum tenēs in sermone. Inter conuiuas. hoc est in con/ iuiuo. Ne ut non dicare. id est dicaris & uoceris loquax. id est garrulus & di/ cax/ dum uis haberi urbanus. id est lepidus in sermone tuo/ & comis quæ/ lesurbani.

Coniugis iratæ nolito uerba timere
Nam lachrymis struit insidias dum foemina plorat.

Monet ne fidē habeamus lachrymis coactis mulierū. neue uerba curem⁹ qa plarūq; dū insidias aīo cōceperūt lachrymas multa ui exprimūt. Vñ Oui. Ut flerēt oculos erudere suos. Est aut uulgare uerbū nō sane laute expressū. Fœ/ mina si plorat. si diues rustic⁹ orat. Si mul⁹ ridet fuge ne mala dānati tibi det Or/ do ē. Nolito timere. i. cū timore attēdere uerba Cōiugis iratæ. i. succēsæ tibi.

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

Nam foemina dū plorat struit lachrimis suis insidias: qbus te captet si fidē habearis ex aīo & pia rōne illas obortas Timere actm̄ & dnm̄ sub manifesta differentia regit. Nā timeo te ut inimicū qui mihi noceas. Timeo tibi ut p amico cui dānū minari uideo. Sed dices quō nō timēda dicit uerba mulieris dū insidias struit. Sane dices timēda nō esse hoc est leni & uictō animo curāda Vel hoc dicit Minus timeas uerba maledicæ mulieris q̄ lachrymas insidiosas. dū enī male dicit qualis est sese aperit. dū uero lachrymat: tacite insidias parat.

Vtere quæ sitis sed ne uidearis abuti
Qui sua cōsumunt: cum deest aliena sequuntur:

Actor iterū nos ad tēperatū rerū nostrarū usum inuitat. oīs mala pdigalitate: Sæpe enī fit ut qui ab ineūte ætate molliter uixerint & patria bona obliguerint: p latrocinia ad furcastendāt. Ordo ē. Vtere quæ sitis. i. rebus quas cōquisisti: sed ne uidearis abuti. i. inutiliter cōsumere. Quia illi qui cōsumūt sua. i. suas opes sequūt. cū deest supple quo fruā. aliena. i. alienas res seu diuitias. Vti & abuti hoc differūt. Vtimur enī rebus quarū fructu gaudem⁹ nec eas absumimus. Vnde usufructus dicitur Abutimur rebus quas absumimus. & depdimus simul cū fructu. Nā ut dicit Donatus Vsuū est ager: domus &c. abusu. uinū oleū & huiusmōi Cicero nō debet inquit ea mulier cui uir bonorū suorū usufructū legauit: cellis uinariis plenis relictis putare id ad se pertinere Vsuū enī nō abusus legatus est: ea inter se sunt contraria. hoc in topicis. Nos abuti etiā dicimus rebus qbus in perniciē utimur. Cicero. Quousq̄ tandem Catilina abutere patriētia mea? hoc igit loco ne uidearis abuti. i. inutiliter cōsumere. Deest impersonaliter uidet capi uel subaudit/ aliqd quo amplius utaris.

Vti

Factibi proponas mortem non esse timendam.
Quæ bona si non sit finis tamen illa malorum est.

Iterū docet mortē nō eē formidādā. quippe p quā boni si btē uiuūt ad beatiora regna pueturi sūt. Sin triste ad uerā requiē. Morte enī oīs psecutio finitur. uñ & Elaccus. Mors ultima linea rerū In quā sniam etiam Pli. accessit. Et Seneca q multis locis docet mortē nō eē timēdā. Sic enī dialogū facit. Morieris. Ista hoīs natura ē & nō pœna. Morieris. Hac cōditione intraui ut exirē. Morieris. Gentiuū lex est quod accepis reddere. Morieris. Peregrinatio ē uita: Multa cū deambulaueris deinde redeūdū est Morieris Stultū ē timere quā uitare nō possis &c. Sed iuuenis morieris. optimū ē anteq̄ opres mori. Iuuenis morieris. Fortasse alicui malo subducit me fortuna: &c. Ordo hic est. Fac proponas tibi. mortē nō esse timēdā. Quæ mors si nō sit bona: tamē est finis malorum. Illa uacat: sicut ibi Multum ille & terris iactatus & alto &c.

Vxoris linguam si frugi est ferre memento
Namq; malum est nil uelle pati nec posse tacere.

Monet ut probam & frugi uxorem tametsi uerbosior sit feramus. natura etiã mulieres ad multiloquia excitantur. & ad litem rixasq; pronissimæ. Socrates autem dum cur iniquã mulierem toleraret interrogaretur: Respondet se domi uelle discere patientiam qua sibi foris opus esset. Ordo est. Memento ferre. i. patienter tolerare linguam. i. rixas & iurgia uxoris tuæ. Nãq; malum est nil uelle pati nec posse tacere. Vxor dicit q̄si uxor ut dicit Seruus qa ungebantur olim noua nupta. Frugi ut dicit grammaticus omnibus generibus & casibus quadrat. uidetur tamen datiuus significans ad frugem. ut homo frugi: id est ad frugem accommodus.

Dilige non ægra charos pietate parentes
Nec matrem offendas dum uis bonus esse parenti.

Sãctum præceptũ hoc est: quo præcipit autor: ut pfecta & integra pietate parentes q̄ nos genuerunt diligamus: deinde dat optimã doctrinã ostendens si dissentio inter parẽs nostros fuerit / qualiter utrisq; morem geramus. peccant etiã inquit qui ut p̄i cõplaceant matrẽ offendũt. Quod nõ pauci faciũt: deferendo crimina materna. de hoc præcepto in p̄sa latius uidimus. Ordo ẽ. Dilige charos parentes. i. p̄genitores tuos nõ ægra. i. per liptotẽ solida & pfecta pietate. Nec offendas. i. offensã tibi facias matrẽ. dum. i. qũ uis esse bonus. i. moriger parẽti supple reliquo: hoc est p̄i: Est enĩ parens generis cois. Virgi. de patre. Salue sancte parens &c. De matre. Alma parens confessa deam qualisq; uideri Cælicolis & quanta solet. Mater a græco putat nasci. dicit enĩ ἡ μήτηρ. In orõne soluta usitati? mater q̄ genitrix dicitur.

Quarta & ultima pars operis.

Securam quicumq; cupis deducere uitam
Nec uitis hærere animum quæ moribus obsunt
Hæc præcepta tibi semper relegenda memento
Inuenies aliquid quod te uitare magistro.

Securam. Quarto poeta exordia renouat atq; ad operis sui lectionẽ inuitat: pollicitas magnã cõmoditatem inde nobis ueturam. Nam quo in terris nihil præstantius est Securam uitam proponit uolẽtibus doctrinam quam dabit obseruare. Securus ut alio loco diximus dicitur seorsum a cura Vnde Secura uita est quæ uacat curis & anxietate. Ordo est. Quicumq; cupis deducere securam. i. tranquillam & semoram a curis uitã. Nec uis animum tuum hærere. i. inquinatum esse uitis quæ obsunt. i. officiũt & nocent moribus. Memento hæc: id est mea præcepta eẽ semper relegenda: id est repetẽda tibi: id est ate: Tu enim inuenies semper aliquid quod ego magistro: id est doceo te uitare. Sunt qui legãt Inuenies aliquid quoq; te uitare magi-

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

stro. & tunc magistro est nomen. Nam ordo est. quoq; .i. etiã præter hæc præcepta inuenies uitare aliquid te magistro: hoc est si his præceptis imbutus fueris: tute per te plura facile inuenieris.

Despice diuitias si uis animo esse beatus
Quas qui suscipiunt mendicant semper auari.

Cohortatur iterum autor: ut diuitias despiciamus. Quia si eas despexerimus beati erimus: si uero susceperimus mendici. Hinc Seneca adducês illud octauii Aenei. Aude hospes contemnere opes: & te quoq; dignum finge deo: nemo inquit alius dignus deo est: nisi qui opes contempserit. Et deus ipse Matthei xix. Si uis perfectus esse uade & uende omnia quæ habes: & da pauperibus: & habebis thesaurum in cælo & ueni sequere me. Item. Amen dico uobis: quod diues difficile intrabit in regnũ cælorum. Et iterum dico uobis. facilius est camelum per foramen acus transire: quã diuitem intrare in regnũ cælorum. Marci aut. x. dicit. Filioli quã difficile est confidetes in pecuniis in regnũ dei introire. Et iterum Mathei. xix. Omnis qui reliquerit domũ uel fratres aut sorores aut patrem aut matrem aut uxorem aut filios aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet & uitam æternam possidebit. Si uis ergo in æternum esse beatus: despice diuitias. Verum poeta loquitur de ea beatitudine quam in hac mortalitate consequi possumus uiuendo in animi tranquillitate: quã qui diuitias habet difficulter obtinebit. quia dicit Iuuenalis. Misera est magni custodia census. multo autẽ minus tranquillus erit qui diuitias auet atq; sicit. Nemo enĩ beatus est qui plura desiderat. Nam mendicant semper auari. quod proprie dixit. Quia pauper est qui parum habet. mendicus autem: qui se minus habere dicit: atq; ita stipem implorat. Natura autẽ auari semper querulosa est: & reuera misera: quia tam deest auaro quod habet quã quod non habet. Suscipere dixi alio loco est cum beniuolentia quadã accipere. Ordo igitur est. Despice. .i. uilipende diuitias si uis esse beatus aĩo. diuitias in quã quas qui suscipiunt. .i. desiderio cõplectuntur ut auari: mendicant semper.

Commoda naturæ nullotibi tempore deerunt
Si contentus eo fueris quod postulat usus.

Conformiter ad præcedentia ostendit beatitudinem non esse in amplã rerũ possessione: quia si paucis contenti fuerimus: nihil quo ad beate iuxta legem naturæ uiuendũ opus est deerit. Vnde Horatius. Tolle querelas. Pauper enĩ nõ est rerum cui sufficit usus. Et Seneca. Si ad naturam uiues nunq; eris pauper. Si ad opinionem nunq; diues. Exiguum natura desiderat Immensum opinio. Si congeratur in te quicquid multi locupletes possederunt. Si ultra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat: auro tegat purpura uestiat: eo delitiarum opumq; perducatur ut terram marmoribus abscondas. Non tantum liceat habere sed calcare diuitias: accedat statua & pictura: & quicquid ars ulla lu

xuriæ auro & argento elaborauit. maiora cupere ab his discas. desideria naturalia finita sunt: ex falsa opinione nascentia ubi desinant non erit. Nullus enim terminus falso est: ueritati aliquid extremum est: Error immensus est retrahere te ergo a uanis. Et cum uoles scire an naturalem an uanam habeas cupiditatem: considera si non potes alicubi consistere: si lōge progressio semper aliquid longius restat: scito id naturale nō esse. Et paulo post. Si uis uacare animo ut pauper sis optes aut pauperi similis. Commoda autem naturæ idē sic uidetur ponere. Lex naturæ scis quos terminos nobis statuit. Nō esurire: nō sitire: non algere. Non est necesse superbis affidere liminibus. Non est necesse mariæ tempestate nec castra sequi: facile est quod natura desiderat & appositum. Hæc ille in libello de paupertate. Ordo est. Si fueris contēto eo quod usus postulat Commoda naturæ. i. quæ naturæ accommodantur: ut uictus & amictus nullo tempore deerunt tibi. uel dic commodam naturæ. i. tranquillitas animi: sanitas corporis: uigor membrorū: dormitio tempestiua: & id genus multa quæ sobrietas parit: gula demit.

Cum sis incautus nec rem ratione gubernes
Noli fortunam quæ non est dicere cæcam.

Docet iterū ne uirtia nostra alio transferamus. Nam improvidi: fortunā culpamus: cum tamē dicat recte a satyrico. Nullum numen habes si sit prudētia sed te nos facimus fortuna deam: cæloq; locamus. Solēt autē fortunam & cupidinem cæcos depingere q̄ neuter ratione gubernetur. Nam si fortunam rationem adhibueris iam fortuna non erit. Ordo est. Cum. i. quandoquidē tu sis incautus. i. improvidus. non circūspectus: non consideratus: nec gubernes rem ratione. i. prouidentia & accuratione. Noli fortunam quæ non est: hoc ē quæ res fictitia est & nihil est: dicere cæcam. Est enim fortuna priuatio prouidentia. Nam quanto minus prouidus sis: tanto magis fortunæ habeas. Stoice autem omnia fato addicere uidetur.

Dilige denarium sed parce dilige formam
Quam nemo sanctus nec honestus captat habere.

Versus hi in multis exēplis nō sunt. dure autē posuit denariū secūda breui. sed solēt dictiōes multarū syllabarū medias licētiose cōfundere. ut apud Virgi. Cōnubia secūda breui cōtra naturā aliqñ leges. Cōtra cuticula nouit⁹ apud satyricos secūda longa. Præcipit ut denariū. i. quēuis nummum & formā ei⁹ amemus: hoc est usum eius nō ipsum. De usu eius dicit Flaccus primo sermone. ubi etiā in eos irascitur qui forma nummorum gaudēt dicens. Congestis undiq; faccis Indormis inhians & tanq̄ parcere sacris Cogeris aut pictis tanq̄ gaudere tabellis. Nescis quo ualeat nummus quem præbeat usum? Panis ematur: holus: uini sextarius: adde Quis humana sibi doleat natura negatis. Non est ergo diligenda forma denarii: sed usus requirendus. Ordo est. Dilige denarium: id est quēuis nummum propter usum. sed dili-

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

ge parce. i. sobrie formam: id est speciem denarii. quam formam nemo sanctus. captat. i. desiderat habere. Nec honestus captat habere. Salustius in *Ca-
tilina*. Auaricia studium pecuniae habet: quam nemo sapiens concupiuit. Ea
quasi uenenis malis imbuta corpus animumque uirilem effoeminat.

Cum fueris locuples corpus curare memento
Aeger diues habet nummos: sed non habet ipsum.

Iterum in auaritiam insurgit. Prohibetque ne iusta alimenta: aut congruam cu-
rationem nobis ipsi negemus. Nam ut dicit Flaccus. Quo mihi fortuna si non
conceditur uti. Ordo est. Memento curare. id est sanare & indulgenter
fouere corpus cum fueris locuples. i. multorum locorum plenus & diues. Di-
ues aeger habet nummos: sed non habet ipsum. i. se. Is enim se habet qui sui
compos est. sed qui nummos plus quam se diligit animi nimirum inops est: nec sui
compos. Locuples dicitur plenus locorum. i. agrorum multorum diues: sicut
Inops proprie qui sine terra est: quae ops uocatur. Peccat autem galli plarique
scribentes locuplex. Non intelligentes Alexandrum suum ubi de genitio et
genere eius determinat inter ea quae in es exeunt posuisse. Curare omnem cu-
ram corporis & ad sanitatem & ad mollem uitam respicit. Elaccus in epistolis.
Me pinguem & nitidum bene curara cute uises Cum ridere uoles epicuri de
grege porcum. Aeger ram animo quam corpore quis dicitur. Ipsum pronomen
trium personarum est sicut apud graecos αυτος. Quocirca sine adiectione al-
terius personae recte dicitur Ipse lego: ipse legis: ipse legit. Et sicut Virgilius ipsum
pro me ponit in buco. Et ipsum ludere quae uellem calamo permisit agresti.
Sic poeta noster: ipsum pro se. Quam rem non intelligentes quidam uersum
corrumpunt legentes se ipsum: cum non necessarium sit addere se.

Verbera cum tuleris discens aliquando magistri
Fer patris imperium cum uerbis exit in iram.

Repetit illud Parentes patienter uince: utiturque argumento a maiori. Nam si
magistrum pertulimus: ergo potius parentem feremus. ille enim uitam re-
format: hic dedit. Item si praecceptoris uerbera tulimus: ergo potius parentis
uerba tolerabimus. Ordo est. Cum. i. quando quidem. tuleris. i. passus fueris
discens. i. dum esses discipulus. uerbera. i. flagella & ferulam magistri. i. praec-
ceptoris. fer. i. patere. patris imperium: id est mandatum patris: cum exit: id est
effertur uerbis: id est iurgium in iram.

Res age quae profunt: rursus uitare memento.
In quibus error inest nec spes est certa laboris.

Salubre profecto praecceptum hoc est. Cuius si obseruantes fuerimus: nihil me-
lius fecerimus. Vult igitur ut auspicato & cum delectu omnia faciamus. Utque

nihil faciamus: cuius non ante comoditatem perspexerimus. Non enim bene perficere potest qui male auspiciat. i. incipit. Animaduerte igitur ut operæ precium facias & fructum consequaris ex labore tuo. Quia nihil tristius quam nequicquam sudasse. Ideoque dicit Seneca. Sapiens nihil facit quod non debet: & nihil prætermittit quod debet. Quocirca Salustius in Catilinario. Nam prius quam incipias consulto: & ubi consulueris mature factum est opus. Hinc & illud a glorioso dictum in Eunuchis. Omnia prius experiri quam armis sapienter decet. Ordo est. Age. i. fac res quæ profunt. i. usui sunt & memento rursus. i. uicissim uitare res in quibus est error: nec est certa spes laboris. i. non eminet certa merces.

Quod præstare potes gratis concede roganti
Nam recte fecisse bonis in parte lucrosum est.

Hortatur nos autor ad liberalitatem. Monetque ut lubenti animo dignis demus. Quia ut est apud Senecam atque alios. Beneficium dādo accipit qui dignus dedit. Item Qui cito dat bis dat. Quod uero precibus emimus maximo nimium mercamur. proinde uult ut gratis impedamus. i. sine longa prece. aut supplicatione nimia. Ordo est. Concede gratis. i. officiose & liberaliter sine expectatione premii aut multa prece. roganti supple id quod potes præstare. i. sine tuo magno malo illi impendere. Nam fecisse recte. i. bene & liberaliter bonis. i. dignis uiris est lucrosum. i. utile & commodum in parte: quia ingratus non erit: piusque animi est benefacere bonis.

Quod tibi suspectum est confestim discute quid sit
Namque solent primo quæ sunt neglecta nocere.

Laudatissimum hoc quoque præceptum est & multa eruditione fecundissimum. Monet itaque ut quæ primū rem discutiamus: dum uidelicet sano atque incorrupto sumus iudicio. Nam ut est apud Flaccum in sermone. Male uerum examinat omnes. Corruptus iudex. Proinde si uolumus bene de sobrietate & abstinentia iudicare non imbuemus nos uino & lauticiis cibariorum: uerum ieiunii eam partem discutiamus. Unde idem. Quæ uirtus & quanta bonis sit uiuere paruo. Discite non inter lances mensasque nitentes Cum stupet insanis acies fulgoribus: & cum Aclius falsis animus meliora recusat Verum hic impransum mecum disquirite &c. Præterea si te blanda uoluptas adoriatur: aut lubrica uenæ excipiat: quod Ouidius monet: Principiis obsta: sero medicina parat. Quando captus erit. Si præterea auaritia te sollicitet auri nitore: priusquam animus captus discute rem ipsam: & nihil sordidius auaro inuenieris. Itaque singulas pestes disquiras. Nam nulla est tam sæua quin deprauato animo speciem boni habere uideatur. Unde & Seneca in epistolis. Nullum est sine auctoramento malum. Auaritia pecuniam promittit: luxuria uarias uoluptates: ambitio purpuram & plausum: & ex hoc potentiam: & quicquid potentia potest.

B iii.

mercede te uitia sollicitant &c. Cauendum est ergo ne eiusmodi autoramento. i. stipendio uel precio nos uitia inducant: & quidem statim in principio: quia ut idem Seneca docet. vii. episto. hoc differunt morbi corporis & animi. Nam corporis quidem quanto maiores sunt: eo magis apparent. In his uero (ut eius uerbis utar) morbis quibus afficiuntur animi: quo quis peius se habet: minus sentit. & paulo post. Quare uitia sua nemo confitetur. Quia etiam tunc in illis est: somnium narrare uigilantis est: & uitia sua confiteri sanitatis indicium est. Expergiscamur ergo ut errores nostros coarguere possimus. Sola autem philosophia nos excitabit: sola somnum excutiet grauem. illi te totum dedica &c. Hæc Seneca. Quæ primum igitur succurrendum est ne morbus ingrauescat. quia ut est apud Elaccum. Et neglecta solent incendia fume re uires. Suspectum dicitur a suspicior quod est passiuum a suspicio. Suspicio autem propter uarietatem prioris partis componentis uaria significat. Nam aliquando uidetur nasci a sursum. atq; ita significat sursum aspicere. Ut ibi: Attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum. Aliquæ uero est clam inspicio: quia subclam significare uidetur: ut subrideo: surripio: sublego &c. Similiter hoc loco suspectus dicitur qui clam inspicitur & obseruatur: quid agat: ut dñ de castitate coniugis dubitas: suspecta tibi est. Similiter si de fide feruis quoq; suspectus est. Quando itaq; res primum spectanti speciem boni tibi offert (decipimur enim specie recti) & tamē non plenam fidem illi habes: tunc merito suspecta uocabitur. Ordo igitur est. Discute. i. disquire examina confestim. i. statim ilico euestigio festinanter illud supple quod est tibi suspectum: i. accipiti fide nec satis probatum. Namq; .i. quia neglecta. i. res neglectæ primo. i. dum primum occurrunt solent nocere nisi statim discutias / & si fugienda sint uitæ.

Suspectus

Cum te detineat ueneris damnosa uoluptas
Indulgere gulæ noli quæ uentris amica est.

Optima præceptio ad uitia fugienda ut quæ ad ea nos hortant amoueamus. Si inquit uenerea libidine rumparis: subtrahe fomitem quæ gula est. quia dicit Comicus Sine cerere & baccho friget uenus. Er uulgo dicitur. Luxuriat raro non bene pasta caro. Dicit damnosa uoluptas. Plurima enim damna affert. de quibus i primo Siluarum uidimus ibi. Nec ueneris nec tu uini capieris amore &c. Hora. in episto. idem epitheton dat dicēs: Quem damnosa uenus quæ præceps alea nudat. Indulgere hic si Vallæ credimus latine ponitur. Ait enim libro quarto. Indulgentiam uulgo nunc accipiunt pro uenia ut indulgentiam tibi deus tribuat: quod quis neget dici non latine. Indulgere enim est cedere (ut sic dicam) obsequenter atq; tribuere cui rei admoneri certe debuerat illo trito uersu nescio cuius: sed certe inter minutos autores latinissimi: & quo mille annis nemo carmen scripsit elegatius. Indulgere gulæ noli quæ uentris amica est. Nunquid in gulam nequaquam misericordes iubemur eam antequam peccauit. an ne committat illa peccat. Quintilianus. Mollis illa educatio quæ indulgentiam uocamus neruos oēs & metus & corporis frangit. Nō ergo indulgentia p

Indulgentia
Indulgere

uenia accipienda est. Est enī uenia remissio culpæ &c. Hæc Valla. per quem admonemur ut eloquētiæ autoris nri rōnē habeamus: simulq; docemur qd sit idulgere. Ordo est. Cū dānosa uoluptas ueneris. i. luxuriosæ libidinis detineat. i. captet te: noli idulgere. i. nimīū tribuere gulæ: q̄ gula ē amica uētris.

Cum tibi proponas animalia cuncta timere
Vnum præcipio tibi plus hominem esse timendum.

Hoc præceptū neq̄tia nra perq̄ utile facit. Vertimus enī dona deoꝝ in p̄niciē Nā ut est apud Iuuenalē in ea pte quā ultimā in. viii. hui⁹ posuimus. de⁹ optimus maxim⁹ rerū artifex diuinū sensū animūq; nobis dedit: quo humane socialiter & in pace cōiuerem⁹. Nūc uero nihil plus hōi q̄ hō nocet. Nā q̄ argutissimo ingenio sumus: & liberū arbitriū soli aī aliū habemus: soli irē & optime & pessime agere possum⁹: sed plures (nefandū) ad iniquitatē diuinæ particulā auræ diuertim⁹. Vbiq; fraudis: ubiq; inuidiæ: ubiq; doli pessimi/ nimia copia ē. Iōq; sapiēter monet autor noster: ut cū oīa aī alia timēda nobis pponamus: hōiem tñ præcipue formidemus: solus enī infidiis excipere nos pōt: cætera apto Marte inuadūt. Ordo est. Cū. i. qñ quidē uel ut uulgo dicūt: uisō q̄ pponas. i. constituas timere tibi. i. pro salute tua: cuncta animalia ego præcipio. i. mando unum uidelicet hominem esse timendū tibi plus supple q̄ cætera. Legūt qdā Vnum præcipio hōiem &c. quo modo h pro consonante ponitur sicut in illo primī Aenei. Post habita coluisse famo hic illius arma. hic curus fuit.

Cum tibi præualidæ fuerint in corpore uires
Fac sapias: sic tu poteris uir fortis haberi.

Monet ut animū colamus si fortitudinē amamus: Nā uirtus ipsa q̄ fortitudo dicit⁹ nō in corporis: sed in aī uirib⁹ sita est. Atq; ita ut fortes simus animus ab inde satis est: uerū ut fortiter agamus uiribus corporeis sæpe opus est. de hac re ē illud Salustianū in Catilinariō. Sed diu magnū inter mortales certamē fuit: uir ne corporis an uirtute animæ res militares magis pcederēt. Nā & priusq̄ incipias cōsulto: & ubi cōsulueris mature opus est factō. Ita utrūq; p se indigēs: alterū alterius ope eget. Hac ille. Si itaq; alterū. i. uires corporis habueris: facit altero. i. uirtute aī. i. sapiētia nō careas. Vñ dicā cū uenia uīa omniū q̄ hæc legetis Memorabile uerbū illustrissimi principis belgicorū Caroli Burgundionū ducis Qui/ ubi uirū quendā egregiæ staturæ & p̄ceritatis uenerandæ dono susciperet percunctabat: an ne arcu aut gladio aut alio quouis sciret bellico telo: at illi nullo inquit metuende princeps. Et ille rursus cantu ne ualeat aut saltē fidib⁹/ ridēs rudis illas manus: nō itidē inquit. Tū demū: græce scit an larine: at cū illi ipm præter uernaculā nullā ligūā hīc dicerēt: solaq; corpis mole præditū affirmaret. Pulchra inqt me hercules belua ē. Neq; pluris post illū fecit. Ordo est. Cū uires præualidæ. i. p̄ter cæteras ualidæ fuerint

Præ

tibi in corpore: fac sapias. i. sapiens sis & tu poteris sic. i. per sapientiam haberi fortis. Præ in compositione plus auget q̄ per. quia multi possunt esse perpotentes & perq̄ ualidi. pauci uero præpotentes & præualidi. quia significat: præ cæteris fere.

Auxilium a notis petito si forte laboras
Nec quisq̄ melior medicus q̄ fidus amicus.

Dat utile præceptum quo & publicæ & priuatæ saluti consulere possumus. Si inquit opus est tibi auxilio: fac ut notos & fidos auxilios accipias. Sape enim ouis ab lupo auxilium male flagitat. Ordo est. Si tu forte laboras. i. in periculo es: & ab inimicis aut alio quouis obrueris: petito auxilium a notis. i. quorum fidem perspexisti. Et si fueris supple ualitudinariis consule fidum amicum: quia non est quisq̄ melior medicus q̄ fidus amicus.

Cum sis ipse nocens moritur cur uictima pro te
Stultitia est in mortem alterius sperare salutem.

Sanctissimum hoc nimirum præceptum est de quo abunde diximus in particula quam ex Persio sumpsimus. Monet ergo ut puram mentem deo primū offeramus. Quia stultum est sperare deos posse placari sanguine uitorum: si modo nos nocentes fuerimus. Est autem antiqui instituti animalia munda deo mactandi: tam apud Iudeos q̄ apud cæteras nationes de quo præter ea q̄ Leui. xxii. habemus abunde Iosephus in de antiquitatibus loquitur. Vnde in psalmo. Imponet super altare tuum uitulos. Verum nos illi præcepto audientes sumus. Thure deum placat uitulū sine crescat aratro. Neq̄ enim deus noster sanguine gaudet. Vnde & diuinus poeta David. Quoniam si uoluisses sacrificium dedissem ut iq̄ holocaustis non delectaberis. Sacrificium deo spiritus cōtribulatus: cor contritum & humiliatū deo nō despicias &c. Oportet igitur si sacrificium deo acceptum offerre uolumus ut mundi simus & nos: nedū uictima nra. Vnde ipse saluator noster Matthei quinto. Si ergo offers munus tuum ad altare: & ibi recordatus fueris: quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinq̄ ibi munus tuū añ altare & uade prius reconciliari fratri tuo: & tunc ueniens offer. De puritate sacrificantis. Sic præcipit Ecclesiastici. xxxv. Sacrificiū salutare est attendere mandatis & discedere ab omni iniquitate: & propitiationē litare sacrificiis super iniustitias: & deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia. Non apparebis ante conspectū domini uacuus. Hæc enim omnia propter mandata dei fiūt. Oblatio iusti impinguat altare: & odor suauitatis est in conspectu altissimi. Sacrificiū iusti acceptum est: & memoriā eius non obliuiscet dñs. Bono animo gloriā redde deo: & non minuas primitias manū tuarum. Hæc ibi & alia sane pulchra. Arguit ergo poeta ineptā cōfidentia illogiq̄ sperat dādo sceleratis manib⁹ & polluto corde uictimas deo aut elemosynas pauperi: deū posse placare. Sicut nōnulli gulæ pcceres: cōtēnūt ieiunia dicētes se satisfacere dando elemosynā: quā etiā cū ieiunio dare deberēt:

quid enī boni facit: si pecuniā qua uti nō pōt pauperi largit: p̄sertim ubile gem trāsgredit. ut minus bonū faciat. Similiter qd iuuat sanguinē uituli mū/ di obtulisse si nos nocētes permanserimus: Grata nimirum erit elemosyna: quā aut iusta aut cōrrita manus dat. Ordo ē. Cur uictima ut uitulus uel agnus quē sacrificas morit̄ p̄ te. cū ipse. i. tu sis nocēs. i. p̄t̄is obnoxius? Stultitia est sperare salutē in mortē. i. p̄ mortē alteri. scilicet uictimæ tuæ. Victima (dicit Qui) quæ cecidit dēxtra uictrice uocat. uerū hic p̄ quouis sacrificio accipit̄.

Cum tibi uel socium uel fidum quæris amicum
Non tibi fortuna est: hominis sed uita petenda.

Moralis certe īstitutio. Si inq̄t fidū sociū aut amicū habere uolueris nō inspi cias fortunā: sed uitā eius: bona enī fortuna uel malis cōtingit. bona aut uita nō nisi bonis & fidis. Sæpe etenī in exigua cōditiōe rerū plurima uirtus ē: ue/ rū ita nūc uiuimus ut pauci paupibus fidē habeamus. quia dicit Iuue. Quātū quisq; sua nūmorum spectat in arca. Tantum habet & fidei. Ordo est. Cum. i. quando quæris tibi sociū uel amicū fidum: fortuna hominis non est peten/ da. id est disquirenda & propius intuenda tibi: sed uita eius.

Vtere quæsitis opibus: fuge nomen auari
Quid tibi diuitiæ profunt: si pauper abundas:

Quia difficillimū est circa diuitias certū tenere modū: sæpe nos poeta mo/ net: ut moderate quæsitis ut amur: frustra enī acquirit qui uti nescit: & neq; possidet: qui usū nō habet. unde Flaccus in epi. Quo mihi fortuna si nō cōce/ d̄ t̄ uti? Ordo ē. Vtere opibus quæsitis. i. cōquisitis & ptis: fuge. i. uita nomen i. infamiā auari. Quid. i. in quo p̄sūt diuitiæ tibi: si tu abūdas paup. i. si in abū dantia rerū ut pauper uiuis. Pulchre aut cōnectit epitheta diuersa: p̄pter ea ad quæ referūt. Nā nō pōt fieri ut respectu eiūsdē quis abūdet & paup sit. ue/ rū abūdat opibus quas possidet. & paup est rerū quibus tenacissime utit̄. Sic Iuue. Cū sis inter socraticos notissima fossa cinēdos. cinēdos dicit quo ad uitā: socraticos quo ad uerba. Et iterū tristibus obscēnis. tristib; in uultu: ob scēnis in uita. Corrupt quidā uersum legētes sed fuge &c. Nomen/ cōe ē uo cabulū. significat enī laudē. ut. ii. Aenei. & nos aliquod nomēq; decusq; Gessi mus. hic uero significat infamiā gr̄a adiūcti: q̄a nomē nō ē uitupabile sc̄dm se: sed nomē auari. Accipim; etiā nomē p̄ (ut sic dicā noīatis & natiōib; ut iudei christiano nomini sēp infesti sunt. id est christianis. Abundare. componit̄ ab ab & undo. das quod uerbū deducitur a nomine unda: significat autē abun dare. more superundantis aquæ effluere. peccant qui cum h in principio feri bunt. Quid (ut dicit Valla) sæpe ponitur pro eo qd est in quo. Ut apud Co/ micum Quid peccauī pater? id est in quo.

Nomen

Abundo

Si famam seruare cupis dum uiuis honestam
Fac fugias animo quæ sunt mala gaudia uitæ

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

Si uis inq̄ honestus haberi: fuge uoluptuosam uitā. Nihil enī laudabilius est q̄ refrenare libidinē. quocirca recte ait Ouid. Est uirtus placitis abstiniuis/ se bonis: mala gaudia sūt quæ ex libidine: aut uoluptate: aut carnalibus deli/ tiis nascūt. quæ reuera mala sūt. Quia eiusmōi sunt de q̄bus dictū ē Extremū gaudii luct⁹ occupat Quocirca demosthenes Cū lais meretrix p̄ copia sui cē/ ries festertiu⁹ posceret nō emo inquit centum festertiis pœnitere. uerba eius græca apud Gelliū iuenies. libro primo ca. x. Ordo est si cupis. i. desideras fer uare honestā famā dum. i. donec uiuis fac. fugias aīo &c. Seneca. Vis habere honorem da tibi magnum imperium: impera tibi.

Cum sapias animo noli irridere senectam
Nam quocunq; sene sensus puerilis in illo est.

Docet sancte ut despiciatā nō habeamus senectā ætatē: tametsi delirā uideri mus. is enī ætatis nō hoīs morbus ē. Virtus enī aī quæ in se eadem credit: p̄ organi corporei uariatiōe alia & alia uidet. sicut candela in cornu pellucido multū luminis diffundit parū in densiusculo. in opaco nullū Sic dum corpus bñ dispositū habemus: sapiētes sumus dū indispositum insipiētes. Neq; uero alia aut p̄fectior quoad substantiā aīa in stulto: q̄ in sapiēte est: sed eius uirtus illic abscondit hic lucet. Quin in uno eodemq; hoīe. primū ineūte ætate in/ sipientiā uidemus. deinde prudētiā. nouissimo delirationē. Quia ut ē in buc. Virgi. Oīa fert ætas anjmū quoq; præcipit̄ igit̄ hic quod habet Ecclesia. viii. Ne spernas hoīem in senectute: etenī ex nobis senescūt. Ordo est. Cū sapias aīo. i. quāuis tu sis sapiēs & compos animi: noli irridere senectā sup. ætatem. Nā quocūq; supple existente sene. puerilis sensus est in illo. hoc est oīs senex redit ad puerilē morē. Nā ut dicit̄ in sequenti libello bis pueri sumus.

Disce aliquid nam cum subito fortuna recedit
Ars remanet uitamq; hominis non deserit unq̄.

Cohortat̄ nos ad sciētiās acquirēdas: qñ quidē certissimæ diuitiæ sint. Diui tiæ enī auferri possūt. ars nō p̄t. Nā ut multorū est opinio ne in morte qdē nos ars bona deseret. Vnde Hieronymus. Discamus scientiam in terris quæ nobiscum manebit & in caelis. Ordo est clarus.

Prospicito cuncta tacitus quod quisq; loquatur
Sermo hominum mores & celat & indicat idem

Sape cohortat⁹ ē poeta ut cū bonis ābulemus: societatē cōtrahamus: amici tias ineamus. Nūc uero oñdit quō uitas hoīum cognoscerem⁹: & dicit. q̄ ex uerbis. Nā ut dī. Sermo ē nūcius mētis. Ex abūdātia enī cordis os loq̄. Vt plurimū itaq; usu uenit. ut uir sapiēs sapiēter loquatur: stultus dissolute: fidus simpliciter & apte fraudelētus cōpofite & p̄ abages. Quocirca si uis sapiēs ha/ beri loq̄re sapiēter. Si sapiētē cognoscere: disq̄re diligēter sermones eius Cæ

terum ut dicit Salustius. Ambitio multos mortalis falsos fieri subegit: aliud clausū in pectore: aliud in lingua prōptū hīe &c. itaq; nō facile ē primū ex uerbis huiusmōi uiros cognoscere. Verū ut dicit Saluator nī. Matt. vii. A fructu/ bus eorū cognoscetis eos. Difficile est aut diu dissimulare neq̄tiā etiā uerbis. q̄ aut dicit Seneca. Nemo pōt psonā diu ferre fictā: ficta cito in naturā suā re/ cidūt. Ideoq; si diligenter aī aduerteris facile deprehēderis: ficte ne qs̄ an ex uero loquat: cūta hoc loco meo iudicio foemini generis ē ablatiui casus: ta/ citus aut cū priori cohæret. Vñ Ordo ē. Perspicito cūta. i. cū mora & accura/ tiōe: tacitus. i. secrete: in aīo tuo: quod quisq; loquat. Quia Sermo hominū cælat mores hoīum & idē indicat mores hoīum. Quia siqs̄ ficte & compositē loquat. cælat mores suos. Ideoq; mature & cū mora p̄spiciēdū est. Sin disso/ lute: indicarit facile qualis fuerit. Pulchre ponit hic cōiunctio et: loco cuius si uersus pateret/ nō absurde posueris tum dictionē. Regula aut est. Et semper in medio: aliqñ etiā in principio poni. ut. i. Aenei. A st ego quæ diuū incedo regina iouisq;. Et soror & coniunx &c. q; aut emconiunctio semp in fine ali qñ in medio poni pōt. Quocirca Virgilius multos hypermetros posuit: ne in grāmaticē peccaret. ut primo Aenei. Ignari hominūq; locorūq;. & in secū do. Quē nō inculcavi amēs hoīumq; deorūq;. Semp aut sequens uersus apud Virgiliū a uocali incipit a qua absumit syllaba abūdans. Vitiosū est ergo il/ lud. Dāt duo bos impos cōpos custosq; sacerdos. dicēdū enī ē. sacerdosq; &c. Idē dicit Donatus in masculino geuere. p̄ductū in neutro uero correptū est. Vnde hoc loco. q̄a masculinū (referē enī ad dictionē sermo) producitur.

Exerce studium quāuis perceperis artem

Nam cura ingenium sic: ut manus adiuuat usum

Docet ne artē quēpiā intermittamus donec eā calleamus. Nā tā ingenium q̄ memoria excolendo auget. Ideoq; dicit philosophus. Quod expertius cer/ tius loquit sciēte Ordo est. Exerce studiū: quāuis p̄cepis. i. p̄fecte intellexeris artē. Nā cura. i. diligētia & solertia adiuuat sic ingeniu. ut. i. quēadmodū ma/ nus. i. opatio manū adiuuat usum. id est sicut multa exercitatioe usus p̄ficit. dicit enī Oui. seris uenit usus ab ānis. ira etiā ingeniu. Percipere ē p̄fecte in/ telligere. per enī significat ualde aut p̄fecte. & capere est aliqñ intelligere.

Multum uenturi ne cures tempora fati

Non metuit mortem qui scit contemnere uitam.

Quia rerū terribilissima mors ē. oībusq; moriēdū ē: sape nos poera cohortat ut eā fortiter expectem: sed uariis argumētis utit. A ntea enī docuit mor/ tē nō eē timēdā ne aeterno cruciatu affecti/ etiā uitæ cōmoda perdam: qd̄ p̄/ xime ad epicureos accedit. deīde oñdit mortē etiā optādā eē: q̄a malorū oīm finis ē: qd̄ ex eodē fonte manasse putes: Nūc uero ne mortē nimiu cures: docet ut uitā cōtēnamus. hoc ē (iuxta istitutionē christianā) iira fiducia ex bñ factis habeamus: ut liceat dicere cū apostolo. Cupio dissolui & eē cū christo:

Ideo aut̄ mori timemus: quia male uiuimus. Scin⁹ enī nos mercedē laboris tā boni q̄ mali esse accepturos. Ideoq; qui sibi male cōsciūt semp̄ timēt. Verū tñ uerba aurois nī: potius hoc sonāt Qui mortē nolit formidare: caueat dulcedine uitæ capi. q̄ nō metuit mortē q̄ scit cōtēnere uitā. Ordo igit̄ ē. Ne cures. i. noli curare multū: tpa fati uēturi. i. tpa mortis uenturæ ex fato. Is supple nō metuit mortē q̄ scit cōtēnere. i. aspernari uitā. i. delectationē huius uitæ.

Disce sed a doctis indoctos ipse doceto

Propaganda etenim est rerum doctrina bonarum

Docet quō ingeniū exerceamus utpote discēdo & docēdo: discēdo quidē a doctis: docēdo uero indoctos. Ordo est. disce. i. ad disce & p̄cipe scientiā a doctis. i. h̄atis & peritis. ipse. i. tu doceto indoctos: etenī doctrina bonarū rerū ē ppagāda. i. more ppaginis ad alios traducēda. dicit bñ: sed a doctis. in numeris enī perdūt scholastici p̄ceptor: ignorātia. Nemo enī docere pōt: quod ipse nescit. Cōtra multi multa sciunt/ qui ea docere nō possūt. Dicit doctrina bonarū rerū: quia res malæ & ineptæ celādæ nō ppagādæ sūt. Propagauerbū nascit̄ a ppagine: quod nomē qñ ad uitē spectat primā pducit. ut Georg. ii. Siluarūq; aliæ pressos ppaginis arcus. Quādo aut̄ ad p̄geniē spectat eandē corripit: ut Aenei. vi. Esse sinent: nimiū uobis romana ppago Visa potēs superi. Quia ergo hic pducit̄. uidet̄ descendere a ppagine uitis. Et significat ut dixi p̄fundere in alios scientiā: sicut uitis palmites & sarmenta diffundit: seq; fortius palmitibus fundat. Quod autem scientia bona sit propaganda: docet sic Seneca. Nobilis possessio sapientia est: quæ distributa suscipit incrementum: auarum dedignata possessorem: cito nisi publicetur/ elabitur.

Hoc bibe quod possis si tu uis uiuere sanus

Morbi causa mali nāq; est quæcunq; uoluptas.

Præcipit tēpatiā in bibēdo & a simili in comedēdo eē seruādā. Quia ex crapula multi nascūt̄ morbi. Ordo ē: bibe hoc qd̄ possis. i. qd̄ natura tua exigit si tu uis uiuere sanus: Quæcūq; uoluptas. i. supflū⁹ ex uoluptate inordinata sumptus eē cā mali morbi. Quin & ip̄a uoluptas hebetior fit ex abūdātia Vñ illud Iuue. Voluptatē cōmendat rarior usus Quia uero auiditatē illā seu uoluptatē comedendi & potādī ægritudo seq̄. bñ ait Flaccus in epi. Sperne uoluptatē: nocet empta dolore uoluptas. Mali morbi generale ē epithetū. uel ideo mali dixit: quia bonus est morbus corporis/ quo animus sanat: quia uirtus in infirmitate p̄ficiť. Morbus aut̄ q̄ ex uoluptate orit̄: utriq; nocet & aīo & corpori.

Laudaris quodcunq; palam: quodcunq; probaris

Hoc uide ne rursus leuitatis crimine damnes.

Monet poeta ut cōstāres sim⁹: neq; si qd̄ palā laudauimus postea idē leuiter culpem⁹. Solem⁹ aut̄ plerūq; amicos palā laudare. uñ & Sene Secrete admonet amicos: palā lauda: uerū ut hic dicif. uitiosum est quēpiā a nobis laudatum

postea dānari: quocirca recte Flacc' i epi. Qualē cōmēdes etiā atq; etiā aspice ne mox incutiāt aliena tibi peccata ruborē. Dicit leuitatis crimine ppter ea quæ diximus ibi Cōstans & leuis &c. Ordo est. Vide. i. pspice ne quodcunq; id est quācūq; rem laudaris. id est laudaueris palam. & quodcūq; probaris. id est pbaueris palam. id est publice coram multis dānes. i. culpes rursus crimine leuitatis. i. in cōstantiæ. Vide est a tertia cōiūgatiōe. Multæ enī secundæ amisso e transeūt in tertiā ut cauo. feruo. strido. tergo. & hic uido qđ ratū est.

Tranquillis rebus quæ sunt aduersa cauetō
Rebus in aduersis melius sperare memento.

Monet ut fortitudinē & temperantiā in utraq; fortuna feruemus: ne nos læta nimium extollat aut aduersa deprimat. Quocirca cum in tranquillitate sumus debemus cauere ne nos aduersa improuidos obruant. & dum in miseris bene sperando dolorem mitigabimus. Quisquis enī palma dignus sit/oporet contra pondus renitat'. Ordo est. cauetō in rebus tranquillis. id est pacificis & lætis. ea quæ sunt aduersa & memento sperare melius in aduersis rebus.

Discere ne cesses: cura sapientia crescit
Rara datur longo prudentia temporis usu.

Admonet rursus si perfecte artē quāpiā callere uelimus: ut semp discamus. quia rara. i. egregia qualis est perfecta sciētia. nō pōt haberi nisi ex longo usu Nō leges hic raro dat'. sic enī sententiā quæ nūc optima est deprauēs. Vulgo enī dicit'. oē rarū catū. Itaq; cū de quauis uiro dicit'. qđ habeat rarā prudentiā. aut eloquentiā aut quāuis aliā uirtutē: nō significat'. qđ tenuē & modicā: sed qđ præcipuam cuiusmodi rara est. Ordo est. Ne cesses. id est desinas discere: quia sapientia crescit cura. id est per curam & diligentem exercitationē. Rara. id est singularis & præcipua prudentia datur longo usu temporis.

Parce laudato: nam quem tu sæpe probaris
Vna dies qualis fuerit monstrabit amicus.

Manifeste docet quod Flaccus ut mō: uidimus dicēs. Qualē cōmēdes etiā atq; etiā aspice ne mox Incutiāt aliena tibi peccata ruborē Dicit igit' sic. Caue ne multos & sæpe laudes. Tametsi enī quispiā sæpe bonus uisus est. Si semel malus habeat'. maxime contra instituta ciuilia. hoc est cōtra fidē: aut iusiurandū: aut ciuilibus mores quis fecerit bonus postilla cēseri non debet. Itaq; male illū laudasse uideberis. Malus igitur sæpe bonus uidebitur. bonus autē censendus non est quem semel infidum aut perfidum offendisti. Ordo est. Laudato parce. id est non multum nec frequēter. Nam una dies monstrabit qualis amicus fuerit. supple is quem: sæpe probaris. id est probaueris. Hoc est sæpe malus nequitiam dissimulat quam semel reuelat.

Ne pudeat: quæ nescieris te uelle doceri.
Scire aliquid laus est: turpe est nil discere uelle

Monet ne nos pudeat discere: turpius enim est nolle discere quam nescire. Malus ergo pudor est qui facit ut non discamus. Multi enim ne uideantur turpiter ignorasse. malunt perpetuo ignorare: quam discere percunctando. de quo pudore dicit in de arte poetica Flaccus sic. mihi turpe relinqui est. Et quod non didici sane nescire fateri. Ordo est. Ne pudeat te uelle doceri ea quæ nescieris. Laus est scire aliquid. sed nil uelle discere est turpe.

Cum uenere & baccholis est sed iuncta uoluptas
Quod lautum est animo complectere: sed fuge lites.

Monet ut sincere gaudia quæ nihil fellis atque amaritudinis admixtum habent amplectemur. & ut uoluptatem quæ ex uenere. i. libidine carnis. aut ex baccho id est uino puenit repellamus. Nam licet dulcedinis quid habet. non tamen sine lite id est remorsione conscientie quam sapiens & quisque beate uiuere uult summo opere fugit. de hac lite uidetur sic loqui Apostolus. Ad Ro. vii. Video autem aliam legem in membris meis: repugnante legi mentis meæ & captiuante me in lege peccati quæ est in membris meis. Infelix ego homo: quis me liberabit de corpe mortis huius? Gratia dei. Per iesum christum dominum nostrum. Igitur ego ipse seruo legi dei: carnem autem legi peccati &c. Voluptas ergo carnis litem habet quam fugere debemus. Amplectemur ergo quod lautum. i. purum & nitidum est sincerum quod nec habet admixtam amatoris fecem. quale est Gloria salua modestia in bene gestis pro nobis rebus. Ordo est. lites cum uenere. i. actu libidinis: & cum baccho. id est cum uini usu: sed uoluptas est iuncta. id est associata ipsis. hoc est. habent quidem uoluptatem: sed non sine lite & remorsu. Ideoque complectere. id est contine animo illud quod est lautum. id est splendidum & delitiosum: sed fuge lites. i. uoluptates quæ non sine lite possidentur. Ex aliis aliam interpretationem habes.

Demissos animo & tacitos uitare memento
Quod flumen tacitum est forsan latet altius unda.

Docet ne nimiam fidem habeamus tacitis & alto silentio uiris: quia in tacito pectore multæ sæpe ueritatæ cõduntur. Sicut flumina tacite labentia: multo altiora atque profundiora sunt quam quæ cum strepitu funduntur saxum radunt. Est autem parabola ex puerbio sumpta. hæc res Virgi ubique decori seruatissimus in Iunone seruauit. Nam cum eam nimio odio in troianos ferri ostendat docet recõditum hinc pectus ut in primo Aeneid. manet alta mente repositum iudicium paridis. docet. item silentii amatricem nec loqui nisi puocata. Vnde ipsa in. x. Quid me alta silentia cogis rumpere & obdurtum uerbis uulgare dolore. &c. Ordo est. Memeto uitare. i. effugere. Ne nimiam rationem tecum habeant: demissos. i. simulatores se sumisse gerentes & tacitos. i. taciturnos & consilia sua celantes. Quia flumen quod est tacitum: latet forsan altius. i. profundius unda. id est gurgite aquarum: uel lege sic. Quo flumen tacitum est:

forſan latet altior unda: ut ſit Ordo. Vnda latet forſan altior in eo loco quo. id eſt in quo flumen eſt tacitum. id eſt tacite fluens. Male legunt: quidā taci-
toſq; uitare: ga uitare nūq̄ primā corripit. Similiter ſecūdū corrūpūt legētes
Quod flumē eſt tacitū. non enim n. ſed m abſumit. perſequentem uocalem.

Cum tibi diſpliceat rerum fortuna tuarum
Alterius ſpecta: quo ſis diſcrimine peior

Docet quō modēſtius aduerſam fortunā patiemur: quia ſi nra iniqua eſt &
iuderimus alterius peiorē eſſe: æquū iudicabimus ut noſtrā tolerem? ſcien-
tes: qm̄ nihil eſt ab oī pte beatū. ut dicit flaccus. Inmitit ergo de uerbio Sola-
riū eſt miſeris ſolatiū habere in pœnis. Ordo ē. Cū. i. qñ fortuna tuarū rerum
id eſt cōditionis tuæ diſpliceat tibi ſpecta. i. ſæpe inſpice alterius ſup. fortunā
quo diſcrimē. i. in qua aduerſitate & quo labore ſis peior. i. miſerior ſupple
q̄ ille. Quia ſi offenderis illū æque aut magis miſerum: oportet ut tuā æquo
aio ſeras. Diſcrimē ut docet Nonius Mar. Aliqñ eſt diuiſio & ſepatio. Cice-
ro de finibus bonorū & malorū. Hō & acutus & diligēs. Chryſippus nō cōtē-
nit: torūq; diſcrimē ſūmi boni in eā rerū cōparationē poſitū putat. Diſcrimē
itē eſt periculū. Virgi. Aenei. li. i. Per tot diſcrimina rerū tēdimus in latium.
Diſcrimē ruriſ ſepatio ad diſcernēdo. Vnde & diſcerniculū dicit acus/ quæ
capillos media frōte diſſeparat: Luc. li. xxx. & amabat omnes: Nam diſcrimē
non fecit: neq; ſignat linea alba. Diſcrimen certamen. Virgilius lib. quinto.
Poſt hos æquo diſcrimine piſtris Centaurusq; locum tendunt ſuperare prio-
rem &c. Ergo hoc loco diſcrimine. id eſt periculo. uel differentia fortunarū.

Diſcrimen

Diſcernicu-
lum

Quod potes id tenta: nam littus carpere remis
Tutius eſt multo q̄ uelum tendere in altum.

Docet ut non ultra uires atq; opes nras conemur: & utit metaphora a nate
quæ rara ad littora mergit. Ordo ē. tēta. i. conare id quod potes ſup. efficere
nā tutius multo ē carpe. i. cōtingere & ferire littus remis q̄ tēdere. i. pādere &
extēdere uel ū i altū. i. in pfūdū pelagus hoc quoq; i puerbiis ē. Leges tutius ē
multo. q̄ latinitas nō patit ut legas multū Cōpatio. n. addit multo modico
paulo cætera in o. poſitio uero multū modicū & reliq̄ in ū. p̄terea autor nō ē
ſtudioſ? illi? eloq̄ntiæ q̄ p̄timemeris cū ſine cōſonat: cui? ſepti nimis obſer-
uātes ſt. nihil. n. magis a carmīs decoro abhorret: quocirca notat ille uerſus
iiii. aenei. a Ser. tāq̄ ſeptiſſim? . laomedōteæ ſētis puia gētis: lege igit multo.

Contra hominem iuſtum noli contendere prauē
Sæpe etenim deus iniuſtas ulciſcitur iras

Sciſſimū p̄ceptū nec idignū qd̄ a paulo nr̄o dicat. monet itaq; tācti p̄potētes
& uirib? & opib? fuerim? . nō tñ p̄pt ea cōtēdem? imiq̄ cōtra hoīem iuſtū. quia
de? ſæpe defendit ptes iuſti miſus de ſe potētis. Ordo ē. noli cōtendere. id eſt
cōcertare. prauē. id eſt ſine iuſta ratione cōtra hominem iuſtum. eteni deus
ulciſcitur ſæpe iras iniuſtas. id eſt iniuſte ſuſceptas.

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

Ereptis opibus noli mœrere dolendo
Sed gaude potius si te contingat habere.

Noli inquit mœrere. i. nimis mœstus eē dolēdo opibus. i. diuitiis ereptis. i. ablati tibi: sed si cōtingat te eas habere. gaude. i. putato de lucro esse. Induc ergo in animum tuum/patenter ferendam esse amissionē possessionū tuarum. Quia diuitiæ fluxæ & fragiles sunt: nullumq; proprium agnoscunt herum: Quocirca si te contingat herum earum esse gaude: sin minus/patere. Iniriā enim tibi non fit: si quod tibi proprium nō est/ auferatur.

Est iactura grauis quæ sunt amittere damnis
Sunt quædam quæ ferre decet patienter amicum.

Docuit nō esse mœrendū si bona amiserimus. quod sic nūc determinat. Si/ quidē inquit bona amiserimus sine culpa aut negligētia nra leuiter ferēdū ē. sed grauis est iactura: amittere ea quæ sūt. dānis. i. cū dāno rerum aut famæ. Sūt autem quædam quæ decet amicum ferre patienter. Hoc est eorum quæ amittimus prim irrecupabilia sunt nec subleuatē admittūt: cuiusmodi sūt uirtus & bona fama: & eorū quidē amissio grauis. i. molesta est/ quia fit cū damnis. partim uero: recuperādī spem cōcedūt: quales sūt rerū possessiōes: quarū damna amici nobiscū ferent: Qui meliorem sensum cōminisci pōt faciat.

Tempora longa tibi noli promittere uitæ
Quocunq; ingrederis sequitur mors corporis umbram

Monet sapiēter/ ne cōfidentiā longæ uitæ habeamus: quia nulle sunt fatorū uia: cū enī mortalis simus: & fragillimi: quottidie mori possumus. Proinde (ut hieronymi dia sentētia est) Maxime terribile ē aliter uiuere q̄ audeas mori. Ordo est. noli promittere. id est polliceri tibi lōga tempora uitæ: quia mors sequitur umbrā corporis quocunq; ingrederis bene meminit corporis id enim mortale mortalitatīq; nostræ fomitem semper nobiscū ducimus.

Thure deum placare uitulū sine crescat aratro
Ne credas placare deum dum cæde litatur.

Satis cōformiter ad religionis nostræ morē cohortat: ut deum thure placeamus. Antiquissima autē institutio est deū placandi thure. Nascit̄ autē in arabia atq; adeo in una pte quæ saba dicit̄. quod uocabulū misteriū significat Vnde in Georg: Solis est thurea uirga sabei. Et primo Aenei. centūq; sabei Thure calent aræ &c. Aristoteles in libris de cælo deos quoq; thure placādos ostēdit. Quod uero uitulū aratro destinet poeta: nō facit quo eum deo inuideat sed quo reipub. p̄spiciat ad quā uel maxime cōducit agricolatio: cuius boues in multis locis præcipuū munus habēt. Monet secūdo uersū iterū ne putem?

litare cæde & sanguine. Ordo est. Placa. i. reconcilia tibi deum thure incenso & sine uitulum ut crescat aratro. i. ad usum aratri. Ne credas placare deum dū litatur. i. sacrificatur cæde. i. occisione & mactatione animalis. quia sacrificiū deo spiritus contribulatus. Vitulum sine. Elegans locutio quæ ex græco sōte manauit. Græci enim sæpe priori uerbo iungunt quod posterioris est. ut Scis me quid uelim: pro eo quod est: scis quid ego uelim. Itaq; hoc loco grām maticæ dixeris: uitulus sine crescat aratro. sed non latine neq; tam eleganter. Latinitas enim uult nō tam esse q̄ uideri congrua. Quocirca (licet al teri⁹ generis locutio est) eadem de causa: uix latine dixeris: populo ut placerēt quas fecisset fabulæ: recte igitur Terentius quas fecisset fabulas dixit: propterea q̄ a uerbo fecisset non a uerbo placerent uidetur regi: & hoc loco uidetur accusatiuus uitulum a uerbo sine regi propterea q̄ illi cohæret. A ratrum uenit a suo pino aratum: ita secundam syllabam semper longā habere debet.

Cede locum læsus fortunæ cede potenti
Lædere qui potuit prodesse aliquando ualebit.

Monet ut dum a præpotentibus lædimur: æquo animo ferre significemus: nam cum illis resistere non possemus: modeste ferendo nobis conciliamus: atq; ita a quibus offensam passi sumus ab eisdem opem expectare possumus. Qui enim potest nocere: etiam prodesse potest. Enim uero ut dicit Terenti⁹ in phormione. Inscitia est aduersum stimulu calces. quod & Saulo cui nūc Paulo nomen est Saluator noster dixit. Vnde etiā Ecclesiastici. iiii. Noli resistere contra faciem potentis: nec coneris cōtra ictum fulminis. Ordo est. Tu læsus i. iniuriam passus cede. i. da locū. cede inq; potenti fortunæ. i. homini gaudēti strepitu & dexteritate fortunæ. Is enī qui potuit lædere. i. nocere: poterit p̄desse aliquādo. Habetis exemplū notū Caroli magni qui quem exulem ex/ torrēq; satis uiolenter fecerat sōroris postea nuptiis cognita fide beaui.

Cum quid peccaris castiga te ipse subinde
Vulnera dum sanas dolor est medicina doloris.

Prudenter adhortatur autor ut nosmet ipsi corrigamus: quia nihil dānosius q̄ assidua consuetudo peccādi: quæ una facit confidentiam in peccato. Vtilitatem autem huiusmodi castigationis subiungit: quia dolor dolore expellit. dolendo igitur faciendū est ne doleamus: unde dicit ipsa ueritas Luca. vi. Beati qui nūc fletis quia ridebitis. Expone sic. Cū peccaris. i. peccaueris quid. i. ī aliquo. ipse. i. tu castiga subinde. i. interdū te: quia dū sanas uulnera dolor est medicina. i. remediū & curatio doloris. Subinde (ut docet Valleñ.) accipit Subinde pro inde uel deinde: statim: ut. T. Liuius lib. viii. Subinde acceptus a populo Munitorio Spurius Oppi⁹. Et Hora. ad Celsum. Si dicet recte: primū gaude/re subinde Præceptū auriculis hoc instillare memēto. Accipit etiā p̄ idētidē Idētidem siue frequēter cū quodā interuallo: ut si iter faciens crebro. ad comitē respi/

VNDECIMVS MORALIVM SILVARVM

ciam an me sequi possit dicā subinde respicio. Cicero autem diceret idētidē. Nam subinde uti non solet. ne æquales quidē eius. Hæc Valla. Accipitur ergo hic in secunda significatione: quæ est frequēter cū interuallo tamē. Quia dicitur. Septies in die cadit iustus et iterum resurgit.

Damnaris nunq̄ post longum tempus amicum
Mutavit mores: sed pignora prima memento.

Docet quod omnes fere litteræ præcipiunt ne amicū ueterē pro parua offēsa derelinquamus. Si enim inquit mores aliqñ mutasse uidebit: respicito ad prisca beneficentiam. Ordo est. Nunq̄. i. non unq̄. non damnaris. i. damnaueris unq̄ amicum post longū tempus. i. cuius amicitia multo tempore usus es: subaudi: si uel q̄q̄ mutavit mores: sed memento. i. ad memoriam reducto prima pignora. i. antiqua officiorū monumēta. & propter illa ignosce pñti offēfioni. Multi enī inepti pro modica læsione ueterem amicum destituunt.

Gratior officiis hoc quo sis charior esto
Ne nomen subeas quod dicitur officiperdi.

Monet autor ut ingratitude maculā uitemus. Quanto enī inquit charior res nos amico p̄pexerimus tanto illi gratiores erimus: ne dicamur officiperdi: id est in quibus beneficia collata perdita dicantur. de gratitudine sæpe alii dixi. Præcipitur autem Ecclesiastici. iiii. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum: & ad dandū collecta. Sancte autem poeta cohortatur: ut eo gratiores simus quo chariores. Non enī pondus datur: sed charitas dantis nos deuincit atq; merito obnoxios facit. Ordo est. Esto hoc. i. eo. uel tanto gratior: quo. i. quanto sis charior: Ne subeas. i. incurras nomē quod dicitur officiperdi. Officiperdi ex duobus obliquis conficitur & propterea non declinatur. Dicitur autem officiperdi in quo officium perditur: propter ingratitude aut negligentiam.

Suspectus caueas: ne sis miser omnibus horis
Nam timidus & suspectus aptissima mors est.

Docet poetaita uiuendum esse: ut neq; alii nobis: neq; nos aliis suspecti & formidolosi simus. Quia utrūq; miserū est tam timere q̄ timeri. Nam male est diuturnitatis custos metus. Vnde ut iterū repetam illud Ciceronianū. Rerū autem omnū nec aptius est quicq̄ ad opes tuēdas ac tenēdas q̄ diligere: nec alii enius q̄ timeri. Præclare Ennius. Quem metuumt oderūt: que quisq; odit perisse expedit. Ordo est duplex scđm duplicē intellectū: poteris enī primū sic intelligere. caueas. i. euites suspectū. i. suspitiōes: ne sis miser oibus horis. Nā mors est aptissima timidus & suspectis. i. suspiciosis: ut fit in significatione actiua p̄ his qui timēt & zelotipia cōficiūtur. Secūdo loco suspectus pōt accipi in su-

gnificatione patiendi: ut sit: caueas suspectus supple effene sis miser omnibus horis/ quia mors est aprissima timidis. i. affidue timentibus: & suspectis: id est quos alii semp suspectos habent & propterea timent.

Cum seruos fueris proprios mercatus in usus
Et famulos dicas homines tamen esse memento.

Inuitat nos ad hūanitatē atq; clemētiā aīq; māfuetudinē & mititatē erga subditos & famulos & siq; lūt seruos nros. Multi enī adeo ihūano atq; feroci sūt ingenio ut seruos negēt hoīes eē. qđ nimirū imane nephas est. Ordo ē. Cū p quis fueris mercatus. i. emeris seruos in pprios usus. i. ad ppriā utilitatē. Et cū dicas eos famulos. i. ad obsequiū tuū debitos memēto tñ esse hoīes hoc ē nō tractes eos ut pecora sed ut hoīes licet miserimā cōditiōis. Hui? rei antiq; ro mani studiosi fuerūt: q se p̄ffamiliā nō dños appellari uoluerūt: Et in rep. q̄a odiosū erat nomē dñi (Nā dñationē tyrannidem appellabāt) qui prim? in senatu erat: aut pater patriā: aut princeps uocabat. Seruus dicitur a seruādo. is enim est qui cū occidi posset in bello: seruatus est ad usus seruātis: neq; enim proprii quicq; ex illo habiturus est. Quia autem in gallia serui non sunt: abutitur multi uocabulo: appellando ministros mercennarios seruos.

Quamprimum rapienda tibi est occasio prima
Ne rursus quæras quæ iam neglexeris ante.

De hac late diximus ibi. Frōte capillata. Dicit enī nō pratermittendā eē cōditionē ultro obuientē dū dat: nescimus enī an posthac unq; offerat: sape enī multi dū offerat aut negligunt aut despiciunt: quod post ea seris uotis ne quicq; requirunt. Vnde prudenter Lucanus. Tolle moras semper nocuit differre paratis. Ordo est. Prima occasio. i. opportunitas potiundi aut accipiendi alicuius: est rapienda tibi q̄primū. i. ualde pridem uel ualde cito ut primū scilicet offertur. ne quæras rursus. i. repetas ea quæ neglexeris ante. i. prius Quam rem detestatur sic Virgiliana Dido. Rursus ne procos irrisa priores Experiar numadumq; petam connubia supplex Quos ego sum totiens iam dedignata maritos?

Morte repentina noli gaudere malorum
Fœlices obeunt quorum sine crimine uita est.

Sanctissima oīum ē hæc præceptio: q̄ iubemur in charitate uiuere. Qui enī in charitate uiuit saluationē aīarū omniū exoptat. Quādo uero mali obeunt iā conclamatū actūq; est de eorū salute. Proinde dolendū est de morte malorū ppter aīā dānationē. gaudedū aut de morte bonorū ppter salutē æternā quā cōsequūtur. Injta quā sententiā Ordo ē. Noli gaudere repētina. i. subitanea & iprouisa morte malorū: q̄ illi obeūt fœlices quorū uita ē sine crimīe. Nō aut

illi: qui propter peccata æterna supplicia expectant. Vnde dicit Cicero. Mors terribilis est iis quorum facta cū uita extinguuntur non iis quorum laus emori non potest. Non itaq; gaudendū est de misera & subita morte malorū: immo de scelici cōmigratione beatorū. Vñ dicit etiā Ecclesiastici. viii. Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens quoniā omnes morimur / & in gaudiū uolumus uenire. Item Prouer. xxiiii. Cū ceciderit inimicus tuus ne gaudeas: & in ruina eius ne exultet cor tuū: ne forte uideat dominus & displiceat ei: & auferat ab eo iram suā &c. Si ergo de temporali casu gaudere non licet multo minus de æterno licebit. Quin benefacere præcipimur inimicis nedū nō nocere. Vñ Prouer. xxv. Si esurierit inimicus tuus ciba illum: si sitit: da ei aquā bibere. Prunas enī congregabis super caput eius: & dominus reddet tibi. Hinc & saluator noster Mathei quinto. Audistis quia dictū est. diliges proximū tuum: & odio habebis inimicum tuū. Ego autē dico uobis. diligite inimicos uestros: benefacite his qui oderunt uos: & orate pro persecutibus & calumniantibus uos: ut sitis filii patris uestri qui in celis est: qui solem suū oriri facit super iustos & iniustos. Si enim diligitis eos qui uos diligunt quam mercedē habebitis? Nōne & publicani hoc faciunt: & si saluaueritis fratres uestros tm̄ quid amplius facitis: nomne & ethnici hoc faciūt? Estote ergo uos perfecti sicut & pater uester cælestis pfectus est. Videmus itaq; tantū abesse: ut de morte malorum gaudere possimus: ut etiā dolere uehementer debeamus. Verū si nosco ingenium autoris nostri: non in hanc sententiam itū uoluit hac quæ dicta est ratiōe: immo hoc potius uidetur dicere. Noli gaudere de morte malorum: tanq̄ mali quippiā ex morte ipsis acciderit: quandoquidē etiam scelices moriuntur quorū sine crimine uita est. Quin si miserias huius uitæ inspereris bene actum de iis q̄ eis defuncti sunt dixeris. Vnde Ecclesiastes. iiii. Ver ti me ad alia: & uidi calūnias quæ sub sole gerūtur: & lachrymas innocētium & neminē consolatorem nec posse resistere eorū uiolentiæ: cunctorum auxilio destitutos. Et laudauī magis mortuos q̄ uiuentes: & sceliciore utroq; iudicauī qui necdū natus est: nec uidit mala quæ sub sole fiūt &c. Si igit uariæ sūt hic tribulationes & indigētia. Melius autē (ut dicitur eiusdē. xl.) est mori q̄ indigere: quid mali unde tantopere gaudeas accidit malis dū moriunt: quādo & boni scelicesq; passim sine iactura obeunt? Prior autē sententia sanctior ē Illa enim de malorum morte gaudendum non esse prætendit: quādoquidē nimis illis perniciosa sit: ut qua ad æternos cruciatus transeūt. hæc posterior ideo de eorum morte gaudendum non esse uult: q̄ nō sit satis damnosa: per eam enī ab omnibus quibus hic subigimur aduersis liberātur. Cæterum prima statum post mortem respicit: hæc nihili facit. At si christiane loqui uolumus: nunq̄ miserior est peccator q̄ dum in eo statu moritur: quia posthat nullus est penitentiæ locus reliquus. Iniquus ergo est qui de tanto malo per inuidiam gaudet. sed quid plura?

Cum tibi sit coniunx nec res & fama labore

Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Non prætermittēdū quidem erat hoc præceptū. Si inquit coniugē pulchrā

habes nec satis q̄ pompā eius sustineas & mūdū instruas: caue ne q̄q̄ sub noīe amici eā uiolet. Ordo ē. Cū coniūx. i. uxor sit tibi: nec res. i. diuitiā supple sint tibi & fama eius laboret. i. in periculo sit dubitatq̄ de ea. ducas. i. persuadeas tibi inimicū nomen amici: hoc est mœchi & adulteri esse uirandū tibi.

Cum tibi contigerit studio cognoscere multa
Fac discas multa uites nil uelle doceri.

Conclusurus opus monet ne persuasum habeamus nos satis scire: semper enī restat: quod nos later: semperq̄ discendum est quamuis multa sciamus. Ordo lucidus est.

Miraris uerbis nudis me scribere uersus
Hæc breuitas sensus fecit coniūgere binos.

Autor opus concludens ostendit quare sine fūco aut ambagibus locutus sit: Quia enī inquit breuis eē uolui. Dicit enī Flaccus. Quicquid præcipies esto breuis: disticha confeci quæ ornatū & fūcū non accipiunt. Ordo est. Miraris forte fili me scribere q̄ scribam uerbis nudis. i. non fucatis non figuratis uersus. i. carmina. sed hæc breuitas sensus. i. sententiæ qua uides me usum fecit cōiūgere uersus binos: hoc est disticha scribere. Non loquit̄ autor de sensu suo non enim ingenium suū damnat: sed opportunitatē pro breuitate excusat.

Et hæc pro. xi. Siluarum.

Io. Bad. Ascensus Petro Guilhelmo Calomon
tensi adolescenti studiosissimo Salutem.

Conclusuro mihi filuas n̄as suauissime Petre: in mētē uenit: ut cōmilitōib' tuis morē gesserim: tui uero cui ex animo semp̄ bñ uolui. ne semel quidē meminerm. Proinde extremā hanc lucubrationē in te collatam: teq̄ suprāmā siluæ præfectum uoluimus: ut qui morū claritudine & doctrinæ uenustate reliquis longe præstas: clauum dirigas: teq̄ inter eos præceptorem: cui nouissimus in incessu plerūq̄ locus datur geras. Neq̄ modo ob hanc unam causam/ eum locum tibi destinauimus: uerum etiam ob alias oppido q̄ multas. Quarum potissima est/ q̄ Alani parabolas nunc confere mus: quæ non sane eleganti stilo scriptæ sunt: ideoq̄ imbecilibus & adhuc in latina lingua titubantibus parcius ministrandæ. Verum te extra omnē aliam positum arbitramur: eumq̄ qui cum maturo delectu ex luto margaritas i. ex rudiufculo dicendi genere præclaras sententias excerptere scias. Enim uero si ad animi tui maturitatem respexero: Non negatam tibi hanc prouinciā duxero ab æthico illo q̄ iuuenes philosophiæ moralis inuitiles auditores esse dicit. Siquidem de te Persianum illud absq̄ iniuria dici potest. Scilicet ingenium & rerum prudentia uelox Ante pilos uenit: dicenda tacendaq̄ calles.

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

Quia igitur & ingenii & doctrinae beneficio fretus ad quavis rigidam philosophiae partem tutior accedere potes. admonitum facimus ut in siluis nostris idem uerferis: & ad moralem philosophiam animum appellas: sine qua beluina nam potius quam humanam uitam uixeris. At cum omnibus urbanitati sanctisque doctrinis insudandum est: tum uero tua uel plurimum refert, ut illis praeniteas: nisi ab optimis maiore tuorum institutis degenerare non pudeat. Tute enim scis quod neminem conciuium tuorum later: domum paternam & moribus & scientiis olim iam excellere. semperque bonarum litterarum studiosam fuisse. Nam ut de progenitoribus taceam quorum honestissima stemmata domi conspicerem potes. Quis non memoriatenere: rarum uitae specimen Claudii Guilhelmi patris tui: Calomontensis praecipui & honestatis & nobilitatis ornamentum? Cuius successione tum rerum tum morum Germanus tuus Franciscus iure optimo sibi uendicat. Nam praeter reipublicae curas: totos neruos siquid otii suffurari potest in litterarum prouinciam intendit. Nullumque segnitiei (quod nobilitatis frequens uitium est) locum derelinquit. Perge itaque adulescentis iucundissime: & quocumque uitae fortunaeque te post haec fata deusque uocarit/ honestati uirtutique studeas. faciasque ne impensius a quo de te sperasse doleam. Vale.

Io. Ba. in Alanum interpretationes.

Phoebo phoebe &c. Ut paucis quae ante explanationem autorum dici solent consequar: illud imprimis fateor de auctoris huius uita nihil explorati me habere. Nam ne nomen quidem satis comperit habeo. patrium ne an proprium fuerit. Illud autem ex aliorum gloriosemate patere licet: ipsum Alanum Parisiensis gymnasii egregium decus fuisse. atque primum in liberalibus artibus: deinde in theologica christiana egregiam laudem meruisse. Ex hoc uero opusculo certum est ipsum poeticam quoque theologiae studiosum fuisse. Nam egregios sane locos praecipue ex Horatio habet ab aliis non intellectos: ob quos totum opus breuiter percurrere. Nam pluri-
a
Parabola:
Aesopi com-
mendatio
Libri diuisio
ma expositionis non egent. Titulus operis est: liber parabolarum Alanum. Parabola autem dicitur allusiones & similitudinariae locutiones. Nam propria est iuxta & ΒΟΥΛΗ sententia. Habet autem parabolarum lectio hoc comodi: quod dulciter animum alliciunt: quod faciendum sentit sic Flaccus. Ut pueris olim dant crustula blandi Doctores elementa uelint ut discere prima. Idem sentit Aulus Gellius ubi apologos Aesopi sic commendat. Aesopus ille e phrygia fabulator haud immerito sapiens aestimatus est: quae utilia monitu suauis que erant: non se uere non imperiose praecipit & censuit: ut philosophis mos est: sed festiuos delectabileque apologos commentus: res salubriter atque prospicienter animaduersas in mentes animosque hominum cum audiendi quadam illecebra induit. Intentio igitur poetae est iucundis parabolis sapientiam docere: quod & Salomon praetendit dicens Prouer. i. Ut detur paruulis astutia: & adulescenti scientia & intellectus. Audiens sapiens sapientior erit: & intelligens gubernacula possidebit. Aduertet parabolam & interpretationem. uerba sapientum: & enigmata eorum. De libroque numero non est controuersia. unus enim est libellus continens vi. capita. In quoque primo disticha ponit: quia binis uersibus sententiam, com-

plectitur: hoc est secūdo quoq; uersu plenam periodum facit. Dicuntur autem disticha quia ΔΥΟ sunt duo: & ϞΙΧΗ uersus. In secūdo capite sunt tetrasticha: quia quaternis uersibus sententiam absoluit. In tertio hexasticha pari ratioe. In quarto octosticha. nam & græci ὀκτώ, dicunt. In quinto decasticha. In ultimo duodecasticha: ut uidebimus. Qualitas carminis humilis gracilisq; & aperta est qualis elegiacis congruit. Ideoq; paucissimis rem absoluemus.

Disticha

Caput primum.

a Phœbo phœbe lumen capit a sapiente
Inspiciens sensum. quo quasi sole micat

Parabola hæc prima bene proœmii locū habet. Nā quo pacto ad sapiētiā quā docturus est uenias: monet dicēs. Quē admodū luna a sole lumen capit: ita inspiens a sapiēte doctrinā & prudentiam accipere debet. Quæ res cōtra eos est: qui sibi de præceptore bono nō prospiciūt. Multi enī arbitrantur ab indoctis erudiri posse. Multos laboris partesum est noluntq; ubi præceptor rē peritū habeant accedere. Quæ res sane detestanda est: & ab antiquoq; bonis institutis plurimū abhorrēs: q̄ omni solertia diuersas natiōes peragrārūt ut sapiētiores euadāt. Vñ de Platone: Pythagora: aliisq; multis laudabilia habemus exēpla. Et quia ut philosophus dicit: Modicus error in principio maximus fit in fine. Principiū autē bonæ disciplinæ a præceptore erudito accipit. Adducā uerba Auli Gellii: quibus facile uidebimus inertiam nri sæculi. Ait igitur in noctibus atticis libro sexto ca. x. Decreto inquit Taurus philosophus suo Athenienses cauerant ut qui megaris ciuis eēt: si intulisse Athenas pedē præhensus eēt: ut ea res hōi illi capitalis eēt. Tanto Atheniēs inq; odio flagrabāt finitimorū hominū megarēsū. Tū Euclidesq; indidem Megaris erat: quiq; etiā ante id decretū: & eē Athenis & audire Socratē cōsueuerat. Postq; id decretū sanxerūt: sub noctē priusq; uespera fceret tunica longa muliebri indutus: & pallio uersicolore amictus: & caput & ora uelatus: e domo sua Megaris Athenas ad Socratē cōmeabat: ut uel noctis aliquo tempore cōsilioq; sermonūq; eius fieret particeps. Rursusq; sub lucē milia passuū paulo ampli⁹ uiginti eadē ueste illa intestus redibat. At nūc inq; uidere ē philosophos ultro currere ut doceāt ad fores iuuenū diuitū: eosq; ibi sedere atq; opperiri ppe ad meridiē donec discipuli nocturnū oē uinū edormiāt. Idē quātū mometi pceptor bon⁹ sit docet uerb⁹ Philippi regis Macedonū. Cui⁹ hæc epistola ad Aristotelē phīn. Philipp⁹ Aristoteli. S. D. Filiū mihi genitū scito: q; eqdē diis habeo grām: nō p inde q̄ natus ē: q̄ p eo q; eū nasci cōtigit tēporib⁹ uitæ tuæ: spero enī fore ut edoct⁹: eruditusq; abs te: dign⁹ existat & nobis & rerū istarū successiōe. sicille. Qui itaq; sapiētiā amat: sapiētem audiat atq; imitet. Ordo est. Phœbe. i. luna capit lumen a phœbo. i. a sole. Inspiciens capit sensum. i. intelligentiā & doctrinā a sapiente quo sensu micat. i. resplendet quasi sole: quia lumen receptum iterum in alios diffundit. Habent nonnulla exempla: quasi luce. sed rectius alia quasi sole: non enim quasi luce micat: sed uera luce. at q̄si sole. quia non uerus sol in eo est: accipit enim lumen a sapiente quod sol in se habet. Dictum enim putant solem q; solus luceat luce propria. De sole dicit

DVODECIMVS MORALIVMSILVARVM

Plinyus. Hic lucē rebus ministrat aufertq; tenebras hic reliq; sidera occultat
hic suum lumen ceteris quoq; sideribus scenerat &c.

Nil aliud nisi se solet ardens æthna cremare
Sic se non alios inuidus igne coquit.

Quemadmodū inquit æthna mons Siciliae viscera sua exurit: neq; aliud q̄ se
cōsumit sic & inuidus coquit. i. cōsumit ardore inuidiæ se & non alios. de qua
re dictum est in primo huius. ibi: Liur tabificum &c.

Sus se forde leuat saltem dum colligit escas
Cur nunq̄ surgit forde uolutus homo.

Dolet pecora meli' curare corpora q̄ nos animā. Sus enī inquit dū famet sur
git ex luto: quo gaudet: ut comedat. hō uero piger peccari sordibus usq; iuol
uit nec surgit unq̄. Ordo est. Sus leuat. i. eleuat se forde: de forde & luto &c.

Vt tribus antiquis uinum committere noli
Nec senibus cen sum quem retinere uelis.

Quēadmodum uinū non bñ co ndit in antiqs utribus: quia aut perit aut cor
ripitur. Sic non tute credideris senibus thesaurū tuū. Auari enī sunt. Neq; si
deliter reddent. Ordo patet. Vt res sunt uascula uinaria ex coriis confuta.

Nititur in uetitum quod in agris defluit æquor
Sic in it illicitum qui cito peccat homo.

Sicut æquor sēp littora pulsata ut obstacula rūpat: atq; in arua nō cōcessa irrū
pat: sic homo peccādo in illicitū sēp nitit'. Ordo ē clarus. leges q̄ cito. Lati
nitas enī uult ut dicas non q̄ cito sed ut primum: uel ubi primū: uel cū primū.
aut si pro ualde accipias q̄ primum. quomodo hic non capitur.

Stultior est stulto qui mandat balsama cribro
Et uerbis pleno uerba tacenda uiro.

Quēadmodū qđ in uas rimosū diffundit': nec retineri pōt: sic etiam qđ hōi
uerbofo dicit': nō celabit'. Stultus ergo qui cōsilia sua uerbofo credit.

Sæpe uiatorē noua non uetus orbita fallit
Sic socium socius non uetus immo nouus.

Docet qđ præcipi solet. Calles antiquos: serues ueteres & amicos. Orbita dñ
uia icurua q̄ si i orbē redacta. itaq; affectate hic posuit. eiusmodi enī cito fallit.

Non est in speculo res quæ speculatur in illo
Eminet & non est in muliere fides.

Virgi. in. iiii. Aenei. Variū & mutabile sēp foemia. Properti'. Credula nul

la diu fœmia pōd' habet. Ordo ē pspicu'. Eminent. i. apparet. fides. i. fidelitas.

In sterili steriles fulcos facit aggere aratrum

Et labor in miseris est sine fruge scholis

Adhortat ludi magistros ne operā ludāt docētes paucos & ingratos. uñ parū emolumēti habeāt: Nā sicut frustra sterilē agrū colueris: ita scholas sine bo/ no auditorio neq̄c̄q̄ aperueris. Sulcus dicit lira effecta uomere. Terra autē quæ arādo porricit & eleuat dī. Porca agger dī ab aggerēdo. deuerbiū autē ē littus aras: p̄ eo qđ ē operā pdis. littus autē saepe aggerē habet. Aratrū dicit ab arādo. peccat q̄ secūda breui ponūt. Itaq̄ uerū fecit autor qualē nos posuim' aut directiōi nr̄æ obnoxius ē. Scholæ inqt F. Pompeius dictæ sūt ex græco σχολὰ ἄνω. qđ ē uaco. a uacatiōe / q̄ ceteris reb' omissis. uacare liberalib' stu diis pueri debēt. sic ille. Bñ ergo scribit p̄ aspirationē q̄a scholazo etiā aspirat a scholis fit scholasti'. Nā scholaris & sotularis gallica s̄t uocabula nō latina.

Sulcus
Porca

Scholæ

De minimis granis fit grandis summa gaballi.

De breuibus mendis non ueniale malum.

Quēadmodū ingēs & bellifer equus quē caballū uocāt ex puo alimento fit: ita multa uenialia p̄tā: si nō purgāt: mortale cōseq̄t. Nō q̄ uenialia mortale sint / sed q̄ pariūt. Ordo ē. grādis sūma. i. magna moles caballi. i. equi ferocis fit de minimis granis qb' uescit & malū. i. p̄tā nō ueniale. i. capitale & mor/ tale / p̄liptotē enī loqr̄: fit de mēdis. i. maculis & p̄tis breuibus. i. uenialibus.

Non sibi sed reliquis aries sua uellera portat

Sicaliis unit semper avarus opes.

Sicut aries uellera portat ad usū dñi. sic avarus cōgregat diuitias hæredi non sibi. Quia ut dicit flaccus Quærit & inuentis miser abstinet & timet uti Vider' autem prior pars esse sumpta ex uersiculis Virgilianis de quibus donatus in uita eius. unus enim est. Sic uos non uobis uellera fertis oues. Vnit: id est cōgregat. reperitur & uno. primæ coniungationis: sed potius est quartæ.

Non leuiter uelli quit ab unco quod tenet ille

Neue æsa loculo quod tenet arta manus.

Quemadmodū quod unco. id est ferro incuruo adhæret non quit. i. potest uelli. id est auelli. Sic neq̄ de loculo æs. id ē pecunia quæ prima ex ære fiebat unde & ærarim dicitur. ubi pecunia publica reponitur / quod scilicet æsar/ ta. id est constricta & conclusa manus tenet.

Mille uiris præbere potest pincerna lyeum

Pocula doctrinæ pluribus unus homo.

Quēadmodū inquit pincerna pōt præbere lyeū. i. uinū mille. i. multis uiris ut sit nūerus certus p̄ incerto. Sic unus homo pōt præbere pluribus pocula

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

doctrinæ. id est potest multa docere: & hoc quidem melius: quia pincernadi/ uersa opera pluribus promittit: docens una opera multos erudit. Opera præcui ergo est habere amplum auditorium.

Accipit & nunquam reddit mare Scylla receptum

Sic rapit & retinet debitor æra malus.

Scylla

Monet ut prospiciamus quibus mutuo quod dabimus: aut quouis pacto crede/ mus: quia sicut Scylla absorbet aquas: & miseros nautas intra uiscera condit nec refert: sic debitor malus qui non est soluendo: uel qui non uult soluere: abs quo uis mutuat & foenerat: nec repedere curat. Scylla & Carhybdis picula in mari siculo faciunt: Scylla quidem Italia uersus Carhybdis uero Sicilia. Nam ut dicit Seruius Scylla in Italia est. Carhybdis in Sicilia Fabula huiusmodi a Seruio recitat. Scylla Phorci & Creteidos nymphæ filia fuit. hæc amabat Glaucus. Quæ Circesolis filia diligebat. Sed quoniam in Scylla prior erat irata Circe: fontem in quo illa lauabat uenenis infecit: in quem cum illa descendisset pubetenus in uarias mutata est formas. Horrens itaque suam deformitatem se in mare præcipitauit. Homerus dicit hæc immortale monstrum fuisse Salustius dicit faxum esse simile formæ celebratæ: pcul uisentibus. Canes uero & lupi ex ea nati idcirco fingunt: quia ipsa loca plena sunt monstris marinis: & saxorum asperitas illic imitatur canum latrat: hæc Seruius. Est ergo locus in mari siculo periculosus: cui Scyllæ nomen est: in quem nimio impetu fluctus a saxis impellit: omnesque quæ attrahere possunt naues in gurgitat illiditque: nec innocuas reddit: hinc ergo poeta supersit pabolam. de Scylla sunt illa uirgiliana carmina. iii. Aenei. At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris Ora exerrantem & naues in saxa trahentem &c. Quis nunc non uidet quod illiterati sunt qui hoc loco Stilla legunt. de malis autem creditoribus uidetur sumptum ex secundo Sermonum Horatii. in Sermone sic raro scribis &c.

Non leuiter corio: canis abtraheretur ab uncto

Nec nebulo disco dum satiatur eo.

Quæ admodum canis inquit a corio in uncto quod semel gustauit non potest auelli: sic nec lurco a patina pingui. Tractum & hoc ex Hora. est secundo Sermonum ubi dicit. Sic tibi penolpe frugi est: quæ si semel uno De sene gustauit tecum partita lucellum ut canis a corio nunquam absterrebit uncto. Nebulo dicit uir perditus & in ganeis inter nebulas uersatus. Discus est instrumentum quo pubes romana in re militari sese exercebat: Quod quia rotundum erat. ponitur etiam p patina profunda orbiculari. ut in euangelio de baptista cuius caput in discum positum dicit.

Sub molli pastore capit lanam lupus: & grex

Incustoditus dilaceratur eo.

Quando inquit pastor mollis & imbellis est nec uiriliter gregi suo prospicit faciliter lupus predam aufert. Sic & prelatorum negligentia subditorum animas hosti exponit Ordo est dilucidus. & sententia hoc prærendit. Quid uero mollis sit. uide ubi dictum est.

Clarior est solito post maxima nubila phœbus

Postq; inimicitias clarior ortus amor.

Monet ut auidi simus ad reconciliandā amicitiam. quia quemadmodū post pluuias sol clarior oritur: ita amor post inimicitias sedatas. Vnde Ouidius in secundo de tristibus. Sed solet interdum fieri placabile numen. Nube solet pulsa candidus ire dies &c. Causa autem phisica est. Nam splendor phœbeæ lampadis claritudoq; solis diffūditur ad nos per medium aerem: qui per pluuiam purificatur. Tunc enim uapores terrestres qui eleuari nubem confecerant aut uentū. occidunt atq; sudum relinquunt. Pari modo dulcior fit amor post inimicitias quas contraximus cum aliquo salua tamen fide. ea enim semel uiolata nunq̄ tute fit reconciliatio. unde dicitur Ecclesiastici. xii. Nō credas inimico tuo in aeternum.

Loricam duram possunt penetrare sagittæ

Et cor derisus & mala uerba meum.

Monet quod in catione diximus ut a derisionibus cauendum est. Sicut enim sagittæ thoracas alienos & loricas duras penetrant: ita derisio corda & præcordia uulnerat: iramq; uehementē excitat. Lorica inquit Varro dicta est q̄ e loris de corio crudo pectoralia faciebant: postea succederūt galli e ferro sub id uocabulum ex annulis ferream tunicam. Derisus. id est derisioes. Pluralis est numeri: Caue derisum legas.

Lorica

Subtrahe ligna foco si uis extinguere flammas

Si carnis motus ocia: uina: dapes.

Utilis & clara parabola. Si ignem extinctum uelis subtrahe inquit ligna. at si ignem uenereum subtrahe item fomenta: ocia: uina: dapes. Focus nō ignis est sed locus ubi ignis fouetur a fouendo dictus.

Focus

Firmiter in portu puppem tenet anchora morfu.

Sic in proposito spes rata corda suo.

Monet ut semper bene speremus. Quia sicut anchora alligat unco morfu nauem in portu aut potius statione: ita rata. id est firma spes tenet operantē in opere suo. Anchora a græco est dicitur enim ἀγκύρα. & cum apud eos non aspietur apud nos aspiratur: quod tamen rarum est. Puppis prior pars nauis. Itaq; aut partem pro toto posuit. i. puppim p naui. aut improprie locutus est: & reuera rectius dixisset proram quæ postetior pars nauis est. Quia ut dicit Virgilius. Anchora de prora iacitur.

Anchora

Puppis

Prora

Ripa retentat aquas pelagi ne migret in arua

Sic tenet irati frena modesta manus.

Quē admodū inq; ripæ flumina cōtinēt ne inundationē faciant: ita modestia &

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

tēperātia aī motus retineat: ne quid faciat cuius possit poenitere: Ripa: flumī
nū est itaq; non recte dicit q̄ retentat aquas pelagi. libentius dixerō littus
tentat aquas pelagi. Migrare est mutare habitationem.

Sape cicatrices in uulnera prisca resurgunt
Ad male facta sua gens male sana redit

Parabola ē. quē admodū uulnera nō bñ curata postq̄ semel clausa sūt: rufus
aperiūt: ita hō iniq; & dolosi aī: tāetsi amicū se simulauerit & placatū: uulnera
prisca resurcabit: cōtra quē nō dīm? i superiore libello. Litis p̄teritæ noli maledi
cta referre. post imicitias irā meminisse malor; ē. Cicatrices sūt stigmata illa
q̄ ex uulnere idurato coaluerūt. Malefacta sua nesciūt latine loq; sui legūt.

Fragrantes uicina rosas urtica perurit
Et iustos semper turbat iniquus homo.

Quē admodū rosæ suauissime fragrātes iter spinas & urticas premūt ita uir iu
stus iter malos. q̄a uir? i aduersitate pficit. Fragror ad odore flagror ad ardo
rē spectat. bñ dicit urtica perurit. ea enī eius naturæ est ut cutē urat contactā.

In palea dum grana iacent immunda uidentur
Est similis prauis qui manet inter eos

Si uis inquit bonus haberi conuerferis inter bonos: quia sicut granum inter
paleas immundum uidetur: ita quicumq; inter prauos est: prauus.

Ictibus undarum rupes immota resistit
Et bonus assiduis fluctibus omnis homo.

Quē admodū rupes ab impellētibus quotidie fluctibus nō uincit nec p̄pellit
ita uir fortis & integer aduersitatibus cedere nescit. Est autē exēplū uirgilianū
de latino in septimo ubi dicit. Ille uelut pelagi rupes immota resistit. &c.

Mobile cum uento folium uolat arbore raptum
Sic mens instabilis semper ut aura uolat.

Cōtrariū ē superiori. Sicut foliū inqt uēto rapit: ita mēs instabilis facile uincit &
ad quēlibet uerū. i. oppugnationē uincit. Et ē simile illi quo christus de arun
dine utitur de diuo baptista loquens. Matthei. xi. Quid existis in desertum ui
dere arundinem uento agitatam? &c.

Stultus qui puppem sine remige ducit in altum
Et sine subsidio qui graue sumit onus

Monet ut circūspecti & prouidi simus neq; auspicemur quod perficere non
possimus. quia sicut stultus est qui nauem in altrū mare ducit sine remige: ita
qui rem inchoat nesciens quomodo perficiat.

Per patulas rimas sol lucens intrat in ædem
Corda per auriculas dogma docentis in it

Præcipit ut dū docemur attenti simus: quia quēadmodū sol per paruas etiā rimas radios suos trāsmittit p auriculas doctrinā docētis p cipim⁹. Nō puæ uti litatis eēt hæc amonitio si obediremus. Quia ut diuus hieronym⁹ inqt. habet nescio quid latētis energiæ uiuæ uocis act⁹ & in aures discipuli de aurore ore transsufa fortius sonat. Auriculæ sunt cartilagines ille quæ patent extra aures. non autē ut docet Valla paruæ aures. Hic tamen pro auribus ponuntur.

Auriculæ

Sæpe quidem captum trahit hamus ab æquore piscem
Sed bona uerba mali nullus ab ore trahit.

Parabola hæc a contrario sumit. Hamus inquit piscem ex imenso mari extrahere potest. sed nullus ex ore hominis mali & inhumani: uerba bona trahet. Multotiens quod male hic ponunt latinum non est.

Pauperat & ditat talorum ca sibus sulphum
Alea: sed uetat ut non mage fiat in ops.

Adhorrať ne alea ludamus. tamen si enim aleatores interdum lucentur: bis tamen contra perdunt. carpit more satyrico sulphum sui temporis aleatorem Mage ponitur pro magis.

Extincti cineres si ponas sulphura uiuent
Sic uetus apposita mente calescit amor.

Quēadmodū sulphur sopitū inter cineres ignē incendit: ita diligens recordatio pristinum amorem. Ordo est. Cíneres extincti qui non amplius flammam emittunt uiuent si ponas. id est apponas sulphura. Vetus amor calescit. id est ardescit sic mente. id est diligentia & cura. apposita. id est adhibita.

Dira carhybdis aquas bibit & uomit omnibus horis
Sic dat sic aufert fors sua dona uiris.

Docet ne cōfidamus fortunæ. Incerta enī atq; instabilis est. Nā quēadmodū carhybdis nūc igurgitat nūc euomit aq̄s: ita fortuna nūc affert: nūc uero aufert opes. Satis credo hūc locū a Virgilio. iii. Aeneid. Sumprū ubi dicit sic. Dextrū scylla latus leuum implacata carhybdis Obsidet/ atq; imo baratriter gurgite uastos. Sorbet in abruptū flućus rursusq; sub auras. Frigit alternos: & sydera uerberat unda. &c. ubi Seruius. Carhybdis scēmina fuit uoracissima quæ quia boues Herculis rapuit. a ioue fulminata est & in mare præcipitata: ubi seruat naturam. nam sorbet uniuersa.

Carybdis

Currere cogit equum sub milite calcar acutum
Et puerum studio uirga uacare suo.

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

Vacare
Sicut calcar acutum equum ad cursum instigat: ita uirga scholasticos ad studia habendus tamen delectus est. nā nō omnis uirga subigendus est. Calcar dicimus a calcibus quibus apponitur. Vacare cum datiuo significat euacuatum omni aliena cura alicui uni rei operam nauare.

Non perit ipse sua propria qui nauigat aura
Nec uir qui propria degere curat ope

Monet ut nris opibus innitatur. Quia sicut qui suo. i. secūdo uento nauigat facile ad optatum portum peruenit: ita qui suis uiribus rem aggreditur. facile perficere potest. Ordo facilis ubiq; est. Degere est quasi deagere. id est deducere uitam. hadet itaq; degi in praterito: sed caret supino.

Tranquillum nequit esse fretum dum peste mouetur
Nec mansuetus homo dum mouet ira iecur.

Pestis
Tempestatas
Monet ut quāta maxia diligentia possim⁷ irarū causas uitemus: q̄a sicut mare tēpestate actū trāqllū eē nequit. sic nec hō ira cōmotus. Pestis dī oīs uis. quā cūq; repēte petit atq; adoriē q̄līs uis ignis. morbi epidimīe. piculi maris &c. de ignis uī dī. v. A enei. Et toto descēdit corpe pestis. Vulgo aut morbū pesti lētiā uocamus: de turbine maris uideē dici tēpestatas: quasi it pis pestis: uerū tēpestatas a Salustio atq; aliis doctis etiā p ipso tpe accipit. hic ergo dum mouetur peste. i. tēpestate & agitatioē uentorū. Fretū dicit a feruore aquarū. Mansuetum dicit quasi mansuetus. i. domitus & placatus. non saeuens.

Cur aperit portam qui claudere non ualet illam
Cur mihi rem spondet qui dare nescit eam

Monet ne pollicitemur qd̄ efficere neqm⁷: q̄a sicut sepr⁷ eēt. q̄ hostib⁷ portā apiret: neq; illis irrūpētib⁷ clauderet: ita uir sepr⁷ e q̄ pmittit qd̄ efficere nescit. Similitudo ē. i. hoc q; sic q̄ portā ciuitatis hostib⁷ apit i sūmo piculo ē nisi firmissime resistere pōt. qui tū clausis portis facile resistat: ita q̄ pmittit ingens dedecus incurrit: si non stat pollicitis. qui tamē honeste forsan negare potuit ut est in Andria Terentii.

Concipit ut pariat mulier dum uenerit hora.
Tu quoq; suscipiens des aliquando mihi.

Quēadmodū inquit mulier cōcipiens semē masculinū/ aliqñ parit: ita q̄ mūnera suscepit aliqñ referre debet. Quia dicit Seneca Bñficiū accipere libertatē uendere est. Et puer. xii. Qui accipit mutuū seruus est foenerātis.

Nulla potest sedare sitim flagrantibus unda
Copia nec cupidi cor satiare uiri.

Dānat auariciā de q̄ añ hac saepe dictū ē. Sicut enī flagrātes. i. aestuantes & nemo calore cōfecti sitim q̄ntūcūq; aquā sumūt sedare nesciunt: ita auar⁷ satia

nō pōt. sp enī i eo sitis exardescit habēdi. Sūptus uidet hic loc⁹ ex scōo carmi
nū horatii ubi dicit. Crescit idulgēs sibi dirus hydrops nec fitim pellit nisi cā
morbi fugerit uenis & aquosus albo Corpe lāguor. dicit nulla unda. q̄ aut di
cit Oui. Quo pl⁹ sūt potaē pl⁹ sitiūt aquaē. Dicit itē Copia nec cupidi. i. auaris
Quia ut dicit salusti⁹ i Catilina. Auaricia neq; copia neq; inopia minuitur.

Vipera uirus habet quæ cum calet euomit illud
Claude sinum prohibe ne calefiat ibi.

Vipa iqt quæ ē sp hñs p̄sentissimū uenenū dū calet. i. ira excādescit uomit ui
rus. i. uenenū suū. ideoq; cauēdū ē ab ea neq; suscipiēda ē in sinū n̄m. ne for
te ibi caleat & euomat uirus in nos. Quasi dicat si uis tute uiuere fuge cōmer
tia maligna: q̄ licet eos molliter foneas tibiq; ad tēpus blādiā. mox tñ ad
ingeniū redibūt: & uirus in te effundēt minimū s̄ape laceffiti. Vipera dicit
quasi ui pariens: quia nō nisi ruptis uisceribus parere dicit. neq; concipere si
ne maris interitu: nam dum concipit caput quod coitura semper in os sumit
abrodit. Neq; igitur patrem: neq; matrē uiuentem uipera prospexit: Benigni
tate forsan naturaē ne tam s̄aua pestis nimium proueniat.

Vipera

De nuce fit corilus de glande fit ardua quercus
De paruo puero s̄ape peritus homo.

Cohortat nos ad æducandos erudiendosq; liberos n̄os. Quia tametsi parui
imbecilles atq; imperiti sunt: in peritissimos euadere possunt: sicut ex nuce
quæ a loco ubi plurima nascitur: auellana dicit: corilus nascitur: & a glande
quercus ita de paruo puero s̄ape peritus homo.

Futile uas fundit: sincerum uina retentat
Sic audita tenet mens bona - fundit hebes.

Monet ut si cū fructu præcipe uelimus p̄cipiamus discipulis bona mēoria &
mēte præditis. Quia sicut uas iutile qd̄ a fūdēdo sic dicit. stare enī nescit. &
idcirco si humi reponat effūderet cōtinere nescit & uas sincerum. i. mūdū &
ītegrū uina ī usa bñ retētat: Sic mēs. i. mēoria & ītellectio bona tenet audita
iup. p̄cepta. & mēs hebes. i. obtusa & igna fūdit. i. effūdit hoc est obliuiscitur.

In nihilum nix alta fugit si desuper ymber
Decidat: & uitio fama perempta perit

Monet si bonam famam nostram seruatum uolumus ut uitia fugiamus.
Quia sicut nix licet alta fuerit ab ymbre superueniente consumitur: ita bona
fama diu conquisita. anormi quouis uitio perit.

Stratus humi palmes subeuntibus indiget ulmis
Indiget auxilio diuitis omnis inops

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

Palmites

Docet ut si inopes fuerimus gratiã potentiũ nobis cõcilieamus Quia quem admodũ palmes postratus indiget ulmis quibus præsertim in italia uites maritanẽ & fulciũ. Sic ois inops indiget auxilio diuitis. Palmites inqt Festus Pompeius uitium sarmenta appellantur q̃ in modum palmarum humanarum uirgulas quasi digitos edunt.

Non possum prohibere canem quin latret ubiq;
Nec queo mendaci claudere labra uiro.

Docet unumquodq; in cõsuetudinẽ naturãq; redire. Quia sicut canis semper latrat ita mendax mentitur. ideoq; operam perderet qui uelit ipsũ ad ueritatem reducere. turpiterq; erret qui fidem habeat.

Fumum non ignem iaculatur ab igne caminus
Colloquio non re liuor obesse potest.

Caminus

Cohortatur ne inuidi simus. neue inuidos curemus: quia sicut caminus inquit non eiicit ignem per fumarium: sed fumum dumtaxat. sic liuidus: non re sed uerbis nocet dũtaxat. præterq; sibi. cuius etiã medullas absumit liuor. i. inuidia. de quo in primo huius dictũ est. Caminus inquit Seruius grãcũ est: latine dicit fornax. Nõ ergo est illud fumarium per quod fumus exhalatur.

Non domus at dominus laudatur si bonus is sit
Sin autem dominum spernimus atq; domum.

Sin autem

Ostendit uirtutẽ in hoĩe nõ in rebus eẽ: itaq; hoĩem nõ re esse laudandas. Sin autẽ theologorũ christianorũ potius q̃ poeticoꝝ more dixit. Tutius dixisset. Sin aliter. Sin autem enim non est aliud q̃ sed si. lege ergo melius. Sin aliter dominũ &c. uel Sin minus & dominũ spernimus atq; domum.

Non ibis rostrum non ardea deserit anum
Non leuiter uitium dum facit illud homo.

Docet iterũ difficile est cõsuetare relinquere. Quia ibis rostrum tametsi ponderi est nunq; conat. deserere. neq; ardea anum. id est podicem turpem & deformẽ deserit. imo rostro saepe curat. Similiter & homo postq̃ in cõsuetudinẽ peccati etiã turpissimi uenit resipiscere atq; ipsum deserere nescit.

Auferit saepe sola nigra nubes lumina solis
Et patris auxilium dira nouerca mihi.

Nouerca

Quẽadmodũ nubes densa aufert nobis claritudinẽ solis. ita saua nouerca aufert bñficiã patris. Quocirca bñ a Virgi. in bucco. recte iniusta dñ. Et in Georgi. saua. Dicta autẽ est Nouerca quasi νεραρχη. id est noua princeps. seu dña quõ cõiugẽ uocabant olim. Est autem nouerca relatiue ad priuignum dicta. quã post obitum matris superducitur coniunx. Nam priuignus est prius

genitus q̄ illa duceretur: quam uulgo Filiastrum appellant.

Non semper moriuntur aues quibus insidiatur

Arcus: nec mihi sunt tela nechafta minæ

Ex prouerbio sumitur parabola. dici enī solet cui minatum est diu posse uiuere. Monet ergo ne meticulosi simus: uaneq; minitantes formidemus. Quia aues quibus arcus insidiatur non semper moriuntur: neq; homo in quem tela & hafta gerunt semper occiditur. Itaq; dicit autor ea tibi non esse minas.

Sydera splendorem non possunt addere soli

Cum superet solis lumina cuncta iubar.

Parabola hæc expositionē nō habet expressā. possum? aut sic cōminisci: Quē admodū sydera nō addūt soli claritudinē: imo oīs eorū splendor a sole manat Ita hō nō pōt addere quicq; diuinæ claritati: sed qcquid lucis aut claritudinis habet id oē a deo recipit. quocirca Soli deo gloria. Iubar pprie inquit Seruus lucifer est q; lucis iubas effundat: sed translatiue splendor gemarum/ & auri & similiū iubar dicitur. Iubar ergo solis. i. splendor hoc loco.

Iubar

Si cato sis & uis in candida uertere nigra

Curaq; sit curæ diues & esse potes

Si fueris inquit Cato. i. qualis cato. i. uir magnæ auctoritatis multaq; sapientia. & si tu uis uertere nigra. i. mala & turpes mores in cādida. i. bona & honesta instituta: Et curā sit tibi curæ. hoc si adhibeas curā & diligentia: tunc potes esse diues: hoc ē si fueris quis sciētia præditus cura eā & alios doce: diuesq; nimirū euades. Nigra ponunt p malis. Hora. Hic niger est hūc tu romane caue ro. & splēdida albaq; p bonis: q̄ res sūpra credis ex cōsuetudine thracū q̄ lapillis bonos dies: nigri in faustos notabant. Sunt aut satyrica uerba.

In uiscum uolucres seducit cantibus auceps

In fraudem gentes blæsa loquela uiri.

Dicit illud Catonis: Fistula dulces canit uolucrum dum decipit auceps. Qui igitur plura uult uideat ibi. Viscum est quo aues retinentur. Viscus caro est.

Impetus est filuis & uasta leonibus ira

Et tamen inter se ius sociale tenent.

Quia ut in octauo huius ex Iuuenale uidimus: feræ inter se conueniunt neq; in consimilē speciem sæuiunt uidetur nos autor cohortari a potiori: ut qui rationem habemus inter nos pacem teneamus. Impetus dicitur ab imperendo Est autem imperere uehementer in aliquid petere hoc est tendere & insilire Est ergo quasi insultus. Siluæ autem ponuntur pro feris siluestribus ut sit cō

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

tinens pro contēto. uel parabola de ipsis arboribus est quæ multo murmure atq; fridore concertant: raro tamen mutuo se infringunt.

Post noctem sperare diem post nubila solem

Post lachrymas risum lætitiãq; potes.

Monet ut in rebus aduersis melius speremus: quia sicut post tenebras noctis sequitur dies: & post obnubilationē solis: redit splendor eius: ita post lachrymas & dolores risum & lætitiã sperare potes.

Omnia cæsar erat: sed gloria cæsar is esse

Defuit: & tumulus uix erat octo pedum.

Monet e diuerso ut in lætis rebus modū seruemus neq; nimiū efferemur: ut pleriq; solēt. Vnde illud. x. Aenei. Nescia mens hominum fati fortisq; futuræ Et seruare modum rebus sublata secundis. Vtitur autem hoc argumento. Iulius Cæsar & Augustus Octauius etiam ab illo Cæsar appellatus: rerum fere potiri sūt. atq; illud Virgilianū obtinuerunt. His ego nec metas rerū nec tpa pono. Vñ idem de Iulio Cæsare. Iulius a magno demissum nomen Iulo. Imperium oceano phamam qui terminat astris. Vterq; aurem sepulchro octo pedali contentus erat. Itaq; fluxa & fragilis est diuitiarum gloria. Eadem sententiam habet Iuuenalis de Alexandro magno dicens. Vnus peleo iuueni non sufficit orbis Cum tamen a sigulo munitam intrauerit urbem Sarcophago contentus erit: mors sola fatetur Quantula sint hominum corpuscula.

Cæsares

Cæsares dicti creduntur q; primus de familia eorum caeso matris uentre natus sit. Sunt & altæ rationes. sed eam potissimam Seruius arbitratur. Neq; uero Iulius Cæsar secto matris uentre natus erat: neq; primus cæsar. Verum primus de familia cæsarium perpetuus imperator fuit: abs quo cæteri imperatores cæsares dicuntur. ut ab Augusto Augusti.

Non ruit in rupes nec in alta pericula nauis

Quam maris in motus remige rector agit

Precipit ut omnia sapienter & certa ratione gubernemus. Quia nauis tantisper dum recte gubernatur omnia pericula facile euitat etiã si in motus. i. summos fluctus & perturbationes maris agatur. Sic & homo: si rationem & prouidentiam adhibuerit: facile omnes commotiones superarit. Rupes dicitur arumpendo: locus saxosus cuius partem uis aquæ rupit partē rumpere nescit.

Caput secundum continens tetrasticha.

L Vctatur cum nube dies cum nocte serenum

Cum tenebris lumen: cum nece uita uigens

Sic labor in nobis: nam spiritus & caro semper

Pugnant: at morimur si caro uincat eum.

Docet ut uiriliter aduersus peccata militemus: quandoquidem omnia quæ sub sole sunt mutuo certamine afficiuntur. dies enim luctatur. i. pugnat & cõ certat cum nube. i. tenebris: serenum. i. serenitas cum nocte. uel potius licet transpositum est. serenum luctatur cum nube & dies cum nocte. lumen cū tenebris. & uigens. i. ueges uita cum nece. i. morte: Sic. i. simili modo labor i. grauis militia est in nobis. quia caro & spiritus semper pugnant/ at pro fed si caro uincat eum: id est spiritum nos morimur etiam æterna morte proinde uiriliter resistendum est uoluptatibus & concupiscentiis carnalibus. de hoc certamine est illud diui Pauli ad Romanos. vii. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ &c.

Pondera portat equus bosterram fulcat aratro

Vellera portat ouis: seruat ouile canis

Omnia quippe suæ naturæ debita soluunt

Præter eum qui plus his rationis habet

Dolet cætera animantia officium suum facere ad quod natura instituta uidentur: hominem autem unum qui rationem habet: qua cæteris præstet ab officio turpiter deficere: omnia perspicua sunt.

Aethereus motus mouet omnia sidera præter

Vnum: nam semper permanet illud idem

Sic constans & fidus homo sine fine tenebit

Hunc in amore modum quem tenet ipse semel.

Commendat constantiam & pseuerantiã in amore & cæteris honestis. & dicit q̄ quæ admodū poli p̄ uolētū firmamenti raptū extra cardinē cæli nō mouētur. Ita uir constans & fidus: nulla rerum perturbatione: nulla fortunæ mobilitate ab honesto officio uerōq; amore dimoueri potest. Ordo est. Motus æthereus. i. motus raptus primi mobilis mouet omnia sidera præter unum. i. præter utrūq; polū. Nā illud unū sidus p̄manet semp̄ idē quo ad locū. Sicut homo cōstās & fidus tenebit sine fine. i. p̄petuo hūc modū in amore quē tenet semel. De polis q̄ circūferant̄ & an loco moueant̄ uideāt̄ quoḡ interest.

Phœbus ab occasu rursus raptatur ad ortum

Quem prius huc illud machina uersa tulit

Sic in amicitia mundus stat flagrat & ardet

Corruit & surgit: quod magis odit amat.

Sicut cælestia corpora uiolenter ab oriente in occidentē rapiuntur: ipsaq; erraticæ sidera quos planetas uocant tametsi p̄prio motu cōtra uiolentiã primi mobilis cōnitant̄. non minus tamē rapiūt̄ q̄n̄ quidē tota machina. i. s̄tura orbū quotidie ab oriente in occidentē uertitur. Non mirū est hūc mūdum qui a superioribus latioribus fertur & gubernatur instabilem eē. ideōq;

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

inconsultus est qui spem suam in eo reponit. Theaurifemus itaq; in cælis. nã sedes ubi fata quietas ostendunt illic fac regna refurgere. Textus uerborum si antea clarus nunc perspicuus est.

Tutior in terra locus est q̄ in turribus altis
Qui iacet in terra non habet unde cadat
Impetus & uenti tonitrus & fulmina: turres
Flatibus euertunt: stare sed ima sinunt.

Monet ne sublimia sectemur si securi esse & extra inuidiã esse uolumus: quia ut dicit Oui. Sũma petit liuor perflant altissima uenti. Summa petunt dextra fulmina missa Iouis. Si dicis beatũ esse cui inuidet: Vnde & Martialis. Omnibus inuideas liuide nemo tibi. Fateor quidẽ beatũ esse: beatiore tñ qui extra inuidiam lætã uitam degit. Quia ut dicit Propertius. Inuidiam quod habet non solet esse diu. Impetus singularis est numeri. tonitrus uero pluralis.

Non possunt habirare simul contraria cum sint
Mors & uita: procul dislidet hæc ab ea
Sic duo sunt quæ non possunt intrare cor unum
Vanus amor mundi uerus amorq; dei

Vt præceptũ philosophorum est. Contraria nõ possunt simul esse in eodem subiecto. nec mors & uita. qa hæc. i. mors dislidet. i. diuisim sedet pcul ab ea scilicet uita. Sic etiã amor dei non compatit̄ amorem mundi. quia non potestis deo seruire & mammonæ: ideoq; uanus amor mundi contemnendus est. & dei uerus amor amplectendus.

Stratus humi non surgit item cum poplite flexo
Portat onus graue quo præcipitatur equus
Sic homo qui magna uitiorum mole grauatur
Non nisi deposita surgere mole potest

Vtilis parabola quẽadmodum inquit equus qui mole oneris sui depressus atq; humi poplite flexo procũbit: surgere nescit donec urgens pondus amoueatur. Sic hõ mole pctõrũ suppressus resurgere nescit donec sarcinã. i. fomẽta abiiciat. Qui igit̄ ueneris tẽtrigine rũpit uitet indulgẽtiã mollẽq; curationẽ & si scortũ habet: expellat: lupanaria uitet: corpus labore domet: & tũ demũ p dei grã resurget a morte peccati. Similit̄ aliorũ uitiorũ obiecta & fomites abiiciet quisq; resurgere uelit. Non longe abludit hæc parabola ab ea quæ in uitis patrum habetur de sene uidente colligentem ligna: qui dum fascem leuare non posset: plura cõgessit atq; iterum frustra conatus item atq; item põdus auxit: tandemq; desperans dereliquit: sic qui post patratum peccatum nõ statim remedia quærũt: atq; alia uitia super ingerunt. sperantq; melius posse

resipiscere ubi cumulum auxerint multitudine saepe obruti iacent. Poples est pars cruris contra genu: sicut fura contra tibiam.

Non quo nauta uolet sed quo uolet aura uehetur

Puppis cum tumidi uenerit unda maris

Non quo propositum sed quo fors ducit eundum est

Hac q; homini licitum est & decet ire uia.

Monet illud quinti Aeneidos. Nate dea quo fata trahunt retrahuntq; sequamur Quicquid erit superanda omnis fortuna ferendo est. Dicit ergo q; sicut Nauta saepe non quo ipse uult sed quo uentus: impellitur. Ita nos si non quo instituiumus pergere possumus: quo tamen ire dabitur patiēter seqmur.

Apparet phantasma uiris: sed rursus ab illis

Vertitur in nihilum quod fuit ante nihil

Sic & adest & abest fugitiui gloria census

Non prius aduenat q̄ quali somnus eat

Docet quod Salustius dicit fluxam & fragilem esse diuitiarū gloriam & tanq̄ phantasma euanescere.

Dum calor est & pulchra dies formica laborat

Ne pereat dum nix uenerit alta. fame

Sic iuuenis dum tempus habet fudoribus aptum

Quærat quo possit lassā senectā frui.

Monet ut quemadmodum formica sub calore granum in horrea sua congerit: quo sub hyemali frigore uescatur: ita iuuenis dum compos uirium est pariat quo senex fruatur.

Non adeo sublime leuat leuis ala uolucrum

Quin redeat rursus rura relicta petens

Non ita subuectos rota surgens tollit in altum

Quin uergens illos rursus ad ima ferat.

Monet ne fortunæ blandienti credamus: quemadmodum enim inquit sublata in altum æthera uolucris beneficio alarum: illis defessis ad ima redit. Sic qui in altissimo rotæ fortunæ sunt illa uergente ad pristinam humilitatem descendunt. Alludit ergo ad rotam fortunæ. Sublime. i. sublimis uel in sublimi. Ala apud idoneos singulare non reperitur.

Ebrius ante bibitq̄ nauseat: ante ligurrit

Quam uomat: ante leuat q̄ pede firmus eat

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

Non sic in nobis: nec sic est ordo retentus

Ante docere modo q̄ didicisse iuuat.

Doler melius ordinem seruari in rebus illicitis & turpibus: q̄ in licitis & honestis. Nam ebrius inquit nunq̄ euomit quod non imbibit Attamē multi docere uolunt priusq̄ didicerunt.

Non emitur care res legibus empta fororum

Venditor atq; emptor sunt ibi mente pares

Sed nihil est sub cælo quod sit carius emptum

Quam quod emunt longæ fronte rubente preces.

Seneca quoq; docet nihil carius emi q̄ qd̄ precibus rationem dat Alanus/ quæ in foro emuntur pretio pecuniario nõ faciunt emptorem obnoxium uenditori: sicut quando emit precibus. Vnde etiam Ouidius. Gratia pro rebus merito debetur inemptis &c.

Dentibus attritas rursus bos ruminat herbas

Vt totiens tritæ sint alimenta sibi

Sic documenta tui si uis retinere magistri

Sæpe recorderis quæ semel aures capis.

Monet si docti euadere uolumus: ut ea quæ a præceptore audiuimus sæpere petamus. Ordo est. Bos ruminat. i. remandit seu remasticat rursus herbas attritas dentibus: ut ipsæ herbæ attritæ. i. contractæ totiens sint sibi scilicet boui alimenta. Sic si uis retinere documenta tui magistri recorderis. i. corde repetas: sæpe quæ capis aures. i. quæ audis semel.

Follibus inclusas faber improbus excitat auras

Dum ferrum durum molliat usq; focus

Sic ortus furor: intus agit præcordia stulti

Dum reddit molles litis agone uiros,

Præcipit ne in furorē cito uertamur. Quæ admodum eni inqt ferrum quod durissima res est. igni molliatur & excoquit: sicut fortis: si assiduo furore concutiat acrimoniã perdit effœminaturq; fit. Verba primi uersus sunt quasi Horatiana. Ordo est. Faber improbus. i. durus inexorabilis sicut Virgi. Labor oia uincit improbus. excitat. i. educit auras. i. uentos inclusos follibus. dum. i. donec focus. i. ignis locus p̄ locato. molliat usq; .i. semp durum ferrum. Sic furor ortus intus. i. intra præcordia in quibus sedes iræ & animositate agit. i. impellit præcordia stulti. dum: id est donec ipse furor reddit uiros molles esse effœnatos in agone mortis. Versus prohibet ne uires legas.

Voce molossorum latebris arcentur onagri

Exit & ipse canidēte timendus aper

Sic & presbyteri uitiosos urere debent

Et nisi pœniteant ense ferire dei.

Quemadmodū inquit latratus canum feras molliter in latebris & lustris suis degentes excitat. & aut currere nauiter cogit aut turpiter mori. Ita praefecti & prelati ecclesiae praedicatione sua debent excitare peccatores ut deserant turpia peccata: aut si nolint admoniti parere poterit eos cogere iure pontificali.

Molossi canes uenatici sunt laudatissimi dicti a molossia parte epti in qua Molossi abundant: quae quidē pars dicta est a molesto pyrri & hermiones. uel ut alii uolunt pyrri & andromaches filio. De his canibus habetur tertio georgic. Vnde haud dubie hic locus sumptus est. Nec tibi cura canum fuerit suprema sed una Veloces spartae catulos acremq; molossū Pasce sero pingui: nunq; custodibus illis Nocturnum stabulis furem incurfusq; luporum Aut impacatos a tergo horrebis hiberos Saepē etiam cursu timidos agitabis onagros Et canibus leporem: canibus uenabere dāmas Saepē uolutabris pullos siluestribus apros Latratu turbabis agent. Onagri sunt asini siluestres. Apri sunt ues siluestres. Aper autem dentes habet eminentes. Vnde dicit Canidēte timendus aper. Male quidam legunt canum dente. Praesbyteri dicunt seniores qui olim sacerdotio praeficiebantur. Delirant qui putāt dictos quasi praebentes iter. grācū enim est uocabulū. Pœniteant satis noue psonale p̄ osiuit.

Et miser & diues fuit olim rex mida. diues

Auro: sed uitae conditione miser.

Sic custos census: sic omnis uiuit auarus

Dum nihil & multum possidet ipse boni.

Docet nequicq; aurum esse nescientibus uti. Mida rex ditissim⁹ erat. Is fingitur a poetis ut est apud Ouidium undecimo de transformatis a baccho impetrasse ut quicquid contingeret in aurum uerteretur: Vnde & cibaria ut primum ab eo tangebantur in aurum uersa ferunt ut fama & inedia consumeretur nisi rursus exorato baccho uim auri in pactolum fluiuium transfudisset. Erat ergo diues auri: sed miser quia uti non potuit: sic omnis auarus: & custos magni census miser est. Iuuenalis. Misera est magni custodia census.

Mida

Hesperus astrorum se profert uespere primum

Et facit immensum quo micat ipse iubar

Sic cito non tarde se monstrat egentibus ille

Qui carum ingenui lumen amoris habet.

Pulcherrima est haec parabola & optimam doctrinam continens. Quemad-

D iiii

Hesperus

Hespera

modum inquit Hesperus primus intra astra nitet / atq; priusq̄ tenebris obruta
 niur: Iubare suo ampliter cælum illuminat: ita uir per liberalis & ingenua be-
 neficentia præditus: non expectat donec ab amico cuius egestatem uidet ro-
 getur. sed ultro illi opem fert: atq; auxiliatur. Hesperus est stella uespertina
 quæ sub occasum fere apparet unde & hispania quæ occidentalis regio est Hef-
 peria dicitur. Vocatur eadem stella & aliis nominibus Vnde Varro. Cum pri-
 ma stella exorta græci uocant Hesperon. nostri Vesperuginem: ut Plautus.
 Neq; uesperigo neq; uergiliae occidunt. Id tempus dictum a græcis Hespera
 latine uesper. hoc ille. Bene ergo autor hesperus: id est stella uespertina pro-
 fert se primum astrarum uespere: id est tempore uespertino. Et facit immen-
 sum iubar: quia eadem stella tempore matutino iubar dicitur cuius epithetō
 est lucifer: q; lucem ferat. Ingenuus amor est qui ingenuos & liberos decet le-
 gunt nonnulli gemini. Iuxta quod dictum est. Qui cito dat bis dat.

Aeolus ingentes uentorum temperat iras
 Et mare neptunus sæpe tridente domat.
 Sic sese dominus faciat feritate timeri
 Qui regimen magnæ gentis habere cupit.

Docet quomodo principes terrarum populum in subiectione seruabunt. Si
 inquit continua feritate eos contineat: quemadmodum Aeolus uentos &
 Neptunus maria. Neq; contra humanitatem est hæc præceptio. Quia si in pa-
 rabolis debet esse similitudo: non monet autor ut quemuis populum ferita-
 te regat: sed ferum & rebellē: quales uenti quos Aeolus: & fluctus maris quos
 Neptunus tēperat. Locus hic sumptus est ex primo Aenei. ubi habetur quo-
 modo Aeolus uentorum potestatem habet his uerbis. Nimborum in patri-
 am loca sceta furentibus austris Aeoliam uenit. hic uasto rex Aeolus antro
 Luctantes uentos tempestat esq; sonoras Imperio premit / ac uinclis & carcere
 frenat. Illi indignantes magno cum murmure mōtis Circum claustra fremūt
 celsa sedet æolus arce Sceptra tenēs mollitq; animos & temperat iras Ni fa-
 ciat: maria ac terras cælumq; profundum Quippe ferant rapidi secum uer-
 rantq; per auras &c. operæ precium ē igitur ut tā sauos uentos sa uitia domet.
 De neptuno in eodem habetur ubi ipse de Aeolo sic dicit. Regiq; hæc dicite
 uestro Non ipsi imperium pelagi sauumq; tridentem: sed mihi sorte datum
 &c. Quin tota hæc parabola sic ibi habetur. Ac ueluti magno in populo cum
 sæpe coorta ē Seditio: sauitq; aīs ignobile uulg⁹ Iāq; faces & saxa uolāt furor
 arma misserat. Tū pietate grauē ac meritis si forte uirū quē Cōspexere silēt ar-
 rectisq; aurib⁹ astāt Ille regit dcīs aīos & pectora mulcet. Sic cūq; pelagi ceci-
 dit fragor: æquora postq̄ Prospiciēs genitor cæloq; iuect⁹ apro Flectit equos
 &c. Vbi discreti⁹ Maro docet populū pietate & grauitate etiā furētē placari q̄
 autor hic: q; feritate id faciēdū p̄cipit Qui nisi i durissimū populū p̄cipit. Tyrā-
 nū & icubatorē & reuera ut dicit dominum eē monet. nā dominus p̄ tyrāno
 apud Romanos accipi solet. Ipse autem accipit pro p̄cipe: qui ferus esse non
 debet. sed grauis & sed loco rigidus.

Bella mouet citius cui defunt cornua fronti

Quã qui cornuta fronte ferire potest

Sæpius in uicis pueros pugnare uidemus

Quã ualidos homines quis solet esse uigor.

Iucûda est parabola & clara. Monet itaq; ne faciles ad pugna sit q timeri uult
Neue imbelles laceſſat qui pacẽ uult. unde & Propertij? Nõ ſolũ taurus ferit
uncis cornibus hoſtem. Verum etiam inſtãti leſa repugnat ouis. Quis in ulti
mo carmine ponitur pro quibus.

Impatiens aratri ſi bos iungatur aratro

Tortam non rectam carpit arando uiam

Sic ſunt qui retrahunt gradientes sæpe deorſum

Cum uideant illos carpere lucis iter

Parabola eſt ſatis perſpicua: ſed elocutio parum elegans. nam aratri ſecunda
breui rude poſuit. Maluiſſem dixiſſe Vomeris impatiens &c. Monet ne pra
uis & a uirtute dehortantibus iungamur.

Cum niue cum pluuia cum grandine uertere capras

At niti contra fronte uidemus oues

Iniuſtos fraus ira nephas iniuria raptant

Sed iuſtus toto corde reſiſtit eis.

Oſtẽdit integritudinẽ aĩ plus poſſe q̃ robur corpis. Sicut enĩ inq̃t pluuia im/
pendẽte caprã in fugã uertũt: Ouis uero neſcia fugã cõtra uẽtos pluuiam &
grãdinẽ oppoſita fronte reſiſtit neq; pellitur. Sic & prauĩ hoĩes & peccare cõ
fueri a uitiorũ turbine cito uincũtur: cui iuſtus toto corde reſiſt. Quia uero
plurimi hũc locũ nõ accipiũt. expone ſic. Nos uidem⁹ capras uertere ſup. ſe ĩ
fugã cũ niue cũ pluuia cũ grandine. i. qñ ningit pluit grãdinat. At p̃ ſed uide/
mus oues niti fronte cõtra niue pluuia grandinẽ. Fraus ira nephas iniuria rap/
tant. id eſt ſecũ rapiũt & trahũt iuſtos. Sed iuſtus reſiſtit eis toto corde. Eſt
aũt Aſyntheton. i. compoſitio ſine cõiunctione in primo & tertio uerſu.

Non potis eſt pelagus leuiter tranſire liburnus

Ni ſit qui remis currere cogat eum

Non ualet ad metam curſum producere curſor

Ni pes & rata ſpes auxilientur ei

Sicut nauis nõ põt p̃metiri & trãſcurrere mare: ſine rectore & remis: ita nemo
ad optatũ finẽ perueniet: niſi nauiter inceperit & cũ bona ſpe cõſtãnter per/
rexerit. Liburnus hic pro nauĩ poſit. Apud Iuuenalẽ pro uehiculo quo diui/
tes p̃ ſtrata uiarũ uehebantur. Vnde ait ſatyra tertia. Si uocat officium turba

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

cedere uehetur Diues & ingenti curret sup ora liburno: atq; obiter leget aut scribet: uel dormiet intus. Namq; facit somnum clausa lectica fenestra.

Longius ille uidet qui multis spectat ocellis

Quam cui dat uisum solus ocellus homo.

Idcirco uaccam seruandam tradidit argo

Sponsa iouis iuno non polypheme tibi.

Io

Probat qđ uulgo dī q̄ plus uidēt oculi q̄ oculus. Tracta autē ē pabola ex fabulis poeticis. Nā ut ē apud Ouidiū in primo Methamorphoseos Io inachi amnis filia a ioue ppter spēm excellētia adamata: ab eo impetrauit: ut ne a Iuno ne deprehēderet in uaccā mutaret quā rē intelligens Iuno: petiit a Ioue illā uaccā in quā Io trāsfigurata erat: ppterea ut dolose aſſeruit quasi nesciret q̄ Io esset q̄ ipsa pulcherrima in peloponesso foret. Quā rē ne amicā pderet ei denegare ausus nō ē. Iuno uero ne ampli⁹ cū ea rē haberet: dedit eā custodiēdā argo Aristoris filio cui cētū erāt oculi. sed mercurius eū sub habitu pastoris interemit. Iuno uero argū interēptū in pauonē trāsmutauit: & oculos eius in caudā illi⁹ oculatas plumas. Sponsa ergo Iouis Iuno quæ de se ait primo

Argus

Aenei. Ast ego quæ diuū cedo regina Iouisq;. Et foror & cōiūx. tradidit uaccam in quā io trāsfigurata erat seruādā. i. obseruādā & custodiendā argo Aristoris filio cui cētū erāt oculi. & non polypheme tibi. Polyphemus erat unus cyclopū: q̄ unū ingētissimum oculū in frōte habebat. Polyphemi autē oculū ulives stipite ficulno extinxerat. Ut ē apud Homerū in odissea. & apud Maro nē in. iii. Aene. ubi de eo dī. ¶ Et telo lumē terebram⁹ acuto Ingēs qđ toruaso lū sub frōte latebat. Argolici clypei aut phœbeæ lāpadis instar. Et paulo post

Polyphem⁹

Videm⁹ ipsū iter pecudes uastāse mole mouētē Pastorē polyphemū & litto/ra nota petētē Mōstrū horrēdū informe igēs cui lumē adēptū. pabola ergo hæc locū habet de polyphemo priusq; lumē amiserat. Nā postea abusio eēt.

Vim minus exercet qui late spargitur ignis

Quam cui collectæ uim tribuere faces.

Fortius inuadit qui uires colliget hostem

Quā qui dispersis uiribus instat ei

Hoc sic dici solet uirtus unita fortior est seipsa dispersa.

Pessimus est hostis qui cum benefeceris illi

Fortius insurgit bella mouendo tibi

Sic carni fac uelle suum si bella moueri

Vis tibi: si pacem colla domato fame

Probat ut ē apud Senecā: qui uentrē molliter ac idulgēter curat. ab eo oppu/gnat & ad uitia multa istigat. q̄ uero fame cōficit Bñficiū ab eo sumit Sicut ergo insanus esset q̄ hosti arma mīstraret. ita nō bene saperet q̄ uētri idulgeret.

Caput tertium continens hexasticha.

Non teneas aurum totum quod splendet ut aurum
 Nec pulchrum pomum quodlibet esse bonum
 Non est in multis uirtus quibus esse uidetur
 Decipiunt falsis lumina nostra suis
 Plus aloes quā mellis habent in pectore tales
 Quos sanctis similes simplicitate putes

Monet illud euāgeliū. Attēdite uos a falsis pphetis &c. Nō teneas a uulgarī
 sūpfit. i. nō existimes. nō affirmes. suis falsis. i. fallaciis. uel subaudi lūib⁹ Plus
 aloes. i. amaritudinis quā mellis. i. dulcedinis de hac re sūt noti uersus. O quā diffici-
 le ē hoīum cognoscere mētes. Nā placidi uult⁹ saepe uenena tegūt. Sape sub
 agnina latet hirtus pelle lichaon. Subque Carone pio perfidus illa nero. &c.

Morsibus aggreditur lignum capra quo religatur
 Cum sibi nil detur quod lacerare queat
 Quāuis delitias cupiat sibi quisque; neesse
 Ut capiant omnes id quod habere queunt
 Nil prodest optare magis uel quærere nobis
 Quā quod uel quantum uult deus ipse dare

Admonet ut forte nra cōtēti sim⁹ ne si uolum⁹ trāglli uiuere plura petamus quā
 obriere possum⁹ Et ē parabola. quēadmodū capra quā ad stipitē ligata ē dū aliud
 nō habet quā rodāt ipsū rodit: ita hō/ tāetsi oēs delitiose uiuere uolum⁹: si nō
 pōt ad copiā rerū ptingere eo quā habet lubēter fruet. Quia nēo/ quātū uult
 sed quātū deus ipse uult possidebit. frustra ergo ad multa habēda sollicitus sis.

Aduada neptuni fontes & flumina currunt
 Et quæcūque potest currere currit aqua
 Post ualles quas semper amat dilabitur unda
 Et colles odio quas habet illa fugit
 Quis satis est his plura fluunt his undique fertur
 His datur. his emitur: pauper ubique iacet.

Docet iucūde hoīes magis fortunā quā uirtutē seq. Quēadmodū enī (ut habe-
 tur Eccle. primo) Oīa flumina intrāt in mare & mare nō redūdat. Ad locum
 unū exeūt flumina rei: rētū. ut iterū fluāt &c. Quēadmodū in quā ubi plurimæ
 sūt aquæ oīa fluia in mare fluūt. ita eo ubi plurimæ sūt diuitiæ sp̄ plures cōge-
 rūt: quā ut dictū ē. habēti dabit. Fontes. i. aquæ quæ fundūt ex terra & saxis. &
 flumina. i. aquæ quæ ex niuib⁹ aut pluuiā fluunt currunt in uada neptuni. id
 est in maria &c. paup̄ ubique iacet. Quidianū est hemistichū.

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

In boream zephyrum conuerti saepe uidemus
 Nomine mutato rursus & hunc in eum
 Non tamen admiror de tempore si uariatur.
 Cum sic cunctorum conditor ipse uelit
 Sed miror miranda magis uaga corda uirorum
 Cur totiens mutant se prohibente deo

Boreas
 Zephyrus

Boreas inq̄t saepe in zephiri regionē. & zephyrus in boreæ regionē deo & natura licuolēte migrār: neq; id qdē mirādū p̄pterea ē q̄ deus rerū uicissitudi-
 nē & trāsmutationē esse statuit. At sup̄mirādū hoīem quē stabīlē in bono &
 honesto p̄posito deus eē uult totīēs mutari: ut nemo quā sibi fortē. Seu ratio
 dederit seu fors obiecerit illa cōtētus uiuat. Boreas ē uētus cardinalis ipsi se
 p̄tētrionis habet collaterales aq̄lonē ab oriente & corū ab occidente. uētus ē
 frigidus & siccus. unde Maro in geor. urit boreæ penetrabile frigus. dicit̄ aut̄
 ἀπὸ τοῦ βοῆσ q̄ sonorus p̄cellosusq; sit. Zephyrus cōtra calidus est & humi-
 dus uētus cardinalis ab occidēte q̄ a calore nomē accepit. Nā ζεῆψ̄ feruere si-
 gnificat: latine dicit̄ fauonius a fouēdo ut dicūt pleriq; q̄a fouet & nutrit oīa
 uerno tpē habet collaterales a septētrione circū/ a meridie aphricū. Ventus
 aut̄ generat̄ ex uapore sicco e terra eleuato. qui qdē uapor. nūc a septētrione
 agit̄ & uenit dicit̄ q̄ uētus boreas. Nūc ab occidēte & dicit̄ zephyrus. Sic er-
 go intellige boream conuerti in zephirū: ut idem uentus qui nunc flans a se-
 p̄tētrione dīctus est boreas postea ab occidente ueniens zephyrus dicatur.
 Vnde dicit̄ Autor nomine mutato &c.

Non aliam legem patitur fur q̄ latro captus
 Quāuis de nocte fur eat: ille die
 Non minus hic peccat qui censum condit in agro
 Quam qui doctrinam claudit in ore suam
 Absit cōmissum sine lucro ferre talentum
 Ne seruos nequam nos uocet ira dei

Fur
 Latrones

Monet ut sciam cōicem? doceamusq; si sapim? indoctos. q̄a deus grauit̄ ut
 puniet eos q̄ sciam suā ab cōdūt nec fructū faciūt: qd̄ idicat christ̄ docēs do-
 minū grauit̄ ai aduertisse i seruū nequā: q̄ talētū qd̄ suscep̄at: foderat nihil/
 q̄ sup̄lucrat̄ fuerat. Fures inq̄t. No. Marcellus significatiā hñt a furuo qd̄
 romani ueteres atrū appellauerūt: & q̄ per obscuras atq; atras noctes oppor-
 tuna sit eis mali effectio Eos dīctos fures. Varro rerum diuinarum lib. xiiii.
 furem ex eo dīctū q̄ furuum atrum appellauerūt: & fures per obscuras noctes
 atq; atras facili? furēt. Sūr aut̄ q̄ a græco deducāt. Latrones inq̄t. F. Pōpei? an-
 tiqui dicebant qui conducti militabāt. quasi. λατρεύοντες. id est seruiētes.
 Nam λατρεία. est seruitus. Aut nūc uiarum obfessores dīctur: q̄ a latere ad-
 oriunt̄: uel insidiant̄ latenter. hęc ille. N. Marcellus. Latrocinari est milita-

re mercede. Plau. in cornicularia latrocinat annos decem. mercedē in tyberio qui apud regē in latrocinio fuisti: stipēdiū acceptasti. Ennius. Fortunafq; quas cœpere latrones inter se memorare. sic ille Auctor ergo accipit latronē p̄ in seffore uiarū: & raptore diurno. furē p̄ nocturno. uterq; aut̄ suspēditur nō minus q̄ latro qui interdū rem agit: ita nō minus peccat qui sciētiā abscondit q̄ qui rem palā aufert. Accipimus enī sciētiā & sapiētiā a deo tanq̄ fœnerarii: fœnus autē quod deus exigit est proximi eruditio: qui ergo sciētiā abscondit furatur proximo debitum: & subtrahit deo fœnus & lucrum ꝑtaq; audiet illud Serue nequā &c. Reliqua aperta sunt.

Latria
Latrocinari

Non opus est somno syrenes ingredienti
Nec sibi qui studio falsa cauere uolet
Sæpe stilum uertit qui uersum uertere debet
Dentibus est unguis: & scabit usq; caput
Quærit quæ primum quæ postea ponere possit
Non apte quæuis uerba locare potes.

Monet ad uersus componendos summā adhibendā esse diligentia: de qua re doctissime scribit Flaccus in de arte poetica. Vti aut̄ parabola de syrenibus. Quas aiunt tres in parte uirgines fuisse in parte uolucres inquit Seruius acheioi filia & calliopes musæ harū una uoce: altera tybiis: alia lira canebat. Et primo iuxta pelorum post in capreis insula habitauerūt / quæ illectos suo cantu in naufragia deducebant. Secūdū ueritatē meretrices fuerūt quæ trās euntes: quoniā deducebant ad egestatē his fictæ sunt inferre naufragia. Has ulixes cōtemnendo deduxit ad mortē. Hæc Seruius. Rumor autē & opinio uulgi est. has esse uirgines pubetenas. & deinde pisces quæ dulcedine cantus nauigātes in fonnū rapiūt & dormiētes obruunt. quod sequit̄ Auctor dicens nō opus est somno syrenes ingredienti. Sirenes latine declinauit fatis noue. Versus aut̄ nō patit̄ ut sirenas legatur. Sicut ergo uigilare debes aut surda aure trāsire firenū cantus si nō uis mergi: ita nō poteris dormire aut negligēs esse si uis facere bonos uersus. Traxit aut̄ medios uersus ex sermonibus Horatii. ubi dicit de lucilio. Et i uersu faciēdo sæpe caput scaberet uiuos & roderet unguis. Sæpe stilū uertas iterū quæ digna legi sunt scripturus. Quem locum etiā imitat̄. sic Persius Nec pluteum cædit nec demorsos sapit unguis. Quos locos ut intelligas. Scies eos qui poeticos uersus scribūt: diuino quodam furore rapi: atq; ita dū animus in inuestigandis rebus totus suspensus est neq; illico qd̄ scriptū oporteret occurrit: solet poeta præter industriā & attentionem: aut caput scabere: aut unguis rodere usq; adeo ut si postea percūctes se id ecisse nesciat. Quocirca si quis id faceret ex pposito aut coram aliis neq; totus in inueniēdis uersus ridiculus esset. Summā aut̄ diligentia adhibendā esse ostendit Flaccus dicens: Sæpe stilum uertas &c. Et in de arte poetica. irridet qui laborē cōtemnunt aduersus scribendos quū in aliis adhibeatur diligentia. Qui studet optatam &c. Ordo hic est. Non est opus somno. imo uigilan-

Syrenes

tia. ingredienti firenes: id est loca in quibus sint firenes. Nec opus est fomno ei supple qui uult cauere sibi studio. id est per studiũ falsa. id est falsas res. nõ dices opus ẽ sibi propter reciprocationẽ. Qui uult scribere uersum uertet sæpe stilum. quo in ceratis tabulis olim scribebant. & is qui uult scribere uersum est. id est rodit mandit ungues dentibus & scabit usq; .id est continue caput. Quærit. id est disquirat quæ possit ponere primũ. id est primo loco & quæ possit ponere postea. Ratio est: quia non potes locare apte quæuis uerba. habent enim in carmine suum quæq; locum uerba. Adhibenda est præterea summa opera ad æconomiam. id est rerum dispositionem.

Thersites numerum non uires auxit achiuis

Impos uirtutis garrulitate potens

Sic inter scacos alphinus inutilis extat

Inter aues bubo fucus & inter apes

Inter narrantes chifram iuuat esse figuras

Et uult multotiens anticipare locum.

Demonstrat uariis exemplis: quo quicq; maxime ineptũ est: ita primũ sibi gendicare locum. Quæ res perspicua est. Nam ut ait philosophus omne imperfectũ appetit sui perfectionem. Qui itaq; honore minus digni sunt magis affectat ut mulieres q̃ uiri. Indocti q̃ docti. Doctis enim satis est meruisse honorem. Proinde si sapiẽtẽ & honore dignum cognoscere uis. uide an patienter ferat se cõtemni. Primũ autem exemplũ & etiã tertiu ex doctis uiris sumpsit. secundũ & quartũ ex uulgari consuetudine: itaq; barbara sunt uocabula.

Thersites uero notissimus homeri carminibus in prio Iliados quæ hoc forat Carteri quidẽ sedebant & detinebatur per sedilia. Thersites autẽ adhuc solus imoderatus in sermone picabatur. Qui uerba mentibus suis inornata & multa eiiciebat temere. sed nõ secundũ decorũ cõtendere regibus. Sed quodcũq; ei uisum esset ridiculum arguũs erat. Turpissimus autẽ homo troiam accessit. Strabo erat: claudus altero pede. Humeri autem curui in pectus cõiuncti sed desuper acutius erat caput. Rara autẽ in floruit lanugo. Inimicissimus autem maxime achilli erat & ulixi. Illos enim conuitiis laceffebat. Tunc rursus agamẽoni generoso acute clamans dicebat conuitia. Huic autem achiui mirifice irascebant & infensi erant in animo. Sed ille longe clamãs agamẽonem cõquebatur sermone. A tride qua nam re cõquereris & indiges? plena tibi arte tentoria. Multa autẽ mulieres sunt in tentoriis exceptæ: quas tibi achiui primo damus: quãdõ urbem ceperimus. An etiam & auro indiges quod aliquis afferat troianorum domitorũ equorum ex Ilio in filii redempcionem: quem quidẽ ego ligans adduxero uel alius græcorum: siue mulierem nouam ut miscearis in concubitu. & quam tu ipse seorsum detineas: non enim decet ducem existentem in bello. incendere filias græcorum. O Melones turpes: decoræ achiuæ: non amplius achiui. domum cum nauibus redeamus: Hunc autẽ si namus hic i troia premia digerere: & sciat an sibi nos succurrimus siue non Qui etiam nũc achillem se longe meliorẽ uirum uituperant

&c. ulixes generosus astitit & ipsum obliquo oculo aspiciens graui obiurga/
 bar fermone. O Thersita sine iudicio in loquēdo quāuis sonorus conciona/
 tor contine te. tace. Neq; uelis solus concertare cum regibus. Non enim ego
 te duco peiorem mortālē alium esse quicumq; simul cum atrida ad troiam ue
 nerat &c. Sceptro autem terga & humeros percussit ille/ autem torquebatur
 germinās autem ei excidit lachrima. uibex autem cruenta ex tergo esurrexit
 ex sceptro aureo. Ille autē sedit & timuit. dolens autem inutiliter aspiciēs ab
 sterfit lachrimas: Hæc & plura apud illum offendes/ quibus graphice ostendi
 tur importunitas nugatorū. bene ergo dicit Tersites numerū non uires au/
 xit achiuis. Vnde & luuenalis. Malo pater tibi sit Tersites dummodo tuis.
 Aeacidæ similis uulcaniaq; arma capeffas. Quā te Thersitæ similē producat
 achilles. de ludo scacorū & quid alphinus uulgare tuum consule similiter de
 chifra Fucus est apīs non mellificans. Quocirca uocatur a Virgilio in primo
 Aeneid. &.iiii. Georg. Ignauū pecus. Inter narrātes. i. recitantes sūmas rōnū.

Instantes superat isthmos breuis in sula fluctus

Et pacem gemini continet unda maris

Non possunt tauri concurrere fronte minaci

Dum baculum pastor subleuat inter eos

Appula gens lucanaq; semper bella minantur

Et rabiem media gens uenusina uetat.

Ostēdit trib⁹ exēplis res maxie iter se discordes & inimicas sæuētēsq; modico
 iteriecto obstaculo ab iniuria & uiolētia phiberi. Iōq; monet ut sicubi discor
 dias uiderim⁹ illic si cōmode possum⁹ nō pacis autores iterponamus. Primū
 exēplū ē de isthmo. quæ ē fra modica itra duo maria quorū ipetū ipedit sita.
 secūdū exēplū de tauris quos rustie⁹ iteriecto baculo ne cōcurrāt arcet: notū
 ē. tertiu⁹ ē d. lucanis & apulis populis italiae q̄cū sæui & iter se inimici sint arcēt
 ab ifestatiōe p uenusinos q̄ mediū locū arāt. uñ Hora. in. ii. ser. Vita fenis. fe/
 quor hūc lucan⁹ an appul⁹ anceps: nā uenusin⁹ arat finē sub utrūq; colon⁹ Mis
 sus ad hoc pulsus uet⁹ ē ut fama / abellis. Quo ne puacuū Romano incurreret
 hostis Siue q; appula gēs seu q; lucania bellū Incuteret uiolēta &c. Ex quo lo
 co hunc sumptū pater. non plane tamen ab alano acceptū. Nā Horatius non
 diceret uenusinos inter se utrosq; missos ne iter se bellarēt: sed ne Romani
 bellum inferrent. uel ne alii ea loca occuparēt qui hostes Ro. sipt.

In cauea propria fit atrox ac aspera uulpes

Quæ potius fugeret si foret illa foris

Improbis & mordax canis est in limite noto

Dum uidet auxilium uim sibi ferre canum

Inter consortes audacior est homo nequam

Quā sit in externis hoste minante locis.

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

Monet notis exemplis ne speremus facile ciues p[ro]p[ri]is domibus pellere: aut hominē alias meticolosum dū intra cōmilitones aut collatrones est fugare.

Inuentum tarde leporem cito perdimus inter

Vepres quandoquidem est res fugitiua lepus

Perdimus anguillam manibus dum stringimus illam

Cuius labilitas fallit in amne manus

Sicabit inuentus nisi conseruetur amicus

Et nisi libertas mutua seruet eum

Vepres

Monet sic cum quouis nouitiū amicitiarū fœdus percussimus. ut eum officio nostro deuinciamus. Si priusq[ue] radicata fuerit beneficii gratia uel modice læ datur poterit aufugere Vepres genere masculino profert Virgili[us] in Georg. dicens hirsuti &c. & in. viii. Aenei. Et sparsi rorabāt sanguine uepres Quia uero p[re]ceptū est ut diminitiuā principaliū genus sequantur. ab eo quod est hi uepres nō fiet hæ uipreculæ. Præterea in singulari nimirū diceret. hic uipris unde fieret uipriculus. Neq[ue] uersus patitur. ut uipreculos dicas. quia secunda eēt lōga. leges ergo Vipriculos uel tuti? Ut nos uepres. Cui? labilitas: credo melius dictū esse Cuius lubricitas: nō tamē illud dāno. Et nisi libertas &c. res exigit ut dicas liberalitas: quia Libertas non conciliat amicos: sed ut docet Cicero maxime decet eos. Quia ergo de amico nō satis firmo loq[ui]t[ur] quomō libertatē erga eum tenendam p[re]cipit Ut uero liberalitas ponatur uersus nō patitur. Poteris autem dicere. Et nisi cōmoditas mutua seruet eum.

Non bene firmus erat digito qui soluitur uno

Nodus nec fortis tam cito fracta fides

Nunq[ue] fidus erit qui desint esse fidelis

Nunq[ue] qui non est fidius: amicus erit

Ex quo conueniunt duo pectora pectus in unum

Fas est ut maneant pectora pectus idem

Quia dixit amicum esse obsequio seruandū. dicit id non esse de uero amico Quia ut dicit Cicero Veræ amicitia: sempiternæ sunt. Neq[ue] solui possunt. Quādo igitur. quis ab amicitia recedit modica lacesitus iniuria: certum est eum nō fuisse fidum amicū: sicut nec firmus nodus est qui uno digito dissoluitur. Qui uero fidus non est: nō est dignus ut amicus habeat. Quia ut dicit etiam Cicero amici ita consentiūt: ut iam amicū qui intuetur tanq[ue] exemplū aliquod intueatur sui. Atq[ue] ut idem dicit: Fundamētū stabilitatis atq[ue] cōstantiæ eius quam in amicitia quarimus fides est. Nihil enim stabile est: quod in fidū est. unde dicit Autor nūq[ue] qui nō est fidus: amicus erit. Itē Cicero est enī is amicus quidē qui est tanq[ue] alter idē. Et paulo post: cuius animū cū suo aīo cōmisceat ut efficiat pœne unū ex duobus. Vnde & hic. Fas est ut maneāt &c.

Mente minus sanus q̄ corpore creditur æger
 Quando suos medicos fuste uel ense ferit
 Quis magis in sanus q̄ cæcus in ardua ductus
 Si tunc contemnat felle tumente ducem
 Lippo non lusco colliria nigra medentur
 Qui semel est luscus non nisi luscus erit.

Tacite cohortatur nos poeta: ut monitores nostros feramus: nec eis asperimus: ne nos ut insanos destituant. Monet præterea ne nolentem discere nitamur docere/ quia operam luderemus. Non enim medicina datur priuaris: sed male habentibus. Nec doctrina prodest nolenti scire: sed nescienti data. Quando suos &c. uetus codex habet Qui medicos eius: sed latinitas est dura eo q̄ reciproco locus est. loquitur periphrasticos de frenetico Tractum uide tur ex illo Horatii secundo sermonum. Ut letargicus hic cum sit pugil & medicum urget. & ex illo eiusdem sermonis orabat sanus utrisq; Auribus atq; oculis mentem nisi litigiosus Exciperet dominus cum uederet &c. Quin & illud lippo non lusco &c. ad imitationem Horatii dictum est. qui ait primo sermo num de se. Hic oculis ego nigra meis colliria lippus Illinere. Lippi oculi sūt fluctuant: es & lachrymosi uel per uigilias uel per fumum: aut per aliud quoduis corrupti. Colliria sunt medicamēta illa quæ huiusmodi adhibētur. Cornelius Celsus libro quinto medicinæ: colliria tam oculorum q̄ fistularum appellat. Luscus dicitur qui captus est altero oculo. Vnde Iuuenalis Hannibalē qui alterum oculum amiserat in transitu alpium apennini: luscum appellat factyra decima. Cū getula ducem portaret belua luscū. Imperiti uicinitate uer naculæ linguæ decepti dicunt luscum limis seu obliquis oculis uidetem: quē rectius Strabū. aut ut antiqui Strabonē appellaueris. Varro in flexa. Multi enī qui limina intrarūt integris oculis Strabones sunt facti. Oculi ergo lippi curari possunt. luscī non possunt. Horatius etiā transfert lippitudinis curatio nē ad animi purgationē in prima epistola dicens. Non possis oculo quātū cō tendere lynceus Non tamen iccirco contēnas lippus inungi. Idem facit Seneca dicens. Imbecillos oculos esse qui ad alienam lippitudinem suffunduntur. Felle tumente. i. atra bili: hoc est iracundia satiente.

Lippus

Luscus
Strabo

Nolumus in cirpo qui non est quærere nodum
 Nec super infirmum ponere magna gradum
 Pasce canem: pastus tuus illum leniet: & te
 Quamuis cædatur læsus amabit herum
 Fac seruo nequam bona: semper & omne quod illi
 Præbueris perdes: nam male gratus erit.

Oñdit apud indignos nō eē collocāda bñficia. Quia sicut operā & expēsa perdit q̄ multa indagine nodū in cirpo quæreret. est enī iuncus sine nodo. Sic q̄ fer

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

no nequã: aut uiro non liberali nec grato bñficiũ cõfert: bñficiũ perdit. Contraut dicit. Bñficiũ dando accepit q gratis dedit. Quẽadmodũ siqs cani cui? natura fidelis ẽ alimẽta præbuerit: etiã si pedes illi amputauerit: amicũ tñ habet. ultimũ uersũ ego sic offẽdi Præbueris perdes cũ sibi nullus amor. sed reciprocatio mala est. itaq; poteris si mauius nostro more legere. Vel sic. Nil q; amoris habet. Vel. Nil q; amare potest. Vel. Nã cor amore caret. Vel. Huic quia nullus amor. Leniet. i. placabit mitem & morigerum facit.

Ridiculus mus ẽ qui muribus i perat : & q

Tanq; rex horum sit: dominatur eis

Non minor est risus de seruo qn leuatur

In dominũ quando uoce manuq; ferit

Asperius nihil ẽ humili dũ surgit in altũ

Pingitur in celsa simia sede sedens

Vere docet nihil ẽ feroci? atq; i periosius q; seru? aut quis hũilis cõditiois dũ ad altũ de? puenerit. Cui? rei pter ea q; quotidie uidem? pluria exẽpla apud tyricos & p;cipue apud Iuuenalẽ reperies. Hora. etiã dicit ridiculũ pberẽ spe? etaculũ hojem hũili loco natũ ubi ad magistratũ puenerit. Vñ ait. Fũdos au? fidio lusco p̄tore libẽter Linquimus infamĩ ridetes p̄mia scribã Prætextã & Latũ clauũ prunãq; batillũ. Eiusmodi enĩ q; supra gen? aut fortẽ dignitates q̄ruunt: ambicio si sunt & gloriosi leuiq; sentẽtia (Nã sapiens in p̄pria pelle latere ma uult) Ut uero dicit Cicero de amicitia. Neq; qcq; in?spicere fortunato itolera bilius fieri p̄t. Prouerbiũ aut est qn uir hũili genere natus ad magistratus peruenit. Simiap tribunali sedet: Simia enĩ ut multi uolunt (licet prima syl laba dissentit) a simulando deducit: uerũ undecũq; dicatur rerũ quas uider simulatrix est. Volunt ergo dicere non uerũ esse tribunũ sed simulatũ.

Diuerſis diuerſa ualẽt medicamĩa morbis

Ut uariant morbi se: uariantur ea

Nõ uno doctrina modo se mētibus ifert

Histimor: his mōit?: his adhibet amor

Quadrupes adaq;re neq; dũ pcutis illos

Nec cogit pueros uirga: studere rudes

Admonitos facit p̄ceptores ut diligẽtia disqrãt captũ & igeniũ qlitatẽq; scho lasticorẽ. nã sicut uarii morbi uario medicamẽto curant: neq; p̄t recte mēderi q; morbi diuerſitatẽ nõ cognoscit. ita diuerſa scholasticorẽ igenia diuerſis modis ifitui uolũt. Itaq; alios cohorrãdo: alios laudãdo: alios cadẽdo: alios aliud faciẽdo p̄ceptor perit? p diuerſitate igeniorẽ atq; indolis docebit. q; nõ oēs cadẽdi sunt pater. Nã sicut q; drupes ut æqui afini & mulsi uerberẽtur etiã ad aquari nolunt: sic rude ingemũ sape percutiendi obtunditur: nec discere potest. De hac re optime Quintilianus differit.

Paruula uenalem comprehendit mantica telam
 Et iacet exiguo multiplicata loco
 Cur sicq; cupida menti non sufficit orbis
 Prædia terrarum gloria celsus honos
 Ius est ut penitus terræ sit homunculus expers
 Qui totam terram solus habere cupit.

Damnat infinitâ hominû cupiditatē. cui ne orbis quidē totus satis est. Vnde Iuuenalis de Alexandro magno. Vnus peleo iuueni non sufficit orbis. de quo & Valerius maximus. Nā Alexandri pectus isatiabile laudis: qui Anaxarcho comiti suo ex auctoritate Democriti præceptoris innumerabiles mundos eē referēti: heu me inquit miserū q; nec uno quidē adhuc sum potitus: Angusta homini possessio gloria fuit: quæ deorū omniū domicilio sufficit. Hæc ille. Dicit ergo autor sic Mantica in qua negociatores telam uenalem traducunt accipit quidem multæ longitudinis telam si cōplicetur atq; stipetur. uerū ubi repleta est pro captu suo neq; plus admittit: neq; plus requirit. At homini nunq; satis esse uidef. Neq; quantūcūq; possideat mens contenta est. Est autem de uerbium multorum dicentium quando hominem uident nimia possessionū siti confici: Tellus sepultura illius deerit. Homunculus diminutiuum est ab homine. A quo etiam Homuncio dicitur.

Faucibus innocuis deserta leonculus ambit
 Cum nihil inueniat quod lacerare queat
 Non semper pungit serpens: nec fundit ubiq;
 Virus quod secum semper in ore gerit
 Non equidem stimulo nec parceret ille ueneno
 Siquid adesset quod lædere posset eo.

Docet malos semp hñe nocēdi desiderii: q; si qñq; nō noceāt: est q; nō hñt qui p libidine nocere possent. Sicut ergo leo nō semp dentibus: neq; serpens ueneno nos necat: semp tñ arma sua uterq; habet ut quādo cūq; occurrant nos inuadant. Ita malus quotienscūq; nactus est in quem malitiam suā effunderet naturā suam indicat. Ordo est. Leonculus. i. leo diminutiuū pro principi. ambit. i. circumir & indagine cingit deserta supple loca. faucibus innocuis i. nulli nocentibus. cum. i. quando nihil inueniat quod queat lacerare. Non semper pungit hoc de scorpio intelligi potest. Reliqua nota sunt.

Caput quartum continens octosticha.

n On benede pedibus spinæ tribulæq; trahūtur
 Dum breuis interius spina relicta iacet
 Quo mora fit maior tanto mage uulnera putrent

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

Et tunc non possunt absq; dolore trahi
 Qui culpas de corde trahit trahat usq; recentes
 Et cunctas pariter ne ferat una necem
 Quid prodest medico plagas sanasse ducentas
 Si manet una latens qua moriatur homo.

Satis dilucide & apte oñdit quò per cõfessionē peccata nra purgabim': nam quēadmodū q corporis uulnera sanari cupit tria obseruat: Primū ut cõfestim & uestigio curet priusq; putrefcāt: deinde ut spinā aut telum quoduis aliāue uulneris causam penitus extrahat. Deinde ut oīa uulnera curet. Quia ut dicit Seneca Quid refert an multa sint uulnera Nō pōt āpli' q unū eē letiferū &c. Si aut illud unū nō curet: frustra alia curaueris. Similiter qui ai morbū piare uult tria faciet Cõfitebit' q̄ primū ne iu cõsuetudinē malā labatur: aut uitiorū pondere obruatur. Aut tempus p̄nitentiæ amittat. Confitebitur ex integro Et ut uere p̄nitentem se significet spinā. i. occasionē & fomitem peccandi radicatus eruet. Nihil obscurum est in textu nisi penitus illiteratis.

Arbor quæ late ramat nisi firma sit imo
 Cum ramis facili corruit i cta notho
 Sed quæ radices hēt in tellure profūdas
 Obstet & euelli peste furente nequit
 Qui ramos famæ non radices meritorū
 Extendit late scito q̄ ille cadet
 Non solum cælo qui talia uana profatūr
 Ast etiam uitio displicet ipse solo.

Pulchra & apta parabola. Quēadmodū inquit arbor quæ ramos suos late extendit: nec radices p̄tendit cito corruit: ita fama quæ populari aura. i. fauore fulcitur: nec meritis clarisq; factis innitit facile p̄sternit'. Quia ut dicit in epistolis Flacc'. Qui dedit hæc hodie cras si uolet auferet: ut si Detulerit falces i digno detraheret idē Pone meū est inquit: pono tristisq; recedo &c. Si itaq; populi tibi honorē impēdit poterit auferre. Si fama tua a populo depēdet arbitrio populi poterit perire At si bonis uirtutibus fūdata clarisq; facinoribus radicata fuerit p̄petua tibi erit Detestādi igit' sunt q̄ sine meritis laudari uolunt q̄les sūt quos gloriosos uocāt. Qui inq; autor nō solū. i. nō tātū displicēt cælo i. cælicolis. ast p̄ sed etiā displicent uitio. i. p̄uitiū solo. i. terræ hoc ē terrigenis & mortalibus. Solum est quicquid solidum est & sustentare potest. Vnde solum nauium est aqua. auium aer. hominum terra.

Non min' ē dulcis partio de fōte recepta
 Quā quæ de magno flūmine fert' aqua
 Et cadus & doliū retinēt q̄nq; falernum

Nec dolium melius q̄ breuis ipse cadus
 Nec magis egregio dulcescit potus in auro
 Quam facit in uitro quod minus affe ualet
 Quamuis ergo miser bene dicat uel bona nemo
 Corpore pro misero uilia uerba putet.

Ostēdit hoīes opīnionē duci sibiq; cupiditatis causam esse. Nā ueluti dulcior rem nōnulli putant aquā immēsi fluminis q̄ fonticuli dū tamē aqua utriusq; tibi satis sit: neq; corruptior una q̄ reliq;. ita plurimi putant suauiore esse usum pecuniæ quā de magno aceruo tollunt: q̄ eius quā ex mediocri & sufficienti tamē. Verū hmōi errant. Nam sæpe dulcior est aqua fonticuli q̄ fluminis magni & paruæ diuitiæ cum tranquillitate animi: q̄ magnæ cum ingenti cura custoditæ. Itē uinū ex magno uale sæpe nō melius est q̄ ex paruo. nec melius sapit in aureo poculo q̄ in uitreo. Et pari modo sciētia hoīs inculti pānisq; obfiti non est uilior q̄ pomposi. dū modo tamē uita æquā utriq; autoritatē pariat. Hanc falsam hominū opīnionē satyrici late taxāt. Vnde prima duo carmina ex primo sermone Horatii excerpta sunt ubi dicit uel dicquid referat in tranaturæ fines uiuenti iugera centū an Mille aret. At suaue ē ex magno tollere aceruo. Dum ex paruo nobis tātū dē haurire relinquis? Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris? Vel tibi si sit opus liquidi nō amplius urna uel cyathos & dicas magno de flumine malle. Quā ex hoc fonticulo tantū dē fumere &c. Vltimi uero uersus duo apud Iuuenalē explicantur: ubi dicit cauidicos pluris agere si magnifice uestiti eēt eo q̄ populus uestimenta magis q̄ sciētia & eloquentia sequeret uerba sunt. Vt redeant ueteres Ciceroni nemo ducentos Nunc dederit nūmos nisi fulserit annulus ingens Respicit hoc primū q̄ litigat: an tibi serui Octo: decē comites post te ansit sella. togati Ante pedes: ideo cōducta paulus agebat Sardonicē atq; ideo pluris q̄ cossus agebat Quam Basilus: rara in tenui facundia panno.

Vifibus intentis scrutatur ab æthere predam
 Miluus & a longe frustra relicta uidet
 Non licet esuriat statim descendit ab alto
 Sed uariis giris circuit ipse locum
 Nam sunt qui laqueos posita dape ponere tentant
 Ut sic incautæ decipiantur aues
 Deniq; percepto nihil aucupis artis adesse
 Vnguibus accedit tutus & esca capit.

Docet nunq̄ satis exploratū nobis eēt ut insidias añ uitem? Oñditq; tūc maxime posse dolos q̄n securi sumus. Nā aues tātisp̄ dū dolū suspicant̄ esca nō capiūt: postea uero q̄ nihil doli subesse putāt & esca uolūt capere inescant hoc ē

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

esca capit eas. Ordo est. Miluus scrutat' uisibus. i. oculis intētis/predā ab æthe-
re. i. ab alto aere in quo uolat & uidet a lōge frustra. i. fragmenta & particulas
carniū relictarū. Sed licet efuriat. i. fame scat nō descendit statim ab alto. i. ab
aere sed ipse circuit locū in quo iacet pda uariis giris. i. circuitibus & circūuo-
lationibus. Nā sunt q̄rētant ponere laq̄os dape. i. esca posita Vt incautæ aues
decipiant sic. Deniq; .i. tandē pcepto. i. postq̄ pcepit. iuxta opinionē suā: nihil
artis. i. fraudis aucupis adesse Accedit tutus unguibus ut capiat esca: & esca ca-
pit ipm. Donec ergo dolos suspicabat' tutus fuit: sed postq̄ securus erat. i. sine
cura captus ē ilico: sic & Troia donec obsessa erat restitit hosti. Quādo autē pā-
dunt portæ iuuat ire & dorica castra desertosq; uidere locos p̄xia nocte capta
ē. In hoc ultimo uersu nō pprie ponit' tutus. nō enī tutus ē. i. desesus & p̄tect'
sed secus? .i. sine cura. Poteris sic legere. Vnguibus ut capiat p̄git & esca capit.

Non nihil exempli uermes de carne creati
Demonstrant oculis testificantis opus
Dentibus inuadunt acceptant morsibus illam
Nec quærunt aliam dum sibi durat ea
Consilii nihil est nisi sal succurrere possit
Sal positus large mordet & arcet eos
Vermibus hic mos est nec solum linquitur illis
Sunt in quo transit iam furor ipse uiri.

Argure sumpsit hanc parabolā: q̄ oñdit quātū mali afferat mollis educatio:
quātoq; præstet assuetū eē labori q̄ delitiis. Vermes inqt q̄ in carne recēti cre-
ant eandē carnē auidissime uorant: nihilq; relinquāt ex ea nisi sale fricet: quo
uno nec ant. At si nō necent tandē cōsumpta carne in q̄ nati sunt (aliā enī si-
bi nō quærunt) cogent' inedia & fame perire/aut sua mēbra absumere. Sic
(ut tacite dicit) pueri molliter curati patriā hereditatē in qua nati sunt absu-
mūt q̄ absumpta fame pereūt aut p latrociniā ad furcas ueniūt. nō enī didice-
rūt uictū parere. Possunt autē sale. i. sapiētia diuelli si disciplinā adhibueris. In/
ueni i exēplis sal positū &c. sed ubi fieri pōt ad latinoꝝ uisum traducere uelim
Docui autē salē genere masculino dici. Si positū legere uelis legito.

Non propter pennas laudat conuiuia uolucrum
Nec propter corium mango disertus equūm
Non equidem similis per singula cursitat usus
Vestes non homines omnis honorat homo.
Hunc noua facta nouum statuunt per singula morem
Et nihil excepto paupere: uile iacet
Nil bene pauper agit sed pro ratione tenetur
Quicquid agit diues seu bene siue male

Carpit stultitiā eorū qd ad diuitias & strepitū fortūæ: nō ad uirtutē spectāt. Vtiē autē parabola a cōtrario: oīs enī a cōtrario aut a simili fit. Comedones inq̄ nō laudāt auē p̄t' plumā: sed p̄t' tenellā carnē. Horati. tñ in sermo. ait. Vix tñ eripiā posito pauone uelis qn Hoc poti' q̄ gallina tergere palatū Corrupt' uanis rerū: q̄ ueneat auro Rara auis: & picta p̄dat spectacula cauda Tanq̄ ad rē attineat q̄cūq̄. Nū uesceris illa quā laudas pluma: cocto nun adest honor idē. Itē Nec p̄t' coriū &c. Mangones dicūt: q̄ equos aut mulieres uēdūt. Equos autē empturi nō colorē dūt axat īspiciūt. Vñ Flacc'. Regib' hic mos ubi equos mercāt' aptos. Inspiciūt nē si facies: (ut s̄ape) decora Molli fulta pede ē emptorē īducat hiātē Quod pulchræ clunes breue qd caput ardua cernix. Hoc illi rē ēte &c. Nil bñ paup agit. Hora. ī epi. Hos sol' o aio s̄ape & bñ uiuē quorū. Cōspi cī' nitidis fūdata pecūia uillis. Et itē. Ac bñ nūmarū decorat suadela uen' q̄

Sūpta qd esca ualet quæ q̄cito sumit' exit
 Nausea cor uexat uiscera lassā dolent
 Qñ nō patit' medicamina morbus ī aluo
 Non signum uitæ sed necis esse puto
 Vt dape uēter eget sic spiritus indiget illa
 Non bñ pascunt' cum nihil alter habet
 Nō discūt q̄cūq̄ scholas ubicūq̄ frequētāt
 Nam plures ueniunt ut uideantur ibi

Docet quare scholastici nō p̄ficiūt. q̄a inq̄t q̄ a p̄ceptorib' audiūt nō repetūt neq̄ ampli' recordant': sed sicut accipiūt ita emittūt sine accuratiōe. Verū sic corp' sanū eē nō pōt nisi cibū digesserit: sic nec hō doct' nisi cibū ai. i. doctrinā repetierit. Simili mō saluator nī semē in petras. i. uerbū dei ī dura & uana corda sine fructu cadere docet. Vltimi duo uersus sic cōstruunt'. Nō q̄cūq̄. i. non oēs q̄ frequētāt scholas discūt &c. Nō āt dices. Quicūq̄ frequētāt scholas nō discūt &c. Dialectici enī falsā dicerēt: ē enī ulis negatiua: ad cui' falsitatē satis ē unā singulariū eē falsā. Quū uero dices: Nō q̄cūq̄ &c. p̄ticularis negatiua ē.

Bos semel ē uitulus: semel ē canis ipse catellus
 Cur homo bis puer est quem semel eē licet
 De puero natura senē facit ut petit ordo
 Sed uitium pueri: de sene reddit idem
 Non est barbati plostello iungere mures
 Ne casu tali multiplicare nuces
 Bis puer ē homo-uir semel & quē uiribus una
 Cum sensu lassis alba senecta domat
 Dicit illud Catonis. Nā quocūq̄ sene sensus puerilis ī illo est. Bis inquit Pue

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

ri sumus Verū duplex est ratio qua Pueri dicamus: altera quia acumen inge-
 nii amittimus puerilisq; nugas sine crimine iterum facimus. & id nō hoīs sed
 ætatis vitiū est/ quocirca ignoscendū senibus. Altera vero quia senes iuuetu-
 tis vitia reperimus: qualia sunt scortari: amoribus capi: quod immane vitiū:
 quod etiā ægre fert autor. illud autē Non est barbati &c. tractū est ex sermoni-
 bus Horatii ubi dicit. Aedificare casas plostello adiūgere mures Ludere par
 impar equitare in arundine lōga Si quem delectat barbatum amentia uerset
 Sic puerilius his ratio esse euincet amare Nec quicq; differre utrū ne in pulue-
 re trimus Quale prius ludas opus an meretricis amore Sollicitus plores &c.
 Plostellū diminutiū est a plaustro: solēt autē pueri capere mures & eos subiu-
 gare plostellis. i. paruis uehiculis quæ & ipsi faciūt. Mutat autē au diphthōgus
 ī o lōgū: sicut ī aliis multis: ut caulis colis: caurus cor?: caudex codex &c. Mul-
 tiplicare nuces tali casu quali pueri diuinātes Par an ipar: Quod Flaccus dicit
 ludere par impar. Ludūt autē pueri nucibus. Vnde Perlius. Et nucibus facimus
 quæcūq; relictis. ubi & alia relinquendarū ratio est. alba senecta. i. cana.

Sæpemolossus ouem tollit de fauce luporum

Vt raptam comedat non ut abire sinat

Quid refert an ab hoste lupo moriat an illo

Cum dentes æque sint utriusq; graues

In multis similes ratio considerat actus

De quibus expertus dicere uera potest

Res hoīm sæuus defēdit ab hostibus alcon

Vt sibi non aliis restueatur ea.

Iucunde ostendit quo prelatogæ auaritia creuit Quilicet fures & latrones pu-
 niant non tamē ut subditis quibus res ablata est reddant sed ut ipsi præda po-
 tiantur. Quin multi pro lege habent ut quicquid furi aut raptori auferat res
 fiscī sit. Quā rem Iuuenalis sic damnat. Exul ab octaua Marius bibit: & frui-
 diis Iratis. at tu uictrix prouincia ploras. Marius enī priscus cum aphricam p/
 uinciam spoliasset & accusatus Romæ ab aphris: uarias habuisset sententias:
 randem Cornutus septē milia nūmum quæ puincialibus eripuerat: arario in-
 ferenda censuit: cū aphris spoliatis restitui debuissent: quā rem Iuuenalis con-
 queritur publicam detestans auariciā: & iudiciorum iniquitatem. Alcon non
 is est de quo Virgi. in bucoli. Autalconis habes laudes. Verum quiuis iudex
 auarus quem sub hoc noīe damnat Alanus. Molossus est canis acer qualis a
 molossia uenit qualem etiam pastores ad ouium custodiam habent.

Simpliciter cæcus prohibetur ducere cæcum

Ne cæcus cæcum ducat in antra suum

Sed tamen insanum prohibere nequimus Alanum

Quin cæcos dubio ducere calle uelit

Non queritur q̄ turpe pedes offendat eundo

Sed quod tam pauci nocte sequuntur eum

Miror & admiror q̄ iter lucis capit ille

Quem nunq̄ constat scisse uel isse uiam.

Facit ipophoram. i. obiectionē cōtra se. Præcipit enim uulgo ne cæcis ducat cæcum. Qui ergo dicas alane cū sis cæcus audes ducere cæcos. Respondet p se in tertia psona Alanus nō querit. i. cōquerit q̄ offendat. i. lædat eundo turpe. i. turpiter pedes suos sicut faciūt cæci: sed q̄ tam pauci nocte sequūt eum/ diceret se. hoc est Alanus nihil mali ex cæcitate sua patit: quia nō offendit pedes suos. sed id dolet: quia cæcus putatur q̄ non habet comites quos ducat de quibus mirat q̄ se ducē aspiciant: putantes ipsum errare cum & ipsi neq̄ sciuerint neq̄ iuerint unq̄ uiam rectam.

Ad bellum quia durus erat migravit atrides

Aegisto thalamos ingrediente domi

Qui iacet in plumis nil duri passus in illis

Non ualet infuetus uir tolerare malum

Imbribus & uentis mutat gena laxa colorem.

Vritur & leuiter sole tenella cutis

Mollibus affuetus clipeum bene non gerit armis:

Nec retinet gladium firmiter uncta manus.

Ostendit hominē duriter ab ineūte ætate educatū magis idoneū esse ad bella & ad oīa difficiliora gerēda: q̄ eū qui molliter curatus est: Atrides enim quia idē agamēnon q̄ durus & fortis erat ad bellū cū fratre suo Menelao pro rapta helena pfectus ē. Aegistus uero homo mollis & ociosus & delitiis fuetus interea dū domi maneret thalamos agamēnonis inuasit & clytēnestrā corrupit. de hac re habem⁹ præter cæteros Seruiū ad illud. xi. Aenei. Virg. Atrides prothei menelaus adusq̄ pachinni Exulat. ubi sic dicit. Atreus & Thiestes fratres fuerūt in se iuicē faui: adeo ut Thiestes cū europa fratris uxore cōcūberet: quo facto dolēs Atreus pprios ei epulādos apposuit liberos. Sed cū Thiestes post cognitū facinus req̄reret ultionem a diis ei apollo rñdit: posse alio scelere illius facinoris uindicē nasci. s. si cū pelopeia filia sua cōcūberet quo facto natus est ægistus fatalis in atrei geminā plē. sed iuppiter Menelai fata miseratus est ppter helenæ filiae suæ iugale cōsortiū & eum p diuersa errare maluit q̄ ægisti manibus iterire. hæc ille. Idē alibi. attestat. qd breuibus cōse/ quar. Agamēnonē cū capta troia/rediret ab ægisto adultero in primo limite interceptū cōsilio clytēnestræ. uel ut alii dicūt prima nocte/ quū subtrunicam siue ut nūc dicūt camisiā sine apertura induere uellet quā illi clytēnestra conuinx supposuerat/ ab ægisto infidiis exceptus & inereptus est. de ægisti uero

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

mollitie & ocio est illud inde remedio amoris apud Ouidiū Quærit ægistus quare sic factus adulter in pröptu causa est defidiosus erat. Pugnabät alii tardis apud Iliion armis. Quo tulerat uires græcia tota suas. Siue operam bellis uellet dare nulla gerebat. Siue foro uacüu liribus argos erat. Quöd potuit fecit nemil ageret amauit &c. Notum est ergo ægistum thalamos atridæ. id est agamennonis inualisse. duo enim atridæ sunt Agamennon & menelaus. & uterq; tindari filiä duxit. Menelaus helenä quæ uerius Iouis fingebat & Agamennon clytënefram quam corrupit ægistus. sed Orestus adulterum una cum matre interemit. quæ oïa latius dico q; hunc locü corruptü nec intellectum ab illis qui cömementi eü sunt uiderē. Si homerü legerimus facile inuenimus Agamënonë totius exercitus imperatorem haud segnë fuisse. itaq; quia etiam eius thalamos inuaserat rectius leges in primö carmine atrides q; achilles ab alano positü est dices ægisto thalamos ingredienti dome. nō de achillis: sed de agamënonis thalamo dictü. Erat aut achilles mire strënuus & acer ut est apud homerü in ihade & Statiü in achilleide. Mollibus armis. i. quibus ad delitias utüt. Manet uncta: uel simpliciter intellige oleo përfusa: uel quia tenelli & delitiosi amatores ex balneis ad amicas uncti & curata cute ppabät.

Non oïs socius fidus: non omne fidele
 Pectus non omni me sociare uolo
 Qui socius uolet esse meus: nō alter & idē
 Fiet ego qui non est satis alter ego
 Nō teneo sociü qui scit qd nescio uel qui
 Id qd non habeo claudit & illud habet
 Cum socio socius deliberat oïa doctus
 Cum sibi concordant consona corda duo

Docet erupidis illud antiquum quod Maro usurpare solebat τῶν φίλων κοίμα. Cömunia amicorum esse omnia quod etiam sic dicitur κοίμα φίλων πάντα. Ideoq; monstrat eum non esse uerum amicum qui aut rem aut consilia celat.

Crastinus ingrato procrastinat omnia more
 Et de cras uno cras mihi mille facit
 Cur hodie non multiplicat qui multiplicat cras
 Non ne dies solem signat uterq; suum
 Post hodie cras esse solet: cum sole reductum
 Sed non cras illud quod mihi spondet habet
 Cras illud nunquã nec sol orietur in illo
 Cum cras uenturum sit sine fine suum.

Docet q̄ primum esse amicis succurrendum. & contra officium facere perendinantes. & protrahentes. dicētesq; illud. Cras dabo nō hodie: sic nego quotidie. Crastinus est uel dies uel homo: crastinus qui differt in crastinum: non autem proprium est. Nota sunt cætera: sed statis incondita.

Caput quintum continens de casticha.

Non sunt digna coli quæcunq; coluntur in orbe
Iugera: nec uel fodi uinea quæq; manu
Quid prodest, uel arare solum uel scindere uitem
Cum nihil hoc fructus: nil ferat illa meri
Incultus requiescat ager steriliq; quiescat
Ut uitis nunquā uindemianda mihi
A simili cessare probo debere datorem
Qui colit indignos uel sua tradit eis
Qui sua dat dignis serit & metit unit & amplat
Indignis uero res data tota perit

^h Demonstrat indignis nil esse conferendum: quia sicut ager sterilis aut nihil aut minus reddit q̄ accepit: sic homo ingratus: quod dolendum est. Contra ut dicitur Beneficium dando accepit qui dignis dedit. Non quæcunq; id est non omnia. hoc est quædam quæ coluntur non sunt digna coli. Iugura secundum Vallā tantūmodo secundæ in seculari est hoc iugurum. Inuenies tamen & iugere in tertiæ declinationis ablatiuo. Cum nihil hoc. id est solum illa. id est uitis. Vindemianda: licentiose corripuit secundam syllabam. Nam Maro in Georgico. ii. dicit. Floret ager spumat plenis uindemialabris. Horatius tamen in sermonibus eandē corripit. Vindemiator & inuictus cum saepe uiator. Sunt tamen nō ignobiles uiri qui ibi mallent dictionē q̄ syllabæ quantitatem corrupisse. legunt enim uindemator.

Nos asinus ridere facit dum more leonis
Pingitur: & uulpes subdola cogit idem
Exuat hic pellem qua se putat esse leonem
Ut patiens oneris iussa sequatur heri
Hortor & ut uulpes propria sub pelle quiescat
Ne moueat risum pelle leonis ouans
Inflando se Rana boui par esse uolebat
Ulcisci pullos quos pede pressit aquis.
At tu: iurauit ranunculus ante crepares
Per medium q̄ par efficereris ei.

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

Monstrat ex apologis asopi manēdū esse intra propriā pellē: hoc est in p/ prio habitu fortunæq; strepitu: ne dū altiora secuti irrisi detrudamur: aut tu/ di efficiamur. unde Iuuenalis. buccæ Noscēda est mēsurā suā spectandāq; re bus In sūmis minimisq; ubi piscis emetur. Nec nullū cupias cū sit tibi gobio tantū. In loculis &c. Pōnit aut tris apologos. Primus est de asino qui uidens leonē esse in sūma ueneratione & ab oībus timeri: se aut cōtemni: cum tamē & uires & uocem itidem haberet. Quocirca pellem suā exiit leonis accepit: concilia ferarū adiit. ille primū mulcitare. regem uereri: silentiū præbere au res arrigere. Donec dissonā uocem. deprehendētes asinū nudum. cæsum & irrisum exploserunt. Secundus de uulpe. quæ astu & calliditate plus q̄ leo uiri bus posset se pollere arbitraret: leonis pellem cū sua cōmutauit. neq; minus insoeliciter utramq; irrisa perdidit. Tertius est de boue quē Flaccus infermo. sic pōnit. A bsentis ranæ pullis uituli pede pressis. Vnus ubi effugit mari de narrat: ut ingens belua cognatos eliserit. illa rogare. Tanta ne? nū tandē suf/ flans si magna fuisset: Maior dimidio. num tanto? cum magis atq; Se magis inflaret: non si te ruperis inquit. Par eris &c. Rana inquit prorepens pullos nido dereliquerat quos uitulus seu bos ingens cōculcauit uno dempto/ qui redeūti mari dicebat cognatos. i. fraterculos secū natos ab ingenti belua eē compressos. At cum mater interrogaret inflando se an tāta esset belua quan ta ipsa sic inflata: respondet pullus dimidio maiorem esse. Illa indignata for/ tius ac fortius se inflauit: sed pullus ait. Etiam si te ruperis non eris illi æqualis Non construes ergo at bos iurauit: quia apologus hoc nō habet neq; latine diceret efficere ei: q̄ oporteret dici sibi quod uersus nō patit/ lege ergo sic Inflando &c. Rana inflando se uolebat esse par. id ē æqualis boni. & uolebat sic ulcisci pullos quos uidelicet bos pressit pede aquis. id est in aquis. uel le/ ge Ulcisci pullos quos pede pressit auens. At ranunculus iurauit/ tu ante cre pares. id est rumpereris: & sic crepitum faceres q̄ efficereris. par ei. Si tamen apologū inuertere uis. & ei pro sibi ponere. lege ut alii. At bos iurauit ranūcu lus ante creparet per mediū q̄ p̄ efficeret ei. Ranunculus noue in masculino dixit. Crepare autem uel creparet magis rude. Crepare enim nō est rūpi aut findi: sed crepitum facere: qui rupturam etiam sequitur.

Surgentem drusus festinat radere barbam

Ne noceat lippæ uultibus umbra genæ

Appōnit speculum: speculo monstrante relictos

Forficibus tollit forcipibusq; pilos.

Et ne prurigo caput occupet omnibus horis

Lotricem promptam quæ lauet illud habet

Præterea faciebus aquam manibusq; ministrat

Quotidie scopis a scobe tecta piat

Hoc facit exterius: sed sordes colligit intus

Nec sibi crescentes radere curat eas.

Reprehendit eos qui morose ac nimium diligenter corpus curant & animam negligunt: cum tamen de ea dicat. At precium pars. haec corpore maius habet. Vnde Matthei. xxiii. Ve uobis scribae & pharisaei hypocritae qui mundatis quod de foris est calicis & parafidis: intus autem pleni estis rapina & imunditia. Ponit autem fictitium nomen ne quem aperte ledat. sicut prius dixit alcon. Nam licet drusi multi fuerunt atque adeo noti: quis tamen hic fuerit nisi diuinans mihi dicet nemo. Videtur autem hunc locum habere ex Seneca qui in libro quem de breuitate uitae composuit: sic ait. Quid illos ociosos uocas quibus apud tonsorem multae horae transmittuntur: dum decerpitur siquid proxima nocte succreuerit: dum de singulis capillis in consilium iuratur: dum aut defiecta coma restituitur aut deficiens. hinc atque illinc in frontem compellit. Quomodo irascuntur si tonsor paulo negligetior fuit tanquam uirum tonderet. Quomodo excandescunt siquid ex iuba sua decisum est: quid extra ordinem iacuit. nisi omnia in annulos suos reciderunt. Quis est istorum qui non malit rempublicam suam turbare quam comam? qui non sollicitior sit de capitis sui decore quam salute? qui non comam prior esse malit quam honestior? Hos tu ociosos uocas inter pectinem speculumque occupatos? Ordo est. Drusus festinat radere barbam surgentem. id est crescentem. Ne umbra lippae genae. id est illius partis in facie quae sub maxillis est ubi barba nascitur Ne ergo illa pars esset lippa: id est inepta & impolita & umbra barbae quae in gena est noceat uultibus. id est deformet uultus apponit speculum. &c. Forfices (ut dicit Seruius ad illud octauii Aenei. Versantque tenaci forcipe massam) sunt quibus incidimus. Forcipes sunt quibus aliquid foruum tenemus quasi foruicapes. Nam foruum est calidum. Vnde & formosos dicimus quibus sanguinis rubor pulchritudinem creat. Prurigo dicitur illa tentigo. pustularum. Scopae sunt fascis uirgarum quibus scobem. id est puluerem atriorum uerrunt. Non intelliges ut commentarii drusum esse tonsorem: sed quemuis diuitem qui tondetur.

Forfex
Forceps
Foruum
Formosus

Costat ut illa manus primo perpulchra lauetur

Quae sibi praesumit uasa lauare dei

Munda manus mundum uas quod lauat efficit illud

Sordida sordidius quam fuit ante facit

Tacta luto subducta sibi trahit insita sordem

Et nigra fit subito quae prius alba fuit

Non me uerrucas iuste reprehendit habentem

Qui sibi portanti tubera parcat homo

Ulcerebus primum plenum se liberet ipsum

Postea uerrucas rideat ille meas

Quemadmodum inquit manus imbuta sordibus atque immunda non potest uas quod lauat mundum efficere: sic homo imundus non potest alium reprehendere deo purgare. Quia qui alterius leuiuscula uitia reprehendere uult: necesse est

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

ut sua quæ grauiora habet primū purget. Vnde Matthæi. vii. Quid autē uides festucam in oculis fratris tui & trabē in oculo tuo nō uides? &c. Et horati. primo sermonū. Egomet mihi ignosco Mæuius inquit Sultus & improbus hic amor est dignusq; notari. Cū tua peruideas oculis mala lippus inunctis. Cur in amicorū uitis tam cernis acutū. Quā aut aquila aut serpens epidaurius? at tibi contra. Euenit inquirat uitia ut tua rursus & illi. Itē Qui ne tuberibus propriis offendat amicū Postulat. ignoscet uerrucis illius: æquū est Peccatis ueniā poscentē reddere rursus &c. Ex quibus sūprus est hic locus. Constat ut illa manus. Cōstat inq; Nonius significat conuenit manifestū est. M. Tullius ad Cæsarē libro. ii. Cū constet Cæsarē lupercis id uestigal dedisse: qui ante poterat id cōstare. Et Tuscu. li. ii. Siue q; a grauioribus leuiora natura pellant quæ cū cōstent &c. Hoc itaq; loco cōstat. i. cōuenit rationis est. Sape autē dic' r. Ratio constat ut id fiat. i. manifesta est. Verrucæ sūt parua pustulæ seu uorticuli extantes. Tubera sunt maiores tumores. Metaphoricos per verrucas intellige parua uitia. per tubera: magna.

Nemo pōt pugilē nixu prostrernere fortē
 Nil luctæ patiens aggrediatur eum
 Nūq̄ formosæ cecidissent mœnia troiæ
 Ni ceptus fuerit quo cecidere labor
 Incipiat quicūq; cupit bonus & pius esse
 Dimidium facti qui bene cepit habet
 Quō fiat opus nisi primitus incipiatur
 Oīa principium constat habere suū
 Audaces fortūa iuuat: nil grāde cor audax
 Terret: nil animi quicquid adhorret habent

Dānat inertīā multorū qui pōdere rerū honestarū: & quas factas decet territi ignaui iacent: nihilq; boni operant. Cōtra quos dicit. Incipiēdū esse: quia audacem fortuna iuuat. Et ut dicit idē Virgilius. Labor oīa uincit Improbis & durisurgens in rebus egestas. Nemo pōt pugilē nixu. i. cōnixu cōnitendo. ni luctæ patiens & Hora. in de arte poetica. Qui studet optatā cursu contingere metam. Multa tulit fecitq; puer sudauit & alsit. Abstiniuit uenere & baccho &c. Patiens luctæ. id est collūcationis & est hic patiens nomen. Nunq̄ formosæ troiæ &c. Erat enī superbissime extracta. unde in. ii. Aenei. o patria o diuū domus iliū & indyta bello. Mœnia dardanidū. Et in principio tertii. Ceciditq; superbū Ilium. Troia enim regio est cuius ciuitas Ilium pro qua Troia ponitur. Dimidium facti. Horatius in epistolis: Dimidium facti qui cepit habet: sapere aude. Incipe: Omnia principium. philosophicū hoc est. Intellige tamen præter deum. hoc est omnia producta. Neq; intellige principū quo modo dicunt materiam & formam cū priuatione aut elementa esse principia rerum. uerum initium existendi: multa enim ex nihilo creantur quæ non

habent principium ex quo fiunt sed bene principium quo esse ceperunt. Audaces fortuna iuuat. Hemistichium Virgilianum in decimo Aeneid. ubi etiã offendit pallantem puerum ut fortuna sibi annueret priorem duellum cum turno ingressum uerba eius sunt. Ire prior pallas si qua fors adiuuet aufum. Pallas inquit ire. id est ibar prior in turnum si fors. id est fortuna adiuuet. id est possit adiuuare: qua. id est aliqua uia uel ratione se aufum hoc scilicet inceptate. Nil grande cor audax terret. Vnde Horatius. Si fractus illabatur orbis Impavidum ferient ruinae. Nil animi. id est animositates. ut ibi. Pone animos & pulsus abi. habent quicquid abhorret. id est horrorem affert. satis improprie. Quia abhorreere est alienum esse.

Non potis est magnus gibbo prohibente camelus

Per transire breuis leue foramen acus

Nec transire finit locupletem ianua cæli

Dum cogit miserum sistere pondus opum

Cur animæ mortem tam prauo corde requirit

Cur sibi quod tollit uiuere: captat homo:

Fœlix est pauper quem pauperat ipsa uoluntas

Non est quod tergum cum petat alta grauet

Nec latro nec predo nec fur uasfer insidiatur

Dum capit assumptas absq; timore uias.

Sancte & christiano ritu docet non amandas diuitias siquidem impediunt hominem ne cælestia petat. Vnde Matthei. xix. Amen dico uobis: quia diues difficile intrabit in regnum cælorum: Et iterum dico uobis Facilius est camelum per foramen acus transire q̄ diuitem intrare in regnum cælorum. Hoc est illud non potis &c. Cur animæ &c. Matthei quinto. Quod si oculus tuus dexter scandalizet te erue eum &c. Fœlix ē pauper &c. Matthei quinto. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cælorum. Nec latro. Vnde illud Cantabit uacuus coram latrone uiator.

Mille uia ducunt homines per secula romam

Quæ dominum toto quærere corde uolūt

Est uia quæ ducit montes directa per altos

Vepribus & spinis arduitate grauis

Est quoq; non nullus callis quem calculus asper

Asperat & plantas quotidianus arat

Est uia per ponthū uia per deserta per imas

Valles: per scopulos per loca dura pedi

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

Per nemus & latebras per lustra timenda ferarū

Per spinas:tribulos:per lutulenta uaga.

Docet allegoricos quēadmodū multæ uia: romam ducunt secundū q̄ in diuersis locis fueris ita multæ te cælum ducant secundū uarias uitæ conditiones quos autem status per has uias intelligat quilibet cōminisci potest. Non absurdum esset si ita dixeris. ut uia per mōtes sit per regna & potestates quæ ueribus & spinis horret. id est mundanis laqueis. Via per calculos. id est pusillos lapides est monachorū & uestalium qui scrupulis multis anguntur: tutius tamen incedunt. uia per ponthum est negociatorū seculariū. Per deferta solitariorum. Per imas ualles. pauperum. per scopulos laborantiū. per loca dura: militantium. per nemus diuitū. & latebras ocluforū. per lustra timēda ferarū. i. per dignitates & magistratus seruiēdo reipub. quæ belua multarū capitum est. per spinas. i. tribulationes. per tribulos. id est uulnera & plagas. per lutulēta. i. turbida hoc ē per priuatā uitā. per uaga. id est negocia uaria.

Semper hiat coruus: semperq; cadauera captat

Semper amat mortem mors quoq; pascit eum

Quem sua debilitas & quem premit ipsa senectus

Letificant illum cum putat ipse mori

Non solum coruis moriturus insidiatur

Maxima pars hominum iam facit illud idem

Filius ante diem mortem patris optat ut hæres

Fiat: & ut misera lege capeſſat opes

Prohdolor in clerum transit dolus & scelus illud

Hic emit ecclesiam dum tenet alter eam.

Quemadmodū inquit coruus qui cadaueribus uescit morte gaudet: mortē q̄ uiuentium desiderat: ita & hæredes inscripti amicorū & maiorū suorum: & ecclesiastici illorum quorū beneficia facta collatione expectant De coruo uideatur sumptū ex illo Horatii in sermonibus. ubi hæredipetas carpit. plarūq; recoctus. Scriba ex quinqueuero coruum deludet hiantem. Capratorq; dabit risus nasica corano. Filius ante diem. Iuuenalis ad patrē diuitem filio obstantem. Iam nūc obstas & uota moraris. Iam torquet iuuenem longa & ceruina senectus. Hic emit ecclesiam. ecclesia est congregatio fidelū. posuit hic ecclesiam pro dignitate & prelatura ecclesiastica: sed nimis ecclesiasticum se ostendit abutendo uocabulo.

Bis hos percutitur dū ferrū sentit acutum

Si contra stimulū calcitret ipse suum

In dos dias del mes de agosto

s. p. n. u. r. o

u. e. r. o

p

Efficit ex uno duo uulnera uulnere ferrū

Uterior primo ſæuior ictus erit

Cūr igitur domino ſerui parere creati

In dominum rabie peſtoris arma leuant

Hic furor hæc rabies hæc indignatio riſum

Præbet & inuiſum quærit habere malum

Dum caput oppoſitum domino ſtomachante tenebat

Euaſit grauiſter uincula dauus heri.

Docet illud quod in phormioe ſic Terētius. Cepi aduerſari primo: quid uer/
bis opus eſt? Seni fidelis dū ſum ſcapulas perdidi. Da. Venere in mētem mi/
hi iſtec Nanq; inſcitia eſt aduerſum ſtimulum calces Dauus aut eſt ſeruus co/
micus a patria ſic dictus non quod uaniſſimi dicunt: quia dat uana. Horatius
aut dauū ſibi opponētē facit in ſermo. Cui iratus exclamat. Vñ mihi lapidē
&c. Melius eſt igit; parere: quia dum bos cōtra ſtimulū inſurgit duplicatum
uulnus ſuſcipit: alterū ab inferente alterū a ſe ſe obiciēte. Quia uero oēs ſer/
ui dei ſumus: pareamus præceptis eius. Stimulus eſt omne quo pungimus: Stimulus
& eſt a græco illi enī $\sigma\tau\iota\gamma\omega\varsigma$ pungo & uerbero dicūt hinc $\sigma\tau\iota\gamma\mu\alpha$.

In nomentano non eſt modus immoderato

Dum baratro donat quicquid habere poteſt

Non minus excedit normam rationis auarus

Dum nihil expendens ſemper aceruat opes

Nemo ſequatur eos quoniam uitioſus uterq;

Eſt uia quam uirtus inter utrumq; docet

Hic canis ille lupus cum carnem deuorat alter

Occulit ut uulpes ſeu canis alter opes

Frontibus aduerſis pugnancia crimina ſecum

Vitet qui uitæ carpere curat iter.

Docet modū eſſe ſeruādū inſtraq; liberalitatis metas manēdū ne aut Nomē/
tano ſimiles pdigi ſimus: aut fordide auari. locus aut; hic totus ex Hora. eſt quē
q; nō uiderūt: Neq; carminis legē habēt: legerūt hic In momētaneo &c. Dicit
ergo q; modus nō eſt in Nomentano Quia ut dicit Acron i primo ſermone
Hora. Caſſius Nomētanus tā pdigus fuit ut ſeſtertiū ſeptuagies libidini & gu/
læ impēderet: de quo Hora. ſecūdo ſermonū. Nūc age luxuriā & nomētanū
arripe mecū. Hic ſimul ac cepit patrimoni mille talēta Edicit piſcator uti: po/
marius auceps Vnguentarius ac tuſci turba impia uici Cū ſcurris fartor: cū ue/
labro omne macellū Mane domū ueniat &c. Et primo ſermone unde hic lo/
cus ſumptus eſt. Poſtq; Horati? auaritiā dānauerat facit talē obiectionē. Quid
F

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

tu igitur suades ut uiuā māuius: aut sic Vt nomentanus? Pergis, pugnancia se- cum frontibus aduersis cōponere: nō ego auarū cū ueto te fieri: uappā iubeo ac nebulonē. Hinc ergo dicit In nomētano &c. dū balatro &c. Seruilius bala- tro umbraticus. i. scānicus & parasicus erat pfundæ gulæ scurra. de quo Hora- tius in cæna Nasidieni in fine sermonū. Infra Si memini uarus. Cum seruilio balatrone Vibidius quos mecenas adduxerat umbras Nomētanus erat sup ipsum &c. Balatro ergo unus cum ex gulæ pceribus erat. Sunt tñ qui legant hic baratro: ut sit uentri quitit baratrum omnia uorat. Frontibus adue- rsis &c hoc est ambo extrema quæ utraq; uiriosasunt: quia uirtus est medium uitio- rum utrimq; reductum.

Caput sextum continens duodecassica.

I quis arare sibi lucrosū curat agellum

Et mandare suū postea semen ei

Primitus extirpet spinas quæ frugibus obsunt

Et uepres si qui sint ibi falce metet

Obsunt & filices: filices delere nociuas

Pergat: qui segetes purificare uolet

Non segetes quodcūq; solum cum semine profert

Emergunt sordes luxuriante fimo

Cura uigil bene curat agros: incuria quippe

Reddit eos steriles unde poeta refert

Neglectis urenda filix in nascitur agris

Per filicem uitium denotat ip sa uiri.

Quādoquidē ut dicit Flaccus Virtus est uitiiū fugere. & sapiētia prima. Stulti- tia caruisse. Ostendit autor hic per metaphora ab agricultura uitia esse prius amouēda deinde superinferendas uirtutes omnia clara sunt.

Nescit homo quid dulcis habet dulcedinis esca

Qui nunq̄ didicit quid foret ipsa fames

Post sitis ardorem post esuriem duo nobis

Dulcia sunt ualde potus & ipse cibus

Dulcius hærescunt humano mella' palato

Si malus hoc ipsum mordeat ante sapor

Qui patitur frigus calidos ueneratur amictus.

Qui morbum magnum: sorte salutis ouat

Qui bona falsa soli considerat & bona cæli

Falsa sinat penitus & bona uera petat.

Pectus ab illicitis & casibus exuat orbis

Qui uolet in cælis anticipare locum.

Quãdoquidẽ (ut etiã de iudicio palati loquẽs Flaccus ait) male uerũ examinat ois corruptus iudex. Offẽdit poeta nobis ideo cælestia nõ sapere / q̃ terrenis imbuti sumus. Quẽadmodũ nullus cibus dulcis est dũ stomachus pridiano oneratus languet: Cõtraq; ois cibus famelico sapit: Dicit eni Prouerbiõg xxvii. Anima saturata calcabit fauũ: & aia esuriẽs etiã amarũ pro suauifumet. Ita si non terrenis oblectamentis animi sapor corruptus esset: cælestia utiq; amplecteremur. Faciendum ergo monet auctor: ut ab illicitis pectus uacuu sit: ut cælestibus pateat locus.

Non bene uiuit homo quem rerum sollicitudo

Torquet: & exanimat nocte dieq; metu

Non bene secũrus dormit qui perdere uitam:

Vna cum rebus quas habet ipse timet

Vnde per exemplum legimus monstrasse tyrannũ

Qui non ut dixit uerna beatus erat

Ad foueam ductus supra caput ipsius ensis

Pendebat: filo uix retinente leui

Hic dape coniunctam restem percepit: & ausus

Non erat his quoniam uidit utrimq; necem

Sic ait est de me lapsum casumq; timente

Est certum propria morte: uel hoste mori

Oñdit nullũ eẽ beatũ quãtũcũq; possideat qui nocte dieq; exanimatur & cruciatur metu & sollicitudine miserq; formidine mortis. Quã rem Dionysius siculus ille tyrannus familiari quidam suo monstrauit. Vnde Macrobius in de somnio Scipionis. Dionysius ille aulae siculae inclementissimus incubator familiari quondam suo solam beatam existimanti uitã tyranni: uolens q̃ perpetuo metu misera q̃ impendentium: semp periculorum plena esset ostendere gladium uagina raptum & a capilo de filo tenui pendentem mucrone demisso iussit familiaris illius capiti inter epulas imminere. Cũq; ille & siculas & tyrannicas copias præsentis mortis periculo aspernaretur. Talis inquit Dionysius: est uita quã beatã putabas: sic nobis semp mortẽ imminentem uidemus. Existima ergo quando fœlix esse poterit qui timere non desinit. Hæc Macrobius. Perperam ergo grammatoreuli hunc locum de tantalo intelligunt: quem huius loci interpret ne nominare quidem potuit: sed dixit tyrannũ esse eius nomen: quasi uero non esset manifestum fauos reges tyrannos uocari: qualis uterq; Dionysius. Dic ergo tyrannum: id est Dionysium siculum: qui non erat beatus ut Verna: id est familiaris eius dixerat. Ad foueã dicunt quidam plenam ignis æstuantis supra quam sedebat in sede ruinosa.

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

Addunt etiã ut primũ captus esset tubas inflatas quod mortis indicium apud aulã illã capto fuit. Hic ergo uerna pcepit restẽ. i. funẽ coniũctã dape. i. cum regis ferculis & usus non erat his qm̄ uidit utrimq; necẽ. hinc mucronis de capite pendentis hinc fossiã sub pede hiantis. Sic ait tyrannus &c.

Ad malafacta malus socius sociũ trahit; & sic

Fit malus & neq̄ qui fuit ante bonus
 Nec mirum qm̄ uelocior ad mala pes est
 Quã sit ad illud opus quod deus optat agi
 Ima petit leuius q̄ surgat in ardua pondus
 Quod uix de terra colla bouina trahunt
 Nõne boues q̄ plaustra trahũt qñq; trahunt
 Dum rota decliuo tramite mota ruit
 Cũ trahit hæc sursum quãtũ ualeat illa deorsũ
 Impedit hæc illũ retroq; sæpe cadit
 Nã magis ẽ pnũ cello de uertice sumptum
 Quã quod ab occidua ualle resurgit iter.

¶ Sicut pōdera grauiã facillime atq; nullo agitante deorsũ mouentur: at cũ sũma difficultate multarũq; uix uiriũ molimine sursum ipelli pñt. Ita miseri mortales corporis sarcina oppressi facilius ad mala quã nos ad inferna trahũt q̄ ad bona quã ad cælos euehũt tẽdimus. Quia igit in se humana fragilitas ad peccãdũ prona est: cauẽdũ ẽ ne magistrũ improbũ. id est collegã prauũ addamus. Quia ad male facta malus sociũ socius trahit &c. Bouina colla. adiectiuũ a boue. Occidua. i. occidẽte ualle. ab occido enĩ media breui fit occiduus a um.

Aduena siluarum si bestia forte caninã

Incidit in turbam nonne peribit ibi
 Nonne cilindrorum moriuntur morsibus illi
 Quos uia uel casus protrahit inter eos
 Quis nisi sit serpens serpentibus associatur
 Cum grauius pungant id quod inhæret eis
 Marcescunt flores & gramina mortificantur
 Quos solo tactu fusa uenena cremant
 Hos inter pueros dubios gens marsia ponit
 Vtrum se geniti sint ita scire uolens
 Illis nam solis parcat (qđ dicitur) anguis
 Dum sibi blanditiis oris amicat eos

Monet per parabolā nos hominibus ab ingenio & studio abhorrētibus non debere cōiungi: quia sicut feræ nunq̄ canibus tute sociantur: nec homo serpētib: nisi naturale remediū contra illorū uenenū habeat: ita nemo cum malis cōuerfabitur: nisi se satis munitū ab illorū insidiis nouerit. Quomodo chriſtus nō uitauit peccatores ut illos reduceret & saluos faceret: sciebat enī q̄ ab illis seduci non posset. Sic etiam quædam gens olim erat contra serpentum morsus munita de qua Plynus in naturali historia libro septimo capite secūdo. In Africa gens psillorum fuit ut Agatharchides scribit a Psillo rege dicta: cuius sepulchrū in parte firtiū maiorū est: horū corpori ingenitū fuit uirus exitiale serpentibus ex cuius odore sopirent eas. Mos uero liberos genitos p̄tinus obiciēdi s̄uissimis earū: eoq̄ genere pudicitia cōingū expiēdi: nō p̄ fugiētibus adulterino sanguine naros serpētibus. Hæc gēs ipsa qdē p̄pterem p̄tiōe sublata est a nasamonibus q̄ nūc tenēt has sedes. Genstū hominū ex his q̄ pfugerāt: aut quū pugnatū est abfuerāt hodie remanet in paucis. Simile & in italia marforū gēte durat/ quos a Cyrce filio ortos ferūt: & iō in eā uim naturalē eā. Et tadē oib̄ hōib̄ cōtra serpētes inest uenenū: ferūtq̄ ictas salina ut feruētis aq̄ cōtactu fugere. Quod si i fauces penetrauerit etiā mori: idq̄ maxie hūani ieiuni oris. Hæc ille. Hodie quoq̄ i italia passim offēdas/ q̄ cut oēs sub religiōis p̄textu nūc aucupantur) sede domodiu Pauli mētiant: dicētes se cōtra uenena oīa natura ipsa munitos. Ipse quoq̄ uidi ab aspidū morsu innocuos manere: & uinum a se prælibatum uendere contra serpentium morsus: nescio quibus munitum uerbis. Neq̄ uero a quouis redarguntur. Sed ad autorem. Marcescūt flores. hoc addit ut miraculum augeat. tanta inquit uis serpentibus inest uenerū: ut earum contactu omnia uirentia marcescant & tamen marsi impune sociantur. Illis nam &c. Ordo est. Nam anguis parcat illis solis: quod. i. quæ res dicitur dum anguis amicat: id est amicos facit eos sibi blāditiis oris. i. blādiedo: quod falsum est. Nō enim blanditur sed fugit ab eis.

Dum curuare potes siel curuam tendere uirgam
 Fac sic ad libitum stet tua planta tuum
 Cum uetus in magnum fuerit solidata uigorem
 Non leuiter flectes imperiale caput
 Rursus si tortam patieris surgere primum
 Semper ut est primo torta manebit ea
 Sic homo dum puer est doceatur iussa tenere
 Ne cor in assuetis imbuat ille malis
 Argillam figulus quamuis mutauerit udam
 Non sicca formam sic adhibere potest

DVODECIMVS MORALIVM SILVARVM

Ceruina[m] pellem latrat per tecta catellus
Primitus: ad siluas doctus ut ire queat.

Quandoq[ue]d[em] quæ iuuenes discimus dum recens & uegetius est ingenium/te/
nacijs hærent: docet auctor alios imitatus: optima quæq[ue] primū discēda. Vt
tur tribus exemplis. Primum de uirgula quæ dum mollis & tenera est ad libi/
tum nostrum flectitur: flexaq[ue] situm quædamus retinet: quæ ubi excreuit ro/
burg sumpsit in pristina[m] faciem redit. Sic enim homo quibus primū imbutus
fuerit semp[er] innititur. Vnde in epistolis. Quo semel est imbuta recens serua/
bit odorem Testa diu. Imbuere est primam tincturam dare. Et quia ut philo/
sophi dicunt Anim[us] hominis recēs nati est tanq[ua]m tabula rasa in qua nihil depi/
ctum est. prudenter transferunt poetæ ad eam imbuendi uocabulū. Secunda
metaphora est ab opere fictili. Argilla enim. i. terra illa tenax dum uda. i. hu/
mida & liquida est facile pollicē artificis quo uis sequitur ubi uero cocta fue/
rit citi[us] rūpatur q[uam] flexeris. Quocirca q[ua]nquidē fictile opus sumus & ex terra p[ro]
creati. flexile ingeniu[m] in pueritia habemus. Curadū est ut uitā n[ost]ram tūc b[on]e in/
stituat[ur]. Vñ Pers[us]. Rūdet uiridi nō cocta fidelia limo. Vdū & molle lutū es
nūc nūc p[ro]peradus: & acri Fingēdus sine fine rota &c. Lege ergo argillā udā. i.
madidā. nō ut ignari argillā ollā. diceres poti[us] argillacea ollā. Ordo autē est.
Quāuis figul[us] q[ui] fingit uasa ex terra mutauerit argillā terrā illā pingue. udā dū
adhuc uda ē. nō p[otes]t t[ame]n subaudi sic adhibere formā ficcæ. i. coctiliq[ue] citi[us] rūp[er]
Tertiū exēplū a beluis sumit[ur] q[uod] ut istituunt[ur] ab ineūte ætate p[er]manēt: canis enī
quē uenaticū facere uolūt statim natus irasci in ceruinā pellē instituūt. Et ut di/
cit Flacc[us] equus ad cursū. uerba eius unde hæc sumpta sunt hmōi in epistolis
Fingit equū docile tenera ceruice magister Ire uia quā mōstrat eques. uenati
cus ex quo Tēpore ceruinā pellē latrauit in aula. Militat in siluis carulus nūc
accipe puro Pectore uerba puer: nūc te meliorib[us] offer Quo semel ē imbuta
Imperiale caput: melius dixisset imperiosum. Imperialis enim res est quæ ad
imperium pertinet. Imperiosa quæ imperat & cedere non uult.

Tres seruos tribus usq[ue] modis seruire debemus
Non uni domino tres simul immo tribus
Nam qui uult uitæ fidens mercede futuræ
Subiacet imperiis obsequiisq[ue] dei
Hic seruus non est: quoniam qui frena salubris
Iustitiæ patitur liber & altus erit
Est quoq[ue] qui misero subiectus paret homello
Ut quondam primi constituere patres
Non tamen hunc totum sibi subiugat imperiosus
Interior uinclis non retinetur homo

Tertius est seruus uitio qui semper obedit
Hic penitus seruus uiuit utroq; modo.

Monet p̄ceptor ne uitiiis in seruiam? turpissima enī est seruitus. Vñ tria sūt ser-
uorū genera. Quidā deo seruiūt: sed ei? agi frenis atq; optēpare p̄ceptis sūma
libertas est. Et ut dicitur seruire deo est regnare. Quidam hominibus seruiūt
quos uulgo seruos uocamus & hi quidem secundum corporis officia serui
sunt: sed animosi sine peccatis sunt liberi: quæ libertas eo maior est: quo ana-
mus corpore p̄ciosior. Quidā uero/ qui plurimi sūt peccatis seruiunt: & hi
neq; corpore neq; animo liberi sunt: Secundum autem seruitutis genus. quia
in nostris regionibus non est. dixit ut quondam &c.

Vt perpendiculo paries æquetur oportet
Nedomus hoc ipso deficiente ruat
Quomodo stare potest turbantis machina muri
Si fundamentum debile fallat opus
A simili si quis sublimes tendit ad artes
Principio partes corde necesse sciat
Artes post partes ueteres didicere poetæ
Idcirco magnum promeruere decus
Primo dictantes & postea uersificantes
Tendentes ferulæ supposuere manus
Partibus imbutos sapientia duxit athenas
Quadriuium triuio continuando sibi.

Hoc grāmatici celli sic. Artes per partes non partes disco per artes. Qui ne/
scit partes in uanum tendit ad artes. Quod genus dicendi ineptissimum esse
alio loco diximus. Verum si quis nunc argutulus dicat iuxta scenecæ auctori-
tatem in philosophicis p̄ceptionibus non necessarium esse elegantiam.
dicerem eos insanire qui ut elegantes sint tot ineptias conficiunt. Sæpe enim
minori cura ueras litteras didicerint q̄ ad eas sonoritates stridulasq; uoces
peruenerunt. Insani ergo capitis est illiusmodi concentui studere. uerum ut
ad rem redeam. Bona p̄ceptio qua monet ut partes grammaticales disca-
mus. & deinde ad maiora properemus. Verum multum partes doceant
totam pueritiam occupant atque indoctiores q̄ acceperere demittunt. Nam
quod perniciosissimum est omnia de docenda p̄cipiunt. Et tamen se hoc
argumento fundant q̄ necessum est partes discere. Perpendiculum est quo
perpenditur lenitas murorum. est plumbum ab amussi dependens. Artes li-
berales. post partes orationis. Quadriuium. id est artes quadriuales quæ ut

DVODECIMVS SILVARVM MORALIVM

quattuor uia in unum conueniunt. i. in noticiam quantitatis: ut Geometria quæ ad quantitatem cõtinuam hoc est ad mensuram terræ spectat. Arithmetica quæ numeros secundum se. Musica quæ numeros in ordine ad sonum Astro nomia quæ numerum distantiarum in altis considerat cui astrologia quæ iudicia inde reddit additur. Triuio. i. grammaticæ logicæ & rhetoricæ quæ in unum. i. sermonis noticiam tendunt.

i Licitos miserande puer compesce furores
 Scito quod ad mortem commouet hostis eos
 Auferto his mentem: miserofque uideto dolores
 Altera plus istis sunt meditanda tibi
 Esto memor quod puluis eris uel uermibus esca
 In gelida putris quando iacebis humo
 Non erit in mundo qui te uelit inde uidere
 Cum tua rancidior sit canerupta caro
 Cur proprio caput ense secas: cur sponte cathenas
 Demonis incurris: iussaque dira facis
 Motibus assidue surgentibus obuius obsta
 Nec superet qui te sic superare queat
 Heu quid homo tantum querit qui transit ut umbra
 Qui nunc stare putat nunc cadit ima petens
 Quid certum manet huic nisi mors & mortis imago
 Hunc semper sequitur hunc tenet huncque trahit
 Heu cur gaudet homo: cur ille superbit & ad quid
 Curque statum ducit qui cinis est & erit
 Cur cupit & metuit & cur sibi subdere tentat
 Omnia: cur semper uiuere posse putat
 Non sic non: quoniam perit illa putatio uana
 Res cadit: & uitæ cursus ad ima ruit
 Sic stat homo uel dic quo pacto cætera constant
 Quid plus sunt uana singula quæque: nihil
 Apex additus.
 Sic stat homo ueluti cerua inter mille molossos
 Sub uenatoris confugere ausa sinus.

Illicitos miserāde puer. Tametsi autor noster eloquētia latina nō fa-
 ne p̄ditus fuerit: bonū tñ uirū & bonarū litterarū studiosū fuisse per-
 spicuum est. uel ex eo q̄ iucūdas uitæ institutiones tam arguto artifi-
 cio cōposuerit: ut rhetoricæ præceptiōis imemorē arguerit nemo. Nā cum
 oratores maximi quaq; momēti: & in principio ut diligēter P. C. audiāt: & in
 fine: ut firma memoria cōplectant. dicere soleāt. Hoc tāto hic artificio obser-
 uauit: ut etiā uitæ ætatib; rōnē habeat. Nā si ut paulo ante diximus aīa nra ē
 tanq̄ tabula rasa: prudēter statim in principio admonuit ut eā bonis doctrinis
 imbueremus bonūq; tinctorē. i. uirū sapiētē ad hoc deligerem⁹. deinde ipse
 illius pres demēter iubiēs: multas sane egregias bñ uiuēdi præceptiones de-
 dit. Nūc uero opus suū cōcludēs demonstrat quid faciēdū est ubi multa perce-
 perim⁹. Et cōpescēdi inquit sūt aī furores. Extinguēdus præcipue est ille igni-
 culus superbiae quo altissima quaq; ueluti sauiētī fulmine cōflagrant. Null⁹
 etenī magnis & præter ceteros doctis uiris fomes nocētor q̄ supbia. per quā
 lucifer ille splēdoris imēsi iubar in tartareas tenebras decidit. Cōtra quā pe-
 stē autor nri ut pitissimus medicus mēoriā mortis fragilitatisq; obiicit. Neq;
 inscite quidē scriptū enī ē mēorare nouissima tua & in æternū non peccabis.
 Discutiamus ergo autorē sic. Opuer nōdū pfecte sed adhuc militās: miseran-
 de. i. digne ppter fragilitatē/ quē deus miseret. Vñ prudenter Iob. ille. Me/
 mēto quāso: q̄ sic lutū feceris me & i puluerē reduces me. Itē hō nat⁹ de mu-
 liere breui uiuēs tpe replet⁹ multis miseriis. Qui quasi flos egredit⁹ & cōterit⁹
 & fugit uelut umbra Et nūq; in eodē statu pmanet. Et dignū ducis sup huiusce
 modi apire oculos tuos & adducere eū tecū in iudiciū: Quis pōt facere mun-
 dū de imūdo cōceptū femīe. nōne tu q̄ solus es? Puer inq; miserāde. Cōpescē
 illicitos furores. i. supbiā ambitionē iuidiā irā libidinē auariciā. formidinē
 rerū nō nocētū & inuitabiliū. sp̄ rerū iutiliū & quas nō merueris gaudiū rei
 inhonestæ atq; indecētis ceterosq; quotquot sūt aī carnifices Scito q̄ hostis
 i. aduersarius nri & hūano noi sp̄ infestus malignus sp̄s: cōmouet cōcitat eos
 scilicet furores ad mortē aīæ. Aufero igit mētē. i. affectū & amorē his. s. furo-
 ribus qb⁹. s. moriūt hoīes & uideto miseros dolores. qnos illi pariūt. Altera
 enī. i. caelestia & diuina sūt meditāda. i. exercēda & reuoluēda tibi. i. ate pl⁹ istis
 i. q̄ ista uilia q̄ colis. Iste. n. ad cōtēptū ut dic⁹ Doñ. p̄inet Esto mēor q̄ puluis
 eris uel uermibus esca. Horati⁹. Puluis & umbra sum⁹. Et illud qd̄ recitat. ec-
 clesia. Memento hō q̄ cinis es & in cinerē reuerteris. Et illud Persianū: cinis
 & manes & fabula fies. Viue mēor leti fugit hora &c. & sexcēta alia. In gelida
 Quādo iacebis putris i gelida. i. algida & frigida humo. Nō erit in mūdo qui
 uelit te uidere inde. i. deinde postq̄ mortuus es uersus nō patit⁹. ut legas ultra
 Cū tua caro rupta. i. corrupta sit rācidior. i. corruptior & scēdior cane. i. uilissi-
 mo brutoz: caduere. hoc enī naturale ē ut cōtraria uicissim i uno gradu sub-
 iectū unū occupēt. Quicqd enī sūme calidū ē: pōt & sūme frigidū esse. Quia
 igit caro hūana nobilissima & purissima ē in uita. Fetidissima ē post mortem
 sicut uinū quo dulcius. eo fortius acescit. Cur fecas. i. fundis & diuidis caput p-
 prio ense. i. ppria uolūtate peccatū cōmittis quo aīa occidit Nā ut ē apud Se-
 cam. Omne p̄ctm̄ ē uolūtariū: uuitus nēo peccat. Cur spōte. i. tua ppria uolūta-
 te incurris catheras demonis: p̄ p̄ctm̄ enī serui simus/ & captiui inferorū. q; p

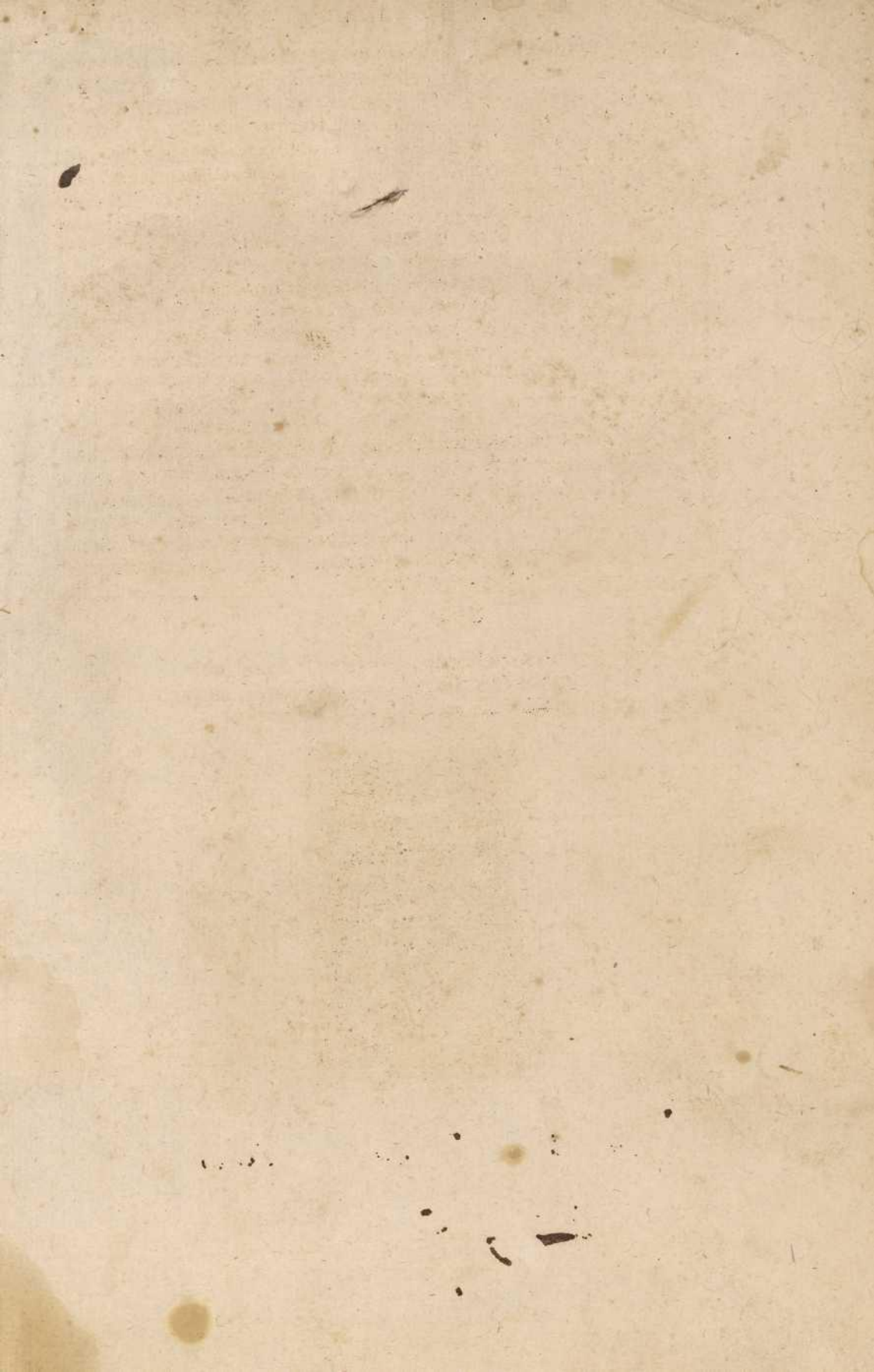
FINIS MORALIVM SILVARVM

& facis dira iussa supple eius. latinitas non uult ppter reciprocationē ut dicas cur sua iussa facis. Osta obu⁹ oppositus obnites assidue/motib⁹. i. p⁹urbatio nibus surgētib⁹. Nec is q⁹ putat te supare superet te sic. i. resistēdo Fidei⁹ enī deus ē. nec finit hoīem sollicitari: ultra uires. fortior ē hō si uult in resistendo q⁹ malus spūs i⁹spirādo. Heu dolētis ē qd. i. ad quid hō quærīt tm̄. i. tantas res qui trāsit ut umbra. Job. & fugit uelut umbra. Cur sp⁹ uiuere posse putat. hō. Immo tralia ne speres monet ānus & almū quæ uehit hora diē. Nō sic nō. sup ple putādū ē. similis locutio ē in psalmo. Nō sic impli non sic: sed tanq⁹ puluis que piicit uētus a facie terra. Re. idit cadit. Hora. in de arte poetica. Morta lia facta pibūt. Et iterū debemur morti. Nos nostraq⁹. Sic stat hō & hoc dicit: homo stat sic. i. sicut dictū ē: q⁹ incertus est: uel dic. i. etiā dic quo pacto. i. mō cætera. i. res mortaliū manufactæ cōstēt: q⁹ oīa itidē pereūt. Sed qd. i. i quo singula quæq⁹ sunt plus uana q⁹ hō. rīdet nihil in nullo. Et hæc de Alano ad ieci apice cuius hæc sūma ē. Ex his quæ uidiūtis monemur mortis & fraudis hostiū nos inuadētū: adiecim⁹ ergo distichū unū quo significem⁹ quantū in stēt aduersarii & quo in piculo uersamur. Et ē huiusmōi pabola. Quēadmo dū cerua circūdata & circūscpta undiq⁹ fauientib⁹ cambus & refugii ignara: spem salutis nō habet nisi sub umbrā uenatoris effugiat. Sic aīa nra undiq⁹ la queis infidiisq⁹ iuoluit: & demonis & mūdi & carnis Neq⁹ tātū in ceruā canes. quārū in aīam hūanā inuidi spūs fauiūt. Et nisi ad uenatorē. i. ad saluatorem nostrū quēnit quærere ouē quæ perierat: cōfugiamus: nō erit euadendi uia Ideoq⁹ admonitos facio lucubrationū nostrarum lectores: ut omnē salutis suæ spem in saluatore nostro iesu christo reponant: cuius aspirāte gratia iam portum attingimus. siluasq⁹ concludimus.

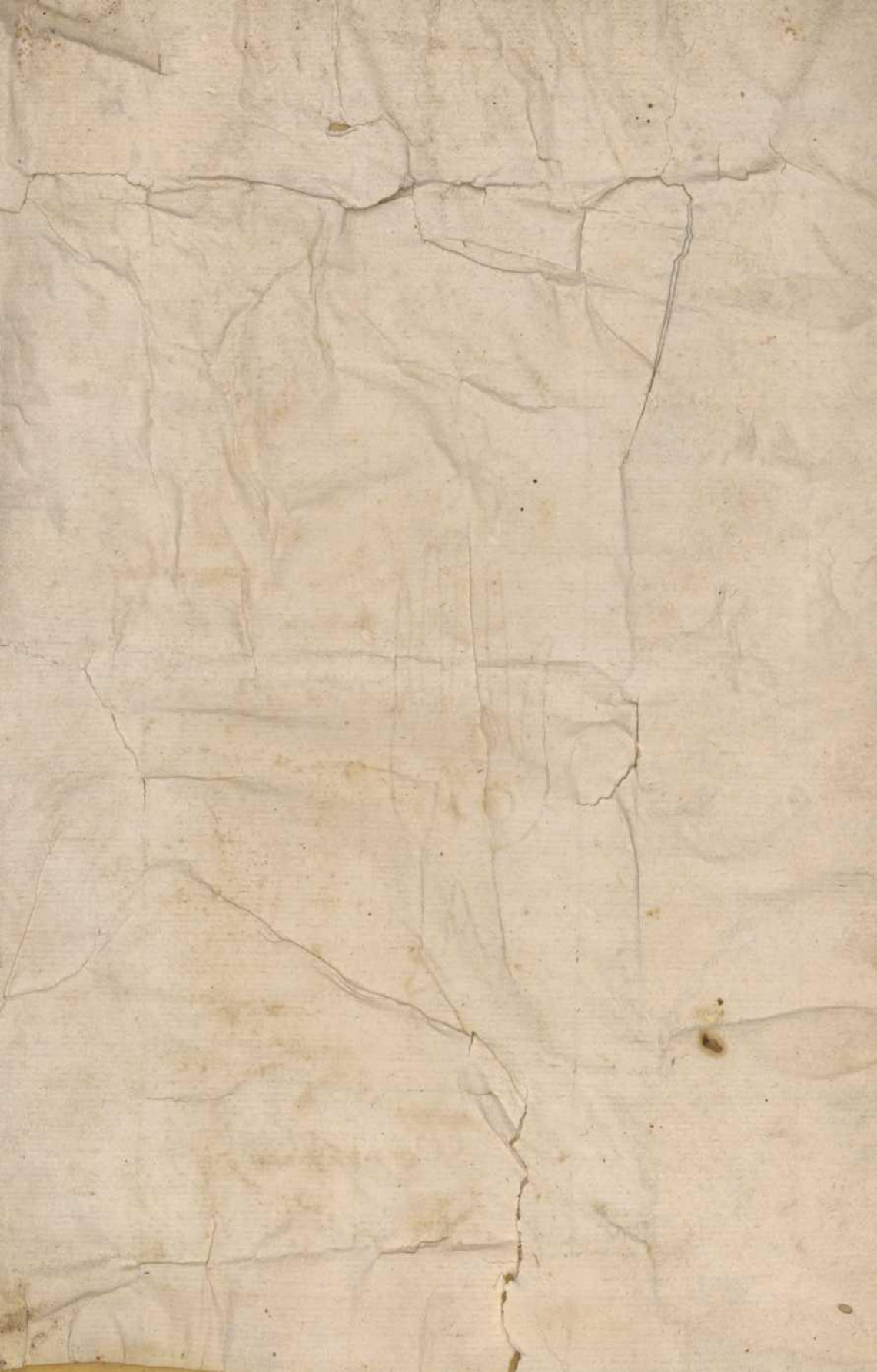
DEO GRATIAS

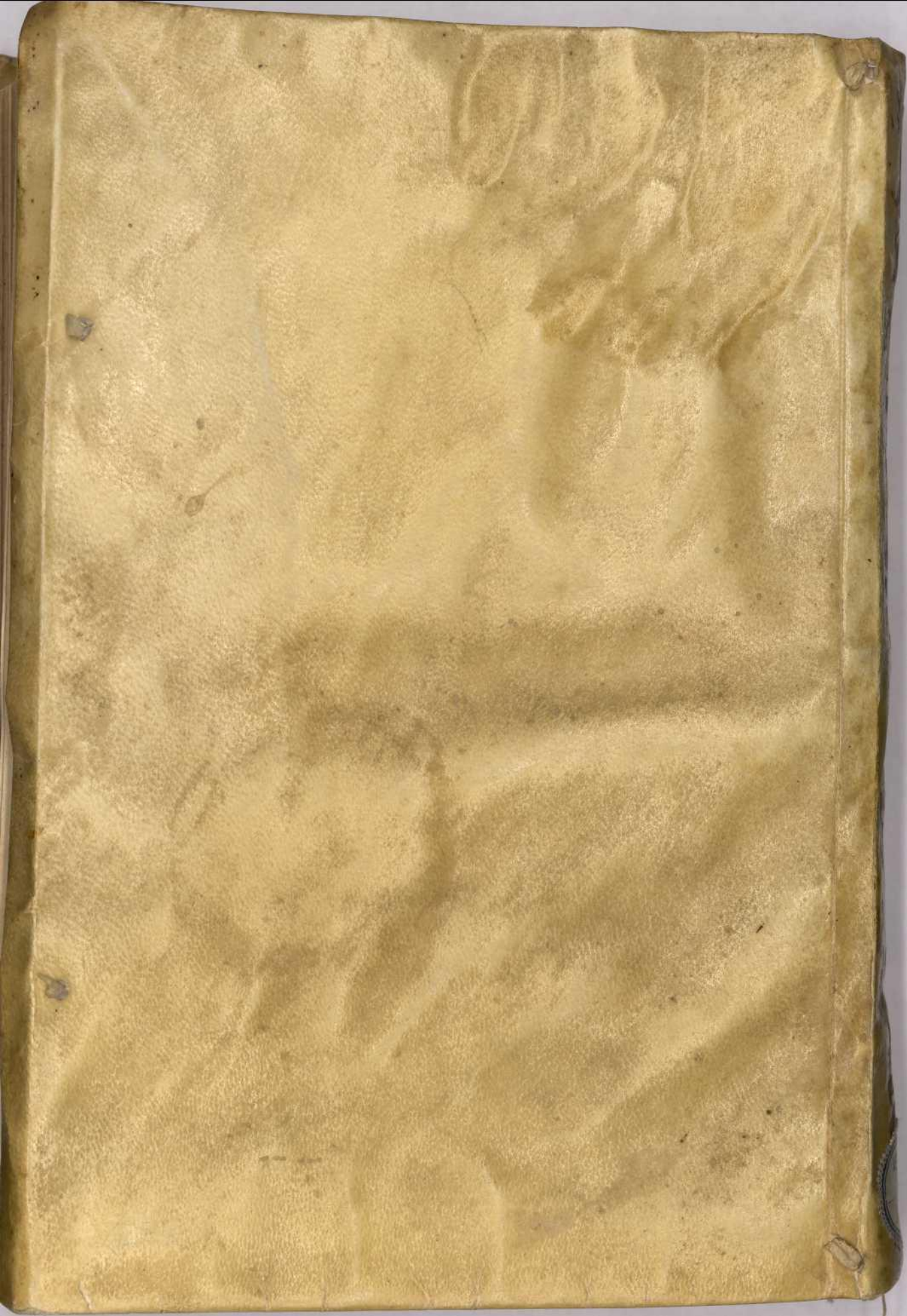
Impressum est hoc opus diligenti cura atq⁹ indu/ ftria Ioānis Trechfel in ciuitate Lugdunēsi. Anno M. CCCXCII. xyiii. calendas Decembris.

I

89
M
E
L
L
E
C
O
L
L
E
C
T
I
O
N
S

No. Caja

B-23